

***Statenstuk* 2008-349**

Begroting 2009

Nota van aanbidding

Voorgestelde behandeling:

- Statencommissie Cultuur en Welzijn op 29 oktober 2008
- Statencommissie Omgevingsbeleid op 15 oktober 2008
- Statencommissie Bestuur, Financiën en Economie op 5 november 2008
- Provinciale Staten op 12 november 2008
- fatale beslisdatum: 12 november 2008

Behandeld door de heer L.C.M. Evers, telefoonnummer (0592) 36 55 59, e-mail l.evers@drenthe.nl

en door de heer E. Bos, telefoonnummer (0592) 36 55 16, e-mail e.bos@drenthe.nl

Portefeuillehouder: de heer H.P.K.M. Looman

Inleiding

Bij deze Nota van aanbieding treft u de Begroting 2009 aan. De stukken maken deel uit van de begrotings- en rekeningcyclus van de provincie Drenthe. In dit statenstuk wordt nader ingegaan op een aantal aspecten van de Begroting 2009.

De Begroting 2009 bevat de uitwerking van de besluiten die de staten hebben genomen op basis van de Voorjaarsnota 2008. De aldus gestelde kaders zijn verwerkt in de Begroting 2009.

Advies

1. Kennismaken van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009.
2. De lasten en baten in de Begroting 2009 per programma autoriseren volgens het principe: "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma".
3. Artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in: "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven".
4. Het Normenkader 2008 vaststellen en onze staten (evenals in 2007) de bevoegdheid geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden.
5. Het Controleprotocol 2008 vaststellen.
6. De Begroting 2009 vaststellen.

Beoogd effect

Provinciale staten autoriseren gedeputeerde staten het beleid uit te voeren met de daaraan verbonden baten en lasten zoals opgenomen in de Begroting 2009.

Argumenten

1. *Voor de jaren 2009-2012 geldt dat er feitelijk sprake is van een structureel financieel evenwicht.* De financiële cijfers zoals deze in de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd komen niet op alle onderdelen overeen met de stand zoals deze is gepresenteerd in Voorjaarsnota 2008. Dit wordt veroorzaakt door een aantal ontwikkelingen die zich in de tussenliggende periode hebben voorgedaan en waarvan de financiële gevolgen als onderdeel van de Begroting 2009 aan uw staten worden voorgelegd. Als gevolg hiervan sluit de Begroting met een positief resultaat. Dit positief resultaat wordt met name veroorzaakt door de eenmalige onttrekking van € 12 miljoen aan de Reserve investeringen verkeer en vervoer. In de Voorjaarsnota 2008 wordt vermeld dat het resultaat van de analyse Reserve investeringen verkeer en vervoer toegevoegd zou worden aan de Reserve voor algemene doeleinden. Wij stellen u voor een deel hiervan te benutten om de Begroting sluitend te maken en het restant toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten. Bij het instellen van het Stimuleringsfonds is immers met uw staten afgesproken dat alle meevallers aan de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten zou worden toegevoegd. De grootste mutaties en meest opvallende wijzigingen zijn hierna weergegeven.

Financiële wijzigingen (x € 1.000.000)	2009	2010	2011
<i>Autonome ontwikkelingen</i>			
Uitkering Provinciefonds	+ 1,2	+ 1	+ 0,5
Renteopbrengst			
- rente kasgeld	+ 2,2	+ 1,3	+0,8
- bespaarde rente	+ 0,9	+ 1,3	+1,5
<i>Actualiseren budgetten</i>			
Investeringsnota verkeer en vervoer (prioriteit 3.11)	geen	+ 2,5 miljoen	+ 3,7 miljoen
Reserve investeringen verkeer en vervoer	+ 12		
Niet langer rente toevoegen aan Reserve IVV	+ 1,7	+ 1,7	+ 1,4
Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS	- 2,0		
Uitvoeringskosten pMJP	- 0,45	- 0,45	- 0,45
Kosten Vuelta	- 0,35		

Autonome ontwikkelingen

Uit vorenstaand overzicht blijkt dat wij in 2009 kunnen rekenen op een meevallende uitkering uit het Provinciefonds. Op dit moment spelen zich echter belangrijke ontwikkelingen af met betrekking tot het Provinciefonds. In IPO-verband vinden er gesprekken plaats met de Raad voor de financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeelsystematiek van het Provinciefonds. Daarbij staat ook de totale omvang van het fonds ter discussie. Aangezien de besprekingen over dit onderwerp nog maar net zijn gestart, is het nog volstrekt onduidelijk wat de financiële consequenties zijn. Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over (de omvang van) het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsystematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Verder is de omvang van de liquide middelen hoger dan verwacht. Tezamen met een hogere rentevergoeding leidt dit tot een meevaller in de rente-inkomsten.

Actualiseren budgetten

Investeringsnota verkeer en vervoer

Uit vorenstaand overzicht blijkt dat bij prioriteit 3.11, Investeringsnota verkeer en vervoer in 2010, een meevaller optreedt; dit vanwege latere fasering van investeringen (kapitaallasten verschuiven).

Reserve investeringen verkeer en vervoer

In de Voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve investeringen verkeer en vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan uw staten voorgelegd in de Investeringsnota verkeer en vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007, en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de Begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve investeringen verkeer en vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).

Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisiegelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering en de declaratie van de maatregelen in het kader van Stedelijke bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een

rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen.

Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter, toekomstige vertragingen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten. Hiervoor hebben wij geen "reserve"-ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,-) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017, ook aangepast worden wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

Aankoop natuurterreinen/versnelde inrichting EHS

Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de "eeuwigheid" en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.

Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de Voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

Uitvoeringskosten pMJP

De uitvoeringskosten pMJP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de Reserve vitaal platteland. Nu deze reserve is opgeheven, zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten pMJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het pMJP, zoals proceskosten en communicatiekosten.

Kosten Vuelta

In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe. Voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

Oud voor nieuw

De noodzaak om bestaande uitgaven nog eens kritisch tegen het licht worden gehouden, is nog steeds aanwezig. Een fundamentele afweging van "oud voor nieuw" zoals door ons college is voorgenomen, is nog niet tot afronding gekomen. Dit onderwerp is in een nieuwe context gekomen door de rapporten over het provinciale takenpakket van de commissies Ladders en d'Hondt en de hiervoor geschetste ontwikkelingen met betrekking tot Provinciefonds en provinciaal belastinggebied. Ons college staat een meer strategische aanpak voor, die aansluit bij de discussie over rol, positie en takenpakket van de provincie en die meer "toekomstvast" zal zijn. Bij deze nieuwe aanpak zullen de staten meer betrokken zijn en daarom ook is een eerste stap in die richting reeds gezet door de organisatie van de strategische conferentie op 17 september van dit jaar. Op de bevindingen van deze conferentie zal nader worden voortgebouwd bij het formuleren van concrete voorstellen.

2. *Autorisatie van de budgetten in de Begroting 2009 per programma volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en de overige budgetten in totalen per programma" doet het best recht aan de rol van provinciale staten en het principe "besturen op hoofdlijnen".*

Feitelijk wordt hier voorgesteld de in 2007 ingevoerde praktijk voort te zetten. Dat betekent dat bij een autorisatie van de afzonderlijke prioriteiten uw staten inhoud geven aan de nadere kaderstelling vanuit de Voorjaarsnota 2008. Voor ons college geldt dan dat over de realisatie van de afzonderlijke prioriteiten wordt gerapporteerd en dat afwijkingen in financiële zin zullen leiden tot een wijziging van de begroting door uw staten. Voor de prioriteiten vanuit het Stimuleringsfonds Drentse projecten geldt dan nog dat de in dit kader uit te voeren projecten door middel van afzonderlijke voorstellen aan uw staten worden voorgelegd.

In alle programma's hebben de prioriteiten een prominente inhoud gekregen door de verwerking van de Voorjaarsnota 2008 in de teksten voor de prioriteiten, die grotendeels nog bekend zijn van de Begroting 2008. Verder worden de financiële gevolgen van de prioriteiten afzonderlijk gepresenteerd in het programmavoorstel van de Begroting 2009. Voor de resterende inhoud van de programma's geldt dat deze geacht wordt te behoren tot het zogenoemde "going concern". Hierbij wordt aangenomen dat het hier gaat om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover vooralsnog geen politieke discussie aan de orde zal zijn.

3. *Het besluit de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting vast te stellen op 81,0 komt overeen met eerder door Provinciale Staten genomen besluiten inzake de indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting.*

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Dit houdt in, dat op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven worden. Daartoe moet artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" gewijzigd worden. Voor het overige wordt hier verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen in de Begroting 2009.

- 4 en 5. *Voor de vaststelling van het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 kan "meegeeft" worden met de begrotingsbehandeling, door het Normenkader 2008 en het Controleprotocol 2008 vast te laten stellen als bijlagen bij en daarmee onderdeel van de Begroting 2009.*

Door vaststelling van het Controleprotocol en het Normenkader wordt de reikwijdte van de accountantscontrole helder en eenduidig aangegeven. Tevens is in de financiële verordening van de provincie Drenthe artikel 5, vierde lid, bepaald dat onze staten jaarlijks een overzicht van wet- en regelgeving ter goedkeuring aan uw staten voorleggen. Om praktische redenen wordt aan uw staten voorgesteld het Normenkader 2008 nu vast te stellen, maar onze staten (evenals in 2006) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 wijzigingen plaatsvinden. Het Controleprotocol 2008 wordt ter vaststelling aangeboden.

6. *De Begroting 2009 is op het vlak van de systematiek ten opzichte van de Begroting 2008 niet gewijzigd.*

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij met de Begroting 2008 zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de Begroting als instrument. Daarbij wordt ook zo veel mogelijk aangesloten bij de handreikingen die van de kant van de toezichthouder ontvangen zijn. Voor een nadere toelichting op de systematiek van de Begroting 2009 wordt verwezen naar de inleiding bij de Begroting.

Uitvoering

Tijdsplanning

Niet van toepassing.

Financiën

Zie de Begroting 2009.

Monitoring en evaluatie

Niet van toepassing.

Extern betrokkenen

Niet van toepassing.

Communicatie

Publicatie van het opcententarium motorrijtuigenbelasting in het Provinciaal blad.

Bijlagen

1. Ontwerp-Begroting 2009

Ter inzage in de leeskamer

Niet van toepassing.

Assen, 25 september 2008

Kenmerk: 38/5.9/2008010861

Gedeputeerde staten van Drenthe,

A. Haarsma, plv. voorzitter

J.M. Imhof, secretaris

Toelichting

In deze toelichting gaan wij nader in op een aantal aspecten betreffende de Begroting 2009. Deze aspecten zijn reeds in de Begroting 2009 opgenomen, tenzij het expliciet anders vermeld is. In de Begroting 2009 zijn alle relevante en bekende ontwikkelingen opgenomen die op het moment van productie bekend waren.

Uitkering Provinciefonds

In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Juni-circulaire 2008. De verdeling van de algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.

Op basis van de diverse uitgangspunten in de Juni-circulaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit.

Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds Junicirculaire 2008

<u>Verdeling Algemene Uitkering</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>
Op te nemen in prov.begroting	70.218.615	73.504.513	75.591.980	77.309.050
Volgens Begroting 2008	69.991.190	72.255.077	74.560.575	76.828.279
Bijstelling berekening algemene uitkering	227.425	1.249.436	1.031.405	480.771

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting

In de 1e Bestuursrapportage van 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarige gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

	2005	2006	2007	2008	Gemiddeld
Stijgingspercentage	1,7	1,1	1,6	2,0	1,6

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april.

	2009	2010	2011	2012
	81,0	82,3	83,6	84,9

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In navolgende tabellen is de raming voor 2008 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

Bedragen x € 1.000	2009	2010	2011	2012
	44.399	46.013	47.685	49.406

Uitgangspunten voor de Begroting

Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen. Bij de opstelling van de Begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd.

	2009	2010	2011	2012
<i>Ontwikkeling prijzen</i>				
Prijsmutatie materiele consumptie	2%	2%	2%	2%
Index budgetten subsidies per boekjaar	2,54%	2,8%	2,8%	2,8%
<i>Motorrijtuigenbelasting</i>				
Opcenten tarief	81,0	82,3	83,6	84,9
<i>Provinciefonds:</i>				
Reëel accres	2,5%	1%	0%	1%
<i>Renten</i>				
Toegerekende rente	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Lange rente financiering	5%	5%	5%	5%
Korte rente financiering	5%	5%	5%	5%

Aansluiting Voorjaarsnota 2008 en Begroting 2009

De Begroting 2009 is opgesteld op basis van het kader van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 zijn verwerkt in de 7e wijziging van de Begroting 2008, zij het slechts als eenmalige lasten. Voor 2009 en latere jaren zijn de gevolgen van de Voorjaarsnota 2008 verwerkt in de primaire Begroting 2009. Uitgangspunt voor de Begroting 2009 is het financiële beeld zoals dat geschetst is in de Voorjaarsnota 2008. Voor zover zich na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 nog relevante financiële ontwikkelingen hebben voorgedaan, zijn deze verwerkt in de voorliggende Begroting 2009. De aansluiting tussen het financiële beeld in de Voorjaarsnota 2008 en de Begroting 2009 wordt nader verklaard in het overzicht in bijlage 1 bij deze Nota van aanbidding.

Bijlage 1. Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

Tabel aansluiting Voorjaarsnota 2008 met Begroting 2009

De basis voor de totstandkoming van de Begroting 2009 vormen de kolommen 2009 tot en met 2011 van de meerjarenbegroting 2008-2011. Deze meerjarenraming sloot na de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 voor de jaren 2009 tot en met 2011 met een onttrekking aan de Reserve voor algemene doeleinden van de volgende bedragen:

	2009	2010	2011	2012
Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden	7.667.174	7.731.770	10.464.459	

Inmiddels hebben daarin de volgende wijzigingen plaatsgevonden:

Autonome ontwikkelingen

Uitkering Provinciefonds	1.249.436-	1.031.405-	480.771-
Indexering subsidie RTV-Drenthe	176.753	282.253	292.556
Bijdrage Noordelijke Rekenkamer	5.400-	1.700-	6.300-
Hogere opbrengst rente kasgeld	2.190.899-	1.270.927-	820.445-
Hogere opbrengst bespaarde rente	941.000-	1.315.000-	1.516.000-

Actualisering budgetten

Herziening kapitaallasten	8.893-	935.921	282.774	
Extra budget omgevingsbeleid	5.000	50.000	-	
Lagere huur Drents Museum (BTW)	107.273	107.273	107.270	
Kosten onderhoud wegen	608.840	621.017	633.437	
Lagere opbrengsten leges	7.995	7.995	7.995	
Kosten digitalisering	28.000-	4.624	5.219	
Kosten huisvesting	-	533.333	-	
Omzetting prioriteiten VV in kapitaallasten	-	2.500.000-	5.000.000-	
Kapitaallasten prioriteiten wegen	-	-	1.250.010	
Post onvoorziene uitgaven	36.888-	35.425-	-	
Toevoeging rente aan de Reserve IVV	1.746.805-	1.700.614-	1.467.454-	
Bijdrage van de Reserve IVV	12.000.000-	-	-	
Aankoop natuurterreinen	2.000.000	-	-	
Uitvoeringskosten PMJp	450.000	450.000	450.000	
Kosten Vuelta	350.000			
Bijdrage aan Stimuleringsfonds Drenthe projecten	6.834.286	-	-	
Bijdrage van Reserve voor algemene doeleinden	-	2.869.115	4.202.750	9.709.974-

Provinciale staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van gedeputeerde staten van Drenthe van 25 september 2008, kenmerk 38/5.9/2008010861;

BESLUITEN:

- I. kennis te nemen van het financiële beeld als geschetst in de Begroting 2009;
- II. de lasten en baten in de Begroting 2009 per programma te autoriseren volgens het principe "Per prioriteit de lasten en baten afzonderlijk en voor de overige budgetten de lasten en baten in totalen per programma";
- III. artikel 1 van de "Verordening op de heffing van de opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe" te wijzigen in "Op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting worden in de provincie Drenthe voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 81,0 opcenten geheven";
- IV. het Normenkader 2008 vast te stellen en gedeputeerde staten (evenals in 2007) de bevoegdheid te geven om wijzigingen in het Normenkader goed te keuren indien deze na de datum van uw goedkeuring en vóór 31 december 2008 plaatsvinden;
- V. het Controleprotocol 2008 vast te stellen;
- VI. de Begroting 2009 vast te stellen.

Assen, 12 november 2008

Provinciale staten voornoemd,

, griffier

, voorzitter

ga.coll.

Begroting 2009

provincie **D**renthe

**Kiezen voor de kracht
van Drenthe**

Begroting

2009

Gedeputeerde staten van Drenthe
September 2008

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

	Voorwoord	5
	Inleiding	6
	Kerngegevens provincie Drenthe	9
I	Beleidsbegroting	
	Programma 1. De provincie doét ertoe!	13
	Programma 2. Samenleving met samenhang	22
	Programma 3. ruimte en bereikbaarheid	42
	Programma 4. Kennis wérkt	65
	Programma 5. Leefomgeving	73
	Programma 6. Middelen	106
I.2	Paragrafen	
	Paragraaf 2.1 Lokale heffingen	119
	Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen	123
	Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen	136
	Paragraaf 2.4 Financiering	143
	Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering	149
	Paragraaf 2.6 Verbonden partijen	157
	Paragraaf 2.7 Grondbeleid	165
II	Financiële begroting	
II.1	Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2008 – 2012	169
II.2	Verklaring aanmerkelijke verschillen	170
II.3	Incidentele lasten en baten	171
II.4	Financiële positie en toelichting	173
II.5	Toelichting op belangrijke ontwikkelingen	190
	Bijlagen	
1	Controleprotocol	195
2	Normenkader	200
3	Afkortingenwijzer	207

Voorwoord

Hierbij treft u de tweede begroting van deze bestuursperiode in Drenthe aan, de Begroting 2009. Deze begroting staat in het teken van de realisatie van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe. In de Voorjaarsnota 2008 hebben wij u onze ambities kenbaar gemaakt; deze ambities vindt u terug in deze begroting.

In de Begroting 2009 blijven wij de koers volgen die vorig jaar is ingezet. Dit houdt in dat wij meer op hoofdlijnen blijven begroten en de nadruk blijven leggen op de hoofdpijlers uit het Collegeprogramma. In deze begroting vindt u dan ook een duidelijk onderscheid tussen enerzijds de prioriteiten en anderzijds de 'going concern'-zaken terug. Onze inzet is hierbij om het met u vooral over de prioriteiten te hebben, omdat hierin onze ambities vertaald worden. Bij het onderdeel 'going concern' wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt, waarvan het uitgangspunt voornamelijk is dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn. Wat betreft de opzet is deze begroting ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd. Wel hebben wij een verbeterslag gemaakt in het beschrijven van de doelen en indicatoren, om een betere sturing in de doelrealisatie mogelijk te maken.

Tijdens de behandeling van de Voorjaarsnota hebt u een aantal moties aanvaard. De uitvoering van deze moties vindt u inhoudelijk terug in deze begroting. Voor zover dat aan de orde is, worden financiële consequenties zo spoedig mogelijk verwerkt in een wijziging van de Begroting 2009.

Op dit moment doen zich enkele belangrijke financiële ontwikkelingen voor. De belangrijkste ontwikkeling betreft de ontwikkelingen in het Provinciefonds. Op basis van de junicirculaire ontvangen wij 1,2 miljoen meer dan begroot. Ook vinden er in IPO-verband gesprekken plaats met de Raad van financiële verhoudingen over een fundamentele herziening van de verdeel-systeematiek van het Provinciefonds. De omvang van het totale Provinciefonds staat onder druk. Aangezien de gesprekken over dit onderwerp onlangs gestart zijn, is nog onduidelijk wat de financiële consequenties voor de provincie Drenthe zijn.

Daarnaast speelt als gevolg van de aanstaande invoering van de kilometerheffing een discussie over de omvang van het provinciaal belastinggebied. Deze discussie wordt in samenhang met de nieuwe verdeelsysteematiek van het Provinciefonds gevoerd.

Wij vertrouwen erop dat de nieuwe begroting u wederom de nodige informatie biedt voor de uitoefening van uw kaderstellende en controlerende taak. Met deze begroting beogen wij op koers te liggen voor het realiseren van onze doelen van ons Collegeprogramma 2007-2011: Kiezen voor de kracht van Drenthe.

Inleiding

Met de nu voorliggende Begroting 2009 wordt de koers voortgezet die wij zijn ingeslagen op het vlak van het omgaan met de begroting als instrument. Voorafgaand aan de productie van de Begroting 2009 heeft er een versterkte kaderstelling door provinciale staten plaatsgevonden op basis van de Voorjaarsnota 2008. Die kaderstelling is in haar geheel in de Begroting 2009 opgenomen en voornamelijk verwerkt in de bespreking van de prioriteiten in het programmaplan.

In het programmaplan van de Begroting 2009 wordt de kaderstelling doorgetrokken door het maken van een duidelijk onderscheid in enerzijds de prioriteiten van het beleid en anderzijds de “lopende zaken”. Bij de laatste – ook wel aangeduid met de term “going concern” – wordt informatie op hoofdlijnen verstrekt en het uitgangspunt is vooralsnog, dat deze zaken geen onderwerp van een politieke discussie zullen zijn.

Hierna beschrijven wij kort de vier onderdelen van de Begroting 2009.

Het programmaplan (beleidsbegroting)

In het programmaplan gaan wij per programma in op de maatschappelijke effecten en de wijze waarop ernaar gestreefd wordt die effecten te verwezenlijken. Dit wordt gedaan aan de hand van de volgende drie vragen: Wat willen we? Wat gaan we ervoor doen? Wat mag het kosten? Die vragen worden ten principale voor het gehele programma gesteld, maar voor de prioriteiten ook nog eens voor elke prioriteit afzonderlijk. Dit vergemakkelijkt een politiek relevante rapportage en verantwoording. Zoals gezegd wordt bij de indeling van de programma's aangesloten bij de hoofdpijlers van het Collegeprogramma 2007-2011.

De paragrafen (beleidsbegroting)

In de paragrafen behandelen wij onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de provincie. De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen en vallen daarom onder de beleidsbegroting. De paragrafen betreffen: onderhoud kapitaalgoederen, verbonden partijen, grondbeleid, financiering, bedrijfsvoering, weerstandsvermogen en lokale heffingen.

Het overzicht van lasten en baten (financiële begroting)

Via vaststelling van de Begroting autoriseren de staten het college tot het doen van uitgaven. Gezien het belang van een goed inzicht in de baten en lasten worden de baten en lasten per programma weergegeven in een afzonderlijk overzicht. Dit overzicht is integraal, dat wil zeggen dat het alle baten en lasten bevat, zoals opgenomen in het programmaplan.

De uiteenzetting van de financiële positie (financiële begroting)

Inzicht in de financiële positie is van belang, mede met het oog op de continuïteit van de provincie. Daarom besteden wij afzonderlijk aandacht aan de financiële positie. Dit gebeurt ook in een meerjarig perspectief. Speciale aandacht geven wij aan de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen.

Van de verschillende onderdelen behoeft het programmaplan enige nadere toelichting.

Missie

Per programma wordt beschreven aan welke strategische doelen het programma een bijdrage levert. Er wordt een overzicht van strategische doelen gegeven. Strategische doelen zijn de veranderingen die de overheid in de samenleving of organisatie wil bereiken. Het geeft de koers op hoofdlijnen aan voor de langere termijn. De verbinding tussen begroting en Collegeprogramma wordt versterkt doordat de missie per programma rechtstreeks wordt ontleend aan het Collegeprogramma 2007-2011.

Doel (wat willen we bereiken?)

Uitgaande van de geformuleerde missie worden de doelen gepresenteerd die het provinciebestuur wil bereiken. Dit kunnen zowel maatschappelijke effecten zijn (effecten in de samenleving) of omgevingseffecten (effecten in de leefomgeving). Het zijn met name doelen waaraan de provincie concreet iets kan doen en/of waar de provincie een concrete taak heeft. Het uitgangspunt is, de gepresenteerde informatie te beperken tot die doelen waarop ook daadwerkelijk wordt gestuurd en waarbij over de geformuleerde indicatoren ook daadwerkelijk zal worden gerapporteerd. De komende jaren staat voor de nieuwe provinciale organisatie een verdere doorontwikkeling van de begroting op het programma, met name waar het gaat om het verbeteren van doelstellingen en de wijze waarop wordt vastgesteld of deze doelstellingen ook daadwerkelijk worden bereikt.

Baten en lasten

Aan het begin van de beschrijving van elk programma wordt een beknopt samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van het programma met een grafische weergave daarvan, waarmee meteen een indicatie wordt gegeven van de (relatieve) omvang van het programma.

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

Beleid komt niet voort uit het niets. Daarom geven wij voor elk programma een overzicht van provinciale documenten waarin de kaders voor het beleid/de doelstellingen zijn vastgelegd. Daarnaast worden kaderstellende beleidsstukken van derden – bijvoorbeeld het rijk – genoemd. Het is dan duidelijk waar de basis van het beleid te vinden is. Het ligt in de bedoeling dat op den duur bij een digitale versie van de begroting vanuit deze trefwoorden kan worden “doorgeklikt” naar achterliggende documenten.

Ontwikkelingen

In de komende tijd kunnen er ontwikkelingen (buiten de provincie zelf) zijn, die invloed hebben op het provinciale beleid. Voor zover die invloed reeds duidelijk is, wordt hierover (beleidsrelevante) informatie verstrekt.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

Het centrale onderdeel van het programmaplan bestaat met ingang van de Begroting 2009 uit de behandeling van de prioriteiten, zoals die het resultaat zijn van de kaderstelling door Provinciale Staten op basis van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008. In de Begroting 2009 worden de prioriteiten beschreven die in 2009 en daarna nog aan de orde zijn; dat zijn dus zowel de prioriteiten die vorig jaar zijn vastgesteld als de wijzigingen en toevoegingen die voor 2009 en later zijn vastgesteld.

Samenvattend overzicht prioriteiten

Zoals ook in de Voorjaarsnota 2007 PLUS is gebeurd, wordt van de gekozen prioriteiten een samenvattend overzicht verstrekt met daarbij een financieel overzicht.

Moties

In die gevallen waarin provinciale staten naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2007 PLUS en de Voorjaarsnota 2008 aanvullende moties hebben aanvaard, wordt in de Begroting 2008 zo veel mogelijk aangegeven, hoe aan deze moties de komende jaren uitvoering zal worden gegeven. Dit gebeurt met name, wanneer aan de uitvoering van een motie extra kosten verbonden zijn.

Wat doen we nog meer?

De informatie over de overige activiteiten (“going concern”) wordt samengevat weergegeven. Het gaat hier met name om zaken die tot het lopende beleid behoren en waarover geen politieke discussie aan de orde is. Dit zullen ook vooral zaken zijn die behoren tot de vaste (medebe-winds)taken van de provincie. Waar hier zaken spelen waarover het college bijvoorbeeld nadere afspraken met de staten wil maken of waarvan de staten hebben aangegeven een nadere rapportage te wensen, worden die hier iets verder uitgewerkt; voor het overige wordt puntsgewijs informatie verstrekt.

Agenda

In de begroting wordt in de vorm van een beleidsagenda expliciet aandacht besteed aan de afspraken met provinciale staten over de oplevering van beleidsproducten, zoals specifieke beleidsnota's, uitvoeringsplannen en bestuursopdrachten. Verder wordt aandacht besteed aan voorstellen die gepland staan in het kader van het Stimuleringsfonds Drentse projecten en aan bestuurlijke gebeurtenissen die op de rol staan (bijvoorbeeld de ondertekening van bestuurs-overeenkomsten en het in werking treden van belangrijke wetgeving). Op deze wijze wordt een aanzet gegeven tot een betere planning van de bestuurlijke agenda; deze zal de komende jaren nog verder worden doorontwikkeld.

Wat mag het kosten?

Per programma(onderdeel) wordt een totaaloverzicht gegeven van programmakosten. Niet alleen voor de komende jaren tot en met 2012, maar daaraan toegevoegd ook cijfers over 2007 en 2008. De apparaatskosten maken in hun geheel deel uit van de kosten van het programma Middelen. Dat gebeurt met name om een transparant beeld te geven van de kosten van het provinciaal apparaat.

Toelichting op verschillen

Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Het gaat hier om een toelichting op hoofdlijnen, waarbij het algemene beeld belangrijker is dan de verschuiving van elke afzonderlijke euro. De toelichting wordt per programma gegeven, indien de verklarende factoren specifiek zijn voor dat programma. Verklaringen van meer algemene aard worden gegeven als onderdeel van de financiële begroting.

Kerngegevens provincie Drenthe

A. Sociale structuur

Aantal inwoners (per 1 januari 2008)	488.135
Aantal huishoudens (per 1 januari 2007)	204.126

B. Economische structuur

Netto arbeidsparticipatie	64,7%
Beroepsbevolking (x 1.000)	214
Werkzaam (x 1.000)	203
Werkloos (x 1.000)	11 (5,4%)

Bedrijvigheid (in aantallen per 1 april 2007)

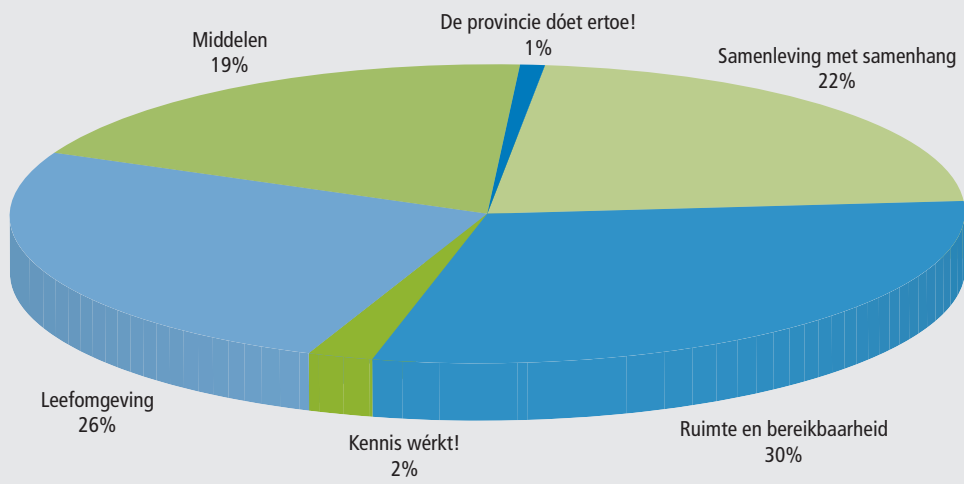
Landbouw	4.637
Industrie	1.664
Bouw	2.956
Handel	7.394
Horeca	1.430
Transport	935
Zakelijke diensten	6.504
Overige diensten	5.602

C. Fysieke structuur

Oppervlakte (2008; in km ²)	2.680
Oppervlakte cultuurgrond (in ha)	152.170
Woningvoorraad (aantal per 1 januari 2008)	204.939

Financiële kerngegevens Begroting 2009

Totale lasten voor bestemming resultaat	284.201.646
Totale baten voor bestemming resultaat	262.241.489
Onttrekking aan reserves (saldo)	21.960.157
Opbrengsten opcenten motorrijtuigenbelasting	44.399.000
Uitkering provinciefonds	73.504.513
Omvang algemene reserves per 1 januari 2009	91.816.967
Omvang bestemmingreserves per 1 januari 2009	87.762.728
Omvang eigen voorzieningen per 1 januari 2009	1.535.890

I   **Beleidsbegroting**

I.1   **Programmaplan**

Programma 1. De provincie doét ertoe!

Missie

Onze ambitie is de provincie te laten léven door actief te zijn als stimulator, initiatiefnemer en regisseur. Voorop staat een heldere en duidelijke communicatie. Digitale ontsluiting van informatie speelt een belangrijke rol. De dienstverlening aan inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden wordt verbeterd. Zij worden interactief betrokken bij de opstelling en uitvoering van provinciaal beleid. Samenwerking met gemeenten, waterschappen en buurprovincies is van belang. Drenthe wordt sterker gepositioneerd op nationaal en internationaal niveau. De lobby richting Den Haag en Brussel krijgt meer aandacht. Bij de profilering van Drenthe staan de eigen kernwaarden centraal. Actief wordt ingespeeld op belangrijke (inter)nationale trends als klimaatverandering, duurzame energievoorziening, internationalisering en demografische veranderingen. Gebiedsgerichte aanpak krijgt meer gestalte.

Doel (wat willen wij bereiken?)

PS

Grotere zichtbaarheid PS. Indicatoren: 20 werkbezoeken en discussiebijeenkomsten op locatie in de provincie door leden van de staten en statencommissies ; gemiddeld 300 bezoekers per vergadering aan de live-uitzending van vergaderingen van de staten en statencommissies op internet.

Bestuurlijke aangelegenheden (rechtsbescherming)

Een goede en adequate rechtsbescherming bieden aan belanghebbenden die betrokken zijn bij provinciale besluitvorming.

Indicatoren	Nulmeting	Streefwaarde/realisatie			
		2008	2009	2010	Later
1. Kwantitatief: aantallen beroepsprocedures inzake beslissingen op het bezwaarschrift.	Van de 42 zaken in 2006 is in 3 gevallen (7%) beroep ingesteld tegen de beslissing op het bezwaarschrift bij de Rechtbank of de Raad van State.	15%	15%	15%	15%
2. Kwalitatief: oordeel rechter, tevredenheidsonderzoek belanghebbenden (in- en extern).	Van de 8 uit 2005 en 2006 lopende beroepszaken in 2006 zijn 2 beroepen alsnog ingetrokken. Uitspraken (6x): <ul style="list-style-type: none"> ■ - 2 gegrond (33%) ■ - 0 gedeeltelijk gegrond (0%) ■ - 0 niet-ontvankelijk (0%) ■ - 4 ongegrond (66%)	10% uitspraken gegrond	10%	10%	10%
3. Tijdigheid van de afdoening van bezwaren en klachten.	Van de 42 zaken in 2006 is 0 keer (0%) buiten de termijn beslist.	30%	25%	25%	25%

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 1. De provincie dóet ertoe!	3.623.158	12.000
Overige programma's	280.578.488	262.241.489

Programma 1: De provincie dóet ertoe!	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	2.460.679	3.667.588	3.623.158	3.418.585	3.444.220	3.045.850
Totaal baten	4.350	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Saldo	2.456.329	3.655.588	3.611.158	3.406.585	3.432.220	3.033.850

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Wet dualisering provinciebestuur
- Provinciewet
- Gemeentewet
- Wet openbaarheid van bestuur
- Wet rampen en zware ongevallen
- BBBV
- Provinciale klachtenregeling
- Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe
- Verordening Bestuurscommissie Onderzoeksbureau Cultuur, Welzijn en Zorg
- Statuten Vereniging IPO
- Gemeenschappelijke regeling SNN
- Notitie Een Drentse visie op de toekomst van het middenbestuur
- Onderzoeksprogramma 2009-2011
- Beleidskader voor het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen in de provincie Drenthe
- Ambtsinstructie CvdK
- Beleidsnotitie Integrale veiligheid (2007)

Ontwikkelingen

PS

In 2009 zullen de vergaderingen van provinciale staten en van de statencommissies live te volgen zijn op internet. Na afloop van de vergaderingen kunnen de videoverslagen ook op internet worden geraadpleegd.

Provinciale staten gaan in de aanloop naar de besluitvorming over het nieuwe omgevingsbeleid discussie-bijeenkomsten organiseren op diverse locaties in de provincie.

Bestuurlijke aangelegenheden

Bestuursakkoord rijk - provincies 2008-2011

Samen met de andere provincies hebben wij in 2008 een bestuursakkoord 2008-2011 met het rijk gesloten. In dit bestuursakkoord hebben wij met het rijk afspraken gemaakt over:

- bestuurlijke en financiële verhoudingen;
- investeringen van de provincies in de realisatie van rijksdoelen;
- decentralisatie van taken en overheveling van financiële middelen;
- deregulering en vermindering van administratieve lasten.

Meer concreet regelt het bestuursakkoord de decentralisatie van een aantal rijkstaken naar de provincies. De voorgenomen decentralisatie van taken, die veelal in deze kabinetsperiode dient plaats te vinden, maakt dat het rijk meer gaat sturen op hoofdlijnen (kaderstellende taak). Het versterkt daarmee de positie van de provincie als gebiedsregisseur en het profiel en de rol van de provincies op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur. Daarnaast regelt het bestuursakkoord dat de provincies de Rijksbegroting met € 600 miljoen verlichten in de vorm van bijdragen aan realisatie van rijksprojecten in de regio. Voor Drenthe betekent dit een bijdrage van in totaal € 20 miljoen in 4 jaar. Deze bijdrage hebben wij verwerkt in de Begroting en Meerjarenraming. Tevens hebben wij in het bestuursakkoord afspraken gemaakt over vermindering en herijking van het interbestuurlijk toezicht.

Commissies Ladders, Oosting en D'Hondt

De uit het bestuursakkoord voortvloeiende versterking van de positie van de provincies als gebiedsregisseur, de rol op ruimtelijk-economisch terrein en op het gebied van cultuur is overeenkomstig het advies van de commissie Ladders.

De in het bestuursakkoord gemaakte afspraken over vermindering en herijking van interbestuurlijk toezicht dragen conform de aanbevelingen van de commissie Oosting bij aan een efficiëntere overheid, met minder bureaucratie en bestuurlijke drukte.

Op 4 juni 2008 heeft de Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten/commissie D'Hondt haar rapport "Vertrouwen en verantwoord" gepresenteerd. Dit rapport pleit voor meer beleidsruimte voor gemeenten en decentralisatie van taken van rijk en provincies naar gemeenten op het gebied van zorg, jeugd, participatie en stedelijke ontwikkeling.

Commissie Rol en Taken provincie Drenthe

Tot slot heeft de Drentse Commissie Rol en Taken provincie Drenthe in mei 2008 het rapport "Rollen en taken van de provincie Drenthe" gepresenteerd. Dit rapport bevat onder meer een toetsingskader om te bepalen of de provincie bepaalde taken en rolinvulling wel of niet moet behartigen.

De vraag die wij willen beantwoorden is hoe wij onze nieuwe rol gaan invullen. Om samen met GS van gedachten te wisselen over de wijze waarop wij de rapporten "Vertrouwen en verantwoord" en "Rollen en taken van de provincie Drenthe" en het bestuursakkoord kunnen vertalen in een visie op de nieuwe rol van de provincie Drenthe, hebben wij in september 2008 een conferentie georganiseerd. Hieraan geven wij een vervolg in de tweede helft van 2008 en in 2009.

Interprovinciale samenwerking

Geen relevante ontwikkelingen.

Openbare orde en veiligheid

Geen relevante ontwikkelingen.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij er aan doen?

PS

Geen specifieke prioriteiten

Bestuurlijke aangelegenheden

1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur

Het provinciaal beleid staat niet op zichzelf. Trends van buitenaf en het beleid van de medeoverheden zijn van grote invloed. De provincie als middenbestuur is interactief. Zij treedt op als stimulator, initiatiefnemer en regisseur, zowel richting medeoverheden, bedrijfsleven als organisaties.

De Commissie Rol en Taken provincie Drenthe heeft in mei 2008 haar rapport uitgebracht met aanbevelingen over rol- en taakopvattingen van de provincie. In samenspraak met het college van GS zal in het najaar van 2008 op grond van dit rapport en van het Bestuursakkoord rijk-provincies 2008-2011 worden verkend welke vervolgstappen zullen worden genomen in 2009 met betrekking tot een nadere concretisering van de rol- en taakopvatting van de provincie.

1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden

De contacten met gemeenten, waterschappen en de Vereniging van Drentse Gemeenten (VDG) worden uitgebouwd. Doel is opstelling van gezamenlijke strategische ontwikkelingsagenda's. Daarover vindt periodiek bestuurlijk overleg plaats. Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties staan voorop. Dit zal leiden tot meer samenhang in visie, doelen, strategie, maatregelen, projecten en inzet van middelen (financieel en menskracht). Mede gebaseerd op onze Drentse visie zullen wij met het VDG een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe opstellen. Wij zijn bereid voor de Drentse gemeenten een inhoudelijk ondersteunende rol te vervullen voor EU-aangelegenheden. Wij concentreren ons op de concrete uitdagingen die wij voor de komende jaren verwachten. Aan de hand van deze agenda zoeken wij steun voor onze ambitie om de plaats van Drenthe in Europa te versterken.

Wij zullen een actieve rol vervullen in het IPO. De samenwerking met de buurprovincies en de aangrenzende Duitse overheden zal resultaatgericht zijn. De intensivering van de SNN-samenwerking met de vier grote noordelijke steden is verder uitgelijnd en zal bij de voorzitterswisseling medio 2009 weer tegen het licht worden gehouden.

1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid

Burgers, bedrijven en organisaties worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij de voorbereiding, besluitvorming en uitvoering van provinciaal beleid. Doel is de creativiteit en deskundigheid van deze doelgroepen beter en vooral eerder in het beleid tot hun recht te laten komen waardoor de kwaliteit van beleid en beleidsprocessen uiteindelijk verbeterd wordt.

Vergroten van betrokkenheid en uitwisseling van kennis met doelgroepen kan via periodieke, al dan niet themagerichte, discussiebijeenkomsten en via inspraakprocessen rond grote beleidsnota's en grote projecten. Al verschillende grote beleidsprocessen zijn op interactieve wijze aangepakt. Kennis en ervaring vanuit deze projecten wordt geïnventariseerd en verspreid voor verdere toerusting van de organisatie en als voeding voor nieuwe beleidsprocessen.

Daarnaast willen wij duurzame contacten aangaan met spelers uit het bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden om met hen kennis en ervaring uit te wisselen over interactief werken en gerelateerde onderwerpen. Naast het delen van onze eigen ervaringen binnen deze

netwerken wordt verworven kennis actief teruggekoppeld naar de organisatie om bij te dragen aan adequate inrichting van interactieve beleidsprocessen.

Gedurende de looptijd van het programma wordt een visie ontwikkeld op de wijze waarop de provincie Drenthe externe doelgroepen wil betrekken bij beleidsontwikkeling. Als onderdeel van de visie worden ook lopende en afgeronde interactieve processen meegenomen.

Wij gaan Drenthe nadrukkelijk positioneren in Europa, door middel van een actievere belangenbehartiging in Brussel, door intensivering van de interregionale samenwerking (over de landsgrenzen heen) en door zichtbare belangenbehartiging met focus op de NOA. Onze ambities op dit punt zijn neergelegd in de door de provinciale staten onderschreven nota Europastrategie Drenthe; voor de uitvoering daarvan oormerken wij in eerste instantie € 50.000,- per jaar gedurende drie jaar in de begroting onder prioriteit 1.3.

1.4 Profilering provincie Drenthe

De provincie als bestuurslaag is relatief onbekend; de burger weet weinig af van haar werkzaamheden. Wij gaan het functioneren van de provincie beter onder de aandacht te brengen. In het algemeen door planmatig te werken aan bekendmaking van het doen en laten van de provincie. Meer in het bijzonder door op drie fronten extra inspanningen te leveren: betere media-contacten, verbetering van de website www.drenthe.nl en betere arbeidsmarktcommunicatie. Vergroten van de aandacht voor provinciaal beleid in de media realiseren wij door media actiever en gericht te benaderen en persvragen beter en sneller te beantwoorden. Hiertoe wordt een persloket ingericht, dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is en waarvoor een informatiebank/kennissysteem wordt opgezet.

Samen met Marketing Drenthe wordt het nieuwe Drentheportaal verder uitgebouwd.

De campagne wordt mede afgestemd op de lopende promotiecampagne "Da's nou Drenthe". In 2009 maken wij een begin met e-dienstverlening. Deze aanzet krijgt de jaren daarna een vervolg. Zie hiervoor verder paragraaf 1.5.

In 2009 versterkt de provincie de nieuwe manier van arbeidsmarktcommunicatie. Via kranten en via de website zal de provincie zich scherper profileren als aantrekkelijke werkgever én als aantrekkelijk gebied om te wonen en recreëren.

Wij willen Drenthe nadrukkelijk positioneren in de NOA (zie ook 4.3) en op Europees niveau in het algemeen. Onze ambities op dit punt, inclusief de Drentse lobby in Brussel, hebben wij verwoord in de nota Europastrategie Drenthe.

1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienstverlening (voorheen project Burger en provincie)

De provincie Drenthe geeft de komende planperiode uitvoering aan de nota "Welkom in digitaal Drenthe" (WiDD 2.0). Daarin zijn de ICT-beleidvoornemens vastgelegd met een horizon van 4 jaar. Deze nota houdt rekening met de uitgangspunten van het programma e-overheid en de normen vanuit de BurgerServiceCode. De provincie Drenthe heeft deze code onderschreven en voert deze in.

In het kader van de invoering van digitalisering van processen worden de noodzakelijke projecten uitgevoerd. Dit hangt nauw samen met de verbouw en herinrichting van het provinciehuis. Flexibele werkplekken zijn daar een onderdeel van.

De architectuur zal verder ingericht worden, conform de NORA-principes, zodat aangesloten kan worden op landelijke voorzieningen en basisregistraties. Verder gaat veel aandacht uit naar

de inrichting van de nieuwe werkplekken. De provincie Drenthe streeft naar een toekomstvaste werkplek die recht doet aan het flexibel werken, onafhankelijk van plaats en tijd.

De provinciale informatievoorziening via de website wordt verder geprofessionaliseerd. Geo-informatie zal via een Geo-portaal worden ontsloten voor belanghebbenden.

Met andere provincies wordt samengewerkt (kennisuitwisseling en gezamenlijk onderzoek) aan concepten voor de inrichting van infrastructuur in het kader van de omgevingsvergunning (Wabo). Er wordt door middel van zogenaamde POC's (Proof Of Concept) kennis en ervaring opgedaan.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?		
Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verdieping rolopvatting als interactief middenbestuur: stimulator, initiatiefnemer en regisseur. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Afstemming wederzijds verwachtingenpatroon rolopvatting provincie met medeoverheden en maatschappelijke organisaties.
1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Gemeenschappelijke, gebiedsgerichte strategische agenda's. ■ Ontwikkelings- en resultaatgerichte allianties. ■ Effectieve en efficiënte samenwerking bij uitbouwen van kansen en oplossen van knelpunten. ■ Periodiek overleg met mede-overheden. ■ Met betrekking tot Europa: <ul style="list-style-type: none"> ■ sterkere beïnvloeding van Europese dossiers vanuit Drenthe; ■ meer sturing op interregionale samenwerking; ■ transnationale samenwerking met regio's in Europa; ■ sterke positie op de NOA. ■ interne organisatie is Europaproof. De 3 pijlers van Europaproof, wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma's zijn geïntegreerd in het ambtelijk en bestuurlijk handelen van de provincie Drenthe. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Per gebied (stad en/of regio) overleg over beleidsinzet samenwerkingsagenda. ■ Vastleggen afspraken samenwerking, onder andere welke partijen, beleidsinzet, programmering, organisatie, financiële kaders, monitoring enz. <ul style="list-style-type: none"> ■ Voor Drentse gemeenten vervullen van een inhoudelijk ondersteunende rol voor EU-aangelegenheden. ■ Samen met de VDG opstellen van een overkoepelende strategische agenda voor Drenthe, mede gebaseerd op onze Drentse visie. ■ Uitvoeren afspraken in 2009 tot en met 2011. ■ Vervullen ondersteunende rol gemeenten voor EU-aangelegenheden. ■ Uitvoeren nota Europastrategie Drenthe, waaronder organiseren periodiek overleg met leden van het Europees Parlement. ■ Opzetten Europoloket. ■ Opstellen bestuurlijk kader en uitvoeringsagenda voor interregionale samenwerking. ■ Door projecten en transnationale samenwerking NOA op de kaart zetten. ■ Onderzoek naar stand van zaken Europaproof met aanbevelingen tot verbetering. ■ Implementatie aanbevelingen. ■ Cursus Europa algemeen en cursus Europees recht (oktober 2008).

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

<p>1.3 Vergroten betrokkenheid externe doelgroepen bij provinciaal beleid</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Structureel, intensief en interactief contact samenleving-provincie. ■ Meer draagvlak voor beleid door een beter toegeruste ambtelijke organisatie en eerder en effectiever betrekken van doelgroepen bij beleid. ■ Meer mogelijkheden voor het benutten en delen van kennis met externe doelgroepen. ■ In samenwerking met SNN en IPO meer invloed op de Europese beleidskoers en op de inzet van de Europese middelen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Periodieke bijeenkomsten (ca. 3 x per jaar) PS en/of GS met inwoners en organisaties over hoofdthema's provinciaal beleid. <ul style="list-style-type: none"> ■ Versterken webredactie. ■ Verder uitbouwen Drentheportaal. ■ Verder ontwikkelen e-dienstverlening (DigiD). ■ Integreeren "samenspraakfunctie" in portaal Drenthe (voorheen reuring.nl). ■ Ontwikkelen van een instrumentenbox en een trainingsprogramma gericht op het vergroten van kennis en ervaring rond interactieve beleidsvorming in de organisatie; ■ Opbouw van een kennisnetwerk rondom interactieve beleidsvorming met interne en externe partners. ■ Ontwikkelen van een setting met interne en externe deelnemers voor het bespreken van strategische vraagstukken van de provincie Drenthe en van de externe deelnemers. ■ Visieontwikkeling op de werkwijze beoogd in hoofdstuk 1 van het collegeprogramma met raakvlakken aan andere organisatie-ontwikkelingen. ■ Lobbywerkzaamheden in Brussel en op de NOA. ■ Verbetering Interregionale en grensoverschrijdende samenwerking. ■ Goed gebruik van de Europese fondsen.
<p>1.4 Profilerings provincie Drenthe Verbetering communicatie van de provincie Drenthe richting externe doelgroepen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Beter beeldvorming positie en status PS en GS en werkzaamheden provincie. ■ Beter vermarkten Drenthe als unieke en veilige omgeving voor wonen, werken en recreëren. ■ Een duidelijker gezicht van de provincie Drenthe met een goede beeldvorming over de taken. ■ Grotere aandacht voor provinciaal beleid in de media. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Opstellen en uitvoeren van Meerjarencommunicatieplan 2007 tot en met 2011. ■ Intensivering communicatieactiviteiten en permanente proactieve informatieoverdracht. ■ Impuls nieuwe communicatiemediën. ■ Ontwikkelen relatie- en reputatiemanagement. ■ Uitvoeren nota Drenthe in internationaal perspectief. <ul style="list-style-type: none"> ■ Inrichten persloket dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is, inclusief opzetten van een informatiebank/kennis-systeem. ■ Verder uitbouwen Drentheportaal. ■ Starten met een nieuwe wijze van arbeidsmarktcommunicatie.
<p>1.5 Digitale ontsluiting informatie: project e-dienst-verlening.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Voldoen aan afspraken tussen IPO, rijk, UvW en VNG over totstandkoming programma e-overheid normen Burger-ServiceCode. ■ Actuele beleid- en productinhoud digitaal beschikbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verbetering provinciale website: portal, (geo-)informatie, interactie en dienstverlening, inclusief mogelijkheden tot transacties. ■ Interne herstructurering IT-huishouding, die is aangesloten op landelijke voorzieningen als DigiD. ■ Trainingen gericht op digitaal beschikbaar maken en houden van informatie.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 1. De provincie doet er toe	2009	2010	2011	2012
1.1 Rolopvatting provincie als middenbestuur				
1.2 Impuls samenwerken met medeoverheden				
1.3 Grotere betrokkenheid burgers, bedrijven en organisaties bij provinciaal beleid	359.000	320.000	288.000	
1.4 Profilerings provincie Drenthe	175.000	175.000	175.000	
1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie	288.000	50.000	50.000	50.000
Totaal Programma 1 De provincie doet er toe!	822.000	545.000	513.000	50.000

Motie 15: Drents Europoloket (CDA, Groenlinks, ChristenUnie)

Op 25/26 juni jl. hebben uw staten de motie M15 aangenomen. In de motie wordt GS gevraagd om de inrichting van een Drents Europoloket te verkennen en met een voorstel te komen voor de realisatie daarvan en de benodigde middelen te reserveren in de Begroting 2009, vanuit hoofdstuk 1 van het collegeprogramma, De provincie doet er toe. Per 1 september start vanuit de ambtelijke organisatie een integraal project met als opdracht een verkennend onderzoek uit te voeren naar de inrichting van een Drents Europoloket, waarbij een te vervullen rol voor de provincie Drenthe wordt beschreven om de toegang tot rijks- en Europese subsidies te vereenvoudigen voor gemeenten en (kleinere) organisaties. PS zullen tussentijds op de hoogte worden gehouden omtrent de stand van zaken aangaande de uitvoering van deze motie. In maart 2009 kunnen naar verwachting de resultaten van het verkennend onderzoek aan de staten worden gepresenteerd. De kosten voor de uitvoering van deze motie worden in 2009 geschat op € 150.000,-. In de 1e bestuursrapportage 2009 komen we hierop terug. Dan zijn ook de resultaten van het verkennend onderzoek bekend. Op basis hiervan kunnen de benodigde middelen bepaald worden.

Wat doen wij nog meer?

Interprovinciale samenwerking

- Bevorderen van een goede positionering van de provincie via interprovinciale samenwerking, zoals in IPO- en SNN-verband.
- Continuering van de samenwerking met andere provincies.
- In stand houden goede bestuurlijke en ambtelijke verhoudingen met andere provincies.
- Actieve deelname aan bestuursvergaderingen, bestuurlijke adviescommissies en ambtelijke overleggen in IPO- en SNN-verband.

Bestuurlijke aangelegenheden

- Bestuurlijke overleggen met gemeenten, provincies en VDG.
- Inspelen op actualiteiten binnen het vakgebied en continue positiebepaling van de provincie.
- Door middel van onderzoek een bijdrage leveren aan de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid op het terrein van cultuur, welzijn en zorg.
- Op grond van de Verordening doelmatigheid en doeltreffendheid provincie Drenthe wordt ieder jaar een onderzoeksprogramma geconcipeerd. Daarin worden 3 tot 4 onderzoeken beschreven die aankomend jaar worden uitgevoerd.
- Monitoren van de financiële positie van gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.
- Opstellen verslag Financiële verkenningen 2009.
- Benoeming en herbenoeming burgemeesters, eventueel waarnemingskwesties.
- Werkbezoeken aan gemeenten, waterschappen, operationele diensten, rijksvertegenwoordigers.
- Uitbrengen van een digitaal Burgerjaarverslag.
- Voorzitterschap en secretariaat/uitvoering van het Prins Bernhard Cultuurfonds (jaarbudget ca. € 220.000,-).

Openbare orde en veiligheid

- Beheer en actualisering van risicokaart Drenthe.
- Deelname en ontwikkelen van oefeningen crisisbeheersing.
- Toezicht op politieorganisatie en instandhouding netwerken.

Agenda

Onderwerp	Wanneer

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	171.966	915.000	822.000	545.000	513.000	50.000
	Provinciale staten	699.854	837.240	846.135	869.860	888.680	907.990
	Bestuurlijke aangelegenheden	395.663	489.392	518.328	528.470	537.250	546.250
	Interprovinciale samenwerking	1.137.948	1.286.500	1.334.600	1.372.400	1.408.900	1.443.300
	Openbare orde en veiligheid	55.248	139.456	102.095	102.855	96.390	98.310
	Totaal lasten	2.460.679	3.667.588	3.623.158	3.418.585	3.444.220	3.045.850
Baten	Bestuurlijke aangelegenheden	1.600	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
	Interprovinciale samenwerking	2.750					
	Totaal baten	4.350	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Bestemming	Subtotaal voor bestemming	2.456.329	3.655.588	3.611.158	3.406.585	3.432.220	3.033.850
resultaat	Saldo reserves	0	0	0	0	0	0
	Subtotaal na bestemming	2.456.329	3.655.588	3.611.158	3.406.585	3.432.220	3.033.850

Toelichting op de verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma De provincie doet er toe zijn in 2009 per saldo € 44.000 lager dan in 2008.

De belangrijkste wijzigingen zijn een verhoging van € 48.000,- voor kosten interprovinciale samenwerking, een verlaging van € 37.000,- voor kosten openbare orde en veiligheid, en de mutaties in de budgetten voor de prioriteiten: Betrokkenheid bij de provincie met verlaging met € 56.000,-, profilering provincie Drenthe verhoging met € 25.000,- en Project burger en Provincie (digitale ontsluiting informatie) verlaging met € 36.000 verlaagd.

Programma 2. Samenleving met samenhang

Missie

In de Drentse samenleving is plaats voor iedereen, van jong tot oud. Met alle mogelijkheden en voorzieningen om te leren genieten van cultuur, om te kunnen bewegen en om (verzorgd) oud te worden. Een samenleving gericht op het beginsel van het Drentse naoberschap, met waar nodig de helpende hand voor de zwakkere en extra aandacht voor zorg aan jongeren en ouderen. Een samenleving waarin iedereen zijn verantwoordelijkheid heeft en neemt: de inwoners, organisaties en overheden. De provincie Drenthe voelt zich verantwoordelijk voor een effectieve rol- en taakverdeling tussen gemeenten, instellingen en provincie. Het sociale en culturele beleid van gemeente en provincie worden verregaand op elkaar afgestemd. Wij kiezen voor thema's, waarop wij denken een significant positieve ontwikkeling te realiseren. Op een aantal terreinen hebben wij wettelijke taken. Deze worden optimaal uitgevoerd. De voorgestelde intensivering worden gezien als een totaalpakket. Over de concrete invulling worden met gemeenten en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt.

Doel (wat willen wij bereiken?)

Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid

Vorenstaande missie wordt uitgewerkt in een strategisch beleidskader voor het provinciale sociale en culturele beleid voor de jaren 2009-2012. Het is de verwachting dat provinciale staten eind 2008 hiervoor de Sociale en de Culturele & museale agenda vaststellen. Deze agenda's zijn de opvolger van Mensen in het middelpunt, provinciale sociale agenda 2005-2008 en de Kunst van het combineren. Hierna worden doelen en indicatoren genoemd die zijn gebaseerd op de nieuwe agenda's zoals deze in concept in mei 2008 door GS zijn vastgesteld.

Korte schets Sociale agenda 2009-2012

De provincie heeft ambitie op het sociale terrein. Tegelijkertijd realiseren we ons dat de provinciale rol op het sociale terrein bescheiden is. De provincie is immers voor vrijwel al deze onderwerpen niet de spelbepalende speler. Een belangrijke uitzondering hierop vormt natuurlijk de provinciale rol in de jeugdzorg.

We kiezen in de komende jaren voor vier speerpunten:

- Mijn jeugd (Opgroeien)
- Mijn ontwikkeling (Werken en leren)
- Mijn dag (Wonen en leefomgeving)
- Mijn beweging (Participatie)

Korte schets Culturele & museale agenda 2009-2012

De provincie heeft ten aanzien van haar cultuurbeleid de volgende hoofdambities: waarborgen van een kwalitatief hoogwaardig cultureel klimaat in de provincie Drenthe, en van een zo groot mogelijke deelname (actief en passief) van de inwoners van Drenthe aan cultuur. Deze ambities willen wij in afstemming en samenwerking met gemeenten vormgeven. Daarbij stemmen wij ook nauw af op het rijkscultuurbeleid voor de komende vier jaar.

Voor de periode 2009 -2012 zijn vijf hoofdthema's (de cultuurdragers) van belang:

- Het grote publiek
- Drenthe in Beeld
- Onvoltooid verleden tijd
- Informatiekanalen & Taligheden
- Museumbeleid

Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)

- Het ondersteunen van het lokaal jeugdbeleid en het onderwijs vanuit de specifieke kennis van de jeugdzorg.
- Een kwaliteitsverbetering bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering in Bureau Jeugdzorg door deelname aan het project Beter beschermd.
- Afronding van de invoering van een transparant registratiesysteem en signaleringssysteem in iedere gemeente (Jongeren in beeld), wat aansluit bij de landelijke VerwijsIndex. Voorts een aansluiting bij Bureau Jeugdzorg zodat daar de intersectorale cliëntstromen goed gevolgd kunnen worden.
- Het instellen van een provinciaal platform voor cliëntorganisaties.
- Het bevorderen van het gebruik van een instrumentarium waardoor jeugdigen en hun ouders overal in de keten op eenzelfde manier worden geholpen. Doorverwijzingen gaan sneller en meer cliëntvriendelijk. Instellingen gaan beter en effectiever samenwerken.
- Werkwijzen en methodieken worden getoetst door praktijkonderzoek.

Indicatoren

- In 2009 hebben de 6 kerngemeenten hun lokaal jeugdbeleid samenhangend vormgegeven in een Centra voor Jeugd en Gezin-achtige constructie. Deze gemeenten zijn voortrekkers voor de ontwikkeling van Centra voor Jeugd en Gezin voor de overige Drentse gemeenten.
- Alle Drentse gemeenten maken gebruik van het systeem dat aansluit bij landelijke VerwijsIndex (werknaam Jongeren In Beeld +). Hiermee kunnen ze hun risicjongeren goed in beeld krijgen en houden.
- Eind 2009 functioneert er een provinciaal platform van waaruit cliënten (organisaties) en vertegenwoordigers van cliënten de provincie kunnen adviseren over het te voeren jeugdzorgbeleid.
- De conferentiegroep van Signaal tot actie doet in 2009 concrete voorstellen voor het werken met 1 instrumentarium in de jeugdzorg. Ketenpartners verbinden zich hieraan door het sluiten van een convenant.
- 70% van de jeugdzorgprogramma's van zorgaanbieder Yorneo is in 2009 bewezen effectief. Daarnaast starten wij in 2009 met het meten in de praktijk van de effecten van zorg geleverd door andere ketenpartners.

Werken en leren/Mijn ontwikkeling

Elke jeugdige in Drenthe heeft de kans op een optimale schoolloopbaan.

Indicatoren

- Reken- en taalprestatie ten opzichte van landelijke cijfers.
- Doorstroming naar havo/vwo (procentueel en absoluut).
- Aantal voortijdige schoolverlaters (procentueel en absoluut).

Er zijn nu alleen algemene onderzoeksgegevens bekend. Vanaf de start van de onderwijskansenplannen wordt een nulmeting uitgevoerd voor taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo op basis van beschikbare gegevens en deze wordt gemonitord. In het najaar 2008 zijn de

gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten kan dan een streefwaarde worden vastgesteld.

Wonen en leefomgeving/Mijn dag

Iedereen in Drenthe moet arbeid en zorg kunnen combineren.

Indicatoren

Gemeentelijke fleximeters én burgerraadpleging (burgermonitor) combinatievrijheid.

Participatie/Mijn beweging

Iedereen in Drenthe kan op passende wijze sporten en bewegen.

Indicatoren

Monitor sportparticipatie in Drenthe (persoon/uren).

Kunst en Cultuur in Drenthe

Hoofddoelen Kunst en cultuur

- Vergroten van cultuurparticipatie door Drentse burgers.
- Stimuleren van sprankelende en spraakmakende kunst door het realiseren van een kwaliteitsimpuls en vernieuwing in de culturele sector.
- Stimuleren van een aantrekkelijk vestigings- en productieklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven.
- Stimuleren van cultuurtoerisme.
- Versterken/verbeteren van de culturele infrastructuur.

Cultuurdragers en subdoelen

Cultuurdrager Het grote publiek

- Het creëren van een kwalitatief goed en vraaggericht aanbod en van een groot deelnemersbereik ten aanzien van cultuureducatie, amateurkunst, podiumkunsten en festivals.
- Het stimuleren van actieve deelname naast receptieve deelname.
- Meer aandacht voor talentontwikkeling.

Cultuurdrager Drenthe in beeld

- Verbeteren van de beeldkwaliteit van de infrastructuur (wegen, viaducten) en van het landelijk gebied (water, groen) door inzet van beeldende kunst en vormgeving.
- Een breed publiek neemt kennis van de kernkwaliteiten van Drenthe en van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit in de openbare ruimte.
- Een breed publiek neemt kennis van hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en dankzij festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.
- Specifieke groepen zijn betrokken bij de ontwikkeling van hedendaagse beeldende kunst: kinderen, jongeren.
- Gemeenten, instellingen en individuen kunnen op een centraal punt terecht voor advies en ondersteuning op het terrein van educatie, marketing en artistieke kwaliteit.

Cultuurdrager Informatiekanalen en Taligheden

- Het toerusten van bibliotheken, archieven, musea en media om adequaat te fungeren als intermediairs tussen kunstproducent, erfgoed en burgers.
- Het waarborgen van deze kanalen als pluriforme basisinfrastructuur voor cultuur.

- Behoud Drentse taal door initiatieven te ontplooiën en te stimuleren op het culturele, mediale en taalkundige vlak, binnen en buiten het onderwijs.

Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd

- Cultuurhistorische waarden (monumenten, archeologie en cultuurhistorie) in stand houden, beheren en voor het publiek ontsluiten.
- Samenwerken met andere teams aan een integraal uitvoeringsprogramma voor het cultureel erfgoed.

Cultuurdrager Museumbeleid

- Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuur en cultuurhistorie van Drenthe in de musea en zorg dragen voor een algemeen hoogwaardig tentoonstellingsbeleid.
- Verbetering van kwaliteit publiekspresentatie en publieksbereik.

Indicatoren

Twaalf allianties/convenanten cultuurbeleid met gemeenten.

Samen met de gemeenten zullen wij de indicatoren voor de verschillende beleidsterreinen nader bepalen.

Onze inzet bij die allianties (en bij de komende afspraken met de instellingen) is op onder meer het volgende gericht.

Cultuurdrager Het grote publiek

Cultuureducatie

1. Lokale netwerken cultuureducatie actief in alle gemeenten met ook aandacht voor erfgoed-educatie.

Podiumkunsten

2. Een stijgend aantal Drentse bezoekers voor de voorstellingen van Peergroup en van DJT de Reus.

Cultuurdrager Informatiekanalen

1. De regionale omroep maakt goede programma's op het gebied van informatie, cultuur, educatie en verstrooing.

Cultuurdrager Drenthe in beeld

1. Inzet van beeldende kunst en vormgeving en gebruik kernkwaliteiten Drenthe bij ingrepen infrastructuur (wegen, viaducten) en landelijk gebied (water, groen) Drenthe.
2. Bereik hedendaagse beeldende kunst van een hoge artistieke kwaliteit via cultuureducatie en festivals en manifestaties van een hoge artistieke kwaliteit met een provinciale uitstraling.

Cultuurdrager Museumbeleid

1. Een samenhangend en aansprekend museaal aanbod, zowel qua profilering (promotie/marketing en educatie aan eigen inwoners en toeristen) als qua positionering (onderscheidend profiel musea in collectiepresentatie) van het museale erfgoed.
2. Tevredenheid gemeenten en musea over diensten museumconsulent goed.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 2. Samenleving met samenhang	62.870.224	31.719.536
Overige programma's	221.331.422	230.521.953

Programma 2: Samenleving met samenhang	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	61.697.909	63.729.232	62.870.224	63.373.807	64.145.264	60.829.699
Totaal baten	35.563.789	34.547.460	31.719.536	31.708.662	31.714.305	31.720.065
Saldo	26.134.120	29.181.772	31.150.688	31.665.145	32.430.959	29.109.634

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Sociale agenda 2009-2012.
- Cultuur als magneet, Culturele en Museale agenda 2009-2012.
- Beleidsinstrumenten Sociale en Culturele Agenda.
- Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.
- Beleidskader jeugdzorg 2009-2012.
- Sociaal rapport 2008.
- Onderzoek Drents Panel: sociale onderwerpen (maart 2008).
- Onderzoek "In Communi. Herhaalde meting onder Drentse gemeenten: beoordeling, inhoud en vormgeving provinciaal beleid" (januari 2008).
- ASV Drenthe.
- WMD.
- Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe.
- Wet op de jeugdzorg.
- 1/2 Miljoen mensen, nota Welzijn, zorg en wonen.
- Nieuwe Wro.
- Mediawet.
- Drentse Omroepnota: Goed bekeken! Provinciaal beleid voor de regionale omroep.
- Monumentenwet/Provinciale monumentenverordening.
- Wet op de archeologische monumentenzorg.

Ontwikkelingen

Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid

De nieuwe Sociale agenda en Culturele en Museale agenda zijn ontwikkelinstrumenten. Wij gaan hierover sociale en culturele allianties aan met afspraken over rolverdeling, taakafbakening en beleidsdoelen met rijk, gemeenten en instellingen. Wij maken afspraken over inhoudelijke ambities, over een taakverdeling en de financiële inzet. Wij merken daarbij op dat de rol van de provincie op het terrein van cultuur aanzienlijk versterkt is met het recentelijk overeengekomen bestuursakkoord tussen rijk en provincies. De sociale en culturele allianties moeten een sterk gezamenlijk sociaal en cultureel beleid in Drenthe opleveren. We beogen cofinanciering van rijk en EU beschikbaar te krijgen op basis van gedeelde inhoudelijke doelen.

Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)

De provincie kiest voor een extra inzet om de instroom van jeugdigen in de geïndiceerde jeugdzorg te voorkomen. Op deze manier leveren wij een bijdrage aan het veilig opgroeien van jeugdigen. Samen met de gemeenten werken wij aan de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin. Ook zetten wij ons in voor een sterke ketensamenwerking. Ketensamenwerking is er ook met het onderwijs. De ambitie is hier dat de jeugdzorg binnen elke onderwijsinstelling of onderwijsnetwerk herkenbaar aanwezig is.

- Er komt een nieuwe financieringssystematiek in de jeugdzorg die provincies meer beleidsruimte geeft voor haar beleid.
- Gemeenten krijgen van het rijk de komende jaren een brede doeluitkering jeugd om de Centra voor Jeugd en Gezin vorm te geven.

Werken en leren/Mijn ontwikkeling

De provincie richt zich op het scheppen van optimale onderwijskansen voor elk jeugdige. Elke jongere verlaat het onderwijs met een voldoende kwalificatie voor een goede start op de arbeidsmarkt. Samen met de betrokken partijen, als de gemeenten en de schoolbesturen, willen wij voor elk kind een optimale schoolloopbaan realiseren.

Binnen Mijn ontwikkeling zetten wij in op 2 programma's.

- Onderwijskansenprogramma, een meerjarig plan met extra aandacht voor de regio's Zuidoost, Zuidwest en de Veenkoloniën.
- Aansluitend onderwijsaanbod, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en bij de vraag van de arbeidsmarkt in de regio.

Wonen en leefomgeving/Mijn dag

Drenthe loopt voorop in het tijdenbeleid ("7 tot 7"). Zij is door het rijk als koploper benoemd. Onze inzet was Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Dit beleid zetten wij krachtig voort.

Participatie/Mijn beweging

De provincie wil een actievere rol spelen bij de breedtesport en bij topsportevenementen. Het provinciaal bestuur wil elke euro voor topsport dubbel in de breedtesport investeren. Wij zullen ons inspannen om impulsen te geven aan breedtesport.

Kunst en Cultuur in Drenthe

Samen met de gemeenten en de betrokken instellingen heeft Drenthe voor de jaren 2009 tot 2012 een culturele en museale ontwikkelagenda opgesteld. De afspraken willen wij vastleggen in culturele allianties.

Speerpunt van de agenda is het verbinden van provinciaal cultuurbeleid met het lokale cultuurbeleid.

Cultuurdrager Onvoltooid verleden tijd

De betekenis van erfgoed komt beter tot zijn recht wanneer beleid op dit gebied wordt ontwikkeld in samenhang met ruimtelijke en andere disciplines.

Het rijk moderniseert de monumentenzorg (momo). De consequentie hiervan voor de provincie is, dat de beleidsinhoudelijke aansturing en financiering van het steunpunt voor cultureel erfgoed (gehuisvest bij Drents Plateau) per 2009 gedecentraliseerd wordt naar de provincie. Vanwege de Wet op de Archeologische Monumentenzorg vindt overdracht van archeologietaken plaats, van provincie naar gemeenten.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

Opgroeien/Mijn jeugd (jeugdzorg)

2.1 Kansen voor jeugd en gezin

Kansen voor “Jeugd en gezin” is een integraal onderdeel van de sociale impuls. Naast genoemde activiteiten wordt extra geïnvesteerd in het voorkomen van problemen. De Jeugdzorg is een belangrijk beleidsterrein en staat ook voor ons hoog op de agenda. Door structureel te investeren in het eerder signaleren van problemen (waaronder verslavingsproblematiek) verwachten wij wachtlijsten te kunnen voorkomen en vaker te kunnen volstaan met het aanbieden van lichtere zorgprogramma's. Ingezet wordt op een toereikend en flexibel jeugdzorgaanbod. In elke gemeente wordt aansluiting op maat gerealiseerd door middel van het inrichten van zogenoemde Centra voor Jeugd en Gezin. Belangrijk is dat actief wordt gesignaleerd welke jongeren en gezinnen problemen hebben. Uitgangspunt is dat kinderen veilig en zonder al te veel zorgen kunnen opgroeien. De provinciale jeugdzorg moet een heldere aansluiting hebben met elk(e) Centrum voor Jeugd en Gezin, onderwijsinstelling of bovenscholssamenwerkingsverband. De doeluitkering Jeugdzorg is beschikbaar voor kerntaken van het Bureau Jeugdzorg en het Zorgaanbod. De middelen zetten wij in om onze extra ambities te realiseren.

Intensivering prioriteit 2.1, Kansen voor jeugd en gezin

Ontwikkelen programma Triple-P

Wij willen jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe ondersteunen bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. Er moet een nauwe samenwerking zijn tussen het gemeentelijk jeugdbeleid en de provinciale, intersectorale jeugdzorg met 1 gezamenlijke aanpak. Wij gaan het Programma Triple-P breed ontwikkelen en implementeren. Een en ander is uitgewerkt in het provinciale Plan Triple-P. Doel ervan is psychosociale problematiek bij kinderen te voorkomen. Triple-P kan worden ingezet in de Centra voor Jeugd en Gezin en het onderwijs en binnen het geïndiceerde jeugdzorgaanbod.

Investeren in veiligheid met Signs of Safety

Veiligheid voor kinderen wordt de komende jaren het centrale thema. Het is noodzakelijk gebaande paden te verlaten en voor nieuwe wegen te kiezen. Zo willen wij ervoor waken dat Jeugdzorg Drenthe naar aanleiding van dramatische incidenten elders verleid wordt om risicomijdend gedrag te gaan vertonen. Zulk gedrag zal leiden tot te vroege en een groeiend aantal uithuisplaatsingen, terwijl een uithuisplaatsing van kinderen het uiterste middel moet zijn om de veiligheid van kinderen te waarborgen. Om in risicogezinnen onveiligheid doeltreffend om te buigen naar nieuwe veiligheid, zetten wij in op de methodiek van Signs of Safety. Nu begint het stadium van verdieping, verbreding en verankering van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.1 Kansen voor jeugd en gezin.	<p>Terugbrengen instroom en geen wachttijden jeugdzorg.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ In elke gemeente aansluiting lokaal jeugdbeleid en jeugdzorg. Aanwezigheid jeugdzorg binnen scholen. ■ Functies Bureau Jeugdzorg zijn goed bereikbaar binnen Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijs. ■ Het vroegtijdig voorkomen van psychosociale problematiek bij kinderen, jeugdigen en hun opvoeders in Drenthe zijn ondersteund bij beginnende en meer ernstige problematiek op het gebied van opvoeding en opgroeien. ■ In risicogezinnen is onveiligheid van kinderen doeltreffend omgebogen naar nieuwe veiligheid hebben. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ondersteunen versnelde invoering Centra voor Jeugd en Gezin. ■ Opstellen vierjarenplan ■ Opzetten effectieve zorgprogramma's voor lokaal jeugdbeleid en onderwijs. ■ Opzetten kennisnetwerk Centra voor Jeugd en Gezin en onderwijsnetwerken. Uitvoering netwerken tot en met 2011. ■ Bevorderen snelle indicatiestelling bureau Jeugdzorg (gereed 2009). ■ Ontwikkelen en inzetten programma Triple-P. ■ Verdiepen, verbreden en verankeren van Signs of Safety in de uitvoeringspraktijk.

Werken en leren/Mijn ontwikkeling

2.2 Kansen voor onderwijs

Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011 (Stimuleringsfonds Drentse projecten)

De kwaliteitsslag onderwijs is onderdeel van de Sociale agenda en is nader uitgewerkt in het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011. Ons onderwijsbeleid wil maximale kansen voor alle kinderen in Drenthe. Gezien de onderwijsachterstanden in Drenthe zullen wij langdurig en fors in het onderwijs moeten investeren. Er is tijd nodig om onderwijsverbeteringen goed op de rails te krijgen en resultaten op leerlingenniveau zichtbaar te maken. De ervaring leert dat een periode van 4 jaar te kort is om duurzame veranderingen te bereiken. Een tijdpad van ongeveer 10 jaar ligt dan meer voor de hand. De inzet van de provincie op het terrein van onderwijskwaliteit heeft budgettaire consequenties, omdat het een structureel budget voor langere tijd vraagt. Het Onderwijskansenplan Drenthe 2008-2011, dat in de tweede helft van 2008 aan PS is voorgelegd, moet voor heel Drenthe resultaten opleveren. De focus en middelen zullen in eerste instantie gericht zijn op de regio's Zuidoost-Drenthe/Veenkoloniën en Zuidwest-Drenthe. De ervaringen daar kunnen in een later stadium naar de andere regio's worden overgebracht. Het Onderwijskansenplan Drenthe zal met cofinanciering vanuit rijk, gemeenten en onderwijsinstellingen worden uitgevoerd. Daarover zijn inmiddels substantiële toezeggingen gedaan en afspraken gemaakt.

2.3 Kansen voor onderwijs: Aanpak voortijdig schoolverlaten

Kansen voor onderwijs is een integraal onderdeel van het thema Mijn ontwikkeling in de Sociale agenda. Ons uitgangspunt is dat in Drenthe elke jeugdige de kans heeft op een optimale schoolloopbaan. Deze schoolloopbaan eindigt met een kwalificatie die past bij de kwaliteiten en talenten van de jeugdige en die aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Wij willen de Drentse jeugd stimuleren tot maximale prestaties binnen de eigen mogelijkheden. Voor het verwerven van een plek op de arbeidsmarkt is door de landelijke overheid een basis-niveau vastgesteld: een startkwalificatie. Mensen zonder startkwalificatie, jong en oud, hebben meer moeite een baan te vinden en te houden. Nog te veel jongeren verlaten het onderwijs zonder startkwalificatie.

Hoofdoorzaken hiervan zijn een verkeerde studie- en beroepskeuze en gedragsproblematiek bij jongeren. Vanuit de Sociale agenda krijgt de aanpak van deze problematiek een extra impuls, waarbij altijd de samenwerking met gemeenten en het onderwijsveld wordt gezocht. Bestaande en nieuwe projecten worden uitgevoerd samen met het voortgezet onderwijs, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven met als doel onder andere om jongeren een beter beroepsbeeld te geven. De verschillende projecten moeten niet als losstaand worden beschouwd, maar als aanvullend op elkaar, met diverse raakvlakken op provinciale en eventueel ook noordelijke schaal.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.2 Kansen voor onderwijs: kwaliteitslag onderwijs Drenthe.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kinderen van laagopgeleide ouders nemen deel aan de programma's voor de voor- en vroeg-schoolse educatie. ■ De betrokkenheid van de ouders bij de ontwikkeling van hun kind is toegenomen. ■ Scores CITO-toetsen, participatiegraad in voortgezet onderwijs en aantal zwak presterende scholen is gelijk aan landelijk gemiddelde. ■ Een goede doorstroming van het primair onderwijs naar het voortgezet onderwijs, passend bij de talenten van het kind. ■ Pedagogisch en didactisch vakbekwaam personeel in de voorschoolse voorzieningen (kinderopvang en speelzalen) en primair en voortgezet onderwijs. ■ Het onderwijsniveau in Drenthe is over 10 jaar minstens op het landelijk niveau. ■ Hogere taal- en rekenopbrengsten die ook leiden tot verbetering van het totale leervermogen van jeugdigen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoering geven aan het 10-jarig Plan onderwijskansen in Drenthe. ■ In samenspraak met gemeenten en schoolbesturen uitvoeren van regioplannen primaire onderwijs voor Veenkoloniën, Zuidwest- en Zuidoost-Drenthe ■ Bij de start van de onderwijskansenplannen worden zoveel mogelijk beschikbare gegevens als uitgangspunt genomen, om vervolgens door monitoring te kunnen meten of de taal- en rekenprestaties en doorstroom havo/vwo ook daadwerkelijk verbeteren. Deze gegevens worden met landelijke cijfers vergeleken.
2.3. Kansen voor onderwijs: aanpak voortijdig schoolverlaten	<ul style="list-style-type: none"> ■ Het aantal voortijdig schoolverlaters is overeenkomstig de landelijke cijfers. ■ Jongeren tot 23 jaar scholen tot minimaal op niveau startkwalificatie. ■ Volledig sluitende aanpak in 2012 voor terugleiding jongeren zonder startkwalificatie tot 23 jaar naar een leerwerk- of onderwijstraject, met als doel het behalen van een startkwalificatie. ■ Elke Drentse jeugdige is voldoende gekwalificeerd om een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ontwikkelen van een meerjarig programma (2009- 2012) met als doel een aansluitend onderwijsaanbod te realiseren, passend bij de mogelijkheden en talenten van elke jeugdige en de regionale arbeidsmarkt. Dit programma wordt in samenspraak met gemeenten en schoolbesturen ontwikkeld en uitgevoerd. ■ In het najaar 2008 zijn de gegevens van het aantal voortijdig schoolverlaters bekend. In overleg met de gemeenten wordt vervolgens een streefwaarde vastgesteld.

Wonen en leefomgeving/Mijn dag

2.4 Kansen voor welzijn zorg: sociale samenhang en participatie

Vanuit de nota 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak voor welzijn, zorg en wonen, zorgen wij ervoor dat de welzijns- en zorgdiensten (onder andere ouderenzorg) op het niveau komen van de woonkwaliteit. Er wordt intensieve samenwerking gezocht met gemeenten en wooncorporaties. In 3 regio's wordt er gezamenlijk een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. 1/2 miljoen

mensen gaat over mensen. In de uitvoering wordt slim ingespeeld op demografische ontwikkelingen. Iedereen moet kunnen meedoen, iedereen moet een plaats op maat kunnen vinden. Het gaat hier echt om wonen én leven, ook voor de minder draagkrachtigen. Ons motto is “Niemand aan de kant”. Uit onderzoeken (onder andere Regiovisie Groningen-Assen en de analyse Woonplan) blijkt dat er behoefte is aan versterking van de welzijnsdiensten binnen WZW. Wij nemen het voortouw in deze ontwikkeling. Vanaf 2009 moet de kwaliteit van het woonaanbod, het welzijnsaanbod en het zorgaanbod op elkaar afgestemd zijn. Er wordt een provinciedekkende ondersteuningsstructuur gecreëerd voor mantelzorg en vrijwilligerswerk (Wat doet u voor Drenthe? Vrijwillige inzet en mantelzorg).

2.5 Kansen voor “7 tot 7”: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten

Inzet is de status van Drenthe als unieke woonprovincie te versterken met uitgekiend tijdenbeleid. Het combineren van zorg- en arbeidstaken moet eenvoudiger worden gemaakt. Het moet voor elke inwoner mogelijk zijn een eigen dagarrangement van 7 uur ’s ochtends tot 7 uur ’s avonds samen te stellen. Het gaat om een aansluitend aanbod van jeugdvoorzieningen, maar ook om flexibele werktijden, slimme openingstijden en plaatsafhankelijke dienstverlening. Wij nemen het voortouw, maar deze ambitie kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met gemeenten, instellingen en bedrijfsleven. Voortgang van de Regelingen MFD, dagarrangementen en brede school ontwikkeling passen binnen het nieuwe 7 tot 7-beleid. Het beleid leidt ook tot versterking van het lokale voorzieningenniveau. Het aansluitend aanbod jeugdvoorzieningen heeft direct gevolg voor de onderwijskansen. Het rijk heeft gezien dat Drenthe voorop loopt in het tijdenbeleid en Drenthe benoemt tot koploper. Dit houdt in dat er extra budget beschikbaar wordt gesteld en dat de minister zich zal inspannen om knelpunten op dit terrein samen met de provincie op te lossen.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie.	<p>Effectieve samenwerking inwoners, gemeenten, wooncorporaties, welzijns- en zorginstellingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Woon- en leefklimaat beter afgestemd op demografische ontwikkelingen. Streefgetallen waardering: 8.1 in 2009, 8.2 in 2011. ■ Mensen wonen zo lang mogelijk zelfstandig thuis. ■ Gemiddelde leeftijd overgang extramuraal naar intramuraal stijgt met minimaal 1 jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoering beleidsnotitie 1/2 miljoen mensen, dé Drentse aanpak welzijn, zorg en wonen. ■ Uitvoering regionale uitvoeringsprogramma’s, pilots innovaties WZW, uitreiking innovatieprijs, invoering ondersteuningsstructuur mantelzorg en vrijwilligerswerk. ■ Uitvoering meting Leven en wonen (OCWZ).
2.5 Kansen voor 7 tot 7: diensten- en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Diensten- en voorzieningenprogramma per gemeenten. ■ In alle gemeenten uitvoering lokale initiatieven (MFD/brede school). ■ Per gemeente tijdenbeleid op (op maat), als aanzet tot 7 tot 7-economie. ■ In 6 gemeenten zijn combinatiefunctionarissen aangesteld. ■ Er is een ondersteuningstructuur voor combinatiefunctionarissen ontwikkeld. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren integraal Actieplan 7 tot 7. ■ Inrichten 7 tot 7-netwerk per gemeente. ■ Uitbouwen Regeling MFD. Ombouwen Expertteam MFD naar 7 tot 7. ■ Uitvoeren pilots Dagarrangementen en Combinatiefuncties. ■ Gemeente ondersteunen in het aanstellen van combinatiefunctionarissen ■ Gerichtte opdracht verstrekken aan SportDrenthe.

Participatie/Mijn beweging

2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie

Wij willen dat Drenthe nog beter op de kaart wordt gezet als sportprovincie. Naast de bestaande (sport)activiteiten willen wij ruimte geven aan nieuwe initiatieven. Wij richten ons op het versterken van de breedtesport, het periodiek organiseren van topsportevenementen. Wij kunnen hierbij niet zonder de gemeenten, verenigingen, bonden en betrokken sportorganisaties. De sociaal bindende factor van sport in Drenthe is erg groot. Topsport en breedtesport zijn communicerende vaten. Topsportevenementen zijn een spin-off voor sportstimulering, geven stimulans om te gaan sporten en meer te bewegen en hebben een voorbeeldfunctie. Zij zorgen voor een stevige impuls voor de sportdeelname en het vrijwilligerswerk in de provincie. Belangrijk zijn ook het economische effect en de promotionele waarde voor Drenthe. Door het versterken van verenigingen op het gebied van faciliteiten, talentontwikkeling en een sterke competitie creëren wij een vruchtbare bodem voor toppers. Hiervoor zal eind 2008 een strategisch plan aan uw staten gepresenteerd worden. Breedtesport is de basis voor topsport en breedtesport gedijt niet zonder topsport. Sport alleen is niet genoeg voor een 'gezonder leven' en is niet bij iedereen even vanzelfsprekend. Actief zijn zal voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarvoor zijn activiteiten en een sterke verenigingsstructuur van essentieel belang. De komende periode willen wij benutten om verenigingen te versterken met combinatiefunctionarissen. Deze functionarissen zijn verantwoordelijk voor een breder aanbod, waaronder meer samenwerking in de wijk en sportbuurtwerk, het onderwijs en buitenschoolse opvang. Wij maken dit mogelijk door cofinanciering beschikbaar te stellen.

In 2009 start het topsportevenement Vuelta (Ronde van Spanje) in Drenthe, voorgesteld wordt de benodigde middelen van € 350.000,- in 2009 in de exploitatie op te nemen en hiermee eenmalig te verhogen.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.6 Kansen voor sport: Drenthe profileren als sportprovincie.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Periodiek topsportevenementen in Drenthe: in 2009 de start van de Vuelta (Ronde van Spanje). ■ Bevordering breedtesport. ■ Strategisch plan topsport in Drenthe. ■ Sterke verenigingsstructuur. ■ 90% procent van de jongeren tussen 6 en 19 jaar moet aan sportbeoefening doen (SCP 2003).	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vanuit Fonds sportevenementen bijdragen aan acties profilering sportprovincie Drenthe. ■ Meewerken aan voorbereiding Vuelta. ■ Programma breedtesportactiviteiten in het kader van de Vuelta, met accent op blijvend karakter. ■ Jaarlijkse Monitor sportparticipatie. ■ Investeren in professionalisering van sportverenigingen door combinatiefunctionarissen. ■ Opstarten provinciebreed sportstimuleringsproject in samenspraak met Drentse partners.

Kunst en Cultuur in Drenthe

2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Wij willen het economisch effect en de promotionele waarde van de Drentse musea vergroten met een ontwikkelingsregeling, gezamenlijke projecten en bundeling van expertise, gericht op het stimuleren van deskundigheid en samenwerking binnen en buiten de sector op het gebied van (innovatieve) marketing en promotie, sponsoring en bedrijfsvoering. De musea die wij van bovenlokale betekenis vinden (Drents Museum, De Buitenplaats in Eelde, herinneringscentrum

Kamp Westerbork, Gevangenis­museum en het Hunebed­centrum Borger) steunen wij waar nodig in hun verdere ontwikkeling en professionalisering.

Met ingang van 2009 is beeldende kunst door het rijk naar gemeenten gedecentraliseerd; Assen en Emmen zullen in Drenthe het voortouw nemen bij de invulling van een stimulerend regionaal beeldend kunstbeleid met de rijksgeldstroom. Wij vinden het belangrijk dat op de in de afgelopen jaren onder onze regie opgebouwde infrastructuur verder wordt gebouwd, zodat van een divers palet van kwalitatieve beeldende kunst provinciebreed kan worden genoten. Wij blijven ons verantwoordelijk voelen voor een goede overgang naar de gemeenten en richten ons in de toekomst specifiek op aantrekkelijke en vernieuwende beeldende kunst- en vormgevinginitiatieven van bovenlokaal hoog artistiek niveau. Een door Stichting Boei, gemeente en provincie gepleegde investering stelt KiK in staat haar activiteiten voort te zetten en uit te bouwen tot een cultureel ondernemender organisatie.

Drenthe kent 2 topinstellingen op het gebied van podiumkunsten: PeerGroup en DJT De Reus. Zij vervullen een belangrijke schakel in de Noordelijke basisinfrastructuur op toneelgebied. Verdere ontwikkeling van professioneel toneel wordt ondersteund. De realisatie van deze ambities is mede afhankelijk van de medefinanciering door het Nederlandse Fonds voor podiumkunsten.

Intensivering prioriteit 2.7, Versterken culturele infrastructuur Drenthe

Cultuur als magneet

Een wisselwerking tussen cultuur en economie draagt bij aan een succesvollere kenniseconomie en een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor (artistiek) talent, particulieren en bedrijven. De sector cultuur kan een substantiële bijdrage leveren aan de bedrijvigheid, werkgelegenheid, toerisme en versterking van het vestigingsklimaat in Drenthe. Wij gaan een investeringsprogramma opzetten voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie: “Cultuur als magneet”.

Verder gaan wij uitdrukkelijk het toeristische belang van festivals en fysiek cultureel erfgoed benadrukken door dit specifiek onder de aandacht te brengen van de Drentse burgers en de toeristen.

2.8 Vergroten cultuurparticipatie

Het Drents programma voor het Programmafonds cultuurparticipatie is gericht op amateurkunst, cultuureducatie en volks­cultuur en is de opvolger van het landelijk Actieplan cultuur­be­reik (met gemeenten is overlegd welke onderdelen van dit programma onder gezamenlijke en onder gescheiden verantwoordelijkheid ontwikkeld kunnen worden).

De provinciale festivals geven kunstenaars van binnen en buiten Drenthe de gelegenheid om zich te presenteren voor Drenten en toeristen. Festivals worden vaak georganiseerd door culturele verenigingen, maatschappelijke instellingen en particulieren en zijn een voorbeeld van het motto Samenleven met samenhang. Wij blijven ons inzetten voor een bloeiend en veelzijdig festivalklimaat door middel van subsidies en advisering.

Wij vinden het belangrijk dat cultuureducatie steviger wordt verankerd binnen het onderwijs en dat scholen hun eigen cultuureducatiebeleid formuleren. Wij sluiten hiermee aan bij de inzet die ook het rijk op dit terrein doet. Wij willen ervoor zorgen dat scholen kennis hebben van de (directe) culturele omgeving. Wij voelen ons verantwoordelijk voor ondersteuning van gemeenten om netwerken op te zetten en voor inzet van inhoudelijke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van cultuureducatie binnen deze netwerken. Naast kunst en media-educatie vinden wij dat erfgoed­educatie voldoende aan bod moet komen.

2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Wij willen het voor Nederland unieke Drentse cultuurhistorische landschap versterken en voor het voetlicht brengen. Ook willen wij erfgoed in de ruimtelijke ordening goed tot zijn recht laten komen.

Daartoe zetten wij de volgende instrumenten in.

- Cultuurhistorische waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling
- Provinciale monumentenlijst
- Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie
- Kwaliteitsimpuls voor gemeentelijke archeologie
- Instandhouding en uitbreiding noordelijk archeologisch depot Nuis
- Immaterieel erfgoed, het overbrengen van 'het verhaal van Drenthe'
- Erfgoededucatie

Het Huis voor de Drentse Taal vervult een belangrijke rol voor de stimulering en begeleiding van initiatieven op het terrein van bevordering van taalvaardigheid. Ook de aanpak van streektaal in het onderwijs maakt hier deel van uit, deels gekoppeld aan het project Onderwijskansen in Drenthe.

Wij willen in 2009, samen met Groningen, Overijssel en Gelderland een besluit nemen over de status van het Nedersaksisch. Op dit moment laten we onderzoeken of er voldoende basis is om, wat de erkenning betreft, van deel II naar deel III te gaan.

Intensivering prioriteit 2.9, Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed

Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis

Het Noordelijk Archeologisch depot in Nuis zullen wij uitbreiden om in de toekomst te kunnen blijven functioneren als interprovinciaal archeologisch depot.

2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte

Drenthe verdient een eigentijdser beeld voor zowel de eigen inwoners als de toeristen.

De beeldkwaliteit van de openbare ruimte willen wij verbeteren door beeldkwaliteit van de openbare ruimte aan het begin van ruimtelijke plannen (wegen en kanalen) positief te beïnvloeden. Vanaf 2009 willen wij via een subsidieregeling voor toegepaste kunst bovendien stimuleren dat particulieren en medeoverheden bij het vormgeven van objecten in de openbare ruimte de kennis en kunde van eigentijdse ontwerpers gebruiken.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dynamisch cultureel en beeldende kunst klimaat in Drenthe dat optimaal gebruikmaakt van de kernkwaliteiten van Drenthe. ■ Structurele verbetering profilering en (inter)-nationale status musea van provinciale betekenis. ■ Een samenhangend museumbestel van kwalitatief goede musea en museale voorzieningen. ■ Door groei PeerGroup en Jeugdtheatergezelschap DJT De Reus naar topinstellingen. ■ Zorg dragen voor gespreid aanbod voor professionele podiumkunsten. ■ Doorontwikkeling KiK, met behoud Artist in residence voorziening. ■ Een succesvollere kenniseconomie door de wisselwerking tussen cultuur en economie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bijdragen aan bovenlokale projecten die beeldende kunst en vormgeving op de kaart zetten; bijvoorbeeld projecten die zich manifesteren op het snijvlak van beeldende kunst, natuur, erfgoed en recreatie. <ul style="list-style-type: none"> ■ Investeren in professionalisering en profilering musea van provinciale betekenis. ■ Hen stimuleren onderlinge allianties aan te gaan bij versterken deskundigheid en uitvoeringscapaciteit. ■ Het ontwikkelen van het onderling delen van informatie, het stimuleren van samenwerking en contextueel presenteren: musea leveren een belangrijke bijdrage aan het overbrengen van "Het verhaal van Drenthe" (zie prioriteit 2.9). ■ Subsidiëren PeerGroup en DJT De Reus. ■ Subsidiëren van noordelijke instellingen die in Drenthe spelen en zoveel mogelijk doelgroepen en disciplines vertegenwoordigen. ■ Bijdragen aan doorontwikkeling KiK. ■ Uitvoering geven aan Investeringsprogramma cultuur als magneet voor initiatieven op het snijvlak van cultuur en economie.
2.8 Vergroten cultuurparticipatie.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vergroten deelname aan cultuur door inwoners van Drenthe, zowel geografisch als wat betreft diversiteit van doelgroepen. ■ Publieksbereik Drentse musea >750.000 bezoekers, waarvan de 5 musea van provinciaal betekenis >350.000 bezoekers. ■ Divers en veelzijdig aanbod van festivals. ■ Meer professionele toneelvoorstellingen voor alle leeftijdscategorieën. ■ Cultuureducatie verankeren in scholen: <ul style="list-style-type: none"> ■ lokale netwerken cultuureducatie ■ meer ondersteuning erfgoededucatie ■ meer gebruik van en koppeling met lokale activiteiten (relatie met buitenschoolse activiteiten). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Drents programma 2009-2012 voor Programmafonds cultuurparticipatie. ■ Vanuit de huidige professionaliseringsregeling voor het museumbeleid bijdragen aan cultureel ondernemerschap musea (marketing, promotie, deskundigheidsbevordering, samenwerkingsprojecten). ■ Financiering ICC-cursus (cultuureducatie verankeren in scholen). ■ Allianties met gemeenten in opzetten lokale netwerken cultuureducatie/ start enkele lokale netwerken. ■ Uitbreiding consulentfunctie binnen lokale netwerken erfgoededucatie.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cultuurhistorische Waardenkaart; kompas voor ruimtelijke ontwikkeling. ■ Provinciale Monumentenlijst benoemt en beschermt monumenten op provinciale schaal; integraal, gebiedsgericht en in samenwerking met gemeenten. ■ Ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie en archeologie. ■ Overdracht gemeentelijke archeologietaken. ■ Erfgoed meenemen vooraan in ruimtelijke planprocessen. ■ Versterken maatschappelijk draagvlak voor immaterieel erfgoed. ■ Uitbreiding Noordelijk Archeologisch Depot Nuis. ■ Stevig en herkenbaar Huis voor de Drentse Taal. Streektaal als versterking culturele identiteit en taalontwikkeling in basisonderwijs. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Afronden visiedeel en sturingskader, sturen op provinciaal belang, meenemen in omgevingsbeleid en vaststellen in 2009. ■ Aanwijzen van circa 400 monumenten in 5 categorieën. ■ Verstrekken laagrentende leningen naar behoefte. ■ Fysiek erfgoed projectgewijs zichtbaar maken, via het ontwikkelingsprogramma cultuurhistorie met aansluiting op het provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied. ■ Gemeenten projectgewijs ondersteunen bij kwaliteitsimpuls gemeentelijke archeologie. ■ Drents Plateau ontwikkelt in project 'De voorkant' nieuwe aanpak erfgoed in ruimtelijke plannen. ■ Versterken actieve inzet erfgoed-vrijwilligers via project "Tafelzilver van Drenthe" (2009 tot en met 2012). ■ Aanschaf derde loods. ■ Huis voor de Drentse Taal voert activiteiten uit die bijdragen aan het verbeteren van de Drentse identiteit
2.10 Beeldkwaliteit openbare ruimte.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Het leefklimaat in stedenbouwkundig en landschappelijke zin te versterken door culturele inbreng in ruimtelijke planvorming (kunst/cultuurhistorie). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inzet cultuurhistorische waardenkaart. ■ Subsidiëring projecten Vormgeving openbare ruimte met toegepaste kunst. ■ Cultureel opdrachtgeverschap, bijvoorbeeld in het kader van reconstructie N34/N33.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 2. Samenleving met samenhang	2009	2010	2011	2012
2.1 Kansen voor jeugd en gezin	1.300.000	1.300.000	1.300.000	
2.2 Kansen voor Onderwijs: kwaliteitsslag basisonderwijs Drenthe				
2.3 Kansen voor onderwijs: aanpak Voortijdig Schoolverlaten	372.000	232.500	139.500	
2.4 Kansen voor welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	465.000	465.000	93.000	
2.5 Kansen voor "7 tot 7" diensten en voorzieningenprogramma in Drentse gemeenten	465.000	465.000	465.000	
2.6 Kansen voor sport: Drenthe profilering als sportprovincie	1.081.500	731.500	731.500	
2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe	685.000	573.000	573.000	
2.8 Vergroten cultuurparticipatie	799.800	883.500	883.500	
2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed	350.000	200.000	200.000	
2.10 Vormgeven beeldkwaliteit in openbare ruimte	93.000	93.000	93.000	
Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang	5.611.300	4.943.500	4.478.500	0

Moties

Motie 3 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Subsidiëring breedtesport in relatie met topsportevenementen (PvdA)

Volgens de motie van de PvdA moet deelname aan sport optimaal worden ondersteund en spelen sportverenigingen hierin een belangrijke rol. De motie beoogt een goede balans tussen top en breedtesport en stelt dat ieder bedrag dat aan topsport wordt besteedt in principe dubbel aan breedtesport moet worden uitgegeven. Met de intensivering van prioriteit 2.6, Kansen voor sport, wordt aan deze motie uitvoering gegeven.

Wij willen in de uitvoering van deze motie inzetten op de combinatiefunctionarissen ter ondersteuning van de verenigingen in Drenthe. Daarnaast komen wij in eind dit jaar met een integrale aanpak en strategisch plan op topsport in onze provincie. In dit plan willen wij concreet de verbinding met breedtesport weergeven.

Motie 5 (Voorjaarsnota 2008) herinneringscentrum Kamp Westerbork (PvdA)

Provinciale staten vragen GS om het herinneringscentrum Kamp Westerbork te ondersteunen bij de ontwikkeling van een plan voor een vernieuwende, eigentijdse invulling van de historische plek, waaronder het kampterrein, inclusief de woning van de voormalige kampcommandant. De motie beoogt de historische plek landschappelijk en educatief tot een meer sprekende getuige van de (Drentse) geschiedenis te maken voor vooral ook de jeugd. In afwachting van het concrete plan wordt hiervoor een ton als jaarlijkse subsidie gereserveerd.

Motie 8 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Instellen functie subsidiemakelaar

Voor de Drentse burger is het niet altijd duidelijk van welke (subsidie)regeling gebruikgemaakt kan worden. Wij willen de provinciale subsidiestructuur zodanig inrichten, dat een subsidieaanvraag snel en efficiënt wordt afgehandeld en bij afwijzing voor de ene regeling de aanvraag getoetst kan worden aan andere mogelijke provinciale subsidieregelingen.

Motie 16 (Voorjaarsnota 2008), "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda"

De uitvoering van motie M16, "relatie provincie en preferente partners Sociale en Culturele Agenda", vindt plaats met een rapportage in december 2008.

Motie 17 (Voorjaarsnota 2008) inzake Oude Drentse kerken (VVD)

Motie 17 van de VVD dringt er bij GS op aan om in overleg met Drents Plateau en het Drents Landschap te komen tot een vangnetconstructie, gericht op het voortbestaan van cultuurhistorisch waardevolle kerkgebouwen in Drenthe en de benodigde middelen daarvoor op te nemen in de Begroting 2009.

GS zullen Drents Plateau opdracht verstrekken om op basis van gesprekken met betrokken partijen en het Drentse landschap te komen tot een concreet voorstel ter uitvoering van de motie.

Motie 18 (Voorjaarsnota 2008) Jongerenopvang (Groenlinks)

In deze motie worden GS verzocht in overleg te gaan met gemeenten en ROC's om te inventariseren hoe groot de groep jongeren tussen 18 en 23 jaar is in Drenthe die in de knel zit en geen recht meer heeft op Jeugdzorg. Ook wordt GS gevraagd samen met gemeenten te onderzoeken of een speciale jongerenopvang tot de mogelijkheden behoort.

In de motie staat dat deze vragen in eerste instantie de verantwoordelijkheid van gemeenten is. Wij zijn op dit moment in overleg met alle Drentse gemeenten over de vraag rond welke sociale

vraagstukken onderlinge samenwerking zinvol is. Wij zullen de vragen over jongerenopvang hierin meenemen.

Overigens voert STAMM CMO Drenthe in 2008 ook het project “Jongerenhuisvesting” uit. Dit project heeft tot doel mogelijkheden voor huisvesting voor (onder meer) jongeren met een hulpvraag te realiseren. Dit project heeft weliswaar als doelgroep de jongeren met een hulpvraag die in beeld zijn bij hulpverleningsinstellingen, terwijl de motie van Groenlinks zich meer richt op jongeren die tussen wal en schip van hulporganisaties vallen. Tegelijkertijd is bij dit project een relevant netwerk betrokken. Het gaat daarbij om woningbouwcorporaties, ROC's, welzijnsinstellingen, RIBW en overige zorginstellingen voor begeleid wonen betrokken. Waar de opbrengsten van het project van STAMM kunnen bijdragen aan de beantwoording van de vragen uit de motie zullen we deze hierbij betrekken.

Yorneo en Promens Care zijn samen een specifieke opvang voor jongeren met licht verstandelijke handicap en een combinatie met opgroeioproblemen van 18+ aan het voorbereiden. Meer hierover in het Uitvoeringsprogramma jeugdzorg 2009.

Motie 19 (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Gelijke kansen onderwijsbeleid (SP)

De door de SP-fractie ingediende motie (aanvaard met de stemmen van GL tegen) vraagt om een onderzoek naar het aantal kinderen in Drenthe die meer dan 10 km van hun woonplaats onderwijs volgen en naar de kosten van het openbaar vervoer voor deze kinderen.

De strekking van de motie heeft de intentie te waarborgen dat kinderen die gebruikmaken van het openbaar vervoer in staat worden gesteld het onderwijs te volgen waartoe zij in staat zijn. Deze wens sluit aan bij de ambities die het college op het terrein van onderwijskansen heeft. In de provincies Groningen en Friesland speelt een vergelijkbaar initiatief met betrekking tot het vergoeden van de reiskosten voor mbo-scholieren. De mogelijkheden van een vergoedingsregeling in Drenthe en de uitvoering en kosten daarvan worden onderzocht.

Motie 22 (Voorjaarsnota 2008) Klasse!kas (Groenlinks)

In de motie worden GS verzocht te stimuleren dat de basisscholen in Drenthe gebruik van het project Klasse!kas. Het project heeft als doel om kinderen verantwoord te leren omgaan met geld.

Wij zullen bij de initiatiefnemers van het project aftasten wat de rol van de provincie in het project kan zijn. Wij zullen gaan inventariseren hoeveel Drentse scholen al deelnemen aan het project en wat de kosten van invoering van het project zijn. Waar mogelijk zullen we een verbinding leggen met de onderwijskansenplannen. Overigens ligt de verantwoordelijkheid voor deelname aan het project geheel bij de schoolbesturen.

Wat doen wij nog meer?

Ontwikkeling sociaal, cultureel en museaal beleid

- Het uitvoeren van de voor 2009 geplande activiteiten uit de Sociale agenda 2009-2012 en de Culturele en Museale agenda 2009-2012, waaronder afspraken met provinciale gesubsidieerde instellingen over flexibilisering van taken.
- Uitvoeren van de Beleidsinstrumenten Sociale agenda en Culturele en Museale agenda.
- Het voeren van periodiek overleg over de voortgang van het beleid en de uitvoering met onder andere gemeenten (vooral in VDG-verband) en grotere gesubsidieerde instellingen.
- Het subsidiëren en aansturen van instellingen.
- Opgroeien/Mijn jeugd (Jeugdzorg)

- De uitvoering van kerntaken in het kader van de Wet op de Jeugdzorg zijnde: het Bureau Jeugdzorg beoordeeld van ca. 3.500 jeugdigen op jaarbasis of zij al dan niet gebruik kunnen, dan wel moeten maken van een jeugdzorgaanbod op indicatie. Het Bureau Jeugdzorg indiceert jeugdigen voor de jeugd-GGZ, jeugd met opgroei- en opvoedproblemen en jeugdigen die besloten moeten worden opgevangen.
- Zorgaanbieder Jeugdzorg Drenthe verzorgt voor ca. 1.250 jeugdigen en hun ouders (met opgroei- en opvoedproblematiek) een zorgaanbod op maat. Dit doen zij door jeugdzorgprogramma's die flexibel zijn, bewezen effectief en gevolgd worden door resultaatgericht meten waarbij ook de cliënttevredenheid wordt getoetst; de uitvoering van een cliëntenbeleid dat minimaal aan de normen van de Wet op de jeugdzorg voldoet op de terreinen: Klachtrecht, Cliëntvertrouwenspersonen, Medezeggenschap cliënten.

Werken en leren/Mijn ontwikkeling

- Ten aanzien van de derde ambitie in Onderwijs Werkt! financiert de provincie een aantal instellingen die een actieve bijdrage leveren om kwetsbare groepen actief te laten participeren in de Drents samenleving. Concrete doelstellingen hierbij zijn:
  - het stimuleren van ondernemerschap;
  - vergroting van de uitstroom naar (vrijwilligers)werk;
  - het creëren van een ondersteuningstructuur die de instroom van laaggeletterden naar alfabetiseringsprogramma's bevordert.

Wonen en leven/Mijn dag

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat wij in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties, doorgaan met de uitvoering van 1/2 miljoen mensen, dat wij aansluiten bij de programma's pMJP en het ILG inzake dorps- en wijkontwikkeling en onze wettelijke taken ten aanzien van het ambulancevervoer blijven uitvoeren, totdat de situatie veranderd is.

Participatie/Mijn beweging

Er worden met gemeenten en met andere beleidsprogramma's afspraken gemaakt over een verschuiving van taken op een aantal gebieden. Dat betekent dat we in 2009, in overleg met gemeenten en wooncorporaties doorgaan met de uitvoering van het ondersteunen KEN-vrijwilligerswerk, ondersteunen en ontwikkelen maatschappelijke stages, ondersteunen Drents Platform Mantelzorg en de transitie van provincie naar gemeentelijke coördinatie op het gebied van mantelzorg. Daarnaast blijven wij collectieve belangenbehartiging ondersteunen.

Kunst en cultuur van Drenthe

- Realiseren van uitbreiding van het Drents Museum inclusief depot
- Doorontwikkeling van het Erfgoedkwartier in Assen.
- Regie lobby nieuwbouw Drents Archief
- Bevorderen van talentontwikkeling in samenspraak met de eerste- en tweede lijnsinstellingen en de scholen.
- Verdere ondersteuning ontwikkeling opleiding locatietheater van de Peergroup.

Agenda

Onderwerp	Wanneer
Drents Plan onderwijskansen	Oktober 2008 in PS
Meerjarenbeleidskader jeugdzorg 2009-2012	Oktober 2008 in PS

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	352.235	3.584.765	5.611.300	4.943.500	4.478.500	0
	Ontwikkeling beleid	-30.731	128.695	129.005	129.445	129.765	130.095
	Sociale agenda	40.003.404	38.307.759	36.726.268	36.855.297	36.988.410	37.124.775
	Culturele en Museale agenda	21.373.001	21.708.013	20.403.651	21.445.565	22.548.588	23.574.829
	Totaal lasten	61.697.909	63.729.232	62.870.224	63.373.807	64.145.263	60.829.699
Baten	Ontwikkeling beleid	833					
	Sociale agenda	32.234.668	31.997.992	30.848.660	30.848.660	30.848.660	30.848.660
	Culturele en Museale agenda	3.328.288	2.549.468	870.876	860.002	865.645	871.405
	Totaal baten	35.563.789	34.547.460	31.719.536	31.708.662	31.714.305	31.720.065
Bestemming resultaat	Subtotaal voor bestemming	26.134.120	29.181.772	31.150.688	31.665.145	32.430.958	29.109.634
	Saldo reserve sociale en culturele ontwikkeling	207.767	-474.843	0	0	0	0
	Subtotaal na bestemming	25.926.353	29.656.615	31.150.688	31.665.145	32.430.958	29.109.634

Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De begroting van het programma Samenleving met Samenhang valt in 2009 per saldo € 1.969.000,-- (subtotaal voor bestemming) hoger uit dan in 2008.

Op hoofdlijnen zijn in de begroting van 2009 ten opzichte van 2008 de volgende budgetverschuivingen te melden;

- Een intensivering van gelden aan prioriteiten a € 2.027.000,--
- Het toekennen van meer of minder gelden aan bestaande budgetten. Per saldo gaan de lasten met € 2.886.000,-- omlaag
- Naast een lagere bijdrage vanuit een voorziening ad € 176.000,-- worden de Rijksbijdragen voor het jaar 2009 (vooralsnog) voor een totaalbedrag van € 2.652.000,-- lager geraamd.

Hieronder worden de belangrijkste in het oog springende verschillen in de Baten & Lasten nader gespecificeerd.

Lasten

Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is meer geld toegekend aan prioriteiten, een verhoging van € 2.027.000,-- naar € 5.611.000,--.

Verhoging bestaande budgetten

- De kapitaalslasten ten aanzien van de investeringen Drents Museum met € 505.000,--
- Verhoging budgetten gesubsidieerde instellingen vanwege indexering voor jaar 2009 voor totaal € 692.000 (o.a RTV Drenthe € 406.000,--)

Verlagen van bestaande budgetten

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

- Stichting Jeugdzorg Drenthe € 750.000,- (zie ook de verlaging bij baten)
- Verlaging Drents Plateau met € 180.000,--;
- Verlaging budget voor het Huis van de Taal met € 134.000,--;
- Bijdrage Museum de Buitenplaats € 50.000,--
- De budgetten Sociale en culturele ontwikkeling/kunst van het Combineren zijn per saldo verlaagd met totaal € 316.000,--
- Verlaging kosten Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 231.000,--

Niet meer ramen van budgetten

(Opgemerkt dient te worden dat een aantal niet meer geraamde budgetten terugkomen in de (verhoging) van de prioriteiten)

- Budget voor het project Drenthe Beweegt € 80.000,--
- Budget voor de ronde van Spanje, de Vuelta € 100.000,--
- Subsidiebeleidsontwikkeling en kwaliteitsbevordering musea € 75.000,--
- Bijdrage Nationaal Hunebed Informatiecentrum € 75.000,--
- Kosten Cultuur Historische Waardekaart € 65.000,--
- De budgetten Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal: € 455.000,-- (zie ook de verlaging bij baten)
- Niet meer geraamde lasten regeling Beeldende Kunst en Vormgeving: € 246.000,-- (zie ook de verlaging bij baten)
- Actieplan Cultuurbereik 2005-2008 : € 614.000,-- (zie ook de verlaging bij baten)
- Projecten Cultuureducatie: € 250.000,--
- Versterking Cultuureducatie in primair onderwijs: € 127.000,-- (zie ook de verlaging bij baten)
- Herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,-- (zie ook de verlaging bij baten)

Baten

Verlaging baten

- (Voorlopige) verlaging Rijksbijdrage uitkering Wet op de Jeugdzorg: € 500.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage zorgaanbod civ.recht geplaatste jeugdigen: € 250.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdragen Thuis in de buurt: virtueel brede school, kennisnetwerk brede scholen, samenhang jeugdvoorzieningen, provinciaal loket dagarrangementen en 7-7 beleid voor totaal : € 399.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage Beeldende Kunst en Vormgeving: € 256.000,--
- Verlaging bijdrage uit de voorziening Noordelijk archeologisch depot Nuis: € 176.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage in kader Actieplan Cultuurbereik: € 350.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage regiefunctie en versterking Cultuureducatie: € 127.000,--
- Niet meer geraamd Rijksbijdrage herstructurering en bibliotheekwerkvernieuwing: € 663.000,--
- Niet meer geraamd bijdrage Prov. Groningen WSF-taken: € 94.000,--

Programma 3. ruimte en bereikbaarheid

Missie

Wijzigingen in de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening leiden tot nieuwe bestuurlijke verhoudingen. Wij zullen deze de komende jaren in overleg met de medeoverheden vormgeven in het proces van de provinciale structuurvisie. Deze visie met de planhorizon 2020 biedt de gelegenheid het provinciaal beleid op een aantal belangrijke thema's te actualiseren. Het wonen, werken en recreëren in een cultuurhistorisch en landschappelijk unieke omgeving is een belangrijke kernwaarde van Drenthe. Bescherming en verdere ontwikkeling ervan vereisen een samenhangende scherpere ruimtelijke en economische profilering. Verdere 'verromming' van het landschap wordt met kracht tegengegaan. Klimaatontwikkeling en ruimtegebruik worden beter op elkaar afgestemd. Duurzaam wonen en het toepassen van energiebesparing en nieuwe energiealternatieven worden gestimuleerd. De steden worden ontwikkeld vanuit hun specifieke kwaliteiten voor wonen en vestiging en hun verbinding met de omliggende groene ruimte. Specifiek wordt ingezet op versterking van de (inter)nationale posities van het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe. Het provinciaal Verkeers- en vervoersplan Drenthe is geactualiseerd en vormt een belangrijke bouwsteen voor de nieuwe structuurvisie.

Doel (wat willen we bereiken?)

Verkeer en vervoer

In juli 2007 is het Provinciaal verkeers- en vervoersplan Drenthe vastgesteld. Met dit PVVP willen wij de bereikbaarheid voor auto, openbaar vervoer en fiets zodanig organiseren dat de verschillende modaliteiten in combinatie gebruikt gaan worden en elkaar maximaal versterken zodat mensen zich voor sociale ontplooiing, wonen en werken betrouwbaar, veilig en tegen acceptabele reistijden kunnen verplaatsen. Hierbij kiezen we voor een deur-tot-deurbenadering. De ambities en kaders tot 2020 zijn voor heel Drenthe aan de hand van 6 thema's beschreven.

1. *Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling*

Het beleid is erop gericht de (inter)nationale verbindingen van de stedelijke netwerken te versterken en de stedelijke ontwikkeling te stimuleren door waarborgen van samenhang tussen ruimtelijke ordening en mobiliteit.

2. *Thema Bereikbaarheid*

Binnen dit thema willen we een duurzame bereikbaarheid op maat realiseren, waarbij de kracht van de verschillende modaliteiten optimaal wordt benut.

3. Thema Veiligheid

Het thema Veiligheid is gericht op het waarborgen van de verkeersveiligheid, de externe veiligheid en de sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

4. *Thema Leefomgeving*

Deze invalshoek is apart opgenomen om de negatieve invloed van verkeer en vervoer op de omgeving met betrekking tot milieu, natuur en leefbaarheid te beperken.

5. Thema Innovatie

Binnen het verkeers- en vervoersbeleid is naar de toekomst toe het stimuleren van de ontwikkeling en toepassing van product- en procesinnovaties van belang.

6. Thema Samenwerking

Verkeers- en vervoersbeleid kun je niet alleen. Gebiedsgericht samenwerken met overheden, overheidssectoren, marktpartijen en belangengroepen is een must.

De doelstellingen van de verschillende beleidsthema's zijn in het PVVP (Uitvoeringsagenda) uitgewerkt tot prestatiedoelstellingen.

Hoe we dit willen realiseren binnen de context van de provinciale Begroting 2009 wordt beschreven in hoofdstukken Ontwikkeling en Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we daaraan doen? In de financiële begroting in hoofdstuk 4.3 zijn de kosten van studies en projecten voor 2009 opgenomen. Meer in detail zijn de activiteiten weergegeven in het PUP 2009.

Beheer en onderhoud wegen en kanalen

Wegen

Het beheer en onderhoud van het provinciale wegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid.

Indicatoren

- Technische kwaliteit wegennet (onder andere spoorvorming, slijtage en stroefheid).
- Aantal stremmingen en stremmingsduur als gevolg van calamiteiten en incidenten.
- Geluidsniveau van de weg op basis van Europese wetgeving (in ontwikkeling).
- Terugbrengen van het aantal flora- en faunaslachtoffers.
- Terugbrengen van het aantal overbodige lichtmasten.
- Het aantal gerealiseerde kilometers, ingepast in het landschap.
- Kilometer weg voorzien van een eenduidige herkenbaarheid (essentiële herkenbaarheidskenmerken) en zichtbaarheid (bebording en bewegwijzering).

Indicatoren	Nulmeting	Streefwaarde		
		2008	2009	2010
1. Kwaliteitscijfer wegennet (CROW-systematiek)	Rapportcijfer op schaal 1 – 10 voor het totale provinciale wegennet is in 2007 een 7,43.	8	8	8
2. Calamiteiten	In 2007 zijn er 489 meldingen langs provinciale (vaar)wegen geweest.	489	489	489
3. Hoeveelheid openbare verlichting dat opgeruimd wordt	Het percentage openbare verlichting dat verwijderd wordt. Eind 2007 is begonnen met het weghalen van overbodige openbare verlichting.	10	20	30
4. Faunaslachtoffers	Het aantal meldingen van faunaslachtoffers langs provinciaal wegennet. In 2007 zijn er 130 meldingen geweest.	120	110	100
5. Mate van inpassing in landschap	Het aantal kilometer provinciale weg dat in het landschap is ingepast. In 2007 is nog geen enkele weg ingepast.	5	10	15
6. Mate van doorvoeren eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid	Het gedeelte van het wegennet dat voldoet aan de eenduidige herkenbaarheid en zichtbaarheid.	60%	70%	75%

Vaarwegen

Het beheer en onderhoud van het provinciale vaarwegennet is gericht op het realiseren van het gewenste kwaliteitsniveau op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en doelmatigheid

Indicatoren

- Kwaliteitscijfer onderhoudsniveau bruggen, sluisen en duikers (in ontwikkeling).
- Voorzieningenniveau langs vaarweg (in ontwikkeling).
- Aantal kilometers vaarwegdiepte volgens RVW 2005 (Richtlijnen vaarweg).
- Gerealiseerde % van inpassing in het landschap op basis van beleidsvisie, waaronder de gerealiseerde lengte natuurvriendelijke oevers en het terugbrengen van het aantal flora- en faunaknelpunten (in ontwikkeling).

Indicatoren	Nulmeting	Streefwaarde		
		2008	2009	2010
1. Scheepvaartstremmingen en ongevallen	In 2007 zijn er 2 scheepvaartstremmingen geweest.	2	2	2
2. Intensiteit scheepvaartverkeer	In 2007 hebben circa 5.000 boten gebruikgemaakt van onze vaarwegen	5.000	5.000	5.000
3. Waterpeilbeheersing	In 2007 is bij de waterpeilbeheersing in 95% van de gevallen voldaan aan de marges.	95%	95%	95%
4. Vaarwegdiepte	In 2007 was 80% van de vaarweg op vaarwegdiepte	85%	90%	95%
5. Inpassing in landschap	In 2007 was p.m. % ingepast in landschap	p.m.	p.m.	p.m.

Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling

- In 2009 is een structuurvisie vastgesteld waarin het nieuwe omgevingsbeleid is verwoord. Het document is op interactieve wijze tot stand gekomen.
In de uitvoeringsparagraaf van de structuurvisie worden voor de verschillende beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk indicatoren benoemd (uitvoeringsgerichte insteek).
- In 2009 is de interne provinciale organisatie (procesbeheer/digitalisering/relatiebeheer) goed afgestemd op de sturingsfilosofie van de nieuwe Wro en de realisatie van het ruimtelijk beleid.
- Wij regisseren en organiseren samen met partners de borging en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van de provincie.
- Wij volgen de bevolkingsontwikkeling in Drenthe, mede in relatie tot de gevolgen voor wonen, werk, voorzieningen en leefomgeving.
- De provincie participeert en neemt initiatief in gebiedsontwikkeling.
- Er zijn voldoende bedrijventerreinen en woongebieden, geconcentreerd in stedelijke gebieden.

Indicatoren wonen

- Ontwikkeling woningvoorraad naar verschillende soorten kernen.
- Ontwikkeling aantal inwoners in verschillende soorten kernen.
- Wij bevorderen economische groei in regiovisiegebied Groningen-Assen en de regio Emmen/Zuidoost-Drenthe.
- Wij zetten ons in om de sociale en fysieke woon- en leefomgeving te verbeteren.

Indicatoren (ISV)

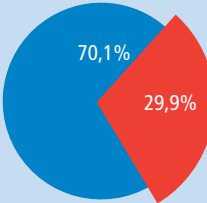
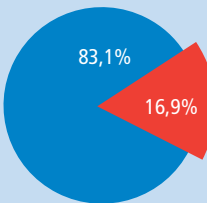
- Aantal projecten waarbij herstructurering van woningen, sanering van vervuilde grond, beperking van geluidshinder en inrichting van veilige openbare ruimte gerealiseerd worden.
- Aantal lopende projecten.

- Aantal gerealiseerde projecten.
- Wij zullen bevorderen dat knelpunten op de woningmarkt ook op regionale schaal en integraal worden aangepakt (uitkomst evaluatie woonplannen in 2008).

Indicatoren

- Regionale samenwerking/aantal projecten.
- Realisatie van het aantal woningen, toegekend uit de knelpuntenpot, per doelgroep.
- Aantal gehuisveste statushouders.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid	85.063.585	44.383.379
		
Overige programma's	199.138.061	217.858.110

Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	80.643.508	86.210.992	85.063.585	83.101.513	81.172.283	69.936.004
Totaal baten	49.607.410	48.440.986	44.383.379	45.767.874	42.014.526	41.048.468
Saldo	31.036.098	37.770.006	40.680.206	37.333.639	39.157.757	28.887.536

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Collegeprogramma 2007-2011
- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen
- Beleidsplan openbare verlichting
- Kunst langs provinciale infrastructuur
- Beleidskader Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2
- Fietsbeleidsplan Drenthe
- Investeringsnota verkeer en vervoer
- Kwaliteitsnetwerk goederenvervoer
- Netwerkanalyse nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen
- Netwerkanalyse stedelijk netwerk
- Nota Mobiliteit
- Nota Pieken in de Delta
- Nota Ruimte
- ov netwerkvisie
- Planwet verkeer en vervoer
- Provinciaal omgevingsplan Drenthe (POP II)
- PVVP
- Provinciale uitwerking stimulering stedelijke vernieuwing 2005-2009 Drenthe
- Regiovisie Groningen-Assen
- Strategische agenda Noord-Nederland
- Visie op de stedelijke ontwikkeling in Drenthe
- Wro

- Wet stedelijke vernieuwing (ISV)
- Visie op de landschappelijke inpassing provinciale infrastructuur
- Natuurvriendelijke oevers in Drenthe

Ontwikkelingen

Verkeer en Vervoer

Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling

Het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en het stedelijk netwerk Zuidoost-Drenthe zijn schakels in de Noordelijke Ontwikkelingsas. De kwaliteit van de (inter)nationale verbinding tussen de schakels is bepalend voor de verdere ontwikkeling van Drenthe in deze corridor.

Er is een regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn uitgewerkt. De bereikbaarheid van het nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en Zuidoost-Drenthe en de gebiedsontwikkeling Emmen-centrum en Assen-Florijn as zijn voor Drenthe prioritair in dit pakket.

Hoogwaardige spoorverbindingen, waaronder de Hanzelijn (+), betekenen een economische impuls voor de regio. De regio moet hier tijdig op inspelen door verbetering van stationsvoorzieningen en verkenningen naar capaciteitsuitbreiding en frequenties.

In 2009 worden de bevoegdheden en taken voor de regionale luchtvaart overgedragen aan de provincie. Hiervoor wordt onder meer een beleidsvisie opgesteld en moet onderzoek plaatsvinden naar de ontwikkelingsmogelijkheden van Groningen Airport Eelde met betrekking tot personen- en goederenvervoer.

Het nieuwe omgevingsbeleid (vast te stellen in december 2009) is richtinggevend voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in Drenthe. Dit vraagt om wederzijdse afstemming tussen de ambities uit het PVVP en het nieuwe omgevingsbeleid.

Thema Bereikbaarheid

De overdracht van de spoorlijn Zwolle-Emmen naar de regio biedt kansen voor het versterken van het aandeel spoor in de bereikbaarheid van Zuidoost-Drenthe.

Het openbaarvervoernetwerk in Drenthe wordt fasegewijs gerealiseerd. De concessies openbaar vervoer lopen af in december 2009. Ter voorbereiding wordt het programma van eisen van de concessies herzien.

Thema Veiligheid

Het beleidsdocument de Strategie Verkeersveiligheid 2008-2020 van de rijksoverheid is richtinggevend voor het toekomstige verkeersveiligheidsbeleid.

Thema Leefomgeving

Het provinciale programma Klimaat en Energie richt zich op maatregelen op het gebied van klimaatverandering en energie. Een van de aandachtsgebieden van het programma is de mobiliteit in Drenthe.

Thema Innovatie

De ontwikkelingen in de ICT-sector bieden mogelijkheden de deur-tot-deurbereikbaarheid te verbeteren en de ketenmobiliteit te stimuleren. Hiervoor is dynamische actuele informatie noodzakelijk, bijvoorbeeld in de vorm van route-informatie, reisinformatie bij haltes en parkeren.

Vanaf januari 2009 wordt de ov-chipkaart landelijk ingevoerd. De invoering vindt niet voor iedere regio op hetzelfde moment plaats.

Thema Samenwerking

De Samenwerkingsagenda is een belangrijk instrument om afspraken met het rijk te maken over knelpunten in de hoofdwegen, vaarwegen en spoor. Dit kan tot opname in het MIRT leiden. De netwerkanalyses voor Groningen-Assen en Zuid-Drenthe, in het kader van de Nota mobiliteit en het PVVP, zijn hierbij richtinggevend.

Met de gemeenten in Drenthe zijn convenantafspraken gemaakt over een gezamenlijk programma van maatregelen gericht op bereikbaarheid en verkeersveiligheid voor de periode 2006-2008. De voortgang is geëvalueerd en heeft geleid tot nieuwe afspraken voor de periode 2009-2012.

Thema openbare verlichting

Bij het onderdeel openbare verlichting wordt naast een streven om te verminderen ook onderzocht of alternatieve vormen van verlichting kunnen worden toegepast.

Ook wordt verkend of er via duurzame energie kan worden verlicht (waaronder zonnecellen en windturbines).

Beheer en onderhoud wegen

Samenwerking Rijkswaterstaat

Er wordt onderzocht of er vormen van samenwerking zijn met Rijkswaterstaat of andere uitvoeringsorganisaties die leiden tot synergie en klantgerichtheid van de beheer- en onderhoudsorganisaties van de provincie.

Beleidsvisie beheer en onderhoud

Bij de ontbinding van het managementcontract in 2008 is gestart met het maken van een beleidsvisie beheer en onderhoud. Hiermee wordt beleid voor de langere termijn opgesteld, waarmee ook inzicht komt in de kosten, en daarmee de benodigde middelen, voor het beheer en onderhoud. De hoofdlijnen uit de beleidsvisie zijn onderdeel van de totale provinciale meerjarenplanning en kaderstellend voor het uitvoeringsprogramma voor het daaropvolgende jaar.

Toename belasting van de infrastructuur

Er is geconstateerd dat er een toename van belasting optreedt op viaducten, bruggen en wegen door zwaardere totaallasten van het verkeer.

Door het “supersingel”-effect, enkele banden met hogere bandenspanning, van het vrachtverkeer ontstaat er versnelde spoorvorming en slijtage van de weg. In combinatie met een toename van de intensiteit van het verkeer worden vervroegde schade en spoorvorming veroorzaakt. De financiële gevolgen hiervan zijn in 2009 bekend.

Geluidsniveaus

In de provincie zijn de provinciale wegen getoetst aan de Europese Richtlijn Omgevingslawaai. Twee wegen, de N372 en de N851, vallen binnen de categorie waarvoor nader onderzoek wordt uitgevoerd naar mogelijke maatregelen. Voor de overige wegen moeten grenswaarden worden vastgesteld. Bij overschrijding hiervan moeten er actieplannen worden opgesteld om omgevingslawaai te voorkomen of te reduceren. Bij reconstructies en onderhoudswerkzaamheden moet in de toekomst rekening worden gehouden met de eisen genoemd in de Wet geluidshinder.

Ruimtelijke ordening en wonen/stedelijke ontwikkeling

De invoering van de nieuwe Wro herschikt de verantwoordelijkheden van verschillende overheden. Dit vraagt om inhoudelijke en procesmatige aanpassingen.

- provinciaal-gemeentelijk belang
- relatiebeheer

De ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit in Drenthe vraagt, mede in het licht van de nieuwe verantwoordelijkheidsverdeling, meer aandacht en ook een goede organisatorische inbedding (voorbeelden: verrommeling/functieverandering bestaande gebouwen).

In het nieuwe omgevingsbeleid zullen relevante beleidsthema's worden geactualiseerd. Korthedshalve wordt hiernaar verwezen.

Het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen, de Stadsregio Emmen en de provincie hebben met VROM in een convenant woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010 (verstedelijkingsafspraken/BLS-gelden = Besluit locatiegebonden subsidies). Voor de periode 2010-2020 zullen nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda worden gemaakt. Daarvoor heeft VROM aan de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is het de bedoeling om concrete projecten en investeringsopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Basis voor deze afspraken zijn onder andere de ontwikkelagenda's die wij willen maken met de Drentse steden (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14).

Wij werken met gemeenten verder aan de uitvoering van ISV 2. Tevens zullen wij in 2009 samen met gemeenten investeringsprogramma's voor ISV 3 opstellen (looptijd 2010 tot en met 2014). Daarbij is het de verwachting dat het ISV 3-budget aanzienlijk zal worden teruggebracht.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid

In de tweede helft van 2009 wordt een nieuwe structuurvisie door PS vastgesteld. Om tot dit nieuwe omgevingsbeleid te komen, hebben wij de uitgangspunten van het Collegeprogramma over beginspraak, interactie en samenwerking nadrukkelijk gebruikt. In 2008 is fase 1 van dit project afgerond en is een start gemaakt met fase 2. Aangezien de interactieve aanpak succesvol is gebleken, zetten wij deze voort. Dit heeft tot gevolg dat wij voor de uitwerking van de

volgende fasen (en de reparatie van het tekort uit fase 1) een bedrag van € 351.000,-- extra in de Begroting 2009 opnemen.

Tegelijkertijd maken wij ons in 2009 nieuwe werkprocessen eigen die passen bij de nieuwe Wro en de daaraan verbonden sturingsfilosofie. Dit krijgt vorm door een pro-actieve werkwijze met gemeenten waarin ook het relatiebeheer een prominente rol speelt.

Meer provinciale regie in een vroeg stadium, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, levert kwaliteitswinst op voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). In de hierna genoemde prioriteringen krijgt deze inzet gestalte.

Een actief grondbeleid van de overheden behoort tot in 2009 te verkennen instrumenten.

De nieuwe Wro en de grondexploitatiewet bieden hiervoor kansen. In 2009 zal deze verkenning zijn afgerond.

Intensivering prioriteit 3.1. Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven.

Corridorstudies gebieden rond N34, N48 en A37

Voor de gebieden rond de N34, N48 en de A37 gaan wij zogeheten corridorstudies maken. In 2008 is hiermee een begin gemaakt. De resultaten komen in 2009 beschikbaar voor de nieuwe structuurvisie. De resultaten van deze studies zijn te beschouwen als integrale ruimtelijke opgaven. De uitwerking van de corridorstudie A37 is verbreed tot “de zuidas” van Drenthe. Hierbij wordt tevens uitwerking gegeven aan de motie met betrekking tot de economische positie van Zuidwest-Drenthe (inclusief de regio Zwolle, Kampen en Meppel). De dekking voor 2009 komt uit de budgetten van verkeer en vervoer en economie.

Regie op en betrokkenheid bij ruimtelijke ontwikkelingen

De noodzaak hiervan hangt samen met de omslag naar een andere, meer ontwikkelingsgerichte manier van werken van de provincie. Steeds meer komt het accent op beleidsuitvoering te liggen. Steeds vaker zullen we met gemeenten gaan samenwerken om bepaalde zaken van de grond te krijgen.

Een dergelijke, meer proactieve houding betekent dat er meer dan in het verleden deelonderzoeken nodig zullen zijn om te kijken of een ontwikkeling haalbaar is en om soms gezamenlijk meer scherp te krijgen in rollen en posities.

Om uitvoering te geven aan de provinciale regierol, meer nadrukkelijk nog in relatie tot de nWro en het vernieuwde omgevingsbeleid is een jaarlijks werkbudget ruimtelijke ontwikkeling van € 100.000,-- begroot.

3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap

De Drentse ruimtelijke kwaliteit is een gekoesterde waarde. Verrommeling, zo daar sprake van is, dient te worden voorkomen of zo nodig te worden hersteld. De provincie zal hiervoor samen met de gemeenten en maatschappelijke organisaties zorgdragen voor goede samenwerking, ontwikkeling van kwaliteitsopgaven en bundeling van specifieke kennis. Wij nemen hierin het voortouw.

In 2008 is de organisatie rond gekomen en zijn de eerste projecten in uitvoering genomen. Deze inzet wordt in 2009 doorgezet.

3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven

Wij willen samen met een gemeente (en/of corporatie) en een ontwikkelaar participeren in de realisering van een extreem duurzame woonwijk. De bijdrage betreft de proceskosten om

te komen tot een goed ontwerp voor een (voorbeeld)wijk. De realisatie gebeurt door marktpartijen in combinatie met de desbetreffende gemeente. Beoogde financiële partijen in de ontwerpfasen zijn naast de gemeente/corporatie een ontwikkelaar en leveranciers van innovatieve systemen. De meerwaarde zit in het combineren van verschillende concepten en technieken, die samen voor een duurzame wijk zorgen.

3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt

De prijsvraag voor het ontwerpen van starterswoningen is uitgevoerd. Wij ondersteunen het vervolg. De ondersteuning bestaat uit levering van informatie over de woningmarkt en startersconcepten.

Daarnaast organiseren wij een jaarlijkse woonmiddag waarop gemeenten en marktpartijen elkaar informeren over de stand van zaken op de woningmarkt.

De provinciale monitoring wordt verder uitgebreid met specifieke aandacht voor afstemming tussen vraag en aanbod.

In de praktijk van 2008 is gebleken dat er (nog) geen vraag/behoefte is aan grootschalige ontwikkelingen, in de vorm van bijvoorbeeld een woonwijk specifiek voor ouderen.

Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen met financiële middelen en met informatie en inzet van onze capaciteit.

Daarmee willen we bereiken dat met een integrale aanpak de mensen in heel Drenthe, ook mensen met een beperking, langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen namelijk: verbeteren preventieve rol van welzijn in de ketenaanpak, blijvend thuis in eigen huis voor eigenaars-bewoners, aanpak van goed afgestemde dienstverlening welzijn en zorg in kleinere kernen; kortom projecten die uitgaan van de vraag van de bewoners.

3.5 Impuls aan wijk- en buurtvernieuwing in steden

De provincie heeft in 2008 een impuls gegeven aan de wijk- en buurtvernieuwing in de pilots Nieuw-Buinen (Borger-Odoorn), Binnenvree (Coevorden) en Oranjebuurt (Hoogeveen).

Deze pilots hebben een looptijd tot 2010. In de pilotprojecten stellen gemeenten samen met bewoners een plan van aanpak op. De aanpak is erop gericht om bewoners direct bij wijk- en buurtvernieuwing te betrekken. Door STAMM CMO worden de ervaringen in een praktische handreiking gebundeld. Deze handreiking helpt bij het uitrollen van wijk- en buurtvernieuwing in de rest van Drenthe. Met name gemeenten, in samenwerking met de corporaties, zijn daarvoor aan zet.

3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water

In 2009 werken wij samen met partners drie voorbeeldprojecten uit van experimentele en vernieuwende architectuur en woningbouw op en aan het water.

3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid

De ontwikkeling van Assen-Zuid is opgegaan in het RSP-project Florijnas Assen. Bij prioriteit 3.14 wordt hier nader op ingegaan.

3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum

Samen met de gemeente Midden-Drenthe wordt een visie opgesteld voor de ontwikkeling van Beilen als "hart" van het Drents Plateau en uitvalsbasis voor het recreatieve midden van Drenthe. In de visie komen aan de orde onder andere groeistrategie en keuze woningbouwlocaties Beilen, status en relatie NS-station, versterking centrum van Beilen, verbindingen met Westerbork en omliggende natuur (Dwingelderveld enz.). De visie dient als kader voor investeringen in woningbouw, infrastructuur, recreatie en toerisme, landschapsbouw, enz.

Stedelijke ontwikkeling

3.9 Attractieve steden

Het ingezette beleid voor sterke Drentse steden wordt voortgezet. Samen met de steden stellen wij in 2009 een algemene agenda voor stedelijke ontwikkeling op. Deze agenda borduurt voort op de eerder gemaakte afspraken. Op basis daarvan worden ontwikkelagenda's per stad ontworpen. Wij maken afspraken over de gezamenlijke uitvoering. Er is nauwe samenhang met onder andere de bereikbaarheidsconvenanten. De uitvoering van de maatregelen en projecten begint in 2009. Besluitvorming over eventuele provinciale bijdragen in maatregelen en projecten loopt via het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres

Verplaatsing van de dierentuin in combinatie met nieuwbouw van het theater en herontwikkeling van de vrijkomende centrumlocaties vormt een centraal onderdeel van de stadsagenda van Emmen. Wij staan in beginsel positief tegenover dit grootschalige en samenhangende ontwikkelproject. Het kan een belangrijke impuls betekenen voor de verdere economische en toeristische ontwikkeling van de stad Emmen. De gemeente is leidend bij de verdere planvorming. De stadsagenda is ook onderwerp van overleg met het Ministerie van VROM, om rijksmiddelen beschikbaar te krijgen voor de ontwikkeling van de regio. De periode 2007 tot en met 2009 wordt gebruikt voor gezamenlijke planontwikkeling, ruimtelijke ordeningstraject, financieringsplan en mobiliseren van derden. De investeringen zijn voorzien vanaf 2010.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
3.1 Nieuw omgevingsbeleid/Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid	<ul style="list-style-type: none"> ■ In 2009 wordt het nieuwe omgevingsbeleid vastgesteld. ■ Meer provinciale regie op ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en realisatie (rijks)doelen in landelijk gebied. ■ Een visie voor het gebied rond de A37 en de N34 waarin op een integrale wijze is gekeken naar economische aspecten (bedrijvigheid, recreatie en toerisme, landbouw), wonen, bereikbaarheid, natuur/landschap en gekoppeld daaraan de positionering van Meppel, Hoogeveen en Emmen ten opzichte van deze infrastructuur. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Afronding fase 2 en uitvoering fase 3 van het omgevingsbeleid. ■ Afstemming intensivering regiefunctie met decentrale overheden. ■ Verkenning mogelijkheden actief provinciaal grondbeleid. ■ Opstellen van visies met betrekking tot het gebied langs de N34, N48 en A37 (zuidas).
3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	<ul style="list-style-type: none"> ■ Meer op kwaliteit gerichte ruimtelijke en landschappelijke planvorming. ■ Via een samenwerkingsverband (tussen provincie, gemeenten en vakorganisaties) invulling geven aan uitkomsten campagne "Kiek op Drenthe (2006) en aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe" (2007). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Borging en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit wordt in 2009 in een samenwerkingsverband met gemeenten en maatschappelijke organisaties georganiseerd. ■ De beleidsthema's landschap, cultuur en ruimtelijke kwaliteit, worden in dit samenwerkingsverband geïntegreerd. ■ In kader omgevingsbalans proefopzet maken voor landschapsmonitoring.
3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven.	Duurzame wijk van minimaal 100 woningen, die vanuit duurzaam bouwen, woonkwaliteit, stedenbouwkundige opzet, waterhuishouding, mobiliteit, gezonde leefomgeving en milieutechniek het meest vergaand is in Nederland.	Planvorming voor de locaties Vries-Oost en Beilen-Oost in samenwerking met gemeente en/of woningbouwcorporatie en ontwikkelaar.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt	<ul style="list-style-type: none"> ■ Realisatie extra woningen (contingenten) per jaar voor starters <ul style="list-style-type: none"> ■ welzijn en zorg ■ Ondersteuning samenwerking in regionale platforms en ondersteuning concrete projecten. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ De samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen.
3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing	<ul style="list-style-type: none"> ■ Functionele, fysieke en sociale kwaliteitsslag voor 3 aandachtswijken: <ul style="list-style-type: none"> ■ 2 in steden en 1 in plattelandsgemeente 	Opstellen en uitvoeren van plan van aanpak. Bijeenkomsten klankbordgroep.
3.6 Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan water	<ul style="list-style-type: none"> ■ Introductie van aantal aansprekende vormen van woningbouw in/op/aan water, met aandacht voor architectuur, duurzaamheid en inpassing in landschap. ■ Onderzoek naar vormen van compensatie (natuur, landschap, sociaaleconomisch, recreatief en waterhuishoudkundig) als maatschappelijke tegenprestatie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Deelname aan 3 initiatieven, waarbij gehele spectrum van architectuur, inpassing en compensatie aan orde komt. ■ Verdere uitwerking gebiedsontwikkeling vaarweg Erica-Ter Apel.
3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid	<ul style="list-style-type: none"> ■ Versterking ruimtelijke en economische structuur nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen. ■ Verbetering bereikbaarheid Assen. 	Dit deel is opgegaan in het RSP-project Florijnas. Zie ook 3.14.
3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum	<ul style="list-style-type: none"> ■ Versterken positie Beilen als substreekcentrum met goede verbindingen (bereikbaarheid, landschappelijk en recreatief) naar Drents Plateau. 	Opstellen langetermijnvisie en maatregelenprogramma, inclusief woonopgave.
3.9 Attractieve steden	<ul style="list-style-type: none"> ■ Algemene ontwikkelagenda: <ul style="list-style-type: none"> ■ beter profileren Drenthe en Drentse steden; ■ groene ruimte beter gebruiken bij stedelijke ontwikkeling: toegankelijkheid en woonkwaliteit; ■ investeren in kwaliteit woonmilieus; ■ wijkontwikkeling vanuit Drentse waarden; ■ revitaliseren en ontwikkelen bedrijventerreinen; ■ stedelijke ontwikkeling afstemmen op beleid klimaat en energie; ■ stedelijke voorzieningen meer benutten. ■ Specifiek: Per stad samenwerken bij planvorming en realisatie speerpunten ontwikkeling. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren algemene ontwikkelagenda. ■ Uitvoeren agenda per stad.
3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres	<ul style="list-style-type: none"> ■ Impuls kwaliteit stedelijke en toeristisch-recreatieve voorzieningen door geïntegreerde planvorming en uitvoering nieuwbouw. <p>Verplaatsing maakt ook belangrijke impuls mogelijk herontwikkeling stadscentrum.</p>	Samenwerkingsverband met Emmen voor planuitwerking (2008-2009) en realisatie project (2010 e.v.).

Verkeer en vervoer

3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer

Onze ambitie is het verder verbeteren van de aansluiting van Drenthe op de (inter)nationale kerngebieden en de verbindingen tussen de noordelijke kernzones. Verbetering van de stedelijke bereikbaarheid krijgt prioriteit, mede als impuls voor de stedelijke ontwikkeling. Samen met het OV-bureau Groningen-Drenthe wordt ingezet op verdere productinnovatie binnen het openbaar vervoer. Waar mogelijk en wenselijk worden in de verkeers- en vervoerssector innovatieve en energiebesparende maatregelen toegepast. Provinciale staten hebben in 2007 het nieuwe PVVP 2007-2012 vastgesteld, waarin de beleidsambities zijn vastgelegd. De huidige Investeringsnota verkeer en vervoer loopt tot en met 2010. Op basis van het PVVP wordt de staten in 2009 een geactualiseerde en aanvullende investeringsnota voorgelegd voor de periode 2011 tot en met 2016, respectievelijk 2016 tot en met 2020. In de investeringsnota wordt het PVVP-beleid geoperationaliseerd in, samen met de overige VV-partijen te realiseren, maatregelen en projecten.

Binnen de beleidsambities van het PVVP hebben de in het Collegeprogramma genoemde grote projecten en thema's prioriteit.

Daarnaast is een Meerjarenprogramma exploitatie openbaar vervoer opgesteld. Hierin wordt voorgesteld om fasegewijs de verbeteringen van het busvervoer in Drenthe in te voeren. Welke provinciale investering dat vanaf 2010 betekent naast de rijksbijdrage BDU is nog niet bekend en is mede afhankelijk van de prioritering. De eerste fase van Kolibri wordt voor 2020 mede gerealiseerd vanuit het Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn. In samenwerking met de betrokken gemeenten wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een lightrailverbinding Groningen-Assen als onderdeel van de tweede fase Kolibri (eventuele invoering na 2020). Samen met de andere partijen wordt gewerkt aan een oplossing voor de lange termijn voor de spoorlijn Zwolle-Emmen en een doorrekening van de haalbaarheid van het doortrekken ervan naar de Veenkoloniën en Duitsland.

De ambities uit het PVVP (met als belangrijke kaders het omgevingsbeleid en de regiovisie G-A) zijn het vertrekpunt voor afspraken met derden over de investeringen op het gebied van verkeer en vervoer. Wij zetten ons in om verkeers- en vervoersafspraken met het rijk (MIRT, RSP) bij te laten dragen aan de stedelijke ontwikkeling in de regio's Groningen-Assen en Emmen/Zuid-Drenthe. Afspraken met gemeenten over investeringen op het gebied van verkeer en vervoer (in samenhang met stedelijke ontwikkeling) voor de periode 2009-2012 zijn in 2008 vastgelegd in convenanten.

Financiële afspraken met derden maken deel uit van de investeringsnota. De nota bevat een dekkingsvoorstel voor de periode na 2010, inclusief beoogde externe bijdragen, afrekenbare prestatiedoelen en bijbehorende indicatoren.

3.12 Stimuleren goederenvervoer over water

Wij verkennen de mogelijkheden voor verdere ontwikkeling van Meppel als "natte" multimodale toegangspoort van Drenthe. Deze verkenning maakt voor ons deel uit van de visie op de Zuidas Drenthe (A37). Het onderzoek richt zich op de behoefte aan flankerend beleid c.q. investeringen in de logistieke keten en/of de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Meppel. Het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport (MIRT) voorziet in 2008 in een bestuurlijk besluit voor het project Verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol. De planstudie wordt in 2009 afgerond. Belangrijkste projectonderdeel daarvan is de vervanging van de keersluis *Meppelderdiep bij Zwartsluis (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)* door een schutsluis. We werken hierin samen met Rijkswaterstaat en betrokken overheden in Overijssel en Drenthe.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
3.11 Investeringsnota verkeer en vervoer Verbetering openbaar vervoer	<ul style="list-style-type: none"> ■ Optimaliseren infrastructuur en mobiliteit als belangrijke drager voor duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling van Drenthe en goede en veilige bereikbaarheid van voorzieningen. <ul style="list-style-type: none"> ■ Hoger gebruik van en meer reizigers in het openbaar vervoer. ■ Hogere benutting van de gerealiseerde ov-infrastructuur (busbanen, transferia, halten en dergelijke). ■ Duurzaam ov. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vaststelling nieuwe Investeringsnota verkeer en vervoer. <ul style="list-style-type: none"> ■ Aanbesteding busvervoer medio 2009. ■ Nadere besluitvorming 2009 over de extra inzet en prioritering van ov-exploitatiemaatregelen. ■ Het OV-bureau opdracht verlenen tot het verder uitvoeren van het Meerjarenexploitatieprogramma ov voor het intensiveren van de dienstregeling van het busvervoer vanaf 2010.
3.12 Stimuleren goederenvervoer over water	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ontwikkeling Meppel als multimodaal knooppunt goederenvervoer. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Onderzoek verdere ontwikkeling "nat" knooppunt Meppel. ■ Afronden MIRT-planstudie verbetering hoofdvaarweg Meppel-Ramspol.

3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Intensivering 3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen

Bestrijden gevaarlijke plantensoorten

We zullen de komende tijd jacobskruiskruid en een aantal exoten in de Drentse wateren die een gevaar voor hun omgeving opleveren, actief gaan bestrijden.

■ Jacobskruiskruid

Onder meer door natuurgericht bermbeheer en de inrichting van nieuwe natuurgebieden is het jacobskruiskruid de afgelopen jaren flink toegenomen. De plant bevat giftige stoffen die dodelijk kunnen zijn voor paarden, koeien, schapen en geiten. In een pilot is geëxperimenteerd met een ander maairegiem. De proef heeft aangetoond dat met de nieuwe aanpak het jacobskruiskruid wordt teruggedrongen.

■ Invasieve exoten

Sommige uitheemse planten doen het in onze streken zo goed dat ze zich snel en explosief vermeerderen. Deze invasieve exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit in onze vaarwegen en mogelijk zelfs de volksgezondheid en veiligheid. Een voorbeeld is de grote waternavel die zich reeds breed heeft gevestigd in het Drentse oppervlaktewater. Door deze exoten te verwijderen worden inheemse planten gespaard en schade aan scheepvaart en waterhuishouding beperkt. Door integrale aanbesteding kunnen de kosten binnen de beschikbare middelen gerealiseerd worden.

Landschappelijke inpassing provinciale wegen en kanalen

Sinds enige tijd hebben we een groenbeheervisie voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en kanalen. De doelstelling is het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en kanalen. Daarbij spelen naast landschappelijke kwaliteiten ook verkeerskundige, ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke waarden een rol. We hopen dat deze visie een voorbeeld voor gemeenten en andere provincies kan zijn.

We zijn van plan om voor de financiering van de landschappelijke inpassing naast de reguliere budgetten voor wegen en vaarwegen een beroep te doen op bestaande budgetten om de verrommeling van het landschap aan te pakken en het ILG. Als de maatregelen voor de bestaande budgetten te omvangrijk zijn, zullen we een beroep op het Stimuleringsfonds Drentse projecten doen.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen	<ul style="list-style-type: none"> ■ Handhaven goede kwaliteit aanleg, beheer en onderhoud wegen en vaarwegen. ■ Risico's provincie verminderen bij aanbesteden van werken. ■ Voorbeeldfunctie provincie duurzaam bouwen en beheren wegen- en vaarwegenzorg. <ul style="list-style-type: none"> ■ Bestrijden van jacobskruiskruid. In bloei komend en in bloei staand jacobskruiskruid verwijderen, waardoor minder zaad vrijkomt. ■ Ecologische en economische schade aan het provinciaal oppervlaktewater voorkomen, door invasieve exoten te verwijderen. ■ Het landschappelijk inpassen van provinciale wegen en kanalen, waaronder wegbeplanting, op basis van uitkomsten afwegingsmethodiek. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Het toepassen van het beleidskader beheer en onderhoud wegen en kanalen. ■ Het bij pilots uitgevoerde innovatief en geïntegreerd aanbesteden verder doorontwikkelen en meer toepassen. ■ Verminderen milieubelasting door aanpassing auto's kantonniers. ■ Verminderen energiegebruik en lichtoverlast door aanpassing wegverlichting en toepassing alternatieve energiebronnen. <ul style="list-style-type: none"> ■ Structurele aanpassing van het maairegime op provinciale bermen en overhoeken langs wegen en vaarwegen. ■ Verwijderen van invasieve exoten uit provinciaal oppervlakte water. In overleg met waterschappen wordt in heel Drenthe actie ondernomen. ■ De afwegingsmethodiek is gebaseerd op 6 onderdelen: wegtype, beplanting, landschap, cultuurhistorie, ecologie, verkeer en vervoer. Op basis hiervan wordt de infrastructuur ingepast in de kwaliteit van het omringende landschap.

3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)

Provinciale Staten van Drenthe hebben op 23 april 2008 ingestemd met statenstuk 2008-319 over het convenant RSP-ZZZL en het financiële aandeel daarin van de cluster Drenthe (provincie + betrokken gemeenten). Drenthe heeft in het RSP-pakket 4 grote ontwikkel- en investeringsopgaven.

- Integrale gebiedsontwikkeling Assen-Florijn as (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Integrale gebiedsontwikkeling Emmen-Centrum (ruimtelijk, economisch en bereikbaarheid)
- Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen (kernnet spoor en Kolibri)
- Verbeteren (rail)bereikbaarheid Zuidoost-Drenthe (Coevorden/Emmen)

Het aandeel van Drenthe in de regionale cofinanciering van het totale pakket Bereikbaarheid bedraagt volgens afspraken in de Stuurgroep Zuiderzeelijn 77,6 miljoen euro. Drenthe staat voor een aandeel in de cofinanciering van het REP van indicatief 20 procent van 100 miljoen euro, ofwel 20 miljoen euro. Ten slotte staat Drenthe voor een taakstelling van 68 miljoen euro in het wegwerken van de overtekening van het Regionaal Mobiliteitsfonds (RMF). De totale bijdrage van de Drentse overheden aan het RSP bedraagt daarmee ca. 165 miljoen euro. De kaders voor verdeling over de afzonderlijke projecten en de onderverdeling provinciegemeenten worden zo mogelijk in het najaar van 2008 bepaald in overleg met de betrokken partijen. Uw staten worden daarover schriftelijk geïnformeerd. Daarbij zal ook worden ingegaan op de dekking van het aandeel van de provincie Drenthe in de cofinanciering van het RSP. De financiële afspraken worden verwerkt in het Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Investeringsnota verkeer en vervoer 2010-2020, de bereikbaarheidsconvenanten met de betrokken gemeenten, het programma voor klimaat en energie, de Begroting en het Financieel meerjarenperspectief 2010-2015. De definitieve plannen, kostenramingen en beschikbaarstelling van kredieten voor de bereikbaarheidsprojecten zullen we te zijner tijd aan uw staten voorleggen.

Rekening wordt gehouden met een financieel aandeel van de provincie van minimaal 1/3 van 165 miljoen = 55 miljoen euro (niet ten laste van 2009). De provincie heeft ook een inspanningsverplichting voor het realiseren van 20% cofinanciering door Drentse kennisinstellingen en marktpartijen (2 x 20 miljoen euro). Het realiseren van de RSP-ambities is een gezamenlijke opgave van vooral de provincie en de betrokken gemeenten. Voor het aandeel REP zijn de kennisinstellingen en marktpartijen medeverantwoordelijk. Bij de ruimtelijk-economische projectontwikkeling worden de lopende SNN-programma's Koers Noord/PiD en Operationeel Programma EFRO mede in de beschouwingen betrokken. De in het najaar 2008 af te spreken RSP-kaders worden de komende tijd verder uitgewerkt in overleg met de gemeenten Assen, Coevorden, Emmen en Hoogeveen. De ruimtelijke vertaling van de ontwikkelingsopgaven vindt plaats in het nieuwe omgevingsbeleid.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
3.14 Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (Stimuleringsfonds Drentse Projecten)	<p>a. Assen-FlorijnAs</p> <p>Integrale gebiedsontwikkeling langs binnenstedelijke noord-zuidas, met als onderscheiden deelgebieden: Assen-Zuid, Stationsomgeving, Stadsbedrijvenpark, 2e fase Blauwe As.</p> <p>b. Emmen-Centrum</p> <p>Verplaatsing dierenpark naar Noordbargeres, in samenhang met bouw nieuw theater en realisatie van centrumplein als ruimtelijke schakel tussen dierenpark/theater en stadscentrum, (her)inrichting (verkeers) ruimte tussen es en stadscentrum en herontwikkeling vrijgekomen locaties Noorderdierenpark en Muzeval.</p> <p>c. Verbeteren bereikbaarheid Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen</p> <p>Verbetering kernnet spoor Zwolle-Assen/Groningen (o.a. capaciteitsverruiming traject Herfte, boogverruiming Hoogeveen, aanleg wachtpoor goederentreinen Beilen, verbetering overwegveiligheid, reistijdversnelling en frequentieverhoging) en realisatie fase 1 Kolibri OV-netwerk Groningen-Assen.</p> <p>d. Verbeteren railbereikbaarheid Zuidoost-Drenthe</p> <p>Mee robuuste treinverbindingen Zwolle-Coevorden/Emmen (mede in samenhang met realisatie Hanze-lijn en uitbouw capaciteit traject Herfte), verbeterde bereikbaarheid goederenvervoer Coevorden-Europark, integrale (her)ontwikkeling omgeving Coevorden-station (in verband met opheffen NS-rangeerterrein), aanleg NS-station Emmen-Zuid en verbetering railgoederenvervoer Emmen-Zuid (Emmtec-boog).</p>	<p>Ad a.</p> <p>Opstellen Masterplan FlorijnAs, uitwerken planvorming en investeringsplanning vier deelgebieden en start ontwikkeling (deel)projecten.</p> <p>Ad b.</p> <p>Opstellen integrale gebiedsvisie en investeringsplanning, uitwerken planvorming en start ontwikkeling (deel)projecten.</p> <p>Ad c.</p> <p>Start uitwerking planvorming RSP-deelprojecten spoor en Kolibri, verkenning optie gebiedsontwikkeling bij boogverruiming Hoogeveen, afstemming planvorming Assen-FlorijnAs en Kolibri Groningen-Assen (onder andere NS-station Assen-Zuid) en verkenning opties Regiotram Groningen-Assen.</p> <p>Ad d.</p> <p>Opstellen integrale visie en investeringsplanning spoorlijn Zwolle-Coevorden/Emmen, planvorming gebiedsontwikkeling Coevorden-Station en verbetering railbereikbaarheid Emmen en start ontwikkeling (deel)projecten.</p>

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid	2009	2010	2011	2012
3.1 Regie ruimtelijke opgaven en verkenning actief provinciaal grondbeleid				
3.2 Tegengaan (verdere) verrommeling landschap	604.500	604.500	511.500	0
3.3 Verbeteren kwaliteit woningvoorraad. Bevorderen duurzaam bouwen, energiebesparing en toepassing nieuwe energiealternatieven				
3.4 Meer balans tussen vraag en aanbod op woningmarkt				
3.5 Impuls wijk- en buurtvernieuwing				
3.6 Experimentele architectuur en wonen op en aan het water	100.000	100.000		
3.7 Integrale en duurzame gebiedsontwikkeling Assen-Zuid				
3.8 Uitbouw positie Beilen als substreekcentrum				
3.9 Attractieve steden				
3.10 Verplaatsing dierentuin en theater Emmen naar Noordbargeres				
3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer			1.250.010	2.470.415
3.12 Stimuleren goederenvervoer over water				
3.13 Beheer en onderhoud wegen en vaarwegen				
Totaal programma 3: Ruimte en Bereikbaarheid	704.500	704.500	1.761.510	2.470.415

Moties

Motie 2: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Adequate ov-vervoersverbinding Roden-Groningen

Er heeft een onderzoek naar een adequate ov-vervoersvorm plaatsgevonden in het kader van de regiovisie. Op basis hiervan is een verbetering van de ov-voorziening uitgewerkt (Masterplan HOV). Moment van uitvoering is afhankelijk van de bestuurlijke afspraken voor de gebieds-opgave Leek-Roden.

Motie 11: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Beveiligde parkeerplaatsen langs A37

Ten aanzien van beveiligde parkeerplaatsen langs de A37 heeft de provincie in 2007 overleg gepleegd met Rijkswaterstaat. Op basis van dit overleg is besloten dat waarschijnlijk ten minste 1 beveiligde parkeerplaats langs de A37 gerealiseerd gaat worden. Hierbij wordt gekeken naar mogelijkheden bij Emmen. We stemmen de kansen af op de visieontwikkeling Zuidas (A37). Voor 2009 wordt in het PUP ingezet op de realisatie van een beveiligde parkeerplaats bij Rogat (behorende bij de Zuidas (A37)).

Motie 15: (Voorjaarsnota 2007 PLUS) Haalbaarheidsonderzoek Spoorlijn Emmen–Groningen

De Rijksuniversiteit Groningen heeft een analyse gedaan van de maatschappelijke kosten/baten. De resultaten worden in het najaar van 2008 in de staten besproken.

Wat doen we nog meer?

Verkeer en vervoer

In de Uitvoeringsagenda 2007-2012 zijn de ambities uit het PVVP uitgewerkt naar concrete activiteiten en zijn de mogelijke financiële consequenties van deze activiteiten nader vastgelegd. De uitvoeringsagenda heeft een dynamisch karakter en dient als raamwerk voor verdere onderhandeling met partners over de realisatie van de ambities. De uitwerking van de uitvoeringsagenda vormt daarmee de basis voor de uitvoeringsafspraken tussen provincie, rijk en gemeenten. De meerjarige financiële afweging vindt plaats in het kader van het

Investeringsprogramma verkeer en vervoer. Afhankelijk van het beschikbare investeringsvolume en de kosteneffectiviteit van de maatregelen wordt een nadere prioritering in de uitvoering aangebracht. Deze prioritering vormt de basis voor nadere financieringsafspraken met partners, die voor een periode van 4 jaar worden vastgelegd in de vorm van convenanten. Op grond van de beschikbare middelen binnen de Reserve investeringen verkeer en vervoer en de brede doeluitkering wordt jaarlijks een PUP opgesteld. De maatregelen en activiteiten richten zich op beleid, infrastructuur, verkeersgedrag, verkeershandhaving en openbaar en goederenvervoer. Het programma voor 2009 betreft deels de gezamenlijke uitvoering van de convenanten met gemeenten. Het totale programma richt zich op de stedelijke bereikbaarheid en de invoering van Duurzaam Veilig, met specifieke aandacht voor de invoering van de essentiële herkenbaarheidskenmerken en het voorkomen van rij-ongevallen.

Beheer en onderhoud wegen en kanalen

Overname N34

Na de overname van de N34 van Rijkswaterstaat per 1 januari 2007 is er in opdracht van Verkeer en Vervoer een aanvang gemaakt met de uitvoering van werkzaamheden aan de N34. Deze werkzaamheden aan de N34 vinden zeker tot 2010 plaats. De actuele stand van zaken is te volgen op: <http://www.n34.eu/>.

Ecoduct Dwingelderveld

Het project Ecoduct Dwingelderveld is een werk dat bijdraagt aan de realisatie van de EHS in combinatie met natuurontwikkeling in Dwingelderveld. In 2009 wordt begonnen met de voorbereiding. Het project staat onder regie van de provincie Drenthe en met Rijkswaterstaat wordt overlegd om ook de realisatie van het ecoduct door de provincie te laten oppakken, waarbij Rijkswaterstaat financiert en de opdrachtgever is. De uitvoering staat gepland voor 2011.

Vaarverbinding Erica-Ter Apel

In 2007 is gestart met de eerste fase van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel. In het najaar van 2009 moet volgens de planning een verbinding vanuit Emmer-Compasuum met het Veenparkkanaal gemaakt zijn. Het vaartraject moet in 2012 geheel bevaarbaar zijn. De actuele stand van zaken is te volgen op <http://www.ericaterapel.nl/>. Er is een onderzoek gestart naar de bedieningsmogelijkheden van het kanaal.

Flora en fauna

Het uitgangspunt is om natuurvriendelijke oevers langs vaarwegen aan te leggen, tenzij omgevingsfactoren het onmogelijk maken. Op faunaknelpunten worden uitreedplaatsen of faunapassages voor het wild aangelegd. Daarnaast wordt een verschralend maairegime toegepast ter bevordering van soorten rijkdom planten.

Passantenhaven Dieverbrug

In het kader van het aantrekkelijker maken van de vaarwegen is het project Dieverbrug in gang gezet. Onderdeel van het project is een nieuwe passantenhaven met sanitaire voorzieningen en het inrichten van een aantal gebouwen op het haventerrein voor bijvoorbeeld horecadoeleinden. De Stichting DBF (Dorp en Bedrijf Fryslân) is eigenaar van de gebouwen. De fraaie passantenhaven wordt medio 2009 in gebruik genomen.

Beeldende kunst

De afgelopen jaren heeft de provincie fors geïnvesteerd in het aantrekkelijker maken van de Drentse wegen en vaarwegen door het plaatsen van beeldende kunst. De komende 5 à 6 jaar wordt het project Kunst N34 vormgegeven. Verschillende betrokkenen nemen deel aan het project, zoals gemeenten, de Stichting Kunst Openbare Ruimte, Centrum Beeldende Kunst Drenthe en een kunstenaar.

Innovatie

De brugbediening “op afstand” functioneert uitstekend. In 2009 worden de bruggen langs de Hoogeveense Vaart op “afstand bedienbaar” gemaakt.

Elektronisch aanbesteden, oftewel e-veiling, zal in 2009 verder uitgerold worden. In 2007 en 2008 hebben succesvolle pilots plaatsgevonden.

Openbaarvervoerknooppunten

In 2009 worden de openbaarvervoerknooppunten verder opgewaardeerd. Door de gehele provincie plaatst de provincie bushokjes. Bij de reconstructie wordt de voorziening zodanig aangepast dat de bus ook toegankelijk is voor mindervaliden.

Bodemsanering

Er wordt ondersteuning en advies gegeven aan derden bij bodemsaneringen in de provincie. Daarnaast worden bodemsaneringen uitgevoerd al dan niet in opdracht van derden. In 2009 wordt in ieder geval een omvangrijke en ernstige bodemsanering in Hoogeveen op het voormalig terrein van Evenblij uitgevoerd.

Nieuw omgevingsbeleid/Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting

De nieuwe Wro

In 2009 zal onze inzet zijn gebaseerd op de notitie Invoering nieuwe Wro (door PS in juni 2008 vastgesteld). Wij kiezen voor een pro-actieve en integrale inzet. Vooralnog zetten wij niet in op een provinciale verordening.

De in 2008 uitgevoerde pilot met de gemeenten Hoogeveen en Borger–Odoorn is succesvol geweest. De resultaten zijn gebruikt voor het opzetten van het relatiebeheer met alle gemeenten. De pilot wordt vervolgd om het relatiebeheer op basis van praktijkervaring verder vorm te geven.

Toepassing wettelijk instrumentarium

Op 1 juli 2008 is de nWro in werking getreden. Wat betreft de toepassing van het wettelijk instrumentarium is in 2008 zowel de “oude” als de “nieuwe” Wro toegepast.

In 2009 zal onze inzet plaatsvinden zoals omschreven in de notitie Invoering nieuwe Wet ruimtelijke ordening (nWro), die door PS in juni 2008 is vastgesteld. Wij hebben gekozen voor een proactieve inzet. Hiervoor is het nodig de contacten over ruimtelijke ontwikkelingen anders vorm te geven. Dit wordt gedaan via samenwerking en professionalisering hetgeen centraal komt te staan in het relatiebeheer. Doel daarvan is om vroegtijdig te onderkennen in welke processen wij samen moeten/willen/kunnen optrekken en waar het puur een gemeentelijke aangelegenheid is. Doel daarbij is ook te komen tot gezamenlijke gebiedsontwikkeling. Mede op basis van de resultaten van pilot relatiebeheer met de gemeenten Borger-Odoorn en Hoogeveen wordt in 2009 het relatiebeheer ingevuld en verder ontwikkelt.

Gebiedsontwikkeling

De gebiedsontwikkeling gaan wij ook in 2009, evenals in 2008 verder invullen om samen met gemeenten te komen tot ontwikkelingen op die plekken waar (mede) bovenlokale aspecten aan de orde zijn.

Voorbeelden van lopende projecten zijn:

- Roden-Leek (uitwerking regiovisie)
- Frederiksoord
- het gebied rond de vaarverbinding Erica-Ter Apel (woonmilieus en recreatie gekoppeld aan de vaarverbinding)

Regio Groningen-Assen

In 2008 is het Meerjareninvesteringsprogramma Regiovisie 2030 Groningen-Assen geactualiseerd. Voor de periode 2008-2015 ligt daarmee een nieuw financieel beleidskader waaraan raden en staten hun instemming hebben gegeven om de regionale ambities te kunnen uitvoeren. Dit vertaalt zich naar een jaarlijkse cyclus van Begroting en uitvoeringsprogramma's waarmee de uitvoering is te volgen. Voor de bereikbaarheids- en eregioparkprojecten in het Drentse deel van het regiovisiegebied ligt er de relatie met het jaarlijks Uitvoeringsprogramma verkeer en vervoer, de Convenanten bereikbaarheid met de Drentse gemeenten, het pMJP LG en het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Naast een nieuw meerjarig financieel kader zijn er ook meerjarige afspraken gemaakt over de woningbouwprogrammering in de regio tot 2020. Hieraan ligt een inventarisatie naar lopende, geplande en voorgenomen locatieontwikkelingen ten grondslag. Het volgen van de voortgang in de uitvoering in relatie tot de ontwikkeling van de woningbehoefte wordt nauwer ter hand genomen. In 2011 worden de gemaakte afspraken op basis van de feitelijke ontwikkelingen herijkt.

Volgens het Convenant 2004 wordt de regionale samenwerking eens in de vijf jaar geëvalueerd. Daarin wordt antwoord gegeven op de vraag of de gevolgen van de samenwerking in de regio, zowel bestuurlijk, organisatorisch, inhoudelijk als financieel in overeenstemming zijn met de regiovisie. Ook wordt bezien of maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding geven tot bijstelling van de visie. Het evaluatieproces is in 2008 gestart.

Wonen, welzijn en zorg

Onze inzet voor 2009 is dat wij de samenwerking in de regionale platforms wonen, welzijn en zorg ondersteunen. Daarmee willen wij bereiken dat met een integrale aanpak mensen langer zelfstandig kunnen blijven wonen en actief aan de samenleving kunnen deelnemen. Wij willen concrete projecten ondersteunen die uitgaan van de vraag van de bewoners.

De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:

- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

Voor de regio Zuidoost-Drenthe is in 2008 een uitvoeringsprogramma opgesteld en in uitvoering genomen. In 2009 wordt een programma voor Zuidwest opgesteld.

Woonplannen

In 2008 wordt een evaluatie uitgevoerd met betrekking tot de gemeentelijke woonplannen. In het POP kregen de woonplannen een beleidsmatige functie tot afstemming tussen gemeenten en provincie, over het woonbeleid. In 2006 zijn de woonplannen met de provincie afgestemd. Aandachtspunten bij de evaluatie van 2008 zijn :

- Uitvoering van de in de woonplannen gemaakte vertaling van de woningbouwbehoefte in kernen en differentiatie huur-koop evenals bediende doelgroepen en realisatie prestatieafspraken met corporaties.
- Realisatie van de vanuit de knelpuntenpot verdeelde contingenten, zoals voor starters en wonen met welzijn en zorg.
- Verhouding nieuwbouw-herstructurering.
- Mate van regionale afstemming.

Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

Stedelijke ontwikkeling

Met het rijk zijn voor het Nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen en de Stadsregio Emmen woningbouwafspraken gemaakt over versnelling van de woningbouwproductie in de periode 2005-2010. Voor de periode 2010-2020 zal het rijk proberen te komen tot nieuwe afspraken over de gewenste verstedelijking en bijbehorende investeringsagenda. Daarvoor zijn de regio's gevraagd gebiedsdocumenten op te stellen waarover in 2009 bestuurlijke afspraken kunnen worden gemaakt. Deze afspraken dienen een breder karakter te krijgen dan alleen woningbouw. Uiteindelijk is hiervan de bedoeling om concrete projecten en investering-sopgaven op te nemen in het Meerjaren Investeringsprogramma Ruimte en Transport 2010. Daarvoor zijn onder andere de afspraken die wij willen maken met de Drentse steden over hun ontwikkeling (zie prioriteiten 3.9, 3.10 en 3.14) het uitgangspunt.

In 2009 werken gemeenten verder aan de uitvoering van Investeringsbudget stedelijke vernieuwing 2 (ISV 2) programma's en -projecten. Hierin ondersteunen en stimuleren wij gemeenten. In 2009 werken wij samen met gemeenten aan een agenda voor ISV 3 (looptijd 2010 tot en met 2014). Voor het ontwikkelen van regionaal beleid Wonen, welzijn en zorg ondersteunen wij de regioplatforms Zuidoost- en Zuidwest-Drenthe. In de regio Groningen-Assen loopt eenzelfde traject. De regio's werken aan een breed en bestuurlijk gedragen uitvoeringsprogramma, waarin de gemeenten, woningcorporaties en zorg- en welzijnsinstellingen hun fiat geven aan onderlinge afspraken. Het gaat dan bijvoorbeeld over:

- de concrete invulling van de preventieve rol van welzijn en de betere afstemming van welzijnsaanbod op de vraag van mensen;
- de opgave in de bestaande woningvoorraad voor het beter kunnen bieden van zorg aan bewoners thuis;
- de druk op het aanbod van zorg bij mensen thuis op het platteland dat relatief duur is.

In 2009 zal ook de nodige aandacht uitgaan naar de uitvoering van de woonplannen door gemeenten. De provincie richt zich op een binnen het omgevingsbeleid passend woonbeleid en bevordert het maken van regionale afspraken over woningbouw en de huisvesting van doelgroepen evenals het verbeteren en onderling afstemmen van monitoring van de woningbouw en herstructurering. Een van de doelgroepen die bijzondere aandacht vraagt zijn de statushouders. Naast de reguliere taakstelling voor de Drentse gemeenten moeten in 2009 ook

de mensen die een verblijfsstatus hebben gekregen naar aanleiding van het generaal pardon gehuisvest worden. De provincie heeft op dit gebied een toezichtrelatie met de gemeenten, waarbij wij de gemeenten ook ondersteunen in hun taak.

Agenda

Onderwerp	Wanneer
Verkeer en Vervoer	
Onderdoorgang aansluiting Ees	Begin september 2009
Ruimtelijke Ordening	
Vaststellen Nieuw omgevingsbeleid	
■ fase 2	2e kwartaal 2009
■ fase 3	4e kwartaal 2009
Meppelderiep Schutsluis bij Zwartsluis	2e kwartaal 2009

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	14.700	604.500	704.500	704.500	1.761.510	2.470.415
	Verkeer	20.989.565	26.309.120	31.967.726	26.704.748	27.563.257	16.943.983
	Beheer en onderhoud wegen	11.421.867	10.963.929	10.654.132	10.847.049	10.967.871	11.141.873
	Beheer en onderhoud vaarwegen	9.896.631	14.971.294	11.227.470	13.517.319	9.967.111	8.463.841
	Vervoer	29.890.008	27.859.334	25.286.039	23.806.774	23.805.750	23.808.598
	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	1.428.222	2.056.613	1.646.933	3.834.493	3.784.813	3.785.133
	Stedelijke ontwikkeling	7.002.515	3.446.202	3.576.785	3.686.630	3.321.971	3.322.161
	Totaal lasten	80.643.508	86.210.992	85.063.585	83.101.513	81.172.283	69.936.004
Baten	Verkeer	7.452.722	7.873.725	7.604.500	7.604.500	7.604.500	7.404.500
	Beheer en onderhoud wegen	1.721.261	81.275	49.660	49.660	49.660	49.660
	Beheer en onderhoud vaarwegen	6.456.386	9.770.400	8.292.450	11.039.034	7.659.437	6.893.379
	Vervoer	29.262.428	27.302.000	24.885.000	23.402.000	23.402.000	23.402.000
	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	22.383	0				
	Stedelijke ontwikkeling	4.692.230	3.413.586	3.551.769	3.672.680	3.298.929	3.298.929
	Totaal baten	49.607.410	48.440.986	44.383.379	45.767.874	42.014.526	41.048.468
Bestemming resultaat	Subtotaal voor bestemming	31.036.098	37.770.006	40.680.206	37.333.639	39.157.757	28.887.536
	Saldo reserve wegenbeheer	-476.848	-421.710				
	Saldo reserve beheer vaarweg Meppel - de Punt	-892.101	-2.182.375	-483.955	-511.227	0	0
	Saldo reserve beheer vaarwegen Zuidoost Drenthe	-2.169.594	-1.160.850				
	Bijdrage van reserve investeringen verkeer en vervoer	7.827.125	5.730.072	-21.263.064	-9.705.070	-5.838.021	-1.447.921
	Bijdrage aan reserve investeringen verkeer en vervoer deel regiovisie Groningen Assen			2.437.240	0	0	0
	Saldo bijdrage aan reserve verdubbeling N33	11.500.000	230.000	235.000	239.000	244.000	249.000
	Bijdrage van Reserve N34	-9.944.576	-12.736.272	-7.000.000	-1.212.000	-6.000.000	0
	Saldo reserve Erica-Ter Apel	10.474.928	-2.000.000	-2.650.000	-2.200.000	-2.200.000	-1.424.928
	Saldo reserve stedelijke ontwikkeling	-165.850	-315.180				
	Saldo reserve stads- en dorpsvernieuwing	190.813					
	Subtotaal na bestemming	47.379.995	24.913.691	11.955.427	23.944.342	25.363.736	26.263.687

Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Ruimte en bereikbaarheid zijn voor 2009 € 1,1 miljoen lager begroot dan in 2008. Daarnaast zijn er € 4,1 miljoen minder baten in 2009 begroot dan in 2008. Hieronder staan de grotere verschillen toegelicht.

Lasten

Verhoging bedragen voor prioriteiten

- Er is aan prioriteit Ruimte voor experimentele architectuur en wonen op en aan het water een budget toegekend van € 100.000,--.

Verhoging bestaande budgetten

Verkeer

- Uitvoeringsprogramma projecten infra structuur € 505.000,-- Het betreft hier diverse Pup projecten die met name gericht zijn op verkeersstudies.
- Kapitaallasten investeringen Verkeer en Vervoer € 11.027.000,-- Deze verhoging wordt veroorzaakt doordat vanaf begroting 2009 bijdragen aan investeringen van derden (gemeenten), waarvan de provincie dus geen eigenaar is, in één jaar worden afgeschreven. Deze verhoging van lasten wordt gecompenseerd door een verhoging vanuit de Reserve verkeer en Vervoer.
- Kapitaallasten investeringen infrastructuur € 246.000,--.

Verlagen van bestaande budgetten

De volgende budgetten zijn verlaagd t.o.v. het budget van 2008.

Verkeer

- Onderhoud en verbeteringswerken N34 € 5.986.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve N34.
- De bijdrage aan de voorziening BDU is € 250.000,-- lager, omdat in 2009 de gehele BDU-bijdrage is bestemd.

Wegen

- Beheer en onderhoud wegen € 310.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten.

Vaarwegen

- Beheer en onderhoud vaarwegen € 2.894.000,-- Betreft fluctuatie in onderhoudskosten, waarbij in 2008 een extra groot baggerproject opgenomen was.
- Vaarweg Erica - Ter Apel € 750.000,--. Het is een groot project met verschillende fasen en komt in 2012 gereed. De lasten worden gedekt door een bijdrage uit de reserve Erica – Ter Apel.

Vervoer

- Exploitatie OV bureau Groningen Drenthe € 2.417.000,--. Begrote bedrag in 2009 is gebaseerd op het reguliere BDU-aandeel, zonder eenmalige bijdrage t.b.v. chipkaart die in 2008 ontvangen is.
- Kosten voor infra-projecten openbaar vervoer € 160.000,--

RO

- Kosten ruimtelijke ontwikkeling € 410.000,--.

Baten

Verlaging baten

Verkeer

- In 2008 is een eenmalige bijdrage begroot voor de N34 € 250.000,--.

Vaarwegen

- In 2008 is een lagere bijdrage begroot voor Vaarweg Erica – Ter Apel € 1.500.000,--.

Vervoer

- Minder begrote inkomsten op exploitatie van het Openbaar vervoer bureau € 2.417.000,--.
Dit komt doordat in 2008 eenmalige bijdragen zijn ontvangen voor onder andere de invoering van de chipkaart.

Programma 4. Kennis wérkt

Missie

Niemand aan de kant! Zeker niet bij opleiding en werk. Alle talenten in Drenthe worden benut, zodat iedereen deelneemt aan onderwijs, arbeidsmarkt of samenleving. Daarbij ontwikkelt de Drentse economie zich tot een duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie. Met kansrijke sectoren die passen bij het profiel van Drenthe. Maar ook met aandacht voor de internationale context waarin Drenthe opereert. Voor welvaart én welzijn van alle inwoners van deze provincie!

Doel (wat willen wij bereiken?)

Economie

Een duurzame economische ontwikkeling die zich manifesteert in een relatieve werkgelegenheids groei die minimaal gelijk is aan de nationale stijging en een verkleining van de inkomensachterstand van de Drentse burger.

Indicatoren

- Aantal arbeidsplaatsen (streefwaarde: procentuele groei in Drenthe groter dan de nationale groei).
- Werkloosheidspercentage (streefwaarde: verkleining van het verschil met het nationaal werkloosheidspercentage, het verschil is 1,7%-punt, het werkloosheidspercentage in Drenthe is 10,5 (gemiddelde 2003-2006)).

Toerisme

Kwaliteitsverbetering en verbreding van het toeristische aanbod en bevordering van het gebruik daarvan. Dit om een bovengemiddelde ontwikkeling van de toeristische bestedingen in Drenthe te realiseren.

Indicator

- Toeristische bestedingen/landelijk marktaandeel (over 4 jaar weer bij de top 3 van het landelijk marktaandeel).

Landbouw

- Vernieuwing en versterking van een maatschappelijk verantwoord, markt- en ketengericht agrocluster in Drenthe met behoud of toename van de werkgelegenheid.
- Verbetering economisch perspectief agrocluster.

Indicator

- Bruto regionaal product landbouw (streefwaarde: Drents groeipercentage groter dan of gelijk aan het nationale groeipercentage in de sector landbouw).

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 4. Kennis wérkt	4.653.883	6.731.970
Overige programma's	279.547.763	255.509.519

Programma 4: Kennis wérkt	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	8.362.928	13.006.644	4.653.883	4.030.273	4.368.873	3.080.553
Totaal baten	31.428.665	9.676.670	6.731.970	6.732.570	6.733.180	6.733.800
Saldo	-23.065.737	3.329.974	-2.078.087	-2.702.297	-2.364.307	-3.653.247

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Koers Noord.
- Operationeel programma EFRO Noord-Nederland 2007-2013.
- pMJP 2007-2013.
- Collegeprogramma 2007-2011.
- Nota Kennis werkt.
- Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013.
- POP II, met name hoofdstuk C.4, Ontwikkeling landelijk gebied, en C.8.7, Land- en tuinbouw.
- Pieken in de delta.
- Operationele programma's ETS.

Ontwikkelingen

Ontwikkelingen in de Drentse regionale economie worden altijd sterk beïnvloed door de ontwikkelingen in de mondiale economie. Ontwikkelingen rond onder andere de internationale kredietcrisis en de alsmaar stijgende olieprijs zullen ook hun gevolgen kunnen hebben voor regionale economie in

Drenthe, maar laten zich moeilijk inschatten. De economische structuur van Drenthe komt weliswaar steeds meer overeen met de economische structuur van Nederland als geheel, maar door het bovengemiddelde belang van onder andere de maakindustrie blijven wij ook kwetsbaar voor schommelingen. De hervorming van het Europese landbouwbeleid blijft druk uitoefenen op onze belangrijkste agroclusters (zuivel, suiker en zetmeel). Tot slot kunnen er, mede afhankelijk van besluitvorming van de Tweede Kamer over de splitsing van de energiebedrijven, wijzigingen optreden in ons aandeelhouderschap van Essent. Besluitvorming daarover is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van PS.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

Economie

4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie

Op weg naar een kenniseconomie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)

De Drentse economie kent kansrijke sectoren als sensortechnologie, energie en agribusiness. Zij vormen de kern van onze economische inzet richting kenniseconomie. Samen met het bedrijfsleven ontwikkelen wij initiatieven om het ondernemerschap te bevorderen. Belangrijke opgaven hier zijn kennisontwikkeling, innovatie en internationale oriëntatie. Bij de sensortechnologie staan wij voor de grote uitdaging om de economische potenties van een topinstituut als Astron verder te ontwikkelen en uit te bouwen in marktpotenties.

Gelet op onze doelstellingen en ambities houden wij rekening met een substantiële financiële bijdrage uit de programma's Koers Noord, OP EFRO 2007-2013 en INTERREG IV-a. In 2008 is hiervoor al € 9,5 miljoen aan cofinanciering beschikbaar gesteld. Dit bedrag is al geheel geëncouraged aan projecten. De belangrijkste hiervan waren het Drents innovatief actieprogramma (€ 3 miljoen voor de periode 2008-2010), de Subsidieregeling toerisme natuurlijk (€ 4,5 miljoen voor de periode 2008-2010) en Sensor Universe (€ 1,3 miljoen). In de periode 2009 tot 2011 is in totaal nog eens € 13,5 miljoen benodigd. Nog voor het eind van 2008 ontvangen PS een voorstel voor het opnemen van deze middelen in de begroting voor 2009-2011.

Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen hebben de duurzame revitalisering van bestaande terreinen en parkmanagement de hoogste prioriteit. De nota Bedrijventerreinen wordt geactualiseerd.

In het kader van het Regiospecifiek pakket Zuiderzeelijn is een belangrijke ontwikkelopgave weggelegd voor de economische component van de integrale gebiedsontwikkeling Assen-FlorijsAs, Emmen-Centrum (inclusief verplaatsing dierentuin) en de ontwikkeling van Coevorden-Centrum/Europark.

4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede kwantitatieve en kwalitatieve aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is een basisvoorwaarde voor de transitie van de Drentse economie naar een internationaal georiënteerde kenniseconomie. Ontwikkelkansen worden gestimuleerd voor alle lagen van de bevolking, vooral in Zuidoost-Drenthe (inclusief regio Hoogeveen). De ketenaanpak (jeugdzorg-onderwijs-arbeidsmarkt-kennis) staat centraal. Deze aanpak wordt uitgewerkt in een nieuw Actieprogramma arbeidsmarkt. Hiermee wordt een vervolg gegeven aan het onderdeel OKI van het project WOK. De uitwerking kent een nauwe relatie met de Sociale agenda en de discussie rond rollen en taken. Deze prioriteit moet worden beoordeeld in directe samenhang met de prioriteiten 2.2 en 2.3.

Samen met de gemeente Emmen en de Hogeschool Drenthe wordt een visie op het beroeps-onderwijs in Drenthe opgesteld. Een in te stellen Taakgroep Jeugdwerkloosheid brengt binnen een jaar advies uit over de aanpak van dit belangrijke thema. Technische beroepen en ambachtelijke opleidingen worden gestimuleerd via onder andere stageplaatsen. De provincie participeert in een Drents-Groningse website over arbeidsmarkt- en onderwijsgegevens.

4.3 Profileren Drenthe in noordelijke ontwikkelingsas (NOA)

Inzet is dat Drenthe op basis van haar eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar wordt als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. Vanuit deze basisgedachte willen wij Drenthe nadrukkelijk profileren in de uitwerking van de NOA-visie en de uitvoering van het Actieplan NOA (2008 tot en met 2010). Wij zijn bereid binnen NOA een actieve medecoördinerende en initiërende rol te vervullen. Onze NOA-ambities zijn sterk verbonden met onder meer onze economische en culturele uitgangspunten en speerpunten. In voorkomende gevallen zal Drenthe actief “meeliften” met promotionele NOA-activiteiten, congressen, beurzen, culturele manifestaties en creatieve “broedkamer”-initiatieven in binnen- en buitenland en promotiematerialen.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Impuls transitie Drentse economie naar “kenniseconomie”, met internationale component. ■ Versterkte innovatiekracht en ondernemersschap Drenthe, waarbij excelleren mogelijk is! ■ Investeringsimpuls kansrijke economische sectoren en speerpunten provinciaal beleid. ■ Gerevitaliseerde bedrijventerreinen met parkmanagement. ■ Een regionaal evenwichtige duurzame economische groei en versterking van de concurrentiekracht van het MKB. Een (bijna) proportioneel Drents aandeel uit de middelen voor Koers Noord en het OP EFRO 2007-2013. ■ Verhoging van de innovatiegraad en export van Drentse MKB-bedrijven. ■ Voor 2015 een fysieke concentratie van activiteiten rond Sensor Universe in Assen (Hanze Institute of Technology, bedrijvenpark, kenniscampus). ■ Het versterken van de innovatiekracht van het Drentse bedrijfsleven ter ondersteuning van de Drentse kenniseconomie. Het IAD richt zich daartoe breed op het potentieel stuwende MKB. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projectontwikkeling in het kader van de SNN-programma's. Belangrijk onderdeel daarvan vormen de projecten in het kader van Sensor Universe, maar ook toerisme, agribusiness en energie. ■ Uitvoering van het Innovatief actieprogramma Drenthe.
4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verbetering van de matching tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. ■ Versterken arbeidspotentieel in relatie tot de transitie naar een kenniseconomie. ■ Versterken structurele samenwerkingsverbanden bedrijven-onderwijs. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren van Actieprogramma arbeidsmarkt. ■ Projectontwikkeling Actieprogramma arbeidsmarkt-kennis (inclusief SNN-programma's). ■ Uitvoering en promotie HRM-plus-regeling ten behoeve van MKB-bedrijven. ■ Ontwikkeling Technasia in Drenthe. ■ Stimuleren samenwerking onderwijs en bedrijfsleven. ■ Stimuleren netwerken Leven lang leren in het kader van Leren en werken. ■ Evaluatie Project stagevouchers. ■ Brede benutting van het instrument tender ook voor sociale innovatie. ■ Realiseren Drents Strategisch Platform/Netwerk-organisatie Arbeidsmarkt en Kennis ten behoeve van regievraagstukken regionale arbeidsmarkt en kenniseconomie.
4.3 Profileren Drenthe in NOA.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Drenthe op basis van eigen kernkwaliteiten internationaal herkenbaar als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Bijdragen aan uitvoering Actieplan NOA (2007-2010).

Toerisme en recreatie

4.4 Structuurversterking recreatie en toerisme

Bij de ontwikkeling van de provinciale structuurvisie worden beleidsmatige ontwikkelingen en beeldvorming voor de planhorizon 2020 met betrekking tot recreatie en toerisme meegenomen. Projectontwikkeling vindt plaats door ondernemers, betrokkenen uit onderwijs, onderzoek en overheid (4 O's), onder andere gestimuleerd door het vormen van een informeel netwerk met de eerdergenoemde partijen. Wij richten ons op het verder versterken van de kennis, het organiserend vermogen en de grensoverschrijdende netwerken in de sector. Belangrijk is een kwaliteitsverbetering via de toepassing van nieuwe technologieën, ontwikkeling van nieuwe producten, marktconcepten en publieksattracties. Wij willen Drenthe ontwikkelen en promoten als provincie voor actieve recreatie. Toeristische knelpunten in waardevolle gebieden (onder andere door Natura 2000) worden opgelost. Ontwikkeldoel is verder toename van de lengte van de verblijfsduur en het aantal toeristen, van de toeristische bestedingen en de investeringen in sector, met als uiteindelijk effect toename van de (in)directe werkgelegenheid. Onze bijdrage aan de uitvoering van maatregelen en projecten is aanvullend op de projectontwikkeling die reeds in het kader van de uitvoering van SNN-programma's (prioriteit 4.1) plaatsvindt.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
4.4 Structuurversterking Sector recreatie en toerisme.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kwaliteits- en vernieuwingslag toeristische sector en toeristisch product. ■ Realisatie van nieuwe publieksattracties. ■ Verbetering ontsluiting van vaarroutes, creëren van nieuwe opstapplaatsen en verbeteren van walvoorzieningen.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Opzetten informeel netwerk met bedrijfsleven, onderwijs, onderzoek en overheden (4 O's). ■ Vaststellen Meerjarenuitvoeringsplan toeristische agenda. ■ Uitvoeren van de Toeristische agenda 2008-2013. ■ Operationalisering project Natuurlijke recreatie Drenthe. ■ Ontwikkelen van clusterprojecten Toeristische ontwikkelingen/infrastructuur..

Landbouw

4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw

De land- en tuinbouw zijn voor Drenthe en voor het Drentse MKB belangrijke economische dragers. Door de hervorming van het Europese landbouwbeleid staan belangrijke clusters als zuivel, suiker en zetmeel onder druk. In Drenthe zijn volop kansen om de noodzakelijke omslag te maken. Onze inzet is nieuwe, marktgerichte ketenactiviteiten te helpen ontwikkelen. Kennisinfrastructurele voorzieningen worden ontwikkeld of verbeterd. Verder willen wij innovaties stimuleren, onder andere in de agrologistiek, ICT, agrificatie, bioraffinage en de zogeheten groene life sciences (biobased economy). De provincie wil helpen om de concurrentiekracht van de traditionele productieketens in de landbouw te versterken via het verbeteren van productkwaliteit, productiewijze, productieomgeving en voedselveiligheid. Ondernemerschap - ook maatschappelijk verantwoord ondernemerschap - wordt versterkt met behulp van voorbeeldprojecten, voorlichting en toekomststudies. Wij blijven als provincie investeren in landbouwstructuurversterkende maatregelen, zoals kavelruil, landinrichting en bedrijfsverplaatsingen. Dit laatste aspect krijgt in de komende periode meer aandacht. Onze bijdragen zijn een aanvulling op de nationale en Europese programma's voor regionale ontwikkeling en het landelijk gebied. Er komt een actieplan om de problematiek van de vrijkomende agrarische bedrijven aan te pakken.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
4.5 Duurzame structuurversterking land- en tuinbouw (volledige keten).	<ul style="list-style-type: none"> ■ Impuls samenwerking en verbeterde systeem-, product- en procesinnovaties in primaire bedrijven en keten. ■ Versterking concurrentiekracht, vergroten toegevoegde waarde agrocluster en verbeteren financiële positie landbouwbedrijfsleven. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Projectontwikkeling op basis van vraaggerichte benadering. ■ Verder ontwikkelen platform waar ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (zogenaamde 4 O's) elkaar ontmoeten en waaraan innovatieve ideeën en projecten hun basis aan ontleen. ■ Ontwikkeling economisch Actieplan vrijkomende agrarische bedrijven. ■ Projectmatige aanpak structuurversterking en extra aandacht voor bedrijfsverplaatsingen in landbouwontwikkelingsgebieden.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 4: Kennis wérkt	2009	2010	2011	2012
4.1 Omvorming Drentse economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten)				
4.2 Kennisontwikkeling en goede aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt	1.210.000	1.210.000	1.210.000	0
4.3 Profileren Drenthe in Noordelijke Ontwikkelingsas	25.000	25.000	0	0
4.4 Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme (ook financiering uit Stimuleringsfonds Drentse projecten)	120.000	120.000	120.000	0
4.5 Structuurversterking land- en tuinbouw				
Totaal programma 4: Kennis wérkt	1.355.000	1.355.000	1.330.000	0

Moties

Motie 4 (regiospecifiek sociaaleconomisch beleid Zuidwest-Drenthe)

In april 2009 worden aan uw staten de resultaten van het onderzoek naar “Kansen voor de Zuidas” aangeboden. Door middel van dit onderzoek wordt uitvoering gegeven aan motie 4.

Wat doen wij nog meer?

Economie

Deelnemingen nutsfuncties

De provincie Drenthe bezit 2,28% van de aandelen van Essent. Via de aandeelhoudersvergaderingen wordt erop gelet dat de consument tegen niet te hoge prijzen continu gas en elektriciteit kan betrekken. 12 Drentse gemeenten en de provincie zijn aandeelhouder van de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD). Er wordt op toegezien dat de WMD deze taak, het drinkwater te leveren zonder onderbreking en tegen maatschappelijk aanvaardbare prijzen, op de juiste wijze blijft vervullen.

Overige deelnemingen

De provincie is aandeelhouder van de NOM, samen met de provincies Groningen en Friesland en meerderheidsaandeelhouder Ministerie van Economische Zaken. Provinciale inzet is een bijdrage leveren aan de verbetering van de sociaaleconomische structuur en de werkgelegenheid in Noord-Nederland en specifiek Drenthe. Het gaat om vestiging van nieuwe bedrijven en behoud van bestaande bedrijven, in samenwerking met provincie, gemeenten en NOM. GAE is een instrument van regionaal-economische ontwikkeling. De provincie is een van de 5 aandeel-

houders en in die rol zal zij erop toezien dat het bedrijf binnen de maatschappelijke randvoorwaarden blijft opereren.

Kennis en innovatie/versterking economische structuur

Naast de inzet op de nieuwe nationale en Europese economische programma's werken wij aan projecten en initiatieven die bijdragen aan de versterking van de economische structuur en/of de transitie naar de kenniseconomie, maar die buiten de reikwijdte van de nieuwe SNN-programma's vallen.

De succesvolle tenderaanpak, die eerder toegepast is voor zowel versterking ICT-gebruik als voor vergroting innovatief ondernemerschap, wordt voortgezet. Het gaat om stimuleren van het bedrijfsleven (MKB) op het gebied van innovatie, ondernemerschap en kenniseconomie. Een en ander zal in samenhang met het Innovatieve actieprogramma worden vormgegeven. Voor parkmanagement in Drenthe zal geen structurele financiering door de provincie meer mogelijk zijn. Indien door de park-managementorganisaties in Drenthe projecten worden ontwikkeld op het gebied van kennis en innovatie, zal door de provincie wel worden gezocht naar financiering via SNN-programma's. Ook kan dan de mogelijkheid van provinciale cofinanciering worden onderzocht.

Het ICT-beleid is gericht op stimulering van het gebruik van de aanwezige open glasvezel-infrastructuur. Een belangrijke doelgroep is het MKB.

Marketing en promotie

2009 vormt het derde jaar van de brede marketing- en promotiecampagne in Drenthe. De campagne, die wordt uitgevoerd door de Stichting Marketing Drenthe, heeft als doel het imago van Drenthe te verbeteren. Marketing Drenthe geeft met haar meerjarige marketingcommunicatiestrategie tevens invulling aan de pijlers werken, wonen en toerisme. De marketingcommunicatiestrategie beslaat de periode 2007-2010. Jaarlijks worden concrete afspraken gemaakt over het komende jaar, wat resulteert in een subsidiebeschikking per boekjaar. Hierin worden de onder meer de eerste resultaten van de campagne meegenomen.

Economische ontwikkeling Veenhuizen

Op basis van de Belvédère-studie en andere documenten over Veenhuizen wordt er een uitvoeringskader opgesteld die bedrijven moet inspireren om in Veenhuizen te gaan investeren. Rijk, provincie en gemeente trekken gezamenlijk op om deze ontwikkeling te faciliteren.

Erica-Ter Apel

De eerste fase van het kanaal Erica-Ter Apel bestaat uit het bevaarbaar maken van 7 km vaarweg tussen Ter Apel en Emmer-Compascuum. De uitvoering van de eerste fase is medio 2008 afgerond. Inmiddels zijn de voorbereidingen van de tweede fase (het traject Emmer-Compascuum - Erica) gestart.

pMJP LG 2007-2013

Er wordt uitvoering gegeven aan de uitvoeringsopgaven in het pMJP LG 2007-2013 ten aanzien van de thema's landbouw, recreatie en toerisme en sociaaleconomische vitalisering.

Glastuinbouw

Versterking van de glastuinbouw door bevordering van de herstructurering en nieuwvestiging blijft eveneens deel uitmaken van provinciaal beleid. Verdere ontwikkeling van de glastuinbouw rond Emmen vindt plaats binnen de kaders van het Masterplan glastuinbouw Emmen.

Agenda

Onderwerp	Wanneer
Actieprogramma arbeidsmarkt	Eerste kwartaal 2009
Beleidsuitwerking zorg economie	Eerste helft 2009
Toerisme structuurversterking	Eerste kwartaal 2009
Landbouw structuurversterking	Derde kwartaal 2009

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	0	1.355.000	1.355.000	1.355.000	1.330.000	0
	Economie	6.155.179	9.499.663	1.263.993	1.276.013	1.283.763	1.293.973
	Toerisme en recreatie	2.031.822	1.988.934	1.854.890	1.219.260	1.575.110	1.606.580
	Landbouw	175.927	163.047	180.000	180.000	180.000	180.000
	Totaal lasten	8.362.928	13.006.644	4.653.883	4.030.273	4.368.873	3.080.553
Baten	Economie	31.220.364	9.676.670	6.731.970	6.732.570	6.733.180	6.733.800
	Toerisme en recreatie	205.343					
	Landbouw	2.958					
	Totaal baten	31.428.665	9.676.670	6.731.970	6.732.570	6.733.180	6.733.800
Bestem- ming	Subtotaal voor bestemming	-23.065.737	3.329.974	-2.078.087	-2.702.297	-2.364.307	-3.653.247
	Saldo reserves	-258.748	-150.000	0	0	0	0
resultaat	Subtotaal na bestemming	-23.324.485	3.179.974	-2.078.087	-2.702.297	-2.364.307	-3.653.247

Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ruim € 8,3 miljoen lager dan in 2008. De belangrijkste verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 zijn:

- In 2008 is € 6,5 mio toegevoegd aan bijdragen projecten versterking economische structuur.
- In 2008 is € 400.000,-- beschikbaar gesteld voor het project Plopsaland in Coevorden .
- In 2008 is € 340.000,-- beschikbaar gesteld voor de uitvoering van stageplaatsen ROC (motie 13)
- het met ingang van 2009 beëindigen van een aantal tijdelijke beschikbaar gestelde budgetten voor
  - Bijdragen innovatieve acties Drenthe ad € 597.200,--
  - Bijdragen revitalisering bedrijventerreinen / parkmanagement ad € 100.000,--
  - Bijdragen actieprogramma ICT ad € 750.000
- Een verhoging van het subsidie voor marketing Drenthe van € 325.000. Deze verhoging in 2009 wordt gedekt door een verlaging van het subsidie in 2010

De totale baten van het programma Kennis Werkt zijn in 2009 per saldo ca € 2.900.000 lager dan in 2008. De oorzaak daarvan is het vervallen van de bijdrage van de Europese Commissie Innovatieve Acties ad € 597.000 en een lagere raming uitkering dividend Essent van € 9.048.000 in 2008 naar € 6.700.000 in 2009.

Programma 5. Leefomgeving

Missie

Wij willen de voorsprong van Drenthe als aantrekkelijke regio voor wonen, werken en recreëren in een mooie, schone en sociaal veilige leefomgeving verder versterken. Wij gaan de provincie nationaal, maar ook internationaal profileren door deze hoogwaardige kwaliteiten nadrukkelijker te presenteren.

Bij het ontwikkelen van projecten staat voorop het beginsel van het vergroten van de synergie tussen de in het Collegeprogramma genoemde kernwaarden. Een voorbeeld daarvan is de samenhangende benadering voor groen-blauwe diensten.

Natuur en landschap zijn fundamentele kernwaarden van Drenthe. Wij willen doorgaan met het versterken van de natuur en de landschappelijke waarden in onze provincie. Dit in balans met kwaliteitsverbetering van onze toeristische sector en in de wetenschap dat de landbouw in Drenthe een factor van betekenis is.

Behoud en ontwikkeling van biodiversiteit wordt gerealiseerd door enerzijds een versnelde inzet op realisering van de EHS en de opstelling van Beheersplannen Natura 2000 en anderzijds uitwerking van de leefgebiedenbenadering voor bedreigde planten en dieren binnen en buiten de EHS.

Wij willen een voortrekkersrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis en innovatie rond klimaat en energie. Wij nemen het voortouw bij de afstemming van ruimtelijke vraagstukken rond klimaat en energie. Meer dan tot nu toe zullen wij milieugezondheid en duurzaamheid hanteren als wegingsfactoren in het provinciaal beleid. Ter bescherming en ontwikkeling van de Drentse bodem stellen wij een integraal beleidsplan op voor de ondergrond, evenals een innovatieve visie op het grondwaterbeheer.

Doel (wat willen wij bereiken?)

Waterhuishouding

- Een veilig en bewoonbaar Drenthe. Geen ernstige bedreigingen van grote hoeveelheden water. De norm van overstromingsfrequentie voor kaden is 1 x 100 jaar om zo de stedelijke gebieden te beschermen tegen het water. De grote maatregelen ter bescherming tegen wateroverlast in de vorm van bergingsgebieden zijn uiterlijk 2015 gerealiseerd. Daarmee is het gewenste veiligheidsniveau bereikt.
- De verdroging in een achttal gebieden in Drenthe (de zogenaamde TOP-gebieden) aanpakken, waarbij een goede afstemming plaatsvindt met natuur en landschap. Het gaat hierbij om de volgende gebieden: Drentsche Aa, Peizerdiep, Bargerveen, Elperstroom, Fochteloërveen, Dwingelderveld, Drents Friese Wold en Reest (zie hiervoor de in het pMJP geformuleerde doelstellingen).
- Optimale waterpeilen op de Drentse kanalen.

Waterkwaliteit

- Ter verbetering van de waterkwaliteit van de Drentse beken worden ecologische doelen van de Drentse wateren nader geformuleerd tegen de achtergrond van de Europese Kaderrichtlijn water. Afstemming met natuur en landschap is hier essentieel.

- Realisatie duurzaam waterbeheer in de stedelijke omgeving door onder andere stimulering, bijdrage in innovatieve projecten ten aanzien van afkoppelen regenwater van riool, sanitatieprojecten en bewustwordingsprojecten.

Milieubeleid

Klimaat en energie

- Minder uitstoot van broeikasgassen door een brongerichte aanpak.
- Beter aanpassen op veranderingen in het klimaat door een gebiedsgerichte aanpak.
- Meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak:
  1. de emissie van CO₂ moet in 2020 met 30% zijn verminderd ten opzichte van 1990;
  2. de energie-efficiëntie wordt verhoogd met 2% per jaar (nu 1%);
  3. het aandeel hernieuwbare energiebronnen bedraagt 20% in 2020 (nu 2% tot 3%).

Externe veiligheid

Streven naar een situatie in de samenleving waarin risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk beperkt en maatschappelijk en bestuurlijk geaccepteerd zijn en waarbij een bepaald basisveiligheidsniveau niet overschreden wordt. Dit wordt bereikt in 2010. In het PUP externe veiligheid 2006-2010 en in de Drentse structuurvisie EV-beleid worden de stappen daartoe gedetailleerd beschreven en uitgewerkt.

Bodem

Bodemsanering

In de provincie Drenthe kennen we in totaal ca. 40.000 van bodemverontreiniging verdachte locaties (werkvoorraad). Verontreinigde landbodems kunnen op grond van humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's spoedeisend of niet spoedeisend zijn. Om vast te kunnen stellen of een verdachte locatie spoedeisend dient eerst historisch onderzoek te worden verricht. Daarmee wordt de lijst verdachte locaties opgeschoond. Door het uitvoeren van bodemonderzoek wordt inzicht verkregen in de ernst en spoedeisendheid. Met het Ministerie van VROM wordt een convenant voorbereid waarin afspraken worden neergelegd over de aanpak en financiering van de spoedlocaties. Het convenant zal in 2008 worden getekend. Naast spoedlocaties worden in het convenant afspraken gemaakt over:

- duurzaam gebruik van de ondergrond
- aanpak van grootschalige grondwaterverontreinigingen

Dit moet ertoe leiden dat er geen stagnatie in de ruimtelijke ontwikkelingen en de economische groei van bedrijven optreedt en er geen onaanvaardbare risico's voor het milieu en de volksgezondheid ontstaan als gevolg van bodemverontreiniging.

Planning doelrealisatie 2009

- opstellen overzicht bodemverontreiniginglocaties met gezondheidsrisico's inclusief genomen en voorgenomen maatregelen
- plan voor de aanpak en financiering (extern bijdragen derden) van puntbronnen binnen grondwaterbeschermingsgebieden
- uitvoeren stimuleringsregeling bodemsanering particulieren.

Langere termijn

- voor 2015 opstellen overzicht en aanpak alle spoedeisende locaties
- voor 2030 saneren/beheersen alle niet spoedeisende locaties.

Bodembescherming

- Het voorkomen van vermijdbare verontreiniging en aantasting van de bodem (inclusief grondwater).
- Het duurzaam beschermen van aardkundige waarden en het Drentse bodemarchief door het voorkomen van vermijdbare verontreiniging, alsmede de fysische en biologische aantasting van de bodem; het faciliteren van maatschappelijk nuttige en gewenste ontwikkelingen en het veilig stellen van niet of nauwelijks te vervangen bodemgerelateerde waarden.
- Bij maatschappelijk gebruik van de (diepe) ondergrond moeten aantasting van de bodem zoveel mogelijk worden beperkt.
- Geen opslag van (gevaarlijk en radioactief) afval in de diepe ondergrond. Om dit te bereiken dient de provincie te beschikken over het wettelijk instrumentarium (3D-omgevingsvergunning).

Planning doelrealisatie 2009

- Reductie gebruik en omvang van gewasbeschermingsmiddelen.
- Beleidskader en uitvoeringsprogramma bescherming aardkundige waarden.
- Naar aanleiding van onderzoek milieutekorten een nieuw beleidskader ten behoeve van de doorwerking van milieutekorten in de EHS en de landbouw.
- Actueel bodembeleid als gevolg van Europese en nationale wetgeving.
- Beleidsplan voor de ondergrond als bouwsteen voor het nieuwe omgevingsbeleid en kader voor ondergrondse activiteiten, zoals benutting van de ondergrond voor opslag, inclusief een integraal (bodem)energieplan voor Zuidoost-Drenthe.
- Plan van aanpak geothermie.
- Stimuleren van projecten bodemleven/bodembiodiversiteit.

Lange termijn

- 2010: het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in grond(water) neemt niet toe en de nitraatconcentratie bovenste grondwater voldoet aan de Europese normen.
- 2010: bodeminformatie is actueel.
- 2015: 75% van het aardkundigewaardengebied is duurzaam beschermd (veiliggesteld, hersteld).

Bijdrage aan klimaatdoelstelling.

2020: structureel 900 kton CO₂-reductie per jaar (behoud van de veengronden).

Grondwaterbescherming

Een zodanige kwaliteit van het (grond)water dat het water zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt is voor de bereiding van drinkwater. Daarnaast voldoet het grondwater in de gehele provincie aan de door EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit. Aanvullend voldoet het bovenste grondwater in de grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden op termijn aan de EU-voorkeursnorm voor drinkwater van 25 mg nitraat/l.

Planning doelrealisatie

- Kwaliteit oppervlaktewater in Drentsche Aa voldoet aan wettelijke normen voor bereiding van drinkwater nabij innamepunt.
- 2009: 1 integraal Grondwaterplan en beleidskader voor Uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming.
- 2010: kwaliteit grondwater bestemd voor drinkwater voldoet aan de EG-drinkwaterrichtlijn en is zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt als drinkwater. Nitraatconcentratie

bovenste grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden en natuurgebieden voldoet op termijn aan de EU-voorkeursnorm van 25 mg/l en concentratie bestrijdingsmiddelen in grondwater zijn niet hoger dan 0,1 µg/l voor individuele stoffen en 0,5 µg/l voor de som van alle stoffen en hun omzettingsproducten.

Bestuurlijke doorwerking

- Gemeenten hebben in hun bestemmingsplannen de waterwingebieden en de gebieden met grondwater-bescherming opgenomen en de bestemmingen hierop afgestemd.
- Waterbedrijven voeren bescherming uit in waterwingebieden conform opgestelde beheerplannen.
- Terreinbeheerders en overige bodemgebruikers stemmen hun gebruik af op de functie van het gebied.

Maatschappelijke doorwerking

- Burgers zijn zich bewust van risico's van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en zijn bereid de maatschappelijke gevolgen te accepteren.
- Binnen de grondwaterbeschermingsgebieden vinden geen activiteiten plaats die negatieve invloed hebben op de kwaliteit van het grondwater.
- 2010: Landbouwsector heeft gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen verminderd en maakt geen gebruik van verontreinigde reststoffen als meststof.

Vergunningverlening

Het sturen van bedrijven in de richting van duurzame milieuprestaties, onder andere door de inzet van het beleidsinstrument Integrale milieuvergunning. In 2009 zullen naast het instrument Milieuvergunningen nieuwe en aanvullende beleidsinstrumenten worden ontwikkeld en ingezet, om zo ook aan de “voorkant” van het beleidsproces bedrijven en instellingen tot duurzame milieuprestaties te bewegen.

Handhaving

Het doel van handhaving is dat wetten, besluiten en regels goed worden nageleefd en dat nieuwe besluiten en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar zijn. Goed nalevingsgedrag leidt tot minder milieubelasting en dus tot een betere kwaliteit van de leefomgeving. De handhavingstaak van de provincie bestaat uit:

- het direct toezicht houden op de naleving van wetten, vergunningen en regels waar de provincie bevoegd gezag voor is. Deze taak houdt in dat activiteiten en bedrijven op professionele wijze gecontroleerd en benaderd worden. De eisen die hieraan gesteld worden zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen handhaving milieubeheer. In geval van geconstateerde overtredingen wordt hier tegen opgetreden. De provincie heeft een arsenaal aan mogelijkheden om op te treden. De belangrijkste zijn bestuurlijk overleg, dwangsom, bestuursdwang, intrekken vergunning, inschakelen politie/OM;
- het toetsen van provinciale regels, vergunningen en ontheffingen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. De provincie is verantwoordelijk voor kwalitatief goede regels en vergunningen. Een van de eisen die aan de kwaliteit gesteld wordt is dat vergunningen en regels goed uitvoerbaar en handhaafbaar moeten zijn.
Bij de totstandkoming van vergunningen en regels voert handhaving deze toets uit. Op deze manier komen de problemen die bij de uitvoering en handhaving van regels en vergunningen ondervonden worden, weer terug bij beleidsontwikkeling en uitvoering. (waarmee de beleids-cyclus weer gesloten is);
- het uitvoeren van interbestuurlijk toezicht.

Op grond van de Wet milieubeheer heeft de provincie een wettelijke regietaak ten aanzien van gemeenten en waterschappen. Dit houdt in dat de provincie, onder andere door het uitvoeren van audits, in de gaten houdt of aan de kwaliteitseisen voor handhaving voldaan wordt. De provincie stimuleert gemeenten en waterschappen ook om de kwaliteit van handhaving te verbeteren.

Samenwerken is hierbij een belangrijk middel om tot een betere kwaliteit te komen. Via de Samenwerking handhaving Drenthe wordt de samenwerking met en tussen gemeenten en waterschappen gestimuleerd en gefaciliteerd. Een en ander heeft geleid tot 3 handhavingsregio's in Drenthe, waarbinnen de samenwerking de komende jaren verder gestalte moet krijgen.

Indicatoren

- Kwaliteit toezicht; wordt getoetst op basis van 1 interne audit.
- Handhaafbaarheidstoets; wordt uitgevoerd voor 100% van alle verleende vergunningen en beschikkingen op het gebied van de Wet milieubeheer en de Wet bodembescherming.
- Regietaak; wordt ingevuld door minimaal 1 regiegesprek per gemeente en waterschap.
- Samenwerking handhavingpartners; pro-actieve deelname aan 3 regio-overleggen.

Natuur en landschap

Voor natuur en landschap worden de volgende doelen nagestreefd.

- Versnelde realisatie van de EHS, inclusief de robuuste verbindingen met bijbehorende voorzieningen (zoals ecodeucten) en de Natura 2000-gebieden.
- Bescherming van bossen, natuurgebieden, planten en dieren door het adequaat uitvoeren van wettelijke taken (de FFW, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet).
- Behoud en ontwikkeling van de 3 nationale parken en het nationaal landschap.
- Behoud en versterking van natuur en landschappelijke kwaliteit.
- Ontwikkeling van nieuwe bossen en landgoederen op daarvoor geëigende locaties
- Het beëindigen van zandwinning in de EHS door het realiseren van 1 nieuwe zandwinning (40 ha) voor beton- en metselzand buiten de EHS in Zuidwest-Drenthe, waarvoor afwijkingsprocedure POP II is toegepast.
- Actuele en breed toegankelijke natuurinformatie en een goede monitoring van natuurwaarden.

Belangrijke projecten die in 2009 aan de orde zijn, zijn de volgende.

- Robuuste verbinding Weerribben-Drents Friese Wold (Wapserveen e.o.)
- De versnelde inrichting van de Eelder- en Peizermade
- Samen over de Reest
- Afstemming Assen-Zuid met Drentsche Aa (onder andere snelwegpanorama)
- Robuuste verbinding Sallandse Heuvelrug-Drents Plateau
- Bargerveen
- Afronding Dwingelderveld

pMJP

Uitvoering van het pMJP LG in 2007-2013. Het pMJP is een met het rijk afgesproken programma dat een integraal uitvoeringskader biedt voor de doelen in het landelijk gebied, zoals die ook in andere producten zijn opgenomen. Wij stellen ons ten doel het pMJP-programma slagvaardig tot uitvoer te brengen conform de ILG-methodiek: ontschotte en ontpotte budgetten, gebiedsgerichte aanpak, vereenvoudigde uitvoering. De pMJP-doelen en prestatie-indicatoren 2007-2013 zijn in navolgende tabel aangegeven. Samen met onze uitvoeringspartners wordt een jaarschijf voor 2009 opgesteld.

Doel	2007-2013
Natuur	
Realisatie natuur in EHS	
■ Functieverandering ten behoeve van de EHS door te verwerven	1.638 ha
■ Grondverwerving op Drentse maat	
■ Inrichting EHS	2.068 ha
■ Inrichting robuuste verbinding	880 ha
■ Opheffen aantal knelpunten rijksinfrastructuur	3
Soortenbeleid	
Uitvoeren aantal jaarplannen soortenbescherming	7 jaarplannen
Behoud en beheer nationale parken	3 parken
Milieukwaliteit EHS/VHR/Natuurbeschermingswet	
■ Gewenste milieucodities voor verzuring en vermesting	3.130 ha
Hersteld verdroogd gebied (GGOR)	10.186 ha
Beheersovereenkomsten	
■ SN (Programma beheer)	12.822 ha
■ SN-f (Programma beheer)	3.564 ha
■ SAN (Programma beheer)	4.680 ha
Natuurbeheer buiten de EHS	
■ Beheersovereenkomsten SN (Programma beheer, landschap)	2.518 ha
■ Beheersovereenkomsten SAN (Programma beheer, landschap)	1.153 ha
■ Natuurlijk platteland Nederland	1
■ Besluit natuurbeheer schaapskuddes	6 schaapskuddes
Landbouw	
Grondgebonden landbouw	
■ Inrichting ruimtelijke structuur (taskforce)	1
■ Landinrichtingsafspraken met minister LNV	13.004 ha
Glastuinbouw	
■ Inrichten vestigingsgebied	200 ha
■ Herstructurering gebied	25 ha
Duurzaam ondernemen	
■ Aantal projecten agrobiodiversiteit	1
■ aantal kennis en samenwerkingsprojecten innovatie agrocluster	50
RECREATIE EN TOERISME	
■ oplossen knelpunten landelijke wandelroutes	1
■ Oplossen knelpunten landelijke fietsroutes	5
■ Vaarroutes knelpuntvrij (Erica-Ter Apel 23 km + Assen 2 km)	25 km
■ Beheer recreatie (Programma Beheer)	12.615 ha
■ Aantal toeristische voorzieningen, aanleg ontbrekende schakels in (provinciale) routes, bewegwijzering en productontwikkeling	50
Landschap	
■ Lopende verplichtingen bos/landschap, ruimtelijke structuren	1 ha
■ Aantal provinciale stichtingen	1
Nationaal landschap	
■ Realiseren van uitvoeringsprogramma Drentsche Aa	1
Aantal Belvédèreprojecten	20
Aantal SOL-beschikkingen (onderhoud landschap)	484
Landschapsontwikkeling	700 ha
Aanleg bos	250 ha

Doel	2007-2013
Plan van aanpak voor terugdringen verstoring in landelijk gebied met betrekking tot stank, geluid en licht	3
Aantal landgoederen	20
Actualiseren, digitaliseren en vaststellen cultuurhistorische waardenkaart	1
Aantal projecten waarin vanaf de start disciplinair wordt samengewerkt voor beeldkwaliteit	10
Aantal pilots kennisoverdracht aardkundige waarden	2
Bodem	
Duurzaam gebruik bodem	
■ Opstellen bodemvisie	1
■ Aantal projecten duurzaam bodemgebruik	4
Bodemsanering	
Gesaneerde bodem (2007 tot en met 2009)	569382 BPE
Gesaneerde bodem (2010 tot en met 2013)	511000 BPE
Water	
Waterbodemsanering	
■ Gesaneerde waterbodem (2007 tot en met 2009)	127500 BPE
■ Gesaneerde waterbodem (2010 tot en met 2013)	129000 BPE
Regionale waterberging buiten bestaande afspraken	51.070 ha
Gebied met een inrichting volgens waternood (zonder landinrichting)	5.300 ha
Sociaaleconomische vitalisering	
Stimulering en verbreding van de plattelandseconomie	
■ Aantal MKB-bedrijven (agrariërs)	1
■ Aantal MKB-bedrijven (microbedrijven)	1
Verbetering van de leefbaarheid in plattelandsgebieden	
■ Dorpsontwikkeling en behoud erfgoed	1
Leader	
Aantal innovatieve acties	1
Aantal samenwerkingsprojecten	1
Aantal technische hulp	1

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 5. Leefomgeving	73.657.447	49.357.801
Overige programma's	210.544.199	212.883.688

Programma 5: Leefomgeving	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	39.104.067	71.526.742	73.657.447	93.181.699	93.681.801	82.856.196
Totaal baten	31.331.043	50.887.187	49.357.801	70.191.040	70.119.790	70.024.790
Saldo	7.773.024	20.639.555	24.299.646	22.990.659	23.562.011	12.831.406

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- POP II.
- Programma klimaat en energie, provincie.
- Programma pMJP investeringsbudget landelijk gebied.
- Energieakkoord Noord-Nederland, Groningen/Friesland/Drenthe/Noord-Holland/rijk.
- Nieuwe energie voor het klimaat (Werkprogramma schoon en zuinig), rijk.
- Nationaal bestuursakkoord water.
- Regionaal bestuursakkoord water.
- Vierde Nota waterhuishouding (rijk).
- Europese Kaderrichtlijn water.
- Europese Nitraatrichtlijn.
- Europese Overstromingsrisico's richtlijn.
- Europese Grondwaterrichtlijn.
- Europese Vogel- en habitatrichtlijn (Natura 2000).
- Stroomgebiedvisie Vecht - Zwarte Water.
- Decembernota water 2006 (rijk).
- Waterschapswet/Waterstaatwet/Waterwet (concept).
- POV.
- Waterakkoorden met de waterschappen en het rijk.
- Waterkwantiteitsbeheerplan provinciale kanalen.
- WBB.
- Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 provincie Drenthe, november 2004.
- Wet kwaliteitsborging bodemintermediairs (Kwalibo).
- Bestuurlijk advies TJS waterbodems (februari 2002) en kabinetsstandpunt TJS waterbodems (23 april 2002; TK, vergaderjaar 2001-2002, 26-401, nummer 28).
- Besluit financiële bepalingen bodemsanering (15 december 2005).
- EU-bodemstrategie.
- Verdrag van Malta (Relatie bodem en archeologisch erfgoed).
- Wet ammoniak en veehouderij.
- Wet milieubeheer.
- WILG.
- Natuurbeschermingswet 1998.
- Meststoffenwet.
- Wet gewasbescherming en biociden.
- Rijk: Beleidsbrief bodem; Beleidsbrief ruimtelijke ordening en ondergrond.
- Landelijk afvalbeheerplan.
- Mijnbouwwet.
- Wet geluidhinder.
- Wet vervoer gevaarlijke stoffen.
- Ontgrondingenwet.
- Grondwaterwet.
- WHVBZ.
- FFW.
- Boswet.
- Natuurschoonwet.
- Beleidsregel ligplaatsen.
- Wet handhavingstructuur.
- Luchtvaartwet.
- Vuurwerkbesluit.

- Wet milieugevaarlijke stoffen.
- Toekomstagenda Milieu: schoon, slim, sterk (Ministerie van VROM).
- NMP4: Een wereld en een wil: werken aan duurzaamheid.
- PUEV 2006-2010 Drenthe (inclusief jaarprogramma's).
- ASV.
- Structuurvisie EV-beleid provincie Drenthe Notitie provinciale aandachtspunten natuur en milieu 2005-2008.
- Provinciaal natuurbeleidsplan (1992).
- Provinciaal bosbeleidsplan (1996).
- Provinciale nota landschap (1998).
- Provinciale nota flora en fauna (november 2002).
- Gebiedsvisies natuur, bos en landschap (december 1995-juni 2001).
- IGGD, herziening 2008.
- Ontgrondingennota Drenthe.
- Provinciale omgevingsvergunning.
- Agenda voor de Veenkoloniën, Strategische agenda Noord-Nederland.
- Plan van aanpak task force landinrichting.
- Op Drentse Maat, voorfinanciering grondverwerving.
- Rijksnota's: Nota ruimte en Agenda voor vitaal platteland.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- ILG-overeenkomst met bijlagen.
- Rijksmeerjarenprogramma 2007-2013.
- pMJP 2007-2013 met subsidiegids.
- Regeling aanwijzing Nationale Parken (8 augustus 2007, TRCJZ/2007/1221).
- Beheers- en inrichtingsplan Dwingelderveld.
- Beheers- en inrichtingsplan Drents-Friese Wold.
- Beheers-, inrichtings- en ontwikkelingsplan Drentsche Aa.
- Decentralisatieakkoord IPO/LNV.
- Gebiedsopgaven pMJP-gebieden.
- EU-programma's gericht op het gemeenschappelijk landbouwbeleid en plattelandsontwikkeling.
- LEADER+-ontwikkelingsstrategieën voor Oost-Drenthe en het Drents-Friese LEADER-gebied.
- EU-programma's gericht op regionale samenwerking INTERREG IV A, B en C.
- Strategisch beleidskader Noord-Nederland.
- Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2).

Ontwikkelingen

Waterhuishouding

Medio 2009 treedt de nieuwe Waterwet in werking. De Waterwet biedt enkele nieuwe instrumenten voor het realiseren van onze beleidsdoelstellingen. Deze instrumenten werken wij uit in onze POV en zetten wij in richting de waterschappen en gemeenten. In samenhang daarmee evalueren en (her)formuleren wij onze sturings-filosofie jegens de waterschappen.

Milieubeleid

In 2008 hebben GS het programma Klimaat en energie vastgesteld. Daarmee ligt er nu een programmatische basis voor een ontwikkelingsgerichte uitvoering van de doelen voor klimaat en energie in het Collegeprogramma. Het programma Klimaat en energie is tevens het uitvoeringskader voor de afspraken in het kader van het Energieakkoord Noord-Nederland. Het onderwerp klimaatverandering krijgt nog steeds veel maatschappelijke aandacht.

Bodem

De EU heeft een bodemstrategie vastgesteld. De aanleiding voor de strategie is de constatering dat de afnemende bodemkwaliteit en bodemvruchtbaarheid in Europa op termijn duurzame ontwikkeling in gevaar brengt. De bodem heeft een groot aantal essentiële functies die in stand gehouden moeten worden. Om bedreigingen van de bodem tegen te gaan, is een consistent en minder versnipperd bodembeleid nodig. Ter ondersteuning van de EU bodemstrategie wordt een EG Kaderrichtlijn Bodem ontwikkeld. Primair doel van de richtlijn is het stimuleren dat de lidstaten een duurzaam bodembeleid ontwikkelen. Het rijk werkt aan een nieuw bodembeleid dat zich richt op duurzaam bodemgebruik. Europees en rijksbeleid vertalen wij in provinciaal bodembeleid.

Omdat het gebruik van de ondergrond invloed heeft op de bovengrond en omgekeerd, is het van belang om bij het maken van ruimtelijke plannen de onder- en bovengrond in samenhang te bekijken. De lagenbenadering uit de Nota ruimte is hiervoor een goed middel.

Ten slotte zijn in het ILG 2007-2013 afspraken tussen het rijk en de provincie vastgelegd over beleidsopgaven waarvan de uitvoering aan de provincies is overgedragen. Het betreft onder meer opstellen van een bodemvisie, meerjarenprogramma bodemsanering en informatievoorziening duurzaam bodemgebruik.

Vergunningverlening

De context waarbinnen vergunningverlening en handhaving opereren is flink in beweging, mede als gevolg van de doorwerking van rapporten zoals bijvoorbeeld van de commissie Ladders.

De samenwerking tussen vergunningverlening en handhaving zal op strategisch niveau worden geïntensiveerd en zal tevens leiden tot een her-ijsing op de samenwerking met de waterschappen en gemeenten.

Handhaving

Handhaving in Nederland is momenteel volop in beweging. Er zijn 3 belangrijke aspecten te benoemen.

Discussie over verdeling van taken en bevoegdheden (Ladders, Mans, Oosting, d'Hondt, vd Tuuk, bestuursakkoord rijk en provincies en de 10 plattelandsgemeenten (P10)).

Vereenvoudiging van de uitvoeringstructuur. VROM, WABO, AmvB's)

Verbetering van de kwaliteit van vergunningverlening en handhaving. (Maatlat VTH – VNG, Mans).

Naar aanleiding hiervan wordt intensief samengewerkt met alle handhavingpartners in Drenthe, maar ook nadrukkelijk met de provincies Fryslân en Groningen. Resultaat van deze samenwerking zal binnen enkele jaren leiden tot een kwalitatief hoogwaardige handhaving in Drenthe. De daarbij behorende organisatiestructuur is minder van belang dan het te behalen kwaliteitsniveau. Intensieve samenwerking met partners buiten de provinciale organisatie is zeer nadrukkelijk aan de orde.

Natuur en Landschap

EHS

De EHS moet in 2018 gereed zijn. Dit is een zeer forse beleidsopgave waar de provincie verantwoordelijk voor is. Planning is dat in 2015 de benodigde gronden zijn verworven en in 2018 de gehele EHS is ingericht, dan wel dat de natuurdoelen zijn gerealiseerd door particulier natuurbeheer. Financiering vindt plaats via het ILG (tot en met 2013). De planning voor grondverwerving is echter onevenwichtig, omdat een groot deel van de verwerving is gepland in de laatste 2 jaar en daarna een groot deel van de EHS nog moet worden ingericht. Daarnaast zullen verwerving en realisatie van de laatste EHS-hectares moeizamer verlopen in de laatste jaren. Het is

daarom gewenst voldoende budget te hebben om de gronden meer evenwichtig in de tijd te kunnen verwerven of particulier natuurbeheer te realiseren en aanvullend instrumentarium te kunnen ontwikkelen. Voor het feitelijk realiseren van (een deel van) de EHS in kwalitatieve zin zijn extra inspanningen nodig, onder andere met betrekking tot verdrogingsbestrijding en het voorkomen van oxidatie (zie ook 5.7). Hier liggen goede mogelijkheden voor synergie met het programma Klimaat en energie.

Informatiesysteem

De door het Ministerie van LNV opgerichte Gegevensautoriteit, is bezig om via pilots een beter inzicht te krijgen in de mogelijkheden en beperkingen van een landelijke databank flora en fauna. Voor provinciale en gemeentelijke doeleinden blijft het provinciale informatiesysteem voorlopig de eerste ingang.

In het kader van de uitwerking aanbevelingen symposium Samenwerken aan natuur en landschap in Drenthe en het nieuwe omgevingsbeleid is gestart met de actualisatie van de rapportage uit 1992 over de staat van de Natuur in Drenthe. Deze rapportage zal zowel in boekvorm als via internet de toepassing van recente kennis in beleid en beheer van flora, fauna, natuur en landschap bevorderen.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan wij eraan doen?

Water

5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groen-blauwe diensten"

De regisserende rol van de provincie richting de waterschappen krijgt binnenkort onder meer vorm via het in het voorjaar van 2009 op te leveren provinciaal beleidskader voor groen-blauwe diensten. Dit kader wordt samen met de waterschappen ontwikkeld. De provincie wil het inzetten om de opgaven uit te voeren voor het tegengaan van wateroverlast en -tekort in combinatie met doelen op andere beleidsterreinen, zoals ontwikkeling landschap, recreatie en natuur. De waterschappen en de provincie realiseren de verplichte onderdelen van de wateropgaven grotendeels met behulp van het bestaande wettelijk kader. Het instrument groen-blauwe diensten leent zich met name voor het realiseren van bovenwettelijke niet-verplichte maatregelen. Groen-blauwe diensten zijn projecten en activiteiten op het gebied van water, landschap, natuur, cultuurhistorie en recreatie die de kwaliteit en toegankelijkheid van het platteland vergroten en verder gaan dan hetgeen wettelijk verplicht is. Particuliere grondgebruikers zijn de aanbieders, de overheden zijn de afnemers van de groen-blauwe diensten.

Alleen dan, wanneer sprake is van actieve beheersdaden, kan sprake zijn van een blauwe dienst. Het beschikbaar stellen van gronden voor waterberging kan bijvoorbeeld wél in aanmerking komen voor een schadevergoeding, maar is, wegens het ontbreken van een actieve handeling

geen blauwe dienst. Blauwe diensten zijn goed inzetbaar voor het vasthouden van water en het verbeteren van de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater. Met de ervaring die de provincie in 2008 opdeed binnen het pilotproject Amerdiep is het beleidskader opgesteld en zal vervolgens vanaf 2009 worden ingezet voor andere mogelijke projecten in met name de beeksystemen in geheel Drenthe.

Intensivering prioriteit 5.1, Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren groen-blauwe diensten

Samenwerking in het Amerdiepgebied (Stimuleringsfonds Drentse projecten)

Samen met de gemeente Aa en Hunze en het waterschap Hunze en Aa's zijn wij in het stroomgebied van het Amerdiep de publieke opgaven op het gebied van water, natuur, landschap en recreatie aan het concretiseren. Hierbij willen we gebruikmaken van het aanbod van een groep boeren uit dit gebied, die zich in de Stichting Amerdiep i.o. hebben verenigd.

De betrokken partijen werken nu aan het inrichtingsplan, met onder meer voorstellen voor kavelruil en voor een financieel dekkingsplan. Het inrichtingsplan zal de grondslag vormen voor de langjarige vergoedingen voor zogeheten groen-blauwe diensten. Dit zijn werkzaamheden die de boeren in het kader van natuurbeheer en waterhuishouding verrichten. Wordt de beoogde overeenstemming bereikt, dan is daarmee het beheer van het Amerdiep voor een periode van 30 jaar geregeld.

5.2 Bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit

Aan de hand van de in 2008 ontwikkelde plannen van aanpak voor de meest verdroogde gebieden, de zogenaamde TOP-gebieden (8), zijn nu de op uitvoering gerichte projecten in voorbereiding. Medio 2009 starten deze anti-verdrogingsprojecten. Op dit moment is circa € 35 miljoen beschikbaar voor de periode 2009-2013. De provincie draagt voor circa 15% bij aan dit budget. De waterschappen nemen circa 35% voor hun rekening. Het overige deel financiert de provincie uit het ILG en de POP-budgetten.

5.3 Vergroten waterbewustzijn

Waterbewustzijn is het besef van kansen of bedreigingen die hebben te maken met water. Evenals elders in Nederland is dit bewustzijn ook in Drenthe beperkt. Ons oppervlaktewater, de kwaliteit ervan en het ontbreken van watertekort of overlast worden beschouwd als vanzelfsprekendheid.

Drenthe beschikt, behalve over een grote voorraad kwalitatief hoogwaardig grondwater, ook over een wijd vertakt oppervlaktewatersysteem dat onder meer wordt gevormd door een zeer waardevol bekenstelsel. De gemeenten, waterschappen, waterbedrijven en de provincie maken hoge kosten om dit hoogwaardige systeem in stand te houden en te verbeteren.

Drenthe onderzoekt in 2009 hoe het waterbewustzijn binnen de provincie kan worden vergroot. Deels via het project gericht op het versterken van de samenwerking in de waterketen. Daarnaast brengt Drenthe ook in kaart voor welke onderdelen van ons beleid voor de fysieke leefomgeving vergroting van het waterbewustzijn bij burger, bedrijf en mede-overheid gewenst is (het watersensitieve omgevingsbeleid). Het resultaat hiervan is dat de belevingswaarde van water wordt vergroot en dat de beperkingen van de onderlegger water beter worden onderkend.

5.4 Uitvoering innovatieve grondwatervisie

Het hoogwaardige grondwater onder het Drents plateau is van strategische betekenis voor functies als koude-/warmteopslag en energiewinning uit warm grondwater. Het grondwaterplatform Drenthe formuleert in 2009 de beleidsdoelen en uitvoeringsgerichte projecten.

5.5 Faciliteren en stimuleren van samenwerking in de waterketen

De provincie is structureel betrokken bij het gemeentelijk rioleringsbeheer, heeft het toezicht op de waterschappen en is aandeelhouder van de WMD. De in 2008 in werking getreden Wet gemeentelijke watertaken onderstreept de provinciale positie jegens de gemeenten nog eens. Ook een goed voorbeeld is het instrument van nieuwe waterakkoord, waarin het waterschap en de gemeente, onder aanvoering van de provincie, bestuurlijke afspraken kunnen maken over het oplossen van waterproblemen. Daarnaast bevat de ontwerp-Waterwet een aantal goed bruikbare instrumenten die de doorzettingsmacht binnen het waterbeleid zullen versterken.

De provincie Drenthe gaat voort op de in 2008 ingeslagen weg. De provincie zal de uitkomsten van de benchmark rioleringszorg zo mogelijk benutten voor volgende stappen in de afvalwaterketen. De provincie zal de met de gemeenten, de waterbedrijven en de waterschappen uitgezette koers voor samenwerking en innovatie verder invullen. De belangrijkste doelen zijn het vergroten van de doelmatigheid en het verlagen van de maatschappelijke kosten, het vergroten van het waterbewustzijn en een beperkte stijging van de waterlasten voor de Drentse burger.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.1 Inzetten beleidskader blauwe en groene diensten	<ul style="list-style-type: none"> Concrete uitvoeringsplannen. Op te stellen op grond van het voorjaar 2009 opgeleverde beleidskader. Start van de publiek-private samenwerking in het Amerdiepgebied. 	<ul style="list-style-type: none"> Overleg met de waterschappen en de grondgebruikers van het landelijk gebied om projecten gericht op de wateropgave te formuleren en vervolgens te realiseren. Uitgangspunt daarbij is het inzetten van het blauwe diensten instrumentarium. Uitvoeren van de binnen de PPS gemaakte afspraken.
Verder voorbereiden uitvoering opgaven voor wateroverlast en watertekort	<ul style="list-style-type: none"> Een veilige goed bewoonbare provincie zonder ernstige wateroverlast. Het stedelijk gebied is beschermd tegen ernstige overlast dankzij de overstromingsnorm voor de kaden van eens per honderd jaar. De waterbergingsgebieden zijn uiterlijk in 2015 gerealiseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Afronden van de aanwijzing van de waterbergingsgebieden en vastleggen in de structuurvisie omgevingsbeleid. Bijdragen aan het wegnemen van belemmeringen bij de inrichting van de waterbergingsgebieden. Inrichtingsplan opstellen met voorstellen voor kavelruil Opstellen financieel dekkingsplan.
5.2 Verdrogingsbestrijding in de gebieden met de hoogste prioriteit	<ul style="list-style-type: none"> De verdroging aanpakken binnen 8 TOP-gebieden. De hiervoor in het pMJP geformuleerde doelstellingen uiterlijk in 2013 realiseren. 	<ul style="list-style-type: none"> Realiseren via EHS, stimuleren van projectontwikkeling door het inzetten van grotere provinciale bijdragen.
5.3 Project vergroten waterbewustzijn	<ul style="list-style-type: none"> Burgers, bedrijven en mede-overheden benaderen het milieucompartiment water niet langer als een vanzelfsprekendheid, maar als een structurerend onderdeel van de fysieke leefomgeving. 	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek naar de mogelijkheden van een grotere waterbewustzijn. Twee op uitvoering gerichte projecten ter vergroting van het waterbewustzijn binnen Drenthe.
5.4 Innovatieve grondwatervisie		<ul style="list-style-type: none"> Aan de hand van de eerder geformuleerde grondwatervisie zorgt het in 2008 ingestelde grondwaterplatform voor een doorvertaling van de visie in het beleid voor de fysieke leefomgeving.
5.5 Stimuleren en faciliteren van samenwerking in de waterketen	<ul style="list-style-type: none"> De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst. 	<ul style="list-style-type: none"> Uitkomsten benchmark rioleringszorg 2009 benutten voor mogelijke vervolgstappen. Bestuurlijk overleg en onderzoek naar de haalbaarheid van het oprichten van een provinciebreed rioolbeheersbedrijf (volgens het RioNoord-concept). Nader uitwerken van de in 2008 in gang gezette samenwerkingsprojecten. De waterketenpartners realiseren ieder jaar twee procent efficiencywinst.

Bodem

5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

VROM heeft een landelijke verkenning uitgevoerd voor de ondergrond. Een plan van aanpak wordt in overleg met de provincies opgesteld om de conclusies van de beleidsverkenning uit te werken. De provincies willen bevoegd gezag worden voor omgevingsvergunningen en mijnbouwwerken, gezien hun rol en het regionale strategisch belang bij de ondergrond. Drenthe heeft VROM voorgesteld om als pilot-provincie deel te nemen aan de beleidsuitwerking. Er wordt op interactieve wijze een integraal beleidskader (en uitvoeringsprogramma) voor de Drentse ondergrond ontwikkeld. Het is een driedimensionale visie op de ondergrondse activiteiten (exploratie, winning en gebruik van water, radioactief afval, aardwarmte, opslag CO₂, enz.) en de gevolgen hiervan voor de bovengrondse ruimtelijke ontwikkeling. Het beleidskader dient als bouwsteen voor de structuurvisie omgevingsbeleid. Het uitvoeringsprogramma voor de ondergrond maakt deel uit van het klimaat en energieprogramma.

Intensivering prioriteit 5.6, Opstellen integraal beleidsplan ondergrond

Kennisoverdracht aardkundige waarden

Wij willen zorgen voor actuele, gedetailleerde kennis over aardkundige waarden in Drenthe. Het is belangrijk dat deze kennis wordt overgedragen en dat er draagvlak wordt gecreëerd voor het behoud en de bescherming ervan. Dit gaan wij bereiken door het inventariseren van aardkundig waardevolle gebieden, onder meer ten behoeve van planontwikkeling. Actuele gegevens over de aardkundige waarden zullen wij nodig hebben bij het opstellen van ons nieuwe omgevingsbeleid. Verder onderzoeken wij de mogelijkheden om een European Geopark in Drenthe te ontwikkelen en streven wij naar het onthullen van aardkundige monumenten.

5.7 Actualisering bodemkaart

In 2008 is de autorisatie van de bodemkaart gestart. In 2009 zijn de resultaten bekend. Naar verwachting zullen verder acties nodig zijn om de veenbodems te behouden. Deze inspanningen zijn van bovenprovinciaal belang.

Doorwerking nieuwe bodemkaart (EHS)

Op basis van de geactualiseerde bodemkaart kan vanaf 2009 meer gericht worden gekeken waar de kansen liggen voor de diverse functies, zoals landbouw (verplaatsing, uitbreiding en verbreding) en natuur (ontwikkeling EHS en typen natuurdoelen). Vanaf 2009 moet rekening worden gehouden met eventueel aanvullend budget voor extra beheersmaatregelen. Gelet op het feit dat het hier gaat om een bovenprovinciaal belang, zal hierom ook met het rijk overleg gestart worden.

5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige omgeving

Herontwikkeling van kleine vervuilde terreinen in binnenstedelijke gebieden wordt regelmatig geblokkeerd doordat grondeigenaren niet beschikken over voldoende financiële middelen voor de vereiste sanering. Wij nemen daarom het initiatief tot instelling van een Stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine (voormalige) zelfstandigen. De regeling beoogt jaarlijkse provinciale medefinanciering van 2 tot 5 saneringen. De maatregel moet leiden tot extra investeringen van de eigenaar.

5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS

Om in de buurt van kwetsbare natuur, en met name kwetsbare Natura 2000-gebieden, een veehouderij te kunnen laten bestaan moeten deze bedrijven voldoen aan de landelijke wetten en regels omtrent de uitstoot van ammoniak. De bijdrage van de Drentse landbouw aan het

probleem in Drenthe is 27%. De overige 73% is afkomstig van landbouw buiten Drenthe en niet landbouw binnen en buiten Drenthe. De provinciale inzet om tot reductie te komen richt zich dus op de 27% bijdrage vanuit de Drentse landbouw.

Om de veehouderij en de kwetsbare natuur in Drenthe naast elkaar in stand te kunnen houden is het project Bedreven bedrijven Drenthe in 2001 van start gegaan. Dit project heeft tot medio 2006 goede resultaten behaald (100 deelnemende veehouderijen) met het op een andere wijze inrichten van de bedrijfsvoering binnen de melkveehouderij. Kern van het project is het werken volgens de kringloopgedachte, die zich richt op duurzaamheid en het beperken van stikstofverliezen. Het project heeft aangetoond dat de ammoniakemissie gemiddeld per deelnemend bedrijf met 25% is afgenomen. Eveneens is aangetoond dat de grondwaterkwaliteit van deelnemende veehouders significant beter is dan van de gangbare veehouders in Drenthe. Dit zijn voorname redenen om het project voort te zetten met cofinanciering vanuit het ILG, omdat het project ook tegemoetkomt aan de rijksdoelen voor natuur en landbouw. Er is voorzien in een voortvarend uitbreiden van het project voor de periode van 2009-2013, waarin getracht wordt zo'n 150 nieuwe veehouderijen ook via de kringloopgedachte te laten werken. Uiteindelijk moeten de projecten ertoe leiden dat de Drentse veehouders hun bedrijf inrichten volgens de principes van Bedreven bedrijven Drenthe.

Uit recent onderzoek van Alterra (in opdracht van de provincie Drenthe) is ook gebleken dat voor de provincie Drenthe de meeste winst (zowel emissie als depositie van ammoniak) te halen is door het vergroten van het aantal veehouders dat werkt met als basis de kringloopgedachte. Uit hetzelfde onderzoek is ook gebleken dat het aanpassen van bedrijfsgebouwen binnen de intensieve veehouderij in emissiecijfers hetzelfde winstbeeld laat zien, maar de winst in depositie is nagenoeg nihil. Dit betekent dat het investeren hierin minder effectief is.

5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater

De Kaderrichtlijn water verplicht de provincies te rapporteren over de kwaliteit van het grondwater, de maatregelen die worden getroffen om de gewenste kwaliteit te bereiken en de risico's weg te nemen. In het POP staat als beleidsdoel dat het grondwater moet voldoen aan de EU-normen voor drinkwater. Met ingang van 2008 wordt een bedrag beschikbaar gesteld voor aanvullend onderzoek en monitoring van de indicator bestrijdingsmiddelen. Door middel van diverse projecten wordt getracht de doelstelling dichterbij te brengen.

5.11 Taakstelling waterbedrijven

In de vorige collegeperiode is de taakstelling van € 500.000,- aan de waterbedrijven niet gerealiseerd. Momenteel loopt het project naar een meer risicogericht beleid grondwaterbescherming. Daarbij wordt ingezet op het nemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en financiële deelname van alle waterbedrijven in Drenthe in risicoreducerende maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden. Het project wordt duidelijk op welke wijze de bijdragen van de waterbedrijven de provinciale Begroting gaan ontlasten. Ook de WMD heeft haar bijdrage gekoppeld aan de uitkomsten van het onderzoek.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.6 Opstellen Integraal beleidsplan ondergrond	<ul style="list-style-type: none"> ■ Provinciale regie en stimulering duurzame ontwikkeling ondergrond. ■ Geactualiseerde kennis over het voorkomen van aardkundig waardevolle gebieden in Drenthe. ■ Aandacht voor aardkundige waarden als wezenlijk onderdeel van de Drentse kernkwaliteiten. ■ Implementatie aardkundige waarden in planontwikkelingen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Opstellen Integraal beleidsplan voor ondergrond. ■ Actualisatie bestaande kaart en aanvullende inventarisatie. ■ Verkenning mogelijkheden en ontwikkeling van de Hondsrug tot een European Geopark. ■ Tot 2014 onthullen van 14 aardkundige monumenten. ■ Organiseren van workshops, cursussen en symposia.
5.7 Actualiseren bodemkaart	<ul style="list-style-type: none"> ■ Behoud en ontwikkeling van kernkwaliteiten vergen zorgvuldige, maar scherpe beleidskeuzes. Keuzes werken door in onderscheid ruimtelijke en economische ontwikkelopgaven voor verschillende deelgebieden van Drenthe. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Actualisering bodemkaart. ■ Opstellen maatregelen plan veenbodems.
5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> ■ Stimuleren ruimtelijke en economische ontwikkeling steden door wegnemen blokkades veroorzaakt door bodemvervuiling. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Sanering terrein gasfabriek Assen. ■ Vaststellen stimuleringsregeling sanering door particulieren en kleine voormalige zelfstandigen.
5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	<ul style="list-style-type: none"> ■ Versterking "kroonjuwelen" natuur en landschap. ■ Verminderen belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat (behalen EU-norm 50 mg/l in bovenste grondwater). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Project Bedreven bedrijven opnieuw opstarten voor 100 andere melkveebedrijven. ■ 50 bedrijven stimuleren tot aanpassen van stallen (bouwkundig, werktuigbouwkundig en bedrijfsmatig).
5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	<ul style="list-style-type: none"> ■ Verbetering kwaliteit grond- en oppervlaktewater. ■ Beter monitoren effecten genomen maatregelen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitbreiden analysepakket grond- en oppervlaktewater met indicator bestrijdingsmiddelen. ■ Risicoanalyse gebruik bestrijdingsmiddelen. ■ Terugdringen gebruik middelen gewasbescherming, niet zijnde agrosector.
5.11 Taakstelling waterbedrijven	Actieve bijdrage waterbedrijven aan risicoreducerende maatregelen in beschermingsgebieden grondwater.	Op basis uitkomsten project Risicogericht grondwaterbeschermingsbeleid afspraken maken met waterbedrijven over hun (financiële) bijdrage aan risicoreducerende projecten in grondwaterbeschermingsgebieden.

Milieubeleid

5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving

Bij ieder provinciaal besluit wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling van Drenthe. Dit betekent dat wordt gezocht naar een situatie waarin een goed evenwicht bestaat tussen ecologische, economische en sociale aspecten. Er zullen bij ontwikkelingen echter altijd ongewenste effecten blijven en kansen die vragen om benut te worden.

Door methodieken zoals milieu-effectrapportages en duurzaamheidseffectrapportages in te zetten wordt getracht om bij wezenlijke (met name ruimtelijke) ontwikkelingen de effecten, of deze nu ecologisch, economisch of sociaal-cultureel zijn, in kaart te brengen. Bij besluitvorming over deze ontwikkelingen kan vervolgens worden aangegeven hoe met deze effecten wordt omgegaan (accepteren, mitigeren of compenseren). Dit moet leiden tot besluitvorming die leidt tot een duurzame ontwikkeling en daarmee een duurzame kwaliteit van de leefomgeving.

5.13 **Uitwerking klimaat en energiebeleid**

Het klimaat- en energievraagstuk heeft een uitermate strategisch, multidisciplinair en complex karakter. Wij zullen een stevige programmastructuur inrichten om de doelen voor CO₂-reductie te realiseren. De aanpak is gebaseerd op de nota *Energiek Drenthe*. Uitgangspunt voor het uitvoeringsprogramma is: beperken energievraag, gebruik duurzame bronnen en efficiënt gebruik eindige bronnen (zogenaamde Trias Energetica). Maximaal wordt ingezet op maatregelen met een “no regret”-karakter. Belangrijk worden de interne interdisciplinaire samenwerking en de externe samenwerking met gemeenten, corporaties, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Strategische allianties, mede als onderdeel van Energy Valley, en gebiedsgerichte aanpak hebben de voorkeur. Wij willen dat Drenthe geldt als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, bijvoorbeeld gericht op het realiseren van een evenwichtige bio-based economy en de toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gas. Bewustwording wordt versterkt. Bij het externe spoor krijgt de provinciale voorbeeldfunctie (in brede zin) extra aandacht. Het uitvoeringsprogramma kent een lange doorlooptijd en de verplichtingen en uitgaven strekken zich uit over meerdere jaren.

Intensivering prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat- en energiebeleid

Programma klimaat en energie (Stimuleringsfonds Drentse projecten)

In het programma Klimaat en energie wordt de aanpak uit de eerder uitgebrachte nota *Energiek Drenthe 2006-2010* voortvarend doorgezet. Het programma is gebaseerd op de volgende 3 sporen.

- **Mitigatie:** minder uitstoot broeikasgassen door een brongerichte aanpak
Bij mitigatie gaat het om het beperken van de uitstoot van broeikasgassen om zodoende het tempo van de klimaatveranderingen te verlagen en zo mogelijk tot stilstand te brengen. Het betekent het terugdringen van de emissies van broeikasgassen, met name van koolstofdioxide (CO₂). Het centrale doel van mitigatie is het realiseren van energiebesparing en een duurzame energievoorziening met een zo gering mogelijke uitstoot van broeikasgassen.
- **Adaptatie:** beter aanpassen aan veranderingen door een gebiedsgerichte aanpak
Adaptatie richt zich op aanpassingen in onze leefomgeving met het oog op klimaatveranderingen. Het gaat daarbij zowel om het beperken van risico's als over het benutten van kansen vanwege een veranderend klimaat. Het centrale doel van adaptatie is het benutten van kansen voor een duurzame ontwikkeling, waaronder een goede sociaal-economische ontwikkeling en een optimale (driedimensionale) ruimtelijke ontwikkeling.
- **Participatie:** meer gezamenlijke verantwoordelijkheid door een actorgerichte aanpak
Participatie betekent het betrekken van andere partijen bij klimaatverandering en energie: netwerksturing in een netwerksamenleving. Het centrale doel van participatie is het realiseren van een maximale betrokkenheid - door het vormen van vitale coalities en het oprichten van consortia - van andere overheden, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en publieke en private belanghebbenden. Hiermee wordt bewustwording bereikt, maar vooral het delen van gezamenlijke verantwoordelijkheid en cofinanciering.

5.14 **Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit**

Het ontwerpprogramma Luchtkwaliteit is in nauwe samenwerking met vele externe partijen tot stand gekomen. De uitvoering van het programma is voorzien in 2009 en 2010. Het programma voorziet in de volgende acties:

- uitwerking onderzoek luchtkwaliteit tot een toetsingskader voor de gemeenten;
- opstellen en uitvoeren van een Programma monitoring;
- uitvoeren van een Programma emissiereductie voor industriële bronnen (Actieplan fijn stof en industrie);
- samenwerking en kennisuitwisseling met gemeenten en andere belanghebbenden;

- beoordeling luchtkwaliteit bij alle projectprocedures (ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer);
- opstellen en uitvoeren van een Communicatieplan;
- volgen van (inter)nationale ontwikkelingen.

Eind 2010 vindt een evaluatie plaats met het oog op een eventueel vervolg na 2010.

5.15 **Uitvoeringsprogramma externe veiligheid**

In het Bestuursakkoord tussen rijk en IPO is gekozen om de uitkering van de programma-financieringsgelden ook na 2010 via het Provinciefonds uit te keren. De provincie maakt prestatieafspraken met gemeenten over de professionalisering en de versterking van de externe veiligheidstaken en het oppakken van nieuwe taken zoals is vastgelegd in relevante externe veiligheidsbesluiten (Besluit externe veiligheid inrichtingen, Registratiebesluit externe veiligheid en het in voorbereiding zijnde Besluit transportroutes externe veiligheid en Besluit externe veiligheid buisleidingen). Conform het akkoord stellen de provincies capaciteit en/of middelen beschikbaar aan gemeenten. Rekening houdend met het Bestuursakkoord IPO-rijk (Lodders) en rijk-gemeenten (de Hond) wordt in 2009 gezamenlijk met gemeenten onderzocht op welke wijze de samenwerking na 2010 ingevuld kan worden.

5.16 **Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving**

Verminderen belasting kwaliteit leefomgeving

Het Collegeprogramma kent als sleutelbegrip een goede kwaliteit van de leefomgeving. Om dit doel te realiseren is een minimale belasting door de bedrijven van de omgeving nodig. Inzet is intensiveren van de actualisering van de milieuvergunningen. De ontwikkelingen op het gebied van de Europese en nationale wet- en regelgeving bieden mogelijkheden de belasting door bedrijven verder te verminderen. Bij de actualisering van milieuvergunningen wordt aandacht besteed aan:

- energie-efficiency uit oogpunt van CO₂-doelstellingen;
- emissies uit oogpunt van luchtkwaliteit en nationale emissieplafonds (NEC-doelstellingen EU);
- verruimde reikwijdte Wet milieubeheer (afvalpreventie, vervoersmanagement) uit oogpunt van duurzaamheid.

In 2011 worden de effecten van de geïntensiveerde actualisatie van de milieuvergunningen geëvalueerd.

Intensivering prioriteit 5.16, Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving

Implementatie Wabo

In beginsel zal op 1 januari 2010 de Wabo in werking treden. De invoering van de Wabo leidt tot een kwaliteitsslag voor vergunningverlening (onder andere integratie aantal vergunningen op gebied van fysieke leefomgeving), versterking van de samenwerking bij de handhaving van het omgevingsbeleid en een snelle digitalisering van het vergunningproces. Het gehele proces vindt plaats samen met de externe partijen.

Wij zullen op het moment van inwerkingtreding aan de noodzakelijke juridische en organisatorische voorwaarden moeten voldoen. Het betekent dat middelen nodig zijn voor de implementatie van de wet (opleidingen, begeleiding en nawerk), alsmede voor het functioneren van een zogeheten handhavingstool voor de Wabo-samenwerking en het beheer van de LVO.

Na de implementatie zijn middelen nodig voor de feitelijk uitvoering van de wet. De feitelijke bestuurslasten en ICT-consequenties voor de provincie zullen in de loop van 2009 meer concreet in beeld komen en zijn mede afhankelijk van het overleg tussen VROM en IPO op dit punt.

Wijziging Wet luchtvaart

De minister van verkeer en waterstaat heeft in 2007 een heroverweging aangekondigd van de decentralisatie van luchtvaarttaken en bevoegdheden. Dit betekent een opschorting van de overdracht van taken en bevoegdheden voor de regionale en kleine burgerluchtvaart van rijk naar provincies. Naar verwachting wordt op zijn vroegst in de eerste helft van 2009 het wetsvoorstel “Regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens” vastgesteld. De provinciale bevoegdheden betreffen in hoofdzaak de vaststelling van de milieuruimte voor luchthavens (onder andere groeitaakstelling), de vaststelling van het fysieke ruimtegebruik rond luchthavens (ruimtelijk beleid), de handhaving van de vastgestelde kaders en het instellen van Commissies Regionaal Overleg voor de Luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. De decentralisatie van de luchtvaarttaken leidt tot een jaarlijkse structurele ophoging van het Provinciefonds.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	Bij besluitvorming over belangrijke ruimtelijke ingrepen inzicht geven in de ecologische, economische en sociaal-culturele effecten van het besluit en aangeven hoe met deze effecten om te gaan. Leidend tot duurzame ontwikkeling en duurzame leefomgevingskwaliteit van Drenthe.	Uitvoeren duurzaamheidseffectrapportage ten behoeve van besluitvorming over nieuw omgevingsbeleid.
5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid	<ul style="list-style-type: none"> ■ In 2020 reductie van 30% uitstoot CO2 ten opzichte van 1990. ■ Drenthe als proeftuin voor innovatie en kennisontwikkeling, onder andere gericht op evenwichtige bio-based economy en toepassing van duurzame transportbrandstoffen en groen gras. ■ Belangrijkste thema: grootschalige inzet op energiebesparing. Versterking bewustwording en duurzaam energiegebruik. ■ Versterking bodem als bron van duurzame energie en onderzoek naar mogelijke opslag van goederen. <ul style="list-style-type: none"> ■ Provinciale doelstelling voor CO2-reductie en aandeel duurzame energie en energiebesparing halen. ■ Hoger kennisniveau en een hogere innovatiegraad bij de energierelateerde sector realiseren. ■ Meer duidelijkheid over de kansen en bedreigingen van klimaatverandering. ■ De ruimtelijke gevolgen (van beperkt oppervlaktegebonden naar toenemend oppervlakgebonden) van klimaatverandering en duurzame energiesystemen doorvoeren in het ruimtelijke orderingsbeleid (Grounds for Change). ■ Grotere bewustwording creëren alsmede een duurzamer handelen van een hele brede doelgroep, variëren van bedrijven en overheden tot individuele burgers. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Heroriëntatie rol provincie, strategie, prioriteiten en uitvoering, in het kader van het op te stellen programma Klimaat en energie. ■ Uitvoeren programma Klimaat en energie, inclusief uitvoering Energieakkoord Noord-Nederland. ■ Opzetten gebiedsgerichte aanpak “Proeftuin Zuidoost-Drenthe”. ■ Uitvoeren Energieakkoord in samenwerking met de contractpartners. ■ Uitvoeren van onderzoek en pilotprojecten in (de proeftuin) Zuidoost-Drenthe (stromenstudie). ■ Treffen van emissiebeperkende maatregelen (met name beperking veenoxidatie). ■ Ontwikkelen van een instrumentarium (regelingen, tenders, cofinanciering) met als doel mitigatie-, adaptatie- en participatiemaatregelen te bevorderen. ■ Onderzoek uitvoeren naar de haalbaarheid van Kenniscentrum Klimaat op noordelijke schaal. ■ Ontwikkelen van een digitaal loket “Drenthe bespaart”. ■ Deelnemen aan het project Energy Valley. ■ Ontwikkelen van communicatie-instrumenten gericht op duurzaam handelen en bewustwording. ■ Realiseren van klimaatneutraal provinciehuis als voorbeeld.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Versterken duurzaamheid in ruimtelijke ordening en in economische ontwikkelingen. ■ Geen verslechtering huidige milieukwaliteit, luchtkwaliteit binnen wettelijke grenswaarden en waarborgen gezondheid van mensen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vaststellen uitvoeringsprogramma. ■ Uitvoering programma in samenspraak met externe partijen tot en met 2010.
5.15 Uitvoeringsprogramma externe veiligheid.	Verbeteren kennis en beperken risico's van zware ongevallen met gevaarlijke stoffen.	In samenspraak met externe partijen realisatie van provinciaal Uitvoeringsprogramma externe veiligheid 2006-2010.
5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Belasting kwaliteit leefomgeving verminderen door terugdringen emissies CO₂, SO₂, Nox, fijn stof en vluchtige stoffen. ■ Actualisatie milieuvergunningen en extra aandacht afvalpreventie, vervoersmanagement en duurzame bedrijfsvoering. ■ Aanpassen provinciale organisatie aan eisen Wabo. ■ In 2009 ISO-certificering van nieuwe processen. ■ Aanpassen organisatie aan nieuwe rol provincie als bevoegd gezag voor lucht-haven Groningen Airport Eelde, vliegveld Hoogeveen en activiteiten kleine luchtvaart c.q. luchtvaartbedrijven (wijziging Wet luchtvaart). ■ Implementatie van de Wabo per 1 januari 2010 in juridische zin. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Intensivering van screening actualisatie en eventuele aanpassingen. ■ Milieuvergunningen. ■ Uitvoeren projectplan Implementatie Wabo. ■ Speerpunt Wabo in kader van "Welkom in digitaal Drenthe". ■ Instellen bedrijvenloket Wabo. ■ Pilot implementatie Wabo. ■ In samenspraak met externe partijen: <ul style="list-style-type: none"> ■ verdere ontwikkeling professionalisering vergunningverlening; ■ intensivering samenwerking handhaving. ■ Concrete implementatie Samen sterker (proeftuin + follow up). ■ Effectuering decentralisatie taken en bevoegdheden Regelgeving burgerluchthavens en militaire lucht-havens, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> ■ vergunningverlening en handhaving; ■ verantwoordelijkheid voor Commissies Regionaal Overleg voor de luchthavens Groningen Airport Eelde en Hoogeveen. ■ Opleidingen. ■ Gevolgen Wabo voor lopende processen (ISO-certificering) - Begeleiding en nawerk van de implementatie. ■ Functioneren van de Handhavingstool, gericht op Wabo-samenwerking.

Handhaving

5.17 Adequat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen

Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen

Effectief handhaven van de regelgeving en de vergunningen is onmisbaar voor een provincie die ambitieuze doelstellingen heeft en die een belangrijke regierol heeft. Voor het vergroten van de effectiviteit en de efficiëntie van de handhaving is samenwerking tussen de betrokken partijen belangrijk. Op basis van de vastgestelde methodiek worden ketens en interventiemomenten in beeld gebracht. Jaarlijks is hiervoor onderzoek, analyse en projectondersteuning nodig.

Er zijn 3 regionale samenwerkingsverbanden die door de provincie geïnspireerd en gefaciliteerd worden door het coördinerende platform Samenwerking Handhaving Drenthe. De samenwerking is vastgelegd in bestuursovereenkomsten en wordt dan steeds geborgd voor een periode van 5 jaar. Verder stelt de SHD jaarprogramma's op. Bij toezicht en handhaving is een intensievere samenwerking tussen provincies, gemeenten en waterschappen noodzakelijk om de kwaliteit verder te verbeteren en om klaar te zijn voor mogelijk toekomstige wijzigingen in de handhavingsstructuur. Gevolg van de nieuwe ontwikkelingen zal in elk geval zijn dat de regierol

van de provincie op het gebied van toezicht en handhaving versterkt wordt. Het is noodzakelijk om hier nu al een impuls aan te geven.

Opruimactie Pest aan asbest

Naast het asbest op daken en in constructies wordt in Drenthe in het buitengebied veel “zwerfasbest” aangetroffen. Meestal zijn het oude golfplaten die ergens achtergelaten zijn. Gemeenten en provincie hechten er veel belang aan dat alle asbest, dat risico's voor de volksgezondheid oplevert, wordt opgeruimd.

Het platform Samenwerking Handhaving Drenthe heeft in zijn Jaarprogramma 2008 de opruimactie Pest aan asbest opgenomen om asbestdaken verantwoord en veilig te verwijderen. In 2008 en 2009 werkt het platform in het kader van deze actie nauw samen met LTO Noord Projecten, het Landelijk Overleg Milieuhandhaving, de milieupolitie en de gemeenten Meppel, De Wolden en Aa en Hunze.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.17 Adequaate uitoefening van toezicht naleving regelgeving en vergunningen.	<p>Actuele naleving regelgeving en vergunningen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Verbeteren kwaliteit handhaving. ■ Interbestuurlijk toezicht. ■ Verbeteren kwaliteit provinciale vergunningen en regels. ■ Relevante informatie over de uitvoering en naleving van regelgeving actief terugkoppelen naar beleidsontwikkeling en vergunningverlening. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren van toezicht en bevorderen van de naleving van provinciale regels en vergunningen. <ul style="list-style-type: none"> ■ Inventarisatie van relevante ketens, daarin actief zijnde actoren, van toepassing zijnde wet- en regelgeving en verdeling bevoegdheden (ketentoezicht). ■ Vaststelling uitvoeringsstrategie. ■ Gerichte handhavingacties. ■ Bewustwordingscampagne nakomen milieuregels richting burgers en bedrijven. ■ Intensivering samenwerking met gemeenten, noordelijke provincies en VROM-Inspectie ■ Versterken provinciale regietaak handhaving: <ul style="list-style-type: none"> ■ vaststellen Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving (1 regio-overeenkomst); ■ jaarlijks uitvoeren van 8 externe audits. ■ Provinciale regels en vergunningen bij de totstandkoming beoordelen op handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid. Daarbij tevens aandacht voor de wijze waarop toezicht en handhaving geregeld wordt bij nieuwe regels. ■ Intensivering operationele afstemming met vergunningverlening. ■ Bijdrage leveren aan belangrijke beleidsontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het nieuwe omgevingsbeleid.

Natuur en Landschap

5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe

Biodiversiteit is de centrale opgave in het natuurbeleid. Een belangrijk kernthema blijft de realisering van de EHS (zie ook 5.19.). Recent onderzoek heeft aangetoond dat een belangrijk deel van de biodiversiteit afhankelijk is van de landschappelijke kwaliteit van gebieden buiten de EHS en dus in samenhang met andere functies moet worden beoordeeld. Natuurinformatie weegt steeds zwaarder in de planvorming en wordt steeds meer gebruikt door externe partijen. De informatie is ook nodig voor het uitvoeren van gebiedsgerichte projecten en voor integrale planning. In het nieuwe omgevingsbeleid zijn ook nieuwe inzichten over natuurbeheer en ontwikkeling van gebieden met een hoge graad van natuurlijkheid opgenomen. Samen met

gemeenten zullen kaarten van landschappelijke kwaliteiten worden opgesteld, waarbij onder meer het belang voor biodiversiteit in beeld wordt gebracht. De basis hiervoor wordt gelegd in het project Natuur in Drenthe 2.

Een andere aanbeveling was op zoek te gaan naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van robuuste natuur in Drenthe. Het gaat om natuur met een hoge mate van natuurlijkheid. Wij willen op basis van onderzoek en overleg een keuze maken voor (een) gebied(en) om deze robuuste natuur (zich) te (laten) ontwikkelen.

5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur

Wij zien een belangrijke rol voor BoerenNatuur in de kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen, de professionalisering van de agrarische natuurverenigingen en de samenwerking en afstemming met andere spelers in het veld op het gebied van (agrarisch) natuurbeheer.

5.18.C Voorfinanciering Beheersplannen Natura 2000-gebieden

We hebben bij minister Verburg van LNV aangegeven dat de conceptbeheersplannen voor de 8 Natura 2000-gebieden, waarvoor de provincie Drenthe trekker is, vóór 1 september 2009 gereed zijn. Het gaat om de gebieden Drouwenerzand, Dwingelderveld, Fochteloërveen, Havelte-Oost, Leekstermeergebied, Mantingerbos, Mantingerzand en Norgerholt.

Dit is veel sneller dan eerder voorzien was. Aanvankelijk was namelijk sprake van eind 2010 en begin 2011. Wij krijgen van het rijk € 950 duizend voor het opstellen van de beheersplannen. Dit bedrag wordt in termijnen uitbetaald en wordt door de versnelde opstelling later ontvangen dan de kosten die gemaakt worden. Het gevraagde budget gaat als voorfinanciering gebruikt worden voor de rijks gelden die na 2008 vrijkomen.

We spelen hier in op de behoefte om snel(ler) duidelijkheid te krijgen in de gevolgen van deze plannen. Deze aanpak biedt (beperkt) de mogelijkheden om in overleg met LNV te treden om grenzen en doelen van de Natura 2000-gebieden bij te stellen.

5.19 Versnelde aankoop en inrichting van EHS

Realisatie van de EHS maakt deel uit van POP II. De mogelijkheden van aankoop van gronden zijn in Drenthe groter dan het door het Ministerie van LNV gefaseerd beschikbaar gestelde budget. Door het extra provinciale budget wordt het tempo van realisatie van de EHS aanzienlijk versneld en wordt effectief gebruikgemaakt van gebiedsgerichte processen en mogelijkheden in het landelijk gebied. Waar mogelijk worden bij de EHS ook andere doelstellingen gerealiseerd, zoals waterberging, recreatief medegebruik, vastleggen CO₂ en versterking van het landschap. Realisatie van de EHS vindt dan ook vaak plaats in het kader van integrale projecten, zoals de versnelde inrichting Eelder- en Peizermade en robuuste verbindingen (zie ook de doelen voor natuur en landschap)

Tevens wordt uitvoering gegeven aan het maatregelenpakket uit de Beheersplannen Natura 2000, waar met name in Havelte-Oost naar verwachting in 2009 mee begonnen wordt.

Het gevraagde budget betreft voorfinanciering, definitieve financiering (vaak cofinanciering) en financiering van apparaatskosten. Bij voorfinanciering gaat het om kosten die gemoeid zijn met de tijdelijke financiering van verwerven, inrichten, beheer en particulier natuurbeheer. Uitgangspunt is dat hiervan de definitieve financiering een verantwoordelijkheid van LNV (door middel van - de opvolger van - het ILG) blijft. Daarnaast zijn middelen nodig voor financiering (vaak cofinanciering) van extra maatregelen om de EHS te kunnen realiseren en waar geen ILG-budget voor beschikbaar is. Verder gaat het om benodigde extra inzet van menskracht, zoals het DLG-apparaat.

Tot nu toe werd het aankopen van natuurterreinen aangemerkt als een investering. Hiervan werden de kapitaallasten berekend en in de exploitatie opgenomen. De aanschaf van natuurterreinen is in principe voor de 'eeuwigheid' en heeft derhalve voor de provincie geen waarde meer. Daarom wordt voorgesteld met ingang van 2009 uit te gaan van het principe dat het aankopen van natuurterreinen geen investering is, maar een last voor de exploitatie.

Voor een versnelde inrichting van de EHS wordt in 2009 een bedrag van € 2 miljoen nodig geacht. In de voorjaarsnota 2009 zal aan de hand van een nadere uitwerking de benodigde middelen voor 2010 en volgende jaren worden gevraagd.

5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid

Bosuitbreiding draagt bij aan een duurzame ontwikkeling en sterkere kernwaarden van Drenthe. Het leidt tot versterking van de EHS, het landschap, recreatieve structuren, een aantrekkelijke woon- en werkomgeving en verbetering van het klimaat door vastlegging van CO₂. In het POP-2 is als ambitie geformuleerd dat in de periode 2004-2014 in milieubeschermingsgebieden en grenzend aan bestaande bos-, natuur- en recreatiegebieden en woonkernen 1.500 ha bosuitbreiding wordt gerealiseerd. Hiervan is ca. 1.000 ha gerealiseerd of in voorbereiding. Onze jaarlijkse bijdrage is bedoeld voor medefinanciering van 50% van de waardevermindering van de resterende ha's. De resterende 50% komt ten laste van het EU-budget. Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.18.A Uitwerken aanbevelingen symposium Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe (2007).	<ul style="list-style-type: none"> ■ Invulling geven aan aanbevelingen onderdeel Natuur. ■ Nauwere samenwerking op gebied van natuur. ■ Behoud en vergroting biodiversiteit en meer zicht op effectiviteit van specifiek natuurbeleid in Drenthe. ■ Drenthe profileren door unieke natuurkwaliteit te realiseren in gebieden waar natuurlijke processen leidend zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Intensiveren samenwerking voor behoud en vergroting bio-diversiteit in landelijk gebied buiten EHS, in samenhang met invullen groen-blauwe diensten en uitwerking van benadering leefgebieden soortenbeleid. ■ Verder operationaliseren van natuurinformatiesysteem. ■ Uitvoeren evaluatie en analyse van natuurbeleid aan de hand van de resultaten van het project Natuur in Drenthe. ■ Samen met gemeenten werken aan kaarten van natuurwaarden buiten de EHS.
5.18.B Kennisuitwisseling BoerenNatuur.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kennisuitwisseling tussen de agrarische natuurverenigingen en spelers binnen natuurbeheer en landschapsbeheer. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Invulling geven aan jaarlijks productplan BoerenNatuur.
5.18.C Voorfinanciering beheersplannen Natura 2000.	<ul style="list-style-type: none"> ■ 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden waar de provincie verantwoordelijk voor is. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Samen met de partners opstellen van 8 conceptbeheersplannen voor de Natura 2000-gebieden.
5.19 Versnelde realisatie van EHS.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Realisatie EHS-Drenthe in 2015 en realisatie instandhoudingsdoelstellingen Natura 2000. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Met jaarlijkse provinciale bijdrage EHS-gronden versneld aankopen, inrichten en bufferen.
5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid.	<ul style="list-style-type: none"> ■ 50 ha bosuitbreiding per jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Het pMJP voorziet in een bijdrage voor in de aanlegkosten van bos en de inkomstenderving met ingang van 1 januari 2008.

5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR

Deze prioriteit is inmiddels afgewikkeld.

Plattelandsontwikkeling (pMJP)

5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen

Het project Regiopark heeft als wezenlijk onderdeel van de Regiovisie Groningen-Assen voor de periode 2008-2015 een totale investeringsbehoefte van ca. € 60 miljoen. Realisatie van ambities uit de regiovisie worden voor maximaal 45% per project meegefinancierd uit het Regiofonds, i.c. ca. € 27 miljoen. Op grond van de afspraken rond de instelling en voeding van het Regiofonds is voor de periode 2008-2015 ca. € 10 miljoen beschikbaar voor het project Regiopark. De extra Drentse bijdrage is bedoeld als medefinanciering van het tekort van € 17 miljoen.

5.23.A Vitaal Platteland

In 2008 is gestart met de uitvoering van de statenmotie met betrekking tot het stimuleren van bottom-upinitiatieven in het sociaaleconomisch domein. Onze gebiedspartners, in het bijzonder gemeenten, zullen in 2009 wederom de nodige voorstellen indienen. Zoveel mogelijk worden deze initiatieven ingebed in het bredere pMJP-kader.

5.23.B Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied

In het kader van het pMJP zijn en worden in het landelijk gebied tal van belangrijke projecten uitgevoerd. Het lijkt ons een goede gedachte om de resultaten van dat beleid te accentueren met kunstobjecten. Wij zijn dit ook gewend bij onze belangrijke provinciale infrastructurele werken. We creëren eenzelfde soort regeling voor projecten binnen het pMJP.

5.24 Uitvoering Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën

In samenspraak met de betrokken medeoverheden is de Agenda voor de Veenkoloniën herijkt. Het Gebiedsprogramma 2008-2012 is vastgesteld. Publieke samenwerking is uitgangspunt van dit programma. Inzet is een structurele verbetering van het toekomstperspectief van het gebied via een brede aanpak. Belangrijke ontwikkelopgaven zijn: het creëren van aantrekkelijke woonmilieus (bijvoorbeeld in samenhang met vaarverbindingen), agribusiness (diversificatie, kennis, biomassa), informatie- en communicatietechnologie (ICT/LOFAR), toerisme (onder andere ontwikkeling spin-off van vaarverbindingen), het wegwerken van de achterstand in onderwijs en werkgelegenheid, innovatie en infrastructuur. Beleidsmatig is tot nu toe vooral noord-zuid naar de Veenkoloniën gekeken. Het nieuwe initiatief focust zich op de mogelijkheden van de oost-westoriëntatie. Het verbindt de recreatief aantrekkelijke gebieden Hondsrug en Westerwolde met elkaar. Het realiseren van een robuuste recreatieve, landschappelijke, ecologische en infrastructurele verbinding vergroot de toeristische potenties van beide gebieden. Ook de afgeleide ruimtelijke en economische ontwikkelingen profiteren daarvan. Wonen, (dag)recreatie, nieuwe vormen van landbouw en landschapsbouw kunnen deel uitmaken van dit schakelgebied. De planvorming vindt plaats in samenspraak met de betrokken partijen. Voor de bemensing van het projectbureau en bijbehorende proceskosten stellen de partners jaarlijks een bedrag beschikbaar.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen - Assen.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Binnen nationaal stedelijk netwerk Groningen-Assen realiseren van mooiste woon- en werklandschap van Nederland door: <ul style="list-style-type: none"> ■ versterken landschapsecologische samenhang; ■ vergroten belevingswaarde en recreatieve toegankelijkheid; ■ creëren van goede balans "rood-groen" voor stedelijke ontwerpogaven van Groningen, Assen, Leek-Roden en Hoogezand; ■ ontsluiten en aansluiten landelijk gebied (stedelijke uitloop) in stadsranden en beïnvloedingsfeer stedelijke kernen; ■ goede zonering recreatie en natuur in 4 "parels": Eelder- en Peizermeden en Leeksterdiep, Zuidlaardermeer en Hunze en Fochteloërveen en Norg. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitwerken concrete projecten. ■ Cofinanciering projecten, in aanvulling op bijdrage Regiofonds. ■ Verkennen mogelijkheden samenwerking derden voor verdere financiering blauwe en groene opgave, gerelateerd aan pMJP-gebied Noordwest-Drenthe.
5.23.A Vitaal platteland.	<ul style="list-style-type: none"> ■ In alle pMJP-gebieden positieve bijdrage leveren aan versterking economische structuur en leefbaarheid van dorpen en plattelandsregio's. Participatie gebiedspartners. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Met gemeenten en gebiedscommissies uitvoering geven aan initiatieven op sociaaleconomisch terrein.
5.23.B Kunstobjecten pMJP-projecten	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vergroting beeldkwaliteit van gerealiseerde pMJP-projecten, in de vorm van het plaatsen van kunstobjecten. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Inzet van (landschaps)architecten, beeldend kunstenaars en planologen, vormgevers bij ruimtelijke ordeningsprocessen.
5.24 Gebiedsprogramma Agenda voor de Veenkoloniën.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Structurele verbetering ruimtelijke en sociaaleconomische structuur door verbindings- en innovatieprojecten, die zich op 7 thema's richten: agribusiness, landschap, infrastructuur, toerisme, wonen, sociaaleconomische vernieuwing en regio's verbinden. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren Actieprogramma 2009 en volgende jaren. ■ Faciliteren projectbureau en stuurgroep.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 5: Leefomgeving	2009	2010	2011	2012
5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort, realisatie waterwinbergingsgebieden en combineren "blauwe en groene diensten"	500.000	750.000	1.000.000	0
5.2 Grote stap zetten in bestrijding van verdroging in gebieden met hoogste prioriteit	232.500	465.000	697.500	0
5.3 Verbetering waterkwaliteit Drentse beken en combineren 'blauwe en groene diensten'				
5.4 Opstellen innovatieve visie grondwater				
5.5 Versterken proces samenwerking alle partijen binnen waterketen				
5.6 Opstellen integraal beleidsplan ondergrond				
5.7 Actualisering bodemkaart				
5.8 Samenwerking met Drentse steden en bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	100.000	100.000	100.000	0
5.9 Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	69.000	69.000	69.000	0
5.10 Terugdringen milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	25.000	25.000	25.000	0
5.11 Taakstelling waterbedrijven	500.000	500.000	500.000	500.000
5.12 Impuls voor duurzame kwaliteit leefomgeving	430.000	430.000	430.000	0
5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid				
5.14 Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit	75.000	75.000	0	0
5.15 Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid	150.000	150.000	0	0
5.16 Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving				
5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen	173.000	210.000	188.000	0
5.18 Uitwerken aanbevelingen symposium "Samen werken aan natuur en landschap in Drenthe"	139.500	0	0	0
5.19 Versnelde aankoop en inrichting van Ecologische Hoofdstructuur	2.112.500	112.500	112.500	0
5.20 Koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid	350.000	350.000	350.000	0
5.21 Ontwikkeling natuurgebied LOFAR (is afgewikkeld)				
5.22 Ontwikkeling Regiopark Groningen-Assen				
5.23 Vitaal Platteland	500.000	575.000	575.000	0
5.24 Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën	200.000	200.000	200.000	0
Totaal programma 5: Leefomgeving	5.556.500	4.011.500	4.247.000	500.000

Moties

Motie 17 (Voorjaarsnota PLUS 2007) Energiebesparing

De staten hebben, vooruitlopend op het Programma klimaat en energie, aangegeven jaarlijks € 1 miljoen voor projecten en maatregelen ten aanzien van energiebesparing uit te willen geven. Deze motie houdt verband met prioriteit 5.13, Uitwerking klimaat en energiebeleid.

Met de vaststelling van het Programma klimaat en energie is uitvoering gegeven aan deze motie. De € 1 miljoen voor energiebesparing maakt deel uit van het totale budget dat gereserveerd is voor de uitvoering van dit programma.

In de statenvergadering van 26 juni 2008 hebben uw staten de navolgende een drie moties aangenomen op het gebied van klimaat en energie.

Motie 6 (Voorjaarsnota 2008) Revolverend fonds ten behoeve van energiebesparende maatregelen in woningen

Het instellen van een financiële regeling die het voor een grotere groep woningbezitters mogelijk maakt energiebesparende maatregelen te treffen.

Motie 8 (Voorjaarsnota 2008) Asbest en Energie

Het verwijderen van asbestdaken biedt een kans om te investeren in een energiedak. Onderzoek of er mogelijkheden zijn om versneld te starten met projectpartijen.

Motie 23 Stimuleren en uitdagen deelname Programma klimaat en energie

Het inzetten van financiële instrumenten op het gebied van mitigatie, waarbij initiatieven vanuit de markt een extra stimulans krijgen en anderen worden verleid goede prestaties te leveren.

De uitvoering van moties 6, 8 en 23 wordt opgenomen in het Actieprogramma klimaat en energie 2009.

Wat doen wij nog meer?

Waterhuishouding

- Vaststelling normering veiligheid boezemkaden.
- Uitvoering projecten Stedelijk waterbeheer in het kader van het Programma stad. Het betreft het initiëren en stimuleren van duurzame innovatieve waterbeheersingsprojecten.
- POP-uitwerking strategische grondwaterwinningen.
- Beschikbare middelen inzetten voor optimaal peilbeheer.

Waterkwaliteit

- Uitvoeren monitoring grondwater conform in 2006 opgesteld monitoringsplan dat voldoet aan Europese richtlijnen.
- Heroverweging grondwaterbeschermingsbeleid in relatie tot de conceptdoelen vanuit de Europese Kaderrichtlijn water.
- Opnemen van de waterdoelen en opgaven in het op te stellen stroomgebiedbeheersplan en het Regionaal waterplan (voorheen het provinciaal Waterhuishoudingsplan in het POP) en de POV.

Milieubeleid

- Een impuls geven aan een duurzaam behoud en herstel van de Drentse leefomgevingskwaliteit in de vorm van een uitvoeringsprogramma waarin een integrale aanpak voorop zal staan en dat tezamen met onze externe partners wordt opgesteld en uitgevoerd.
- Ontwikkelen en implementeren binnen de kaders van Milieu en Gezondheid het beleid op de thema's Lucht, Geluid, Externe veiligheid en Geur.
- Operationaliseren duurzame kwaliteit binnen de projecten in het kader van de Regiovisie Groningen-Assen.

Bodem

Bodemsanering

- Informeren en stimuleren van gemeenten, bedrijven en particulieren om over te gaan tot sanering/beheersing van risico's voor volksgezondheid en milieu.
- Uitvoeren van saneringen waar geen derden aansprakelijk voor te stellen zijn.
- Stimuleren van gemeenten tot het ontwikkelen van een eigen bodembeleid en het formuleren van kwaliteitsdoelstellingen, vastgelegd in een Bodembeheersplan.
- Actief stimuleren van samenloop tussen bodemsanering en uitvoeringsprojecten zoals landinrichting, infrastructurele werken, revitalisering bedrijventerreinen en stads- en dorpsvernieuwing en warmte-/koudeopslag.

Bodembescherming

- In kader van de Bestuursovereenkomst ILG wordt een Bodemvisie opgesteld.
- Drenthe levert dossiertrekker Interbestuurlijk dossierteam thematische bodemstrategie.
- Internationale samenwerking NW Europese landen ondersteunen en vanwege overeenkomsten in geologische ontstaanswijze(tijden) bevorderen van kennisuitwisseling en geotoerisme en de ontwikkeling van Geoparken (Unesco) door actieve deelname in de IUGS Pro-GEO Nordic Group.
- In IPO-verband actieve rol vervullen (trekker) met betrekking tot de onderwerpen Milieutekorten, Aardkundige waarden en Ondergrond.
- Stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen, onder andere op het gebied van aardkundige waarden, archeologie en cultuurhistorie.
- Ontwikkelen Bodemloket en website.
- Werken aan kennisontsluiting met betrekking tot gebruiksmogelijkheden van de ondergrond bodem- en grondwater (website; publicaties/artikelen/persberichten).
- Inzetten en verder ontwikkelen van ervaring op het gebied van participatieve werkvormen als beleids(ontwikkelings)instrument.
- Monitoren en evalueren bodemkwaliteit; meetnet verzuring.

Grondwaterbescherming

- Het systeem van het risicogeörienteerde grondwaterbeschermingsbeleid is operationeel. Als onderdeel daarvan wordt een inventarisatie uitgevoerd naar de reeds bestaande risico's. De maatregelen die hieruit naar voren komen, worden verwoord in een uitvoeringsprogramma dat samen met belanghebbenden opgesteld wordt. Vitens, het Waterbedrijf Groningen en de WMD zijn, samen met de provincie Drenthe, de beoogde medefinanciers van dit uitvoeringsprogramma.
- Verdere acties zijn:
- actief deelnemen in IPO-trajecten gericht op grondwaterbescherming;
- stimuleren van integraal werken en afstemming van sectorale ontwikkelingen;
- monitoren en evalueren grondwaterkwaliteit;
- monitoring en kennisontsluiting: zie bij Bodembescherming.

Vergunningverlening

- Coördinatie zonebewaking industrieterreinen.
- Voorbereiden en uitvoeren van de nieuwe wettelijke taken voor de provincie, waaronder de Wabo.
- Voortdurende verbetering van het vergunningverleningsproces (onder andere ISO 9001:2000).
- Beoordelen van de bedrijfsenergie- en/of milieuplannen industrie ten behoeve van de sturing op milieuprestaties van bedrijven.
- Milieueffectrapportage.
- Door middel van samenwerkingsconvenant met de gemeenten en de Regionale Brandweer Drenthe sturing geven aan de verbetering van de externe veiligheid in Drenthe.

Handhaving

Ketenhandhaving

Een keten is een samenstel van opeenvolgende actoren die handelingen uitvoeren met eenzelfde (afval)stofstroom. Een stofstroom kan bijvoorbeeld zijn verontreinigde grond, vuurwerk of elektronisch afval. Samen met onze Drentse handhavingpartners zullen wij op basis van een risicoanalyse de meest relevante ketens waar extra handhaving gewenst is in beeld brengen en waar nodig handhavend optreden.

Toezicht WM

De provincie heeft aan ca. 160 inrichtingen een milieuvergunning verstrekt. De provincie voert het toezicht op deze vergunningen uit. Op basis van kengetallen en prioriteit zal veelal meerdere keren per jaar een preventief bedrijfsbezoek worden uitgevoerd. Hiervoor zullen ca. 410 preventieve handhavingsbezoeken worden afgelegd.

Geluidmetingen

De Wet geluidhinder is ter voorkoming, beheersing en bestrijding van geluidshinder. De provincie controleert de milieuvergunningen op het aspect geluidsproductie. Er zullen 14 akoestische geluidmetingen worden verricht en 50 nachtmetingen bij volcontinuubedrijven.

Vuurwerk

Op grond van het Vuurwerkbesluit is de provincie bevoegd gezag ten aanzien van vuurwerk-evenementen.

In principe wordt elk evenement bezocht. Tevens verzorgt de provincie de vuurwerkcoördinatie in Drenthe.

Bodemsaneringen

In het kader van de WBB wordt toezicht gehouden op bodem- en grondsaneringen. In 2009 zullen alle saneringen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 75 saneringen.

Nieuwe bodemsaneringen worden getoetst op handhaafbaarheid. Van voltooide bodemsaneringen worden de evaluatierapporten beoordeeld.

Ontgrondingen

Op grond van de Wet ontgrondingen wordt toezicht gehouden op het uitvoeren van ontgrondingen waarvoor GS een vergunning hebben verleend. De in uitvoering zijnde ontgrondingen worden intensief gecontroleerd. In 2009 zullen alle ontgrondingen minimaal een of meerdere keren worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 45 ontgrondingen.

Boswet

De Boswet beschermt het aanwezige areaal bos voor de huidige en toekomstige generaties. De provincie heeft buitengewoon opsporingsambtenaren in dienst, die processen-verbaal opmaken indien er sprake is van een overtreding van de Boswet. De werkzaamheden bestaan grotendeels uit het controleren van kapmeldingen, vellingen van bomen en herplantingsplicht.

Natuurbeschermingswet

Sinds 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden. In 2009 zal de naleving van de voorwaarden zoals gesteld in beheersplannen, vergunningen en ontheffingen strikt worden gecontroleerd. Het betreft 16 terreinen die minimaal eenmaal per jaar worden gecontroleerd. Hiervan wordt een verslag van bevindingen gemaakt.

Flora- en Faunawet (FFW)

De FFW beschermt dier- en plantensoorten tegen uitsterven. Vooral de regulering van de ontheffingen van het jachtverbod ten behoeve van het beheer en schadebestrijding voor bepaalde diersoorten is een toezichttaak. Illegale jacht en stroperij wordt tegengegaan. In 2009 zullen alle ontheffingen minimaal een of meerdere keren worden gecontroleerd. Op jaarbasis betreft het ca. 60 ontheffingen. Daarnaast zullen er ca. 35 klachten worden afgehandeld.

Meldpunt Milieuklachten

Het Centraal Meldpunt Milieuklachten vormt het centraal punt dat burgers en bedrijven de mogelijkheid biedt meldingen over milieuklachten te doen. Op jaarbasis zullen ca. 300 meldingen worden ontvangen en behandeld.

Piketdienst

De Piketdienst Handhaving van de provincie Drenthe is een 24 uursbereikbaarheidsdienst om in geval van een calamiteit waarbij milieuschade kan optreden, snel en adequaat te kunnen handelen. Gedurende het hele jaar wordt de piketdienst door ca. 17 toezichthouders ingevuld.

Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (WHVBZ)

De provincie Drenthe is belast met het toezicht op de naleving van de WHVBZ. Hierdoor heeft de provincie de wettelijke taak om ervoor te zorgen dat bezoekers en zwemgelegenheden hygiënisch en veilig kunnen zwemmen. Onder de WHVBZ vallen naast zwemplaatsen in oppervlaktewater ook openbare zwembaden. In 2009 zullen alle inrichtingen 1 keer worden bezocht. Op jaarbasis betreft het ca. 200 inrichtingen. Ook wordt in samenwerking met de waterschappen een jaarlijkse zwembadfolder uitgegeven.

Natuur en landschap

- Realiseren van: EHS, robuuste verbindingen, ecologische verbindingen, landgoederen, bosuitbreiding, landschapsinrichting en het opheffen van barrières voor fauna bij infrastructuur via integrale uitvoering en financiering (via pMJP).
- Afstemming met en uitvoering van rijksbeleid voor natuur, bos en landschap.
- Nationale parken: Voorbereiding en inrichting van de voormalige landbouwenclave Noordenveld in het Nationaal Park Dwingelderveld. Herziening van het Beheer- en Inrichtingsplan Nationaal Park Drents-Friese Wold in nauwe samenhang met het op te stellen Beheersplan voor Natura 2000.
- Vereenvoudiging, implementatie en doorwerking van Programma Beheer. Dit leidt tot een vereenvoudigd stelsel, een verordening en implementatie in ILG. De verordening wordt door PS vastgesteld.
- Afhandelen van ontheffingaanvragen, verlenen machtigingen door de FBE, afhandelen vragen/verzoeken tot informatie over uitvoering FFW door provincie en FBE, voeren vooroverleggen over beoordeling natuurbeschermingswetvergunningplichtige projecten, afhandelen natuurbeschermingswetvergunningaanvragen.
- Op een verantwoorde wijze voldoen aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen en aan verbetering van landbouwgronden door het meewerken aan ontgrondingsaanvragen conform beleid in POP II (verlenen vergunningen).
- Meewerken aan een nieuwe zandwinning voor beton- en metselzand in Zuidwest-Drenthe.
- Ondersteunen IVN, het Drentse Landschap, BoerenNatuuren Landschapsbeheer Drenthe op basis van de met hen gemaakte prestatieafspraken.
- Ondersteunen van vrijwilligersorganisaties met een waarderingssubsidie.
- Wat betreft het informatiesysteem: uitvoeren monitoringsprogramma, actualiseren eigen ruimtelijke gegevens, uitwisseling gegevens met andere overheden, instellingen en werkgroepen, overzicht van alle beschikbare natuurgegevens in Drenthe.
- Uitvoering van de Boswet en de Natuurschoonwet en creëren van draagvlak (door middel van financiële bijdragen aan maatschappelijke partners).
- Beleidsontwikkeling en overleg over natuur, bos, landschap met de diverse partners in het buitengebied en interactieve planvorming op provinciaal en gemeentelijk niveau.

- Jaarlijkse actualisatie van het IGGD en het actualiseren van het Gebiedsplan foerageergebieden voor overwinterende ganzen. Dit is de basis van de SN en SAN. Deze subsidie-regelingen stellen wij jaarlijks open.
- Voorbereiding en implementatie van het nieuwe vereenvoudigde stelsel voor natuur- en landschapsbeheer.
- Gecoördineerde inzet voor het verkrijgen van Europese subsidies voor de uitvoering van het provinciaal beleid, bijvoorbeeld op het gebied van waterberging en natuur (INTERREG IV-B projecten WISER en RUBENS, Natura 2000 (LIFE Dwingelderveld en INTERREG IV-B project I-ED). Ondersteuning bieden aan onder andere gemeenten en waterschappen bij het verkrijgen van Europese subsidies voor het realiseren van provinciaal beleid.
- Monitoren van natuurwaarden door inventarisaties ten behoeve van het landelijk weidevogelmeetnet en vegetatieopnamen voor het landelijk meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit in natuurgebieden en het meetnet flora milieu- en natuurkwaliteit lijnvormige elementen.
- Actualisering van de natuurinformatie door eigen inventarisaties van broedvogels, flora en vegetatie en door het stimuleren van inventarisaties door andere organisaties en vrijwilligers, onder meer door assistentie bij de verwerking van de verzamelde gegevens. Daarnaast het verbeteren van de toegankelijkheid van het basisbestand en modernisering (digitalisering) van de gegevensinwinning in het veld.

pMJP

De uitvoering van het pMJP vindt plaats tussen 2007 en 2013. In 2013 zal de uitvoering zijn afgerond. In 2010, met de Midterm Review (MTR), zal de uitvoering flink op stoom zijn met zicht op realisatie in 2013.

De uitvoeringskosten PmJP werden tot 2009 gedekt door een bijdrage van de reserve Vitaal Platteland. Nu deze reserve is opgeheven zijn er geen middelen beschikbaar voor uitvoeringskosten PmJP. De uitvoeringskosten betreffen kosten die niet meegenomen zijn in het PmJP Programma, zoals proceskosten en communicatiekosten.

Versterken regierol provincie in het landelijk gebied

In het kader van de uitvoering van het pMJP voeren wij de regie over beleid, programmering en uitvoering in het landelijk gebied. Deze rol bouwen we in 2009 verder uit. Op elk van de pMJP-thema's worden uitvoeringsstrategieën ontwikkeld, die een nadere uitwerking krijgen in meerjarenprogramma's en gebiedsprogramma's. Voorts geven wij een impuls aan integrale gebiedsontwikkeling en de participatie van externe partijen hierin. Dit vraagt om een verdere ontwikkeling van de rol van de gebiedscommissie.

Klimaat en energie in het landelijk gebied

Het landelijk gebied vormt een van de pijlers van het Programma klimaat en energie. De desbetreffende doelen, middelen en instrumenten worden verbonden met het pMJP. Voorts wordt bezien of de gebiedsorganisatie van het pMJP kan worden benut voor de klimaat- en energie-doelen.

Overige activiteiten

- Subsidieverlening aan derden.
- Aansturing uitvoering pMJP DLG en Dienst Regelingen.
- Aansturing bestuursovereenkomst met het rijk.
- Uitvoeren Europees POP-programma.

Agenda

Onderwerp	Wanneer
Uitvoeringsplan Programma klimaat en energie	Voorjaar 2009
Nieuw omgevingsbeleid; Vaststelling stroomgebiedsvisies (Kaderrichtlijn water)	December 2009
Implementatie nieuwe Waterwet	Midden 2009
Besluitvorming waterberging Zuid-Drenthe	Voorjaar 2009
Bodemsaneringsprogramma 2010-2014	Najaar 2009
Voortgangsrapportage pMJP	Maart 2009
Vaststelling Verordening Programma beheer	Eerste helft 2009
Publiek-private samenwerking Amerdiep-gebied	?

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	165.946	6.890.100	5.556.500	4.011.500	4.247.000	500.000
	Waterhuishouding	1.302.371	1.824.006	1.825.963	1.707.924	1.726.733	1.754.032
	Milieubeleid	1.979.831	3.389.550	8.012.656	8.132.441	8.452.426	1.372.800
	Bodem	3.057.241	5.001.270	4.960.206	4.676.673	4.677.503	4.690.183
	Vergunningverlening	1.096.884	358.520	379.430	380.540	381.650	383.030
	Handhaving	191.550	228.250	275.470	213.130	216.050	219.010
	Natuur en landschap	4.942.732	3.620.434	3.182.860	3.114.880	3.105.350	3.072.726
	Plattelandontwikkeling (pMJP)	26.367.512	50.214.612	49.464.362	70.944.611	70.875.089	70.864.415
	Totaal lasten	39.104.067	71.526.742	73.657.447	93.181.699	93.681.801	82.856.196
Baten	Waterhuishouding	721.242	746.135	730.000	730.000	730.000	730.000
	Milieubeleid	16.228	0				
	Bodem	2.562.812	4.730.728	4.642.956	4.223.177	4.223.177	4.223.177
	Vergunningverlening	522.396	398.378	358.378	358.378	358.378	358.378
	Handhaving	62.105	17.850				
	Natuur en landschap	3.344.579	693.650	259.750	212.250	141.000	46.000
	Plattelandontwikkeling (pMJP)	24.101.681	44.300.446	43.366.717	64.667.235	64.667.235	64.667.235
	Totaal baten	31.331.043	50.887.187	49.357.801	70.191.040	70.119.790	70.024.790
Bestemming resultaat	Subtotaal voor bestemming	7.773.024	20.639.555	24.299.646	22.990.659	23.562.011	12.831.406
	Saldo reserve monitoring voormalige stortplaatsen	-45.475					
	Saldo reserve ontgrondenheffing	58.097	-11.345	-11.345	-11.345	-11.345	-11.345
	Reserve nationaal milieubeleidsplan	-195.940	-421.882				
	Reserve uitvoering 2e fase relatienota en natuur-ontwikkelingsbeleid	-231.159					
	Reserve uitvoering SOL Drenthe						
	Reserve grondwaterheffing	192.345	-100.000	-61.048	0	0	0
	Reserve provinciaal aandeel ILG	4.730.246	-145.828				
	Reserve vitaal platteland	614.476	-837.235				
	Subtotaal na bestemming	12.895.614	19.123.265	24.227.253	22.979.314	23.550.666	12.820.061

Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo € 2.130.705,-- hoger dan in 2008.

Het hogere /lagere saldo wordt ondermeer veroorzaakt door

- een verlaging van de uitgaven bij de prioriteiten van € 1.333.600,-- in 2009 t.o.v. 2008
- het verhogen van bestaande budgetten (trendmatig dan wel conform andere afspraken) voor een totaal bedrag van € 4.693.193,--
- het verlagen en beëindigen van budgetten ad € 1.187.824,--

De belangrijkste specificaties (boven de € 100.000,--) van vorenstaande bedragen zijn de volgende.

Verlaging prioriteiten

- Verlaging budget "ontwikkeling natuurgebied LOFAR" van € 2.750.000,--
- Verlaging budget "Vitaal Platteland" van € 500.000,--
- Verlaging budget "Inpassing veranderende EU- en nationale wetgeving" van € 130.000,--
- Verlaging budget "Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS" van € 500.000,--

Verhogingen van prioriteiten

- Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit € 139.500,--
- Realisatie waterwingebieden; comb blauw en groen € 450.000,--
- Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving € 200.000,--
- Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving € 173.000,--
- Versnelde aankoop en inrichting EHS € 2.000.000,--

Verhogen bestaande budgetten

- projecten milieu en energie: € 4.623.106,-- (hiervan is o.a. € 4.700.000,-- voor uitvoering van het programma Klimaat & Energie)
- Uitvoeringskosten pMJP € 402.319,--

Het verlagen en beëindigen van budgetten

- Lagere kosten bij uitvoering diverse projecten Natuur en Landschap: € 887.574,--
  - o.a. verlaging van het budget "bijdragen instandhouding Vitaal platteland" € 429.195,--
  - verlaging van het budget "opstellen beheersplannen Natura 2000" € 276.250,--
  - beëindiging van het budget "Strategic Fish Plan North Seas" € 175.000,--
- Diverse budgetten binnen ILG/plattelandontwikkeling: totaal € 750.250,--

De totale baten van het programma Leefomgeving zijn in 2009 per saldo bijna € 1.529.386,-- lager dan in 2008.

Het lagere saldo wordt veroorzaakt door:

Het verlagen en beëindigen van baten

- Natuur en Landschap diverse budgetten totaal: € 433.900,--
  - Afname van de bijdrage Rijk voor Natura 2000 van € 261.250,--
  - Beëindiging van de bijdrage Rijk voor Strategic Fish Plan North Seas van € 175.000,--
- Plattelandontwikkeling: diverse budgetten binnen het ILG en gaat daarbij om: € 933.729,--

Ter toelichting moet hierbij worden opgemerkt dat budgettaire fluctuaties bij dit programma voor een groot deel te maken hebben met het budgettaire patroon van rijksregelingen. Tevens vinden er door verdere verfijning binnen het programma herschikkingen plaats van budgetten. Ook is er gelijk aan het voorgaande budgetjaar een sterke samenhang tussen het patroon in de lasten en het patroon in de baten.

Programma 6. Middelen

Missie

De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is 'in control'. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen.

Doel (wat willen wij bereiken?)

Planning en control

Een financieel gezonde organisatie, blijkend uit toepassing van repressief toezicht door de toezichthouder en een goedkeurende verklaring van de accountant, ook op het gebied van de rechtmatigheid.

Personeel en organisatie

Een lerende organisatie met een attractief HRM-beleid en arbeidsvoorwaardenpakket met een strategische personeelsbezetting waarbij:

- een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie(structuur) gericht is op de primaire taakstelling van de provincie Drenthe;
- tijdig jonge medewerkers instromen, de flexibele inzet wordt vergroot en de door- en uitstroom in meerjarenperspectief is in evenwicht: "De juiste medewerker op de juiste plek op het juiste moment";
- maximaal 35% van de totale formatie is overhead.

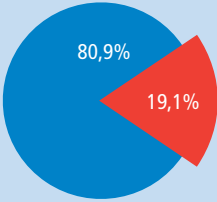
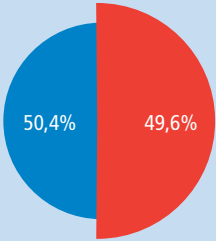
ICT Services

- Effectieve, planmatige en efficiënte inzet van ICT-toepassingen bij organisatieonderdelen op basis van procesverbetering. Tevens stimuleren van samenwerking met gemeenten en provincies.
- Efficiënte ondersteuning van de werkprocessen waarbij digitalisering, e-dienstverlening en mobiele werkplekken een belangrijke rol spelen.
- Verder professionaliseren van de ICT-functie en het planmatiger doorvoeren van wijzigingen om te komen tot een verdere modernisering van de ICT-infrastructuur en -architectuur.

Facilitaire voorzieningen

- Een efficiënt gebruik van een goed functionerend en veilig gebouw met een bijpassende infrastructuur en groenvoorziening.
- Een open, activiteitsgerelateerde werkomgeving die uitnodigt tot samenwerken, overleg en kennisuitwisseling en teamwerk en projectmatig werken bevordert.
- Een kwalitatief, ergonomisch en arbotechnisch verantwoorde inrichting.
- Goede bereikbaarheid van de facilitaire ondersteuning (reserveren vergaderruimte, catering, storingsen, drukwerk en dergelijke).
- Kwalitatief goede documentaire informatievoorziening.

Baten en lasten programma

	Lasten	Baten
Programma 6. Middelen	54.333.349	130.036.803
		
Overige programma's	229.868.297	132.204.686

Programma 6: Middelen	2.007	2.008	2.009	2.010	2.011	2.012
Totaal lasten	45.355.503	60.570.120	54.333.349	55.201.889	57.010.971	53.978.767
Totaal baten	120.706.592	124.703.912	130.036.803	132.628.107	135.544.691	138.685.922
Saldo	-75.351.089	-64.133.792	-75.703.454	-77.426.218	-78.533.720	-84.707.155

Kaderstellende nota's, regelingen, wetten etc.

- Provinciewet
- Wet financiering decentrale overheden
- BBV
- Regeling budgethouders provincie Drenthe
- Financiële verordening provincie Drenthe
- Controleverordening provincie Drenthe 2004
- Financieringsstatuut 2004
- Collectieve Arbeidsvoorwaarden Provincies
- Nota strategisch HRM
- Nota loopbaan, scholing en mobiliteit
- Nota Beoordelen en belonen
- Nota werving en selectie
- Regeling jaargesprekken
- Mandaatbesluit
- Organisatieverordening
- Belastingwetgeving
- Regelgeving van het ABP
- (Arbo)normen en (brandweer)voorschriften voor de huisvesting, inrichting en meubilair
- Milieuhygiënenormen (HACCP) en kwaliteitsnormen omtrent catering
- Archiefwet en Archiefbesluit
- Provinciale inkoopvoorwaarden
- Nota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 (juni 2006)
- Wet op de authentieke basisregistraties (exacte naam p.m.)
- Verklaring e-dienstverlening tussen IPO, rijk, UvW en VNG
- BurgerServiceCode (door PS vastgesteld als normenkader voor e-dienstverlening)

Ontwikkelingen

Motorrijtuigenbelasting

Vooralsnog wordt bij de ontwikkeling van de opbrengst van de provinciale opcenten 2009 uitgegaan van een groeiverwachting van 2% van het wagenpark. Op dit moment is de verwachting nog (volgens een scherp scenario), dat de groeitrend van het wagenpark, alsmede de verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen, zich de komende jaren zal continueren. Mede gezien de ontwikkeling van de – sterk stijgende – brandstofprijzen en de sterke stimulering van overheidswege van het gebruik van milieuvriendelijke auto's wordt echter de kans groter dat het huidige scenario op termijn wellicht bijgesteld zal moeten worden.

Daarnaast zijn de opcenten op de MRB als provinciaal belastinggebied onderwerp van discussie. Dit heeft vooral te maken met de op handen zijnde vervanging van de motorrijtuigenbelasting door het zogenoemde "rekeningrijden". Als gevolg van deze ontwikkeling wordt meer in het algemeen gekeken naar het toekomstige provinciale belastinggebied en ook naar de financiële consequenties die een wijziging hiervan zou kunnen hebben. Bij het rijk bestaat de vraag of een vervangende belastingbron dezelfde omvang moet hebben, mede gezien de toegenomen bestedingsmogelijkheden van provincies door de sterke waardevermeerdering van hun aandelenbezit in de energiesector. Dit aandelenbezit verschilt echter sterk per provincie; de provincie Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder in Essent.

Provinciefonds

Op nationaal niveau is momenteel een discussie gaande over een herziening van de verdeelsystematiek voor de algemene uitkering uit het provinciefonds. In het algemeen wordt de huidige verdeelsystematiek niet meer als adequaat gezien. De destijds in de systematiek aangebrachte bestuurlijke correcties zijn onderwerp van kritiek. Ook is geconstateerd dat de inkomsten van provincies uit de motorrijtuigenbelasting en de Overige Eigen Middelen (OEM), waaronder onder meer de inkomsten uit aandelenbezit vallen, de laatste jaren sterk zijn toegenomen. De mate waarin die inkomsten zijn toegenomen verschilt echter sterk per provincie. Voor de provincie Drenthe zijn de inkomsten uit de MRB relatief beperkt toegenomen. Verder heeft de provincie Drenthe, zoals reeds hiervoor gemeld, een relatief klein aandelenpakket in Essent. In 2009 zal de discussie over de verdeelsystematiek verder gevoerd worden op basis van een door de Raad voor de financiële verhoudingen uit te voeren onderzoek. Het IPO heeft in voorbereiding op dit onderzoek prof. dr. W.A.G. (Willem) Vermeend en prof. dr. G.J. (Jan) van Helden voorbereidende gesprekken met de provincies laten voeren. De onderzoekers hebben inmiddels een advies uitgebracht. Belangrijke conclusie is dat niet alleen de verdeling van het Provinciefonds ter discussie staat, maar ook de omvang. De verbeterde vermogensposities en de daarmee samenhangende gestegen winstuitkeringen van een aantal provincies, kunnen bij het rijk de reactie oproepen dat een korting op de algemene uitkering gerechtvaardigd is. Complicerend bij de discussie over de verdeelsystematiek zijn de veranderingen in het takenpakket van de provincies (Bestuursakkoord rijk-provincies).

Aandeelhouderschap Essent

Een meerderheid van de aandeelhouders van Essent heeft ingestemd met de strategie voor het commerciële deel van Essent, het productie- en leveringsbedrijf, om op termijn aansluiting te zoeken bij een internationale partner. Consequentie is vervreemding van de aandelen op korte termijn op een voor Essent en de aandeelhouders goed gekozen moment. Deze groep aandeelhouders vindt het aanhouden van de aandelen niet meer noodzakelijk om de desbetreffende publieke belangen te dienen. Het op korte termijn vervreemden van de aandelen wordt door deze groep ook gezien als financieel het meest verstandig. Drenthe is een relatief kleine aandeelhouder en moet nog een besluit nemen over mogelijke vervreemding van de aandelen

Essent. Daarbij zal een zorgvuldige beoordeling worden gemaakt van de te borgen publieke belangen, alsmede van het financiële perspectief. Het feit dat andere aandeelhouders besloten hebben hun aandelen te vervreemden, betekent niet automatisch dat Drenthe dit ook zal gaan doen. Een veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening is van essentieel belang voor de Nederlandse en dus ook de Drentse burgers. De aandelen van het niet-commerciële deel van Essent, het netwerkbedrijf, dat per 1 januari a.s. onder de naam Enexis verder gaat, dienen in overheidshanden te blijven. Ten aanzien van het netwerkbedrijf hebben de aandeelhouders aangegeven dat dit over voldoende investeringsruimte dient te beschikken. Mogelijke financiële consequenties van deze ontwikkeling zijn in deze begroting nog niet meegenomen.

Personele lasten

Om integraal management goed invulling te geven binnen de provincie Drenthe, zetten wij vanaf 2009 in op het sturen van de personele lasten op basis van budgetten. Wij willen het management maximale flexibiliteit geven binnen de met uw staten afgesproken budgetten. Op deze manier kan adequaat worden ingespeeld op de vele ontwikkelingen waar provincies momenteel mee worden uitgedaagd. Het gaat hierbij om een verschuiving van het sturen op input naar het sturen op output en doelrealisatie. Kortom, uw staten stellen de kaders vast, maar de concrete bedrijfsvoering van de provincie wordt overgelaten aan het management. Daarmee wordt formatie (aantal fte's) en formatie-opbouw (soort fte's) niet langer gezien als een directe zaak van het bestuur. In de paragraaf Bedrijfsvoering van deze begroting (paragraaf 2.5) is dan ook geen formatietabel opgenomen. In 2009 zullen de totale personele lasten ruim € 36 miljoen bedragen. In de navolgende tabel staat een nadere onderverdeling van de personele lasten.

Wegen en Kanalen	4.824.248
Duurzame Ontwikkeling	5.259.599
Sociaal-Economische Ontwikkeling	5.443.653
Ruimtelijke Ontwikkeling	4.938.334
Management Ondersteuning	3.579.043
Facilitaire Ondersteuning	5.478.089
Directie	271.525
Bestuur en Communicatie	1.601.397
Programma- en Projectmanagement	523.580
Concernstaf	356.217
Statengriffie	362.411
Gedeputeerde staten	645.819
Oud GS/PS	633.164
Statenleden	670.515
Commissaris van de Koningin	190.499
Medewerkers buiten afdeling	1.405.420
	36.183.512

De personele lasten over 2009 komen overeen met de geraamde lasten voor 2009 in de meerjarenraming 2008-2011 uit de door uw Staten goedgekeurde begroting 2008. In de raming is rekening gehouden met de in het kader van de reorganisatie geraamde inverdieneffecten (voor 2009 € 1.250.000,--).

Financieringsstatuut

Met ingang van 2009 zal een nieuw financieringsstatuut aan de orde zijn. Dit statuut is noodzakelijk om aan te sluiten bij de actuele ontwikkelingen in de financiële wereld, maar ook om duidelijke en actuele regels te hebben voor de provinciale treasury. Het is niet uitgesloten dat de

provincie de komende jaren een grotere hoeveelheid kasmiddelen te beheren heeft, als gedacht wordt aan middelen die beschikbaar komen als onderdeel van het RSP/ZZL en een eventuele verkoop van aandelen Essent.

Wat zijn de prioriteiten en wat gaan we eraan doen?

6.1 Organisatieontwikkeling

Om de ambities van het college waar te maken hebben we een organisatie nodig die daarbij past. In de organisatieontwikkeling speelt het programma Samen Sterker in Actie! een belangrijke rol. Het programma richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie. Voor meer informatie over het programma Samen Sterker in Actie! verwijzen wij graag naar de paragraaf Bedrijfsvoering (paragraaf 2.5).

Verder wordt ingezet op een adequate invulling van de nieuwe organisatiestructuur, op een zoveel mogelijk budgettair neutrale wijze. Daarbij willen wij bereiken dat de organisatie zich vooral op de primaire processen - wat bereiken we in de Drentse samenleving - richt. Intern is daarbij de inzet, de overhead te beperken tot een aanvaardbare maximale omvang van 35% van de totale formatie. Voor 2009 zetten wij in op het terugbrengen van de overhead naar 37%. In 2009 zal versneld fors worden geïnvesteerd in strategische personeelsplanning. Dit gegeven de nieuwe organisatiestructuur en de gewenste organisatiecultuur, alsmede externe ontwikkelingen, zowel op HRM-gebied (vergrijzing, ontgroening, levensfasebewust personeelsbeleid) als beleidsmatig (rapport Lodders, Bestuursakkoord, rapport Rollen en taken). Beoordeeld zal worden, zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin, in hoeverre de provincie klaar is voor de toekomst. Deze analyse zal vervolgens leiden tot concreet te nemen maatregelen en acties. De ingezette instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning, zullen ook in 2009 worden voortgezet.

Voor vrijwel alle complexe P-dossiers is inmiddels een passende oplossing gevonden. Naar alle waarschijnlijkheid zal voor een paar dossiers in 2009 een oplossing worden gevonden. Bij alle dossiers is en wordt dezelfde zakelijke lijn gehanteerd.

6.2 Digitalisering

Ook onze eigen organisatie is in ontwikkeling. Wij zijn altijd op zoek naar effectieve en efficiëntere werkwijzen die aansluiten op onze ambities als provincie. Een nieuw in te voeren huisvestingsconcept neemt digitalisering als uitgangspunt. Maar ook de toenemende dienstverlening via de Website (zie programma De provincie dóet ertoe!) maken dat de "backoffice" steeds meer digitaal moet werken.

Digitaal vastgelegde kennis, digitale processen en digitale archieven zijn nodig en onvermijdelijk. Informatie: any time, any place. Nog een ander feit speelt een belangrijke rol: na 2008 stromen veel oudere medewerkers uit. En de arbeidsmarkt is dan naar verwachting krap. Met gerichte inzet van IT kunnen wij intern kennisverlies voorkomen, efficiënter werken en wij geven jongere medewerkers een instrument waar ze mee zijn opgegroeid. Zo blijven wij ook een interessante, moderne werkgever.

In de komende periode zullen wij vooral inzetten op de brede invoering van digitale stroom, werkprocessen en de digitalisering van het archief (op basis van een in 2007 afgeronde pilot). In 2008 is een begin gemaakt met het digitaliseren van 23 werkprocessen en dit loopt door tot in 2011. Deze processen worden naast gedigitaliseerd, ook gestroomlijnd en “slimmer” gemaakt, zodat er voor werknemers meer tijd overblijft voor het “echte werk”. Ook vervangen we het verouderde personeelssysteem. Op de interne website (huisnet) worden kennissystemen beschikbaar gesteld.

Vanwege de grotere afhankelijkheid van IT wordt omwille van de continuïteit een externe uitwijkvoorziening voorzien. Samen met de gemeente Assen onderzoeken we de mogelijkheid tot een gezamenlijke investering voor een externe locatie, aangesloten op het lokale glasvezel-netwerk.

6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten

In 2009 blijft het Stimuleringsfonds Drentse projecten een centraal instrument voor gebiedsgerichte cofinanciering voor relatief grote projecten. Voorstellen op dit vlak blijven wij aan uw staten deze collegeperiode op verschillende terreinen voorleggen, waarbij het met name gaat om als cofinanciering voor Europese programma's of bijdragen aan relatief grootschalige projecten om zodoende financiering mogelijk te maken. De verschillende ambities staan vermeld onder de programma's in hoofdstuk 2.

Prioriteiten	Resultaten	Activiteiten 2009
6.1 Organisatieontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> ■ Een slagvaardige, compacte en flexibele organisatie, gericht op de primaire taakstelling van de provincie. ■ Op termijn inverdieneffecten vanwege minder managementfuncties. ■ Focus op de primaire processen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitrol programma Samen Sterker in Actie!. ■ Verder implementeren reorganisatie. ■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie. ■ Investeren in en versnellen van strategische personeelsplanning. ■ Oplossen van complexe P-dossiers. ■ Instroom-, doorstroom- en uitstroomactiviteiten ten behoeve van personeelsplanning.
6.2 Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> ■ Voldoen aan de doelen rond interne bedrijfsvoering die in de statennota Welkom in digitaal Drenthe 2.0 vastgesteld zijn. ■ Digitaal werken is daarbij een voorwaarde voor het slagen van het nieuwe huisvestingsconcept en het voeden en verwerken van digitale diensten via de interne en externe sites. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Een nieuw Uitvoeringsprogramma bedrijfsvoering is in de maak. Het gaat dan om: <ul style="list-style-type: none"> ■ digitalisering van post, stroomstroom en archieven ■ stroomlijning van bedrijfsvoeringssystemen, alsmede de vervanging van het personeelssysteem ■ bouw van kennissystemen ■ uitwijkvoorzieningen
6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten	Vanuit een gebiedsgerichte aanpak worden meer omvangrijke en grootschalige projecten van de grond getrokken.	Uitwerken en uitvoeren van diverse concrete projectvoorstellen voor het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

Financieel overzicht prioriteiten

Programma 6: Middelen	2009	2010	2011	2012
6.1 Organisatieontwikkeling	2.075.000	1.569.750	1.564.342	1.000.000
6.2 Digitalisering	750.000	150.000	400.000	150.000
6.3 Stimuleringsfonds Drentse projecten				
6.4 Proceskosten				
Totaal Programma 6: Middelen	2.825.000	1.719.750	1.964.342	1.150.000

Moties

Motie 13

Deze motie houdt in dat er extra parkeerplaatsen gerealiseerd dienen te worden voor gehandicapten bij de ingang van het provinciehuis. Er is reeds uitvoering gegeven aan deze motie in augustus 2008.

Motie 14: Onderbesteding (CDA en VVD)

Op 25/26 juni hebben uw staten motie M14 aangenomen met als onderwerp Onderbesteding. In de motie wordt gevraagd de aanbevelingen vanuit de rapportage van de Rekenkamer Oost-Nederland van april 2008 over te nemen en bij (verwachte) onderbestedingen van meer dan € 500.000,- dan wel 10% van het totaal der lasten per programma in de diverse rapportages toe te lichten conform het model van de Rekenkamer Oost-Nederland. Wij geven uitvoering aan deze motie. De resultaten hiervan zullen in de Werkgroep Programmabegroting in september 2008 aan de orde komen.

Wat doen wij nog meer?

Planning en control

- Uitvoering geven aan P&C-cyclus (Voorjaarsnota begroting, rapportages, jaarverslag).
- Verder uitbouwen treasuryfunctie (waaronder Liquiditeitenbegroting, aanpassing financieringsstatuut).
- Uitvoeren verdere SISA-regelingen.
- Uitvoeren Controleplan.
- Het actueel houden van de financiële administratie.
- Applicatiebeheer van het bedrijfsvoeringssysteem.
- Verstrekken financiële adviezen aan directie en management.
- Uitzetten en aantrekken van geldmiddelen.
- Kaderstelling bedrijfsvoering.

Informatievoorziening en automatisering

- Binnen dit programma worden ook activiteiten ontwikkeld in het kader van de verbetering van de informatiebeveiliging (op basis van de landelijke Code voor Informatiebeveiliging), opleidingen en financiering van de deelname in het programma e-provincies (IPO). Verder lopen er diverse migratieprojecten.
- Aanbesteding en uitrol van 500 nieuwe werkplekken.
- Aanbesteding en vervanging van netwerkbekabeling (in relatie met renovatie).
- Realisatie van een externe computerlocatie voor opslag, remote back-up en uitwijk.

- Vervanging van centrale server systemen, inclusief sanering van besturingssystemen.
- Vervanging van het personeelsinformatiesysteem Beaufort.

Voor het onderdeel digitalisering van de bedrijfsvoering spelen de volgende zaken.

- Ingevoerd een documentsysteem en een beschikbaar dynamische digitaal archief.
- Gunning van een nieuw personeelsinformatiesysteem.
- Digitalisering van personeelsdossiers.
- Invoeren van een kennissysteem op Huisnet.
- Bouw van basisregistraties om aan te sluiten op landelijke voorzieningen (als DigiD).
- Als onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Welkom in digitaal Drenthe 2007-2008 wordt erop ingezet dat www.drenthe.nl qua dienstverlening voldoet aan de normen van advies.overheid.nl (staat op minimaal de vierde plaats in de provincie-monitor).

Communicatie

- Communicatieadvisering in alle fasen van het beleidsproces.
- Communicatieadvisering GS.
- Interne communicatie: advisering directie en afdelingshoofden; daarnaast uitvoeringsactiviteiten: onder andere berichtgeving Huisnet en samenstelling/eindredactie personeelsblad.
- Nieuwe media: verantwoordelijk voor actualisatie en eindredactie website.
- Relatiemanagement: activiteiten representatie en evenementen.

Facilitaire voorzieningen

De afdeling Facilitaire Ondersteuning verzorgt producten en diensten op het gebied van huishoudelijke diensten, documentaire informatievoorziening, ICT, GIS/cartografie en secretariële ondersteuning. Het energie- en milieumanagementsysteem wordt verder ontwikkeld en onderhouden.

Agenda

Onderwerp	Wanneer
Jaarstukken 2008	Juni 2009
Voorjaarsnota 2009	Juli 2009
Eerste Bestuursrapportage 2009	Juli 2009
Tweede Bestuursrapportage 2009	Oktober/november 2009
Begroting 2010	Oktober/november 2009

Wat mag het kosten?

	Product/Prioriteiten	Rekening 2007	Begroting 2008	Begroting 2009	Begroting 2010	Begroting 2011	Begroting 2012
Lasten	Prioriteiten	1.494.335	8.440.226	1.825.000	719.750	964.342	150.000
	Financiering en algemene dekkingsmiddelen	43.861.168	52.129.894	52.508.349	54.482.139	56.046.629	53.828.767
	Totaal lasten	45.355.503	60.570.120	54.333.349	55.201.889	57.010.971	53.978.767
	Totaal baten	120.706.592	124.703.912	130.036.803	132.628.107	135.544.691	138.685.922
Bestem- ming resultaat	Subtotaal voor bestemming	-75.351.089	-64.133.792	-75.703.454	-77.426.218	-78.533.720	-84.707.155
	Saldo reserve voor algemene doeleinden	-20.699.795	-8.891.153	740.980	-2.128.293	-3.479.554	10.433.170
	Saldo saldireserve	-6.293.233	-18.458.978	-1.022.381	-33.148	0	0
	Saldo reserve flexibel beleid	-375.078	-118.653				
	Saldo egalisereserve uitvoering college-programma	-1.575.000	-1.575.000				
	Saldo risicoreserve btw-compensatiefonds		-2.458.166				
	Saldo stimuleringsfonds drentse projecten	22.181.061	2.603.295	7.118.416	294.570	-400.000	6.700.000
	Saldo Risicoreserve		19.000.000				
	Saldo van de reserve kunstwerken		-5.547.000				
	Subtotaal na bestemming	-82.113.134	-79.579.447	-68.866.439	-79.293.089	-82.413.274	-67.573.985

Toelichting op verschillen tussen 2008 en 2009

De totale lasten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo ruim € 6,2 miljoen lager dan in 2008.

Het lagere saldo wordt in belangrijke mate veroorzaakt door:

- Een lager budget van ruim € 4,1 miljoen voor organisatieontwikkeling; Het beschikbare bedrag in 2008 is € 5,3 miljoen, waarvan € 2,1 eenmalig door kredietoverheveling van 2007. Het budget is bestemd voor een tweetal activiteiten. Een gedeelte van ruim € 4,1 miljoen is bestemd voor het oplossen van personele knelpunten als gevolg van de reorganisatie. Het resterende bedrag is bestemd voor activiteiten op het gebied van organisatieontwikkeling.
- Het budget voor proceskosten ad € 1.850.000 vervalt met ingang van 2009.
- Een stijging van de post voor salarissen en sociale lasten met ca. € 1 miljoen naar ruim € 36 miljoen. Ca. € 300.000 hiervan is het gevolg van reguliere salarisstijgingen conform de CAO. De resterende stijging wordt veroorzaakt door de kosten van personeel dat in dienst van de provincie is, maar waarvan de kosten worden gedekt door detachering.
- Een lager budget voor digitalisering van € 600.000. Het budget voor 2008 is inclusief een eenmalige overheveling van 2007 van ruim € 200.000. Bij het beschikbaar stellen van de kredieten voor de jaren 2009 en volgende in de voorjaarsnota 2007 plus is al een jaarlijkse verlaging van de budgetten voorzien. Het budget van € 250.000 in 2011 is beschikbaar gesteld in de Voorjaarsnota 2008.

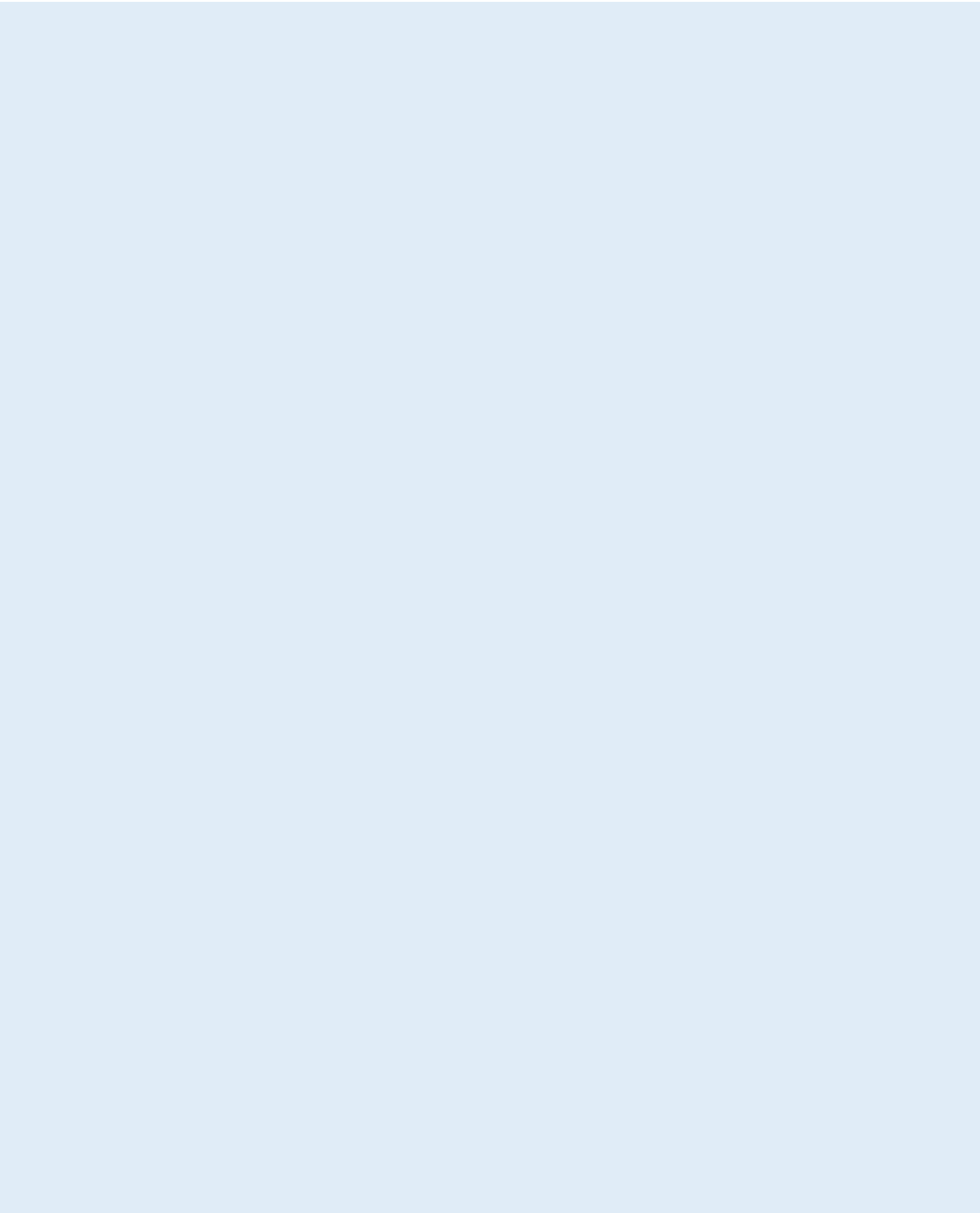
De totale baten van het programma Middelen zijn in 2009 per saldo € 5,3 miljoen hoger dan in 2008.

Het hogere saldo wordt veroorzaakt door:

- Een hogere inkomst uit het Provinciefonds van € 3,3 miljoen. De raming is gebaseerd op de junicirculaire 2008.
- Een hoger geraamde opbrengst van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting van € 1,5 miljoen.

- Een hogere bijdrage van € 700.000 van de kostenplaats kapitaallasten. De hogere bijdrage is het gevolg van hogere saldi van de reserves, waardoor een hogere bespaarde rente wordt gerealiseerd.
- De rente opbrengst van belegde kasgelden loopt in de komende jaren terug. Naar verwachting zal de omvang van beschikbare liquide middelen teruglopen door het uitvoeren van een aantal investeringen.

I Beleidsbegroting

I.2 Paragrafen

Paragraaf 2.1 Lokale heffingen

1 Grondwaterheffing

Op grond van het bepaalde in artikel 48 Grondwaterwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het onttrekken van grondwater. De regels die de provincie hanteert bij de grondwaterheffing zijn neergelegd in de verordening op de heffing en de invordering van de grondwaterbelasting.

De regels die de provincie hanteert voor het onttrekken van grondwater zijn vastgelegd in de Provinciale omgevingsverordening (POV). De POV bevat regels voor onttrekkingen met het oog op bronbemaling, beregening of bevoeiing, noodvoorzieningen en grondwatersaneringen. De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de grondwaterheffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

- a. maatregelen direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van de nadelige effecten van onttrekking en infiltraties, voor zover die niet voor rekening kunnen worden gebracht van de vergunninghouder
- b. voor grondwaterbeheer noodzakelijke kosten
- c. onderzoek en advies door commissie van deskundigen
- d. bijhouden openbaar register
- e. schade-uitkering als gevolg van wijziging vergunning en in situaties waar veroorzaker moeilijk aanwijsbaar is

Inkomsten

De belasting wordt geheven naar de onttrokken hoeveelheid grondwater gemeten in kubieke meters.

Indien op grond van de vergunningvoorschriften water wordt geïnfiltreerd, wordt op aanvraag van belastingplichtige het aantal kubieke meters geïnfiltreerd water in mindering gebracht op de voor de belasting te hanteren onttrokken hoeveelheid grondwater.

De hoogte van de heffing wordt vastgesteld door provinciale staten door middel van de notitie Kostenopzet Reserve grondwaterheffing. Jaarlijks wordt het tarief verhoogd met de gemiddelde prijsindex voor gezinsconsumptie. Voor 2008 geldt een tarief van € 1,032 per 100 m³ onttrokken hoeveelheid grondwater. De te betalen heffing mag naar beneden afgerond worden op hele euro's. De belasting wordt verschuldigd op het moment waarop het grondwater wordt onttrokken en moet op aangifte worden voldaan.

De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 720.000,--.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij invordering van de grondwaterbelasting wordt geen kwijtschelding verleend.

Toekomstige ontwikkelingen

Het Ministerie van Financiën is momenteel bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden voor de overheveling van de (rijks)grondwaterbelasting naar een provinciale bestemmingsheffing.

2 Heffing ontgrondingen

Op grond van artikel 21f Ontgrondingenwet hebben provinciale staten bij wijze van belasting een heffing ingesteld op het ontgronden van stoffen. De regels die de provincie hanteert bij de ontgrondingenheffing zijn vastgelegd in de Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000. De regels die de provincie hanteert bij een ontgroning staan vermeld in de Ontgrondingenwet en in hoofdstuk 8 van de Provinciale omgevingsverordening (POV). De bestedingsmogelijkheden voor de provincie van de ontgrondingenheffing zijn limitatief in de Ontgrondingenwet opgenomen.

Kosten die onder de heffing zijn gebracht.

Na de laatste wijziging van de Ontgrondingenwet (in werking getreden per 1 februari 2008) wordt op grond van de Heffingverordening Drenthe 2000 nog een heffing in rekening gebracht voor:

- a. ten hoogste 50% van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen
- b. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26, Ontgrondingenwet

Inkomsten

De heffingsplicht rust op alle houders van vergunningen en machtigingen, behalve als het vergunningen en machtigingen betreft die gelden voor minder dan 10.000 m³ vaste stoffen. De heffing heeft betrekking op de hoeveelheden bodemmateriaal gemeten in profiel van ontgraving (zgn. vaste kubieke meters). Het gaat daarbij om de brutohoeveelheden, los van de vraag of het al dan niet verhandelbare specie betreft.

Het tarief bedraagt € 2,25 per 100 m³ hoeveelheid stoffen. € 1,80 per 100 m³ wordt gebruikt voor de kosten onder punt a en € 0,45 per 100 m³ wordt gebruikt voor de kosten onder punt b. De belastingschuld ontstaat op het tijdstip dat de vergunning of machtiging is verleend en wordt door middel van aanslag opgelegd.

De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 10.000,--.

Teruggaaf

Indien een vergunning of machtiging wordt vernietigd of ingetrokken dan wel wordt gewijzigd, vindt teruggaaf van de heffing plaats.

Geen teruggaaf vindt plaats over de hoeveelheid stoffen die reeds is gewonnen. Teruggaaf blijft ook achterwege indien het bedrag dat moet worden teruggegeven minder bedraagt dan het in artikel 21f Ontgrondingenwet genoemde bedrag ad € 227,--.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de ontgrondingenheffing wordt geen kwijtschelding verleend

Toekomstige ontwikkelingen

De onder a genoemde heffing zal met ingang van 1 januari 2009 wettelijk komen te vervallen.

3 Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven ter zake van het genot van de door of vanwege het provinciaal bestuur verstrekte diensten. De leges worden geheven van de aanvrager van de dienst dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend. De tarieventabel voor 2009 zal in het najaar van 2008 ter beschikking komen.

Toekomstige ontwikkelingen

In tegenstelling tot de verwachting is de Wabo in de tweede helft van 2008 nog niet in werking getreden. Invoering zal nu vermoedelijk plaatsvinden in de tweede helft van 2009. De wet vloeit voort uit het streven van het Kabinet Balkenende om het aantal regels te verminderen en de administratieve lasten voor burger en bedrijfsleven te verlichten. Bij de definitieve invoering zal naar alle waarschijnlijkheid de Legesverordening dienen te worden aangepast.

Inkomsten

De geraamde inkomsten voor 2009 zijn € 63.500,--.

Prestatie	Budgetomschrijving	Rubrieknummer legesverordening	Begroting 2008	Begroting 2009
3300303	Leges e.a. rechten VR/RVV	B.2	6.725	17.500
3310401	Leges e.a. rechten wegenbeheer POV	B.7.a	4.600	5.000
3330401	Leges e.a. rechten	B.7.a	6.925	500
3330501	Leges e.a. rechten Zuidoost-Drentse vaarwegen	B.3	0	500
3440104	Leges e.a. rechten vergunningverlening Grondwaterwet	B.8.a	26.135	10.000
3560105	Leges e.a. rechten vergunning van ontgronding	B.5	27.650	30.000
			72.035	63.500

Bij de raming van de legesinkomsten is uitgegaan van de bestaande wet- en regelgeving. Er is nog geen rekening gehouden met de invloed die de Wabo hierop zou kunnen hebben, omdat daar nog geen duidelijkheid over bestaat.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van leges wordt geen kwijtschelding verleend.

4 Nazorgheffing stortplaatsen

Op grond van de Wet milieubeheer hebben PS bij wijze van een belasting een heffing ingesteld op het drijven van stortplaatsen, met uitzondering stortplaatsen waar baggerspecie is gestort en die (mede) worden gedreven door de minister van verkeer en waterstaat.

Kosten die onder de heffing kunnen worden gebracht zijn:

- a. kosten in verband met de zorg voor de in de provincie gelegen stortplaatsen
  - maatregelen strekkende tot het in stand houden, alsmede het herstellen, verbeteren of vervangen van voorzieningen ter bescherming van de bodem
  - het regelmatig inspecteren van voorzieningen ter bescherming van de bodem
  - het regelmatig onderzoeken van de bodem onder de stortplaatsen
- b. de afdracht van gelden aan het fonds als bedoeld in artikel 15.48 van de Wet milieubeheer (claims van derden)
- c. de door de provincie Drenthe uitgevoerde inventarisatie van plaatsen waar in de provincie Drenthe afvalstoffen zijn gestort en waar dat storten vóór 1 september 1996 is beëindigd en het onderzoek naar en systematische controle van de aanwezigheid, de aard en de omvang van eventuele verontreiniging aldaar

De kosten voortvloeiende uit b zijn vooralsnog niet meegenomen in de berekening van de nazorgheffing. Voor risico's is een opslag van 5% in de berekening van de nazorgheffing verdisconteerd.

In 2004 heeft GS zowel de Checklist nazorgplannen als de Checklist nazorg baggerdepots voor het beoordelen van nazorgplannen vastgesteld. Op basis hiervan zijn de door de exploitanten geactualiseerde nazorgplannen in 2006 door het college van gedeputeerde staten goedgekeurd.

Beleid

Het provinciale beleid is erop gericht de heffing zodanig te doen zijn dat de doelvermogens, nodig om de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen te bekostigen, worden bereikt.

Inkomsten

De nazorgheffing wordt geheven per stortplaats. De hoogte van de jaarlijkse heffing is afgeleid van het doelvermogen per stortplaats. Door de actualisatie van de nazorgplannen is het tarief van de nazorgheffing voor Meisner (SITA stortplaats) met ingang van het jaar 2007 gewijzigd in € 201.577,--. Voor Essent Milieu te Wijster is het tarief teruggebracht naar € 0. Het tarief voor 2009 kan uiterlijk in december 2008 worden vastgesteld. Voor de provinciale exploitatiebegroting is een eventuele tariefswijziging overigens neutraal, omdat de totale nazorgheffing in het Nazorgfonds wordt gestort.

Kwijtscheldingsbeleid

Bij de invordering van de heffing wordt geen kwijtschelding verleend.

5 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opcenten zijn een opslag op een andere belasting, namelijk de motorrijtuigenbelasting (MRB). Deze belasting wordt geïnd door de Rijksbelastingdienst. De opbrengst opcenten MRB is qua opbrengst de belangrijkste provinciale heffing.

Beleid

Het tarief voor de opcenten van de MRB wordt jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

De tariefsontwikkeling geeft het volgende beeld:

2009	2010	2011	2012
81,0	82,3	83,6	84,9

De inkomsten

Op basis van de huidige gegevens en aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten MRB.

In navolgende tabel is de raming voor 2009 en volgende jaren weergegeven.

2009	2010	2011	2012
44.399	46.013	47.685	49.406

Bedragen x € 1.000,--

Kwijtscheldingsbeleid

Voor bezwaar, beroep en eventuele vrijstellingen of heffingen is de Rijksbelastingdienst verantwoordelijk.

Paragraaf 2.2 Weerstandsvermogen

Inleiding

In deze paragraaf wordt het weerstandsvermogen van de provincie Drenthe weergegeven. Onder weerstandsvermogen wordt de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de risico's verstaan. De weerstandscapaciteit omvat de middelen en mogelijkheden waarover de provincie kan beschikken om niet-begrote kosten te dekken. Voor het kunnen beoordelen van het weerstandsvermogen is het noodzakelijk de aanwezige weerstandscapaciteit te analyseren in samenhang met de omvang en de achtergronden van de risico's.

Provinciaal beleid

De provincie Drenthe heeft vele ambities. Om de vele ambities te realiseren is het van belang dat de middelen zo scherp mogelijk ingezet worden. Sinds de aanvang van ons college is dan ook een start gemaakt met een minder behoudende financiële koers. Deze koers houdt in dat er meer dan voorheen, (financiële) risico's genomen worden.

Als gevolg van deze minder behoudende financiële koers is in de Voorjaarsnota 2008 de nieuwe werkwijze gepresenteerd hoe om te gaan met reserves. Deze werkwijze houdt in dat uitgaven in principe niet langer geëgaliseerd worden via reserves. Het uitgangspunt, geen reserves, tenzij er een goede reden voor is om de reserve te handhaven, heeft er bij de vaststelling van Voorjaarsnota 2008 toe geleid dat een 10-tal reserves opgeheven zijn. De verwachting is dat het niet langer egaliseren van uitgaven tot een extra stimulans leidt om scherper te sturen in de planning & control-cyclus, waardoor meer risico's dan voorheen genomen worden. Deze risico-vollere koers kan gevolgd worden indien er sprake is van voldoende weerstandscapaciteit, zodat eventuele financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden.

De accountant hanteert als vuistregel te beschikken over een weerstandscapaciteit van 10% van de totale lasten van de Begroting. De veronderstelling is dat naarmate de lasten in de Begroting toenemen, de risico's vaak ook groter zijn. De totale begrote lasten in 2009 bedragen € 284 miljoen. Na toepassing van de vuistregel van 10% bedraagt de weerstandscapaciteit € 28,4 miljoen. Hieronder wordt de weerstandscapaciteit weergegeven waarover de provincie beschikt.

Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit verstaat het BBV de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Binnen de definitie van het BBV vallen ook de vrij aanwendbare reserves, ofwel de algemene reserves. Om een scherper onderscheid te krijgen tussen een reserve die nodig is om te voldoen aan de weerstandscapaciteit en de vrij aanwendbare reserves is per 1 januari 2008 een risico-reserve ingesteld. Deze risicoreserve, ter grootte van € 19 miljoen, is in 2008 ten laste van de

Reserve algemene doeleinden gebracht en is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen. Deze reserve bepaalt dan ook in belangrijke mate de weerstandscapaciteit.

De overige vrij aanwendbare reserves (algemene reserves), de Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten, de Saldireserve en de Reserve voor algemene doeleinden worden niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit. Dit omdat de intentie uitgesproken is concrete en uitgewerkte plannen aan de staten voor te leggen ten laste van deze reserves. Dit uit zich met name in de vrij aanwendbare reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Het is niet reëel om deze reserve mee te tellen voor de weerstandscapaciteit. De komende collegeperiode wordt namelijk een aantal projecten uit deze reserve gefinancierd.

De Reserve voor algemene doeleinden wordt ook niet meegenomen bij de bepaling van de weerstandscapaciteit, dit omdat deze reserve met name gebruikt wordt om tekorten op de begroting op te vangen, om zodoende een sluitende meerjarenbegroting te realiseren. De Reserve voor algemene doeleinden wordt wel als buffer beschouwd ten behoeve van de weerstandscapaciteit.

De Saldireserve wordt ten slotte gebruikt als algemeen dekkingsmiddel voor resterende uitgaven uit het collegeprogramma 2003-2007. In de staten is besloten hiervoor de saldireserve te gebruiken. De saldireserve zal uiteindelijk medio 2010 op € 0,00 uitkomen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit wordt bepaald door de Risicoreserve.

Risicoreserve

Deze reserve is ingesteld om incidentele tegenvallers op te vangen, die niet door een specifieke voorziening worden afgedekt. De reserve is 1 januari 2008 ingesteld ter grootte van € 19 miljoen. Aan de hand van een risicoinventarisatie zal jaarlijks bekeken worden in hoeverre de weerstandscapaciteit in de toekomst bijgesteld dient te worden. Voor het jaar 2009 is er vooralsnog geen aanleiding om de Risicoreserve bij te stellen.

Bestemmingsreserves

Alle bestemmingsreserves zijn door PS bestemd voor een bepaald doel. Alleen voor het afgesproken doel mogen bestedingen plaatsvinden. Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is een 10-tal reserves opgeheven, waaronder ook een aantal bestemmingsreserves. Van deze reserves is bepaald welk deel hiervan vrij aanwendbaar is. Dit heeft ertoe geleid dat er bij de Voorjaarsnota 2008 een bedrag van circa € 3 miljoen is vrijgekomen, ten gunste van de reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten. Gezien het feit dat bestemmingsreserves bedoeld zijn voor een specifiek doel, worden deze niet meegenomen bij de bepaling van de (incidentele) weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken.

Ruimte op de begroting

De post Onvoorzien uitgaven binnen het begrotingsprogramma Financiering en algemene dekkingsmiddelen, ten bedrage van structureel € 450.000,--, kan worden aangemerkt als onderdeel van de structurele weerstandscapaciteit. Deze post kan enerzijds gebruikt worden voor onvoorzien omstandigheden. Anderszins kan deze post ook worden gebruikt voor de dekking

van voorbereidingskosten. Hieronder worden kosten verstaan die gemaakt worden om een project (investering) uit te werken tot een concreet statenvoorstel. Indien de staten besluiten tot een dergelijke investering of project, zullen deze kosten worden toegevoegd aan de investering/het project. Als het project niet doorgaat, zullen de voorbereidingskosten ten laste van de post Onvoorzien worden gebracht.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit van de provincie Drenthe bestaat uit het verschil tussen de opbrengst bij het maximaal aantal te heffen opcenten MRB en de opbrengst bij het werkelijke tarief. De raming in de begroting 2009 is uitgegaan van een tarief per 1 april 2009 van 81,0. Het maximumtarief dat door het Ministerie van Financiën is vastgesteld voor de periode 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 bedraagt 111,9. Gebaseerd op deze uitgangspunten is de onbenutte belastingcapaciteit als volgt (x € 1.000,-).

(Bedragen x € 1.000,-)	2009	2010	2011	2012
Voorgesteld tarief	44.399	46.013	47.685	49.406
Maximaal tarief	56.464	63.584	65.895	68.290
Onbenutte belastingcapaciteit	12.065	17.571	18.210	18.884

De weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe

Uit het vorenstaande blijkt dat de weerstandscapaciteit van de provincie Drenthe als volgt kan worden weergegeven (afgerond, x € 1.000,-).

Omschrijving	2009		2010		2011		2012	
	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.	Inc.	Struct.
Risicoreserve	19.000		19.000		19.000		19.000	
Ruimte binnen begroting		450		450		450		450
Onbenutte belastingcapaciteit		12.065		17.571		18.210		18.884
Totaal (inc. + struct.)		31.515		37.021		37.660		38.334

De componenten van de weerstandscapaciteit verschillen in hun mate van inzetbaarheid. Zo is de risicoreserve direct aanwendbaar tot het maximum. Het verhogen van het opcententarieff in het kader van het opvangen risico's zal daarentegen niet lichtvaardig worden besloten en is daardoor niet direct inzetbaar mocht zich een situatie voordoen waarbij het weerstandsvermogen moet worden aangesproken.

Inventarisatie van de aanwezige risico's

Van de risico's die de provincie loopt, is een aantal afgedekt door de gebruikelijke verzekeringen of door het instellen van voorzieningen. In deze paragraaf gaat het om risico's die niet zijn afgedekt of niet kunnen worden afgedekt. Provincies hebben te maken met een diversiteit aan lastig in te schatten risico's die bovendien soms onderling afhankelijk zijn. De provincie onderkent de volgende risico's.

Renteontwikkeling

Het vreemd vermogen bedraagt 30% van het totale vermogen. De risico's bij de renteontwikkeling van het vreemd vermogen zijn beperkt, omdat het hier vooral om langlopende geldmiddelen gaat met een vast rentepercentage en het bedrag van de aangegane geldleningen beperkt is. Wij zijn niet voornemens nieuw lang vreemd vermogen aan te trekken. Voor de uitgezette gelden wordt in 2009 uitgegaan van een kortetermijnrente van 5%. De gerealiseerde kortetermijnrente over de uitgezette gelden bedroeg in 2007 4,33% en we verwachten dat het rendement in de begroting 2009 nog iets hoger zal worden.

Renterisico Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG)

De provincie Drenthe loopt een renterisico bij de uitvoering van het ILG 2007-2013. De hoogte van het risico is afhankelijk van de snelheid in de uitvoering van het pMJP Drenthe landelijk gebied. Het risico wordt met name bepaald door verschillen in het tempo van realisatie van de ambities van het college die in het pMJP staan en het kasritme waarmee de rijksmiddelen (uitvoering rijksdoelen door provincie) over zeven jaar verspreid worden uitbetaald. Concreet betekent dit dat als wij de rijksdoelen snel uitvoeren om op termijn kans te maken op extra middelen door bijstelling van de te behalen prestaties aan rijksdoelen, de provincie gebruik zal moeten maken van de leenfaciliteit bij het Groenfonds. Elk kwartaal stort het rijk bij het Groenfonds middelen, waaruit de provincie DLG en DR bevoorschot. Naast het risico van betalen staat natuurlijk ook het voordeel van rentevergoeding ontvangen. Op dit moment heeft de provincie een batig saldo op de rekening bij het Groenfonds staan).

Overige risico's ILG

Met ingang van 2007 voert de provincie de regie inzake het ILG. De feitelijke (financiële) uitvoering vindt plaats door DLG en DR. Ten tijde van het opmaken van deze begroting zijn er risico's te onderkennen, omdat de procedures nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn:

- onduidelijkheid over de accountantsverklaringen die de provincie van DLG en DR gaat ontvangen;
- nog geen volledige afstemming tussen door DLG en DR verstrekte verantwoordingsinformatie en de wijze van verantwoording in de provinciale administratie;
- DLG en DR verantwoorden op kasbasis (dus exclusief verplichtingen) en registreren daarnaast apart verplichtingen. De provinciale boekhouding kent een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de provincie (mogelijk) een deel van de verplichtingen in de provinciale jaarrekening moet opnemen. Verder kent het ILG een lange looptijd, namelijk tot en met 31 december 2013. Het financieel risico dat in dit verband gelopen wordt is niet te kwantificeren.

Financiële risico's

Over de verstrekte leningen loopt de provincie een kredietrisico. Voor het merendeel van de verstrekte geldleningen is echter sprake van hypothecaire zekerheidstelling. Over de verstrekte leningen aan RTV Drenthe van € 4,5 miljoen en Stichting Landschapsbeheer Drenthe van € 75.000,- per 31 december 2007 loopt de provincie een kredietrisico.

Begrotingsrisico's

Aan veel ramingen in de begroting zijn onzekerheden verbonden. Bovendien zijn de te realiseren baten en lasten soms niet goed te beïnvloeden.

Risico's op gegarandeerde geldleningen

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt per 31 december 2007 € 10,3 miljoen (2006: € 20,9 miljoen). De meeste hiervan zijn verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. Er worden in deze sector geen nieuwe garanties afgegeven. Het risico is in 2007 door aflossingen afgenomen met € 10,6 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

Kosten bestuursdwang

Bij de geïntensiveerde handhavingsactiviteiten kan het noodzakelijk zijn dat de provincie bestuursdwang moet toepassen. Het is niet altijd zeker dat verhaal van de kosten hiervan mogelijk is.

Claims van derden

Hierbij gaat het om de aansprakelijkheid van de provincie bij (vermeend) onrechtmatig handelen. In de afgelopen jaren is "de lagere overheid" regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de lagere overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de lagere overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties. De nasleep van de recente gebeurtenissen bij de lagere overheid, waaronder de gebrekkige handhaving van veiligheidsvoorschriften, bevestigen dit. Hoewel zich in de afgelopen jaren bij de provincie Drenthe geen claims van belang hebben voorgedaan die het noodzakelijk maakten de hiertoe aangehouden buffer in het weerstandsvermogen aan te spreken, achten wij het, gezien de maatschappelijke ontwikkelingen ter zake, toch blijvend nodig hiervoor een risicoreserve binnen het eigen vermogen aan te houden. De accountant heeft daarom aanbevolen een risicobandbreedte aan te houden van minimaal € 1,5 miljoen tot maximaal € 2,5 miljoen. Deze inschatting is gemaakt door uit te gaan van vijf tot tien gebeurtenissen, waarbij claimrisico's zouden kunnen ontstaan en een maximaal risico per gebeurtenis van circa € 250.000,-. Momenteel is de provincie nog partij in een bodemprocedure. In 2007 is een claim vervallen van de Meppeler Beton Centrale doordat met hen een overeenkomst is gesloten om voor € 280.000,- mee te betalen in de kosten van te treffen geluidsreducerende maatregelen (statenstuk 2007-283). Er lopen momenteel twee schadeclaims inzake de vorming van slijmalg in de Grote Rietplas. De provincie is naast de gemeente en het waterschap aansprakelijk gesteld. De gemeente is de hoofdaansprakelijke.

Decentralisatie van rijkstaken

Naast de overdracht van bevoegdheden en middelen vindt ook overdracht van risico's plaats waarbij geen compensatie in geld plaatsvindt. Ook herverdeeeffecten dragen in geval van overdracht van rijkstaken naar de lagere overheden bij tot een verhoging van de risico's. De

verwachting is dat het risico toeneemt door de verdergaande bezuinigingen en ombuigingen van het rijk, met name nu het Bestuursakkoord 2008 nieuwe decentralisaties bevat.

Bodemsanering en -bescherming: locatiespecifiek

In 2005 is een aanvullend onderzoek gestart naar de risico's van de vervuilde locatie VanWijk & Boerma te Vries. Dit in verband met een afgegeven beschikking "ernst en urgentie". De beschikking geeft aan dat er op een bepaald tijdstip gestart moet zijn met het saneren van de locatie. De saneringskosten zijn uit de rapporten geschat op circa € 10 miljoen. Wegens het ontbreken van een aansprakelijke private partij en afhankelijk van de uitkomsten kan de provincie verantwoordelijk gesteld worden om te saneren. De kosten van deze sanering zijn niet voorzien in het huidige budget dat door VROM tot 2010 beschikbaar gesteld is. De provincie zal in dit geval de kosten moeten voorfinancieren.

Onderhoud wegen en kanalen

De provincie loopt het risico dat door derden veroorzaakte schades niet of niet geheel verhaald kunnen worden. Met name schades aan wegen en vaarwegen, veroorzaakt anders dan door een ongeval, zijn veelal niet op de eigenaar te verhalen. De provincie wordt verder met enige regelmaat aansprakelijk gesteld voor ongevallen die vaarweggebruikers overkomen. De provincie is hiervoor verzekerd. Daarnaast kunnen ook natuurlijke calamiteiten als extreme regen- of sneeuwval of aardbevingen aanzienlijke schades tot gevolg hebben. De risico's blijven structureel aanwezig.

Vergoeding btw op schade

Er is een landelijke btw-discussie met de verzekeringsmaatschappijen. De verzekeringsmaatschappijen willen de btw van de schades niet vergoeden omdat de provincies en gemeenten deze btw kunnen compenseren. Over de te volgen koers inzake uitkering van compensabele btw op schadeclaims heeft een overleg plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van onder meer het Verbond van Verzekeraars, de VNG en het IPO. Het overleg heeft niet geresulteerd in een definitieve standpuntname van het Verbond van Verzekeraars, maar wel in het besluit van de vertegenwoordigende overheden om de rechter een bindende uitspraak te laten doen. De rechter heeft op dit moment nog geen uitspraak gedaan.

Marktsituatie bij aanbestedingen

De (aanbestedings)marktsituatie in de jaren 2001-2006 kenmerkte zich door verlaagde aanneemsommen, mede door de bouwaffaire en lagere omzetvolumina bij opdrachtgevers. Deze gunstige marktsituatie heeft in het verleden geleid tot kortingen in de aanneemsommen. De tendens is thans dat de vraag op de aannemersmarkt naar onderhoudswerken toeneemt. Deze toenemende vraag heeft als gevolg dat er bij de aannemers leveringsproblemen met betrekking tot grondstoffen kunnen ontstaan en dat er een gebrek aan gekwalificeerd personeel kan zijn. Bij een gelijkblijvend aanbod en een toenemende vraag loopt de provincie het risico dat de aanneemsommen hoger worden, boven de inflatie uit. Om de risico's te beperken probeert de provincie Drenthe wel op het "juiste moment" de markt te betreden, maar dit is niet altijd mogelijk.

Openbare verlichting

Het voornemen is om in het kader van het energiebeleid de openbare verlichting te gaan verminderen. De provincie loopt het risico dat er verschil in inzicht is met betrekking tot

openbare verlichting tussen de burgers en de provincie. Om de risico's te beperken hecht de provincie waarde aan de communicatie hieromtrent met de burgers. Uit onderzoek is gebleken dat door het uitvoeren van deze energiebesparende maatregel de verkeersveiligheid niet in het geding komt.

Bestrijding geluidshinder

Op grond van Europese regelgeving moeten provincies in de komende jaren geluidskarten maken van drukke wegen. Drenthe is al in 2006 gestart met het opstellen van dergelijke kaarten, waarop de daadwerkelijke geluidsuitstraling moet worden weergegeven. De norm voor drukke wegen wordt in 2012 gelegd op 8.000 verkeersbewegingen per etmaal. Inmiddels zijn de geluidskarten klaar, maar moet de geluidsnorm (in dBa) nog worden bepaald. Daarin heeft de provincie beleidsvrijheid. De uiteindelijk vastgestelde geluidsnorm kan consequenties hebben. In bepaalde situaties kan dit betekenen dat er geluidsreducerende maatregelen moeten worden genomen. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen als geluidswallen of het toepassen van geluidsreducerend asfalt, maar ook aan aanpassingen aan woningen, als gebruik dubbel glas of suskasten. Uiteindelijk wordt de vast te stellen geluidsnorm aan de staten voorgelegd. Dit gebeurt pas op zijn vroegst begin 2009. Dit betekent dat daarmee ook de te nemen maatregelen vastgelegd worden met de daarbij behorende financiële consequenties.

Financiële risico's ten aanzien van Landinrichting op Drentse maat (LODM), Hunzemaat, Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven (VDB) en Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven (VAB)

De provincie heeft een viertal fondsen opgericht bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de vier vorengenoemde regelingen. Daarnaast wordt geld geleend bij het Nationaal Groenfonds ten behoeve van de aankoop dan grond door DLG ter realisatie van de doelen waarvoor deze fondsen zijn opgericht. Wanneer de doelen bereikt zijn, worden deze gronden weer vervreemd. Vanuit de fondsen worden de kosten die het Nationaal Groenfonds hiervoor maakt betaald en komen de pachtinkomsten binnen. Aangezien een deel van de gronden meerjarig in eigendom is van DLG, hebben fluctuaties in de prijsontwikkeling van gronden invloed op het vermogen in de fondsen. De langjarige ontwikkeling is dat de grondprijzen stijgen. De kortetermijnhandel laat wel eens fluctuaties zien, waardoor de laatste jaren zowel gronden met winst als met verlies verhandeld zijn. De fondsen worden zodanig beheerd dat er een ruime buffer is om dergelijke fluctuaties op te vangen.

Europese programma's

In 2004 en 2005 is het EU-programma doelstelling 2 1997-1999 (samen met de provincie Groningen) door de Europese Commissie gecontroleerd. Deze controle heeft geleid tot een voorlopige terugvordering van € 4,4 miljoen. In oktober 2007 heeft hierover een hoorzitting plaatsgevonden in Brussel. In de hoorzitting heeft de beheersautoriteit meer dan de helft van deze terugvordering bestreden. De commissie zal nu een definitief standpunt opstellen. Dit standpunt zal zeer waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 worden ingenomen. De beheersautoriteit kan dit standpunt vervolgens accepteren of in beroep gaan bij het Europese Hof. Het risico is voor het grootste deel afgedekt door rentebaten op het programma (ruim € 3,5 miljoen).

Naast de in het Samenwerkingverband Noord-Nederland (SNN) uitgevoerde Europese programma's is de provincie Drenthe betrokken bij de projecten Hanze Passage, Innovatieve Acties, Farmers for Nature, Waterline Economy, Watercost en Sparc. Ook bij deze projecten is sprake van risico's ten aanzien van de eindafrekening. De rechtmatige uitvoering van de

Europese programma's is en blijft een belangrijk aandachtspunt zowel voor de provincie Drenthe als haar uitvoerder SNN. Uit diverse onderzoeken (intern en vanuit SNN) op regelingen rondom EFRO, EZ/Kompas/Interreg blijken geen belangrijke aandachtspunten naar voren te zijn gekomen. In het voorjaar van 2007 heeft tevens de Europese Commissie een onderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van de Europese programma's in Nederland. Ook SNN is hierbij betrokken. De geconstateerde aandachtspunten zijn door het Ministerie van EZ verwerkt in een nationaal actieplan, waaraan alle provincies meedoen. Door SNN zijn deze aandachtspunten direct opgepakt en uitgevoerd. Daarnaast heeft het Ministerie van EZ een uitgebreide aanvullende audit laten uitvoeren waar ook projecten van SNN en provincie Drenthe gecontroleerd zijn. Dit is een zeer diepgaande controle geweest. De uitkomst hiervan was een foutenpercentage bij SNN van 2,4. Dit is laag en een bevestiging van de goede controlesystematiek bij SNN. De Europese Commissie zal waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2008 laten weten of ze instemt met de conclusies van het Ministerie van EZ. Door tijdig in te spelen op de conclusies van het Nationaal Actieplan kunnen financiële consequenties voor SNN worden beperkt, mogelijk zelfs tot nul. Eventuele tegenvallers komen ten laste van de reserve van SNN.

Risico's in het kader van het Kompas

De provincie Drenthe is bij de Gemeenschappelijke regeling SNN mede risicodragend voor de risico's bij de uitvoering van het Kompas-programma, zoals onrechtmatigheden bij de uitvoering van projecten, interpretatieverschillen en verandering van regelgeving. Voor oude en huidige programma's en regelingen is geraamd hoe groot de risico's zijn. De risico's zijn vervolgens afgezet tegen de beschikbare reserves. Voor de oude programma's en regelingen is er binnen SNN ruim voldoende weerstandsvermogen om de resterende risico's op te vangen. De omvang van de reserves bij de huidige programma's en regelingen is voldoende om inhoudelijke en budgettaire risico's op te vangen.

Dividend Essent

Het dividend van Essent is voor 2009 en verder structureel geraamd op € 6,7 miljoen. De winst is per definitie echter onzeker. Het risico kan zowel positief als negatief zijn. Wel is het zo dat Essent ernaar streeft het dividend niet minder te laten zijn dan over het voorgaande jaar. Het uitgangspunt hierbij is dat het dividend is gebaseerd op de winst uit normale bedrijfsactiviteiten.

Nazorg stortplaatsen

Op grond van de wettelijke nazorgregeling in de Wm wordt de provincie, na overdracht van de nu operationele stortplaatsen, verantwoordelijk voor de bestuurlijke, organisatorische en financiële aspecten van de nazorg van deze stortplaatsen. Er worden in dit kader risico's genomen, vooral als het doelvermogen niet wordt bereikt als gevolg van tegenvallende rendementen, een snellere sluiting van de stortplaats dan voorzien of door wanbetaling, evenals door niet-voorzien omstandigheden nadat overdracht van de stortplaatsen aan de provincie heeft plaatsgevonden. Nadat de stortplaatsen zijn gesloten, kan geen verrekening met de exploitant meer plaatsvinden. Met behulp van een protocol sluitingsverklaring en een risicomodel wordt het risico beperkt.

Uitvoering Meerjarenuivoeringsprogramma verkeer en vervoer

Het gaat hierbij om diverse risico's, waaronder:

- planschade. Met name bij de grotere nieuwbouwprojecten (zoals de aanleg van rondwegen) kan het risico van planschade ex artikel 49 van de Wro niet geheel worden uitgesloten. Van belang is dat dit risico al tijdens de bestemmingsplanprocedure wordt geïnventariseerd; vertraging planprocedures als gevolg van de advies- en beroepsprocedures bij het voldoen aan planologische regelingen en/of diverse vergunningen;
- draagvlak planontwikkeling. Kenmerk voor het huidige provinciale beleid is het streven naar een verkeers- en vervoersvisie per corridor of gebied en een daarop gericht integraal maatregelenpakket. Met name het draagvlak voor de conclusies en aanbevelingen van de verschillende corridorstudies bepaalt de haalbaarheid van meerjarenuivoeringsconvenanten. In financiële zin kunnen deze risico's positief en negatief zijn;
- onteigening. Veelal worden de gronden langs minnelijke weg verworven. In een aantal situaties is echter een onteigeningsprocedure nodig. Deze procedures zijn tijdrovend, dus vertragend en kostenverhogend;
- bodemsaneringen. In incidentele gevallen zal tijdens de uitvoering van het werk verontreiniging van het grondwater of van de bodem worden aangetroffen. Bodemsaneringen kunnen aanzienlijk kostenverhogend werken en zullen vaak tot grote vertragingen van het project leiden. Bij wegconstructies moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid van het moeten afvoeren en verwerken van teerhoudend asfalt;
- geluidhinder. Sinds een aantal jaren moet bij reconstructies een akoestisch geluidsonderzoek worden uitgevoerd naar de effecten van de maatregelen op de omgeving (bijvoorbeeld de woningen langs een weg). Voor het geval de berekende geluidbelasting 1,5 dB hoger is dan de waarde in de oude situatie, moet de overheid maatregelen treffen. Daarbij kan gedacht worden aan maatregelen aan de bron (bijvoorbeeld geluidsreducerend asfalt) dan wel aan maatregelen op de plaats waar het effect optreedt (bijvoorbeeld maatregelen aan de woningen). Indien er maatregelen moeten worden getroffen, zijn deze van invloed op de kosten van het project;
- kabels en leidingen. Het moeten verleggen van kabels en leidingen kan in sommige gevallen aanzienlijk kostenverhogend werken en in de tijd gezien vertragingen opleveren;
- aanbestedingen. De op het moment van aanbesteden heersende marktsituatie kan een risico vormen. Een mee- of tegenvallende aanbesteding kan wel 30% verschil maken;
- water-, archeologie-, flora- en faunatoets. Voordat een bestemmingsplan gewijzigd kan worden moet de water-, archeologie-, flora en faunatoets met een positief resultaat worden doorlopen. Bij negatief resultaat kan het leiden tot een wijziging dan wel vertraging van het project;
- financiële dekkingsplannen. De uitwerking van het provinciale beleid wordt in nauwe samenwerking met derden (onder andere rijk en gemeenten) in een Meerjarig regionaal investeringsprogramma opgenomen. Per project wordt aangegeven welke overheden en instanties als financieel medeverantwoordelijke partner worden gezien. De afspraken daarover worden sinds 2005 jaarlijks in het PUP vastgelegd. Het dekkingsplan moet als een risico worden gezien in geval over de financieringsopzet nog geen overeenstemming is bereikt. In die gevallen waar een project in eerste aanleg een provinciale verantwoordelijkheid betreft, zal de provincie zelf moeten zorg dragen voor een financieel vangnet voor het eventueel (gedeeltelijk) mislukken van de nagestreefde financieringsopzet. Dat vangnet zal in beginsel worden gevonden binnen de provinciale budgetten.

Hetgeen hiervoor is beschreven, geldt in grote lijnen ook voor het project Vaarweg Erica-Ter Apel.

Jeugdzorg

In 2005 is de Wet op de jeugdzorg van kracht geworden. Eén van de kenmerken van de Wet op de Jeugdzorg is dat iedere jeugdige met een indicatiebesluit van het Bureau Jeugdzorg recht op jeugdzorg heeft en dit recht in het uiterste geval kan afdwingen door middel van een gerechtelijke procedure. De financiering van de provinciale jeugdzorg gebeurt door inzet van de door het rijk beschikbaar getelde middelen, de zogenaamde doeluitkeringen. De provincie ontvangt twee doeluitkeringen, één voor het Bureau Jeugdzorg en één voor het zorgaanbod. Daarnaast kan voor de financiering een beroep worden gedaan op de Voorziening jeugdzorg. Wetgeving bepaalt namelijk dat de provincie een egalisatiereserve jeugdzorg moet vormen. Het verschil tussen de som van de vastgestelde uitkeringen en de vastgestelde subsidies komt ten gunste of ten laste van de egalisatiereserve. Het volume van de middelen dat het rijk beschikbaar stelt is afgeleid van de laatste doeluitkeringen. In doorrekeningen naar T+1 wordt altijd rekening gehouden met reeds bekende ontwikkelingen, bij voorbeeld extra middelen in het kader van aanpak wegwerken wachtlijsten of een toename van maatregelen bij de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit laatste mede als gevolg van een aantal landelijke incidenten in het verleden. De vraag naar jeugdzorg stijgt echter nog steeds en bij onvoldoende financiering door het rijk komt de voorziening jeugdzorg onder druk te staan. Voorkomen moet worden dat bij het zorgaanbod en bij het AMK wachtlijsten ontstaan als gevolg van een tekort aan middelen. IPO en het rijk zijn in het kader van prestatieafspraken overeengekomen dat provincies autonome middelen inzetten bij het ontstaan van wachtlijsten.

Motorrijtuigenbelasting

Het Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting (CBM) int de provinciale opcenten en draagt deze aan de provincies af. De provincies hebben geen controlemogelijkheden op deze afdrachten en zijn daarmee informatieafhankelijk van het CBM. Er blijft onzekerheid bestaan over de juistheid en de volledigheid van de ontvangen opcenten. Overigens is inmiddels door het IPO het initiatief genomen om een convenant met de Belastingdienst op te stellen waarin de controle- en informatiemogelijkheden afdoende worden geregeld.

Overige aanwezige risico's

Computeruitval

Voorkomen moet worden dat in geval van ingrijpende storingen of calamiteiten bedrijfsactiviteiten voor langere tijd onderbroken zijn en dat kritische (geautomatiseerde) bedrijfsprocessen tegen deze effecten worden beschermd. Contracten met leveranciers, voorraden en de beheersorganisatie zijn afgestemd op 99% beschikbaarheid van de voorzieningen. In het calamiteitenplan van de bedrijfshulpverlening zijn verschillende scenario's omschreven hoe gehandeld dient te worden in geval van calamiteit om zoveel mogelijk slachtoffers te voorkomen, schade te beperken en zo snel mogelijk na een incident weer over te gaan op de normale bedrijfsvoering. De risico's zijn door vorenstaande maatregelen gering, maar bij grote (langdurige) calamiteiten en beveiligingsincidenten (als gevolg van bijvoorbeeld natuurrampen, ongevallen, brand en opzettelijke handelingen) zou een beheersproces van bedrijfscontinuïteit moeten worden geïmplementeerd om verstoring tot een aanvaardbaar niveau te beperken, door een combinatie van preventieve maatregelen en herstelmaatregelen. Dit alles zou te zijner tijd (2010–2011) gevat kunnen worden in een continuïteitsplan.

Oninbare debiteuren

Zowel in de reguliere bedrijfsvoering als bij de grotere investeringen en projecten is er sprake van oninbaarheid op debiteuren. Het debiteurensaldo van de provincie bedroeg per 31 december 2007 € 8,6 miljoen. Op deze vorderingen is in de jaarrekening een voorziening voor mogelijke oninbaarheid in mindering gebracht van € 1,3 miljoen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening de hoogte van de voorziening beoordeeld.

Specifieke uitkeringen

De provincie ontvangt uit vele subsidieregelingen gelden van het rijk. Over de besteding ervan moet in veel gevallen verantwoording worden afgelegd. Hierbij dient meestal een accountantsverklaring te worden afgegeven. Met ingang van 2006 wordt in de jaarrekening (SISA-bijlage) een aantal specifieke uitkeringen opgenomen, waardoor voor deze uitkeringen een specifieke accountantsverklaring niet meer vereist is. De verwachting is dat dit voor steeds meer specifieke uitkeringen zal gaan gelden. Indien de subsidievoorwaarden niet adequaat worden nageleefd, bestaat het risico dat gelden dienen te worden terugbetaald aan het rijk, terwijl de kosten wel zijn gemaakt of bedragen wel zijn doorgegeven naar andere instellingen. Het genoemde risico leidt daarom niet tot een kwantificering van een aanwezig financieel effect.

Ontoereikende verzekeringen

Een groot deel van de risico's is te verzekeren. De provincie heeft de normaal gebruikelijke risico's behorende bij hun taken dan ook verzekerd. Daarnaast zijn diverse aansprakelijkheidsverzekeringen afgesloten.

Beleidsrisico's

De provincie loopt ook ten aanzien van wijziging beleid en/of (financiële) herprioritering risico's. Met name bij langjarige projecten is dit risico reëel, omdat het rijk hier een grote invloed op heeft. Verder loopt de provincie risico ten aanzien van draagvlak bij externe partijen. Veel provinciale ambities zijn qua haalbaarheid afhankelijk van de medewerking van derden: bestuurlijk - politiek, beleidsmatig, financieel, prioriteit en procedureel. Dit risico kan zich in het bijzonder voordoen bij deelname van de provincie aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van het gebied Leek-Roden of aan het Masterplan Assen-Zuid.

Verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden

Onder een verbonden partij wordt verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Vooral het financiële belang impliceert een risico voor de provincie. Immers, de middelen die door de provincie ter beschikking zijn gesteld, kunnen een verlies zijn in geval van faillissement. Verder heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

In deze Begroting is een afzonderlijke paragraaf besteed aan verbonden partijen. De risico's van de samenwerkingsverbanden worden niet in alle gevallen gekwantificeerd. De accountant geeft in zijn rapport aan dat hij inschat dat de provincie hierbij specifiek risico loopt bij het SNN en GAE. Het gaat hierbij globaal geschat om een risico van vijfmaal de jaarlijkse bijdrage. Dit is omgerekend op basis van de Begroting 2009 ongeveer € 4,5 miljoen.

De volgende verbonden partijen en overige samenwerkingsverbanden zijn te onderscheiden.

Deelnemingen

- Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij. Het betreft een symbolische deelname; de provincie Drenthe is voor 0,01% aandeelhouder.
- WMD. De provincie bezit 50% van het aandelenkapitaal.
- GAE. De provincie bezit 30% van de aandelen. De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt voor Drenthe € 308.062,--.
- Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH. De provincie zal, gelet op de omvorming van het Europark naar een risicodragende onderneming, alleen indirect (via lening NOM) bijdragen aan het stamkapitaal van het Europark.
- NV Essent. In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,28% van de aandelen. Drenthe ontvangt dividend en heeft een stem in de aandeelhoudersvergadering.

Gemeenschappelijke regelingen

- SNN. De begrote bijdrage in de uitvoeringskosten bedraagt voor 2009 € 582.400,--. Bij SNN is voor de risico's van de lopende projecten een ruime voorziening gevormd. Door deelname in het bestuur en het bestuderen en bijhouden van alle bestuursstukken houdt de provincie Drenthe greep op de eventueel aanwezige risico's bij het SNN. Daarnaast vindt toezicht plaats door het Ministerie van BZK.
- BANN. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Noordelijke Rekenkamer. De GS, waaraan de drie noordelijke provincies deelnemen, is in werking getreden op 1 januari 2005. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- OV-bureau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

Stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen

- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- DBL. De provinciale begrote bijdrage bedraagt over 2009 € 67.600,-- (dit is de nettolast na compensatie btw).
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA). De begrote bijdrage voor 2009 bedraagt € 197.000,--.
- Stichting Drents Plateau. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.
- Vereniging IPO. De begrote bijdrage voor 2009 van de provincie bedraagt € 752.200,--.

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe. Het fonds beheert de gesloten stortplaatsen uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen. Vooralsnog is hierbij geen financieel risico te verwachten.

De risico's van de samenwerkingsverbanden worden in de rapportages van de provincie niet gekwantificeerd. Bestudering van de stukken levert het volgende beeld op.

Nr.	Verbonden partij	Kwantificering (x € 1.000,--)
1.	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	0
2.	Waterleidingsmaatschappij Drenthe	0
3.	Groningen Airport Eelde (5x de werkelijke bijdrage 2007)	1.500
4.	Europark Coevorden/Emlichheim Entwicklungsgesellschaft mbH	0
5.	NV Essent	0
6.	Samenwerkingsverband Noord-Nederland (5x de werkelijke bijdrage 2007)	2.600
7.	Interprovinciaal Overleg	0
8.	Bestuursacademie Noord-Nederland	0
9.	Noordelijke Rekenkamer	0
10.	OV-bureau	0
11.	Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie	0
12.	Stichting Drentse bedrijfslocaties	0
13.	Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen	0
14.	Stichting Drents Plateau	0
15.	Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe	0
	Totaal	4.100

Conclusie financieel effect van de risico's

Uit het vorenstaande blijkt dat de risico's als volgt gekwantificeerd kunnen worden weergegeven (afgerond x € 1.000,--)

	Financieel effect	
	Minimum	Maximum
Risico's vermeld in deze paragraaf		
■ claims van derden	1.500	2.500
Inschatting p.m.-posten risico's vermeld in deze paragraaf en een aan te houden buffer voor algemene bedrijfsvoeringsrisico's (5%-8% van de begrote lasten 2009)	12.695	20.312
Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen, inschatting	5.000	5.000
Verbonden partijen	4.100	4.100
Totaal financieel effect van de risico's	23.295	31.912

De financiële effecten van de aangegeven risico's worden gezien het vorenstaande ingeschat tussen de € 23 en € 32 miljoen.

Geconcludeerd kan worden dat het huidige weerstandsvermogen van de provincie ruim voldoende is. De omvang van de weerstandscapaciteit is toereikend om de aanwezige risico's op te vangen.

Paragraaf 2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Op grond van artikel 9 van het BBV is bepaald dat in de Begroting de beleidslijnen moeten worden vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, waaronder het onderhoud van kapitaalgoederen. De commissie BBV (artikel 12) stelt dat in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen het beleidskader voor het onderhoud van de kapitaalgoederen gegeven moet worden. In deze paragraaf wordt aangegeven om welke kapitaalgoederen het gaat, wat het ambitieniveau daarbij is en hoe het beheer, zowel operationeel als financieel, moet worden uitgevoerd.

De gewenste kwaliteit van de kapitaalgoederen is bepalend voor de lasten. De lasten kunnen op diverse programma's voorkomen. Met onderhoud van kapitaalgoederen is een substantieel deel van de Begroting gemoeid.

Beleid

De afdeling Wegen en Kanalen draagt zorg voor het beheer en onderhoud van het provinciale wegen- en vaarwegennet. Deze wettelijke verantwoordelijkheid is beleidsmatig vertaald in het PVVP.

Het beleid voor het onderhouden van de kapitaalgoederen is opgenomen in:

- Beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen (inclusief Groenbeheervisie Plan)
- PVVP 2007-2012
- POP II
- Beleidsplan verlichting

Voor het onderhoud van de provinciale wegen was voorheen het Managementraamcontract (beheer) wegen en kanalen 2004-2014 van toepassing. De ontbinding van het managementcontract heeft ertoe geleid dat er een beleidsvisie beheer en onderhoud wegen en kanalen is opgesteld, met daaraan gekoppeld een meerjarenonderhoudsprogramma, waaruit jaarlijks uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. De uitvoeringsprogramma's zijn een inhoudelijke verbijzondering van wat in het desbetreffende jaar zal worden uitgevoerd.

Voor het beheer en onderhoud van de wegen en de Zuid-Drentse vaarwegen zijn de (egalisatie) reserves afgeschaft. Jaarlijks wordt hiervoor in de Begroting op basis van de beleidsvisie een beroep gedaan op de provinciale algemene middelen. Voor de vaarweg Meppel-De Punt, die hoofdzakelijk uit de bijdrage van het rijk wordt beheerd en onderhouden is de bestemmingsreserve wel in stand gehouden om grote onderhoudspieken te kunnen financieren en de rijksbijdrage ook daadwerkelijk te gebruiken voor deze vaarweg.

Gelet op de beleidsvisie kan het onderhoud kapitaalgoederen als volgt worden onderverdeeld.

- Wegen
- Vaarwegen
- Kunstwerken (viaducten, bruggen en dergelijke)
- Groen
- Verlichting

Wegen

De provincie Drenthe beschikt over ongeveer 467,2 km wegen, 12,9 km parallelwegen, 263,6 km fietspaden, 28,2 km op- en afritten, 9,1 km dubbele rijbanen en 1,5 km voetpaden. Hierin bevinden zich 347 kruispunten/T-aansluitingen, 56 rotondes, 6 verkeersregelininstallaties en een groot aantal (± 80) bushokjes.

Door jaarlijks de provinciale infrastructuur te inspecteren, wordt het jaarlijkse onderhoudsprogramma vastgesteld, een afgeleide van het (toekomstige) meerjarenonderhoudsprogramma. Het kwaliteitsniveau wordt aan de hand van een landelijke systematiek vastgesteld volgens de zogenaamde CROW-methode (kennisplatform voor onder andere infrastructuur). Het is mogelijk om via de CROW-methode een rapportcijfer voor het onderhoudsniveau te berekenen. Het nagestreefde onderhoudsniveau, zoals in het Managementcontract 2007 als streefwaarde vermeld, is 'ruim voldoende' oftewel gemiddeld rapportcijfer 7. Het streven is boven het minimumniveau van de 6 te blijven, zodat de kans op achterstallig onderhoud beperkt blijft en de risico's voor de verkeersveiligheid onevenredig groot zijn. Groot onderhoud van het asfalt vindt in een cyclus van gemiddeld 15-20 jaar plaats, afhankelijk van het wegtype en de mate van verkeersbelasting. Er wordt altijd gekeken naar win-winsituaties bij onderhoud kapitaalgoederen door onder andere onderhoud aan een weg te combineren met onderhoud aan groen langs de desbetreffende weg.

Per 1 januari 2007 is de (voormalige) rijksweg N34 (Overijsselse grens bij Ane-Coevorden-Holsloot-De Punt/A28) in beheer en onderhoud door de provincie overgenomen van het rijk. Deze N34 maakt deel uit van de gepresenteerde gegevens. Gedurende de eerstkomende jaren wordt deze weg gereconstrueerd en aangepast aan de huidige normen. Het rijk heeft hiervoor de financiële bijdrage geleverd. Hierdoor is er de eerste 6 jaar minder onderhoudsgeld nodig dan normaliter benodigd is. Gedurende deze periode hoeft er namelijk geen groot onderhoud uitgevoerd te worden ten laste van het reguliere onderhoudsbudget (€ 1.217.000,- in 2007 en vanaf 2013 € 1.900.000,-; prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 8.273.373,-. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de wegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen:

	2009	2010	2011	2012
Programma beheer en onderhoud	8.273.373	8.421.940	8.497.526	8.665.654

Bedragen in €

Vaarwegen

De provincie beheert ca. 154 kilometer vaarwegen, met daarnaast 21.200 are bermen en taluds en 24,90 meter watergangen. Het water in de vaarwegen wordt op peil gehouden door middel van 17 sluizen en 11 gemalen. Het betreft de trajecten Meppel-De Punt, bestaande uit de Drentsche Hoofdvaart, het Noord-Willemskanaal en het Meppelerdiep en de Zuidoost-Drentse Vaarwegen, bestaande uit de Hoogeveensche Vaart, de Verlengde Hoogeveensche Vaart, het Stieltjeskanaal, het Coevorden-Vechtkanaal en het Afwateringskanaal. In de zomer betekent dit wateraanvoeren om verdroging tegen te gaan (waterleidingfunctie) en in de herfst en winter het afvoeren van het overtollige water (rioolfunctie).

De staten hebben in 1994/1995 besloten tot het streven de vaarwegen voor de scheepvaart open te houden en tot het stimuleren van vervoer te water, zowel beroepsmatig als recreatief. Het beheer en onderhoud van de provinciale vaarwegen is eveneens opgenomen in het jaarlijkse uitvoeringsprogramma. In tegenstelling tot de wegen is er geen landelijke uniforme systematiek om het onderhoudsniveau van vaarwegen te kwantificeren. Verschillende vaarwegbeheerders overleggen hierover en inspecteren hun vaarwegen jaarlijks. De inspecties bestaan hoofdzakelijk uit twee onderdelen: inspectie damwanden en vaarwegdieptes. Op grond van deze inspecties is gebleken dat het huidige onderhoudsniveau als “voldoende” te typeren is. Wel geldt voor al onze vaarwegen dat de marge tussen vaarwegdiepte en diepgangen van de toegelaten “maatgevende” sloopstypes, in Drenthe heel beperkt is. In 2009 wordt begonnen met het invullen van een geautomatiseerde applicatie, genaamd KIOS, om aan de hand daarvan systematisch tot onderhoudsschema’s te komen. Hierin worden ook de sluizen gemalen betrokken. Er wordt in 2009 eveneens gewerkt aan een meerjaren baggerplan voor de Drentse vaarwegen.

Vaarweg Meppel-De Punt

De vaarweg Meppel-De Punt is in 1994 overgenomen van het rijk, in het kader van de toenmalige “natte sanering”, een decentralisatie impuls onder het regime van “Brokx-Nat”. Bij die overname verplichtte het rijk zich contractueel tot 2024 de volledige kosten van sober beheer aan de provincie te vergoeden. Met ingang van 2024 vervalt een bedrag van ca. € 1,5 miljoen structureel voor het groot onderhoud (op een totale rijksbijdrage van € 3,3 miljoen per jaar, prijspeil 2007).

Het beschikbare budget voor onderhoud bestaat, naast een jaarlijks geïndexeerd normbedrag (norm aandeel provincie Drenthe per 1 januari 2009: € 2.305.339,--) voornamelijk uit bijdragen van derden (rijk en waterschappen). Zoals al opgemerkt komt een deel van de rijksvergoeding met ingang van 2024 te vervallen.

Voor de kosten van onderhoud van de vaarweg Meppel-De Punt zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

	2009	2010	2011	2012
Programma beheer en onderhoud	2.305.339	2.317.745	2.067.880	2.108.983

Bedragen in €

Het saldo voor de Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt bedraagt per 1 januari 2009 € 4.713.238,--.

Zuidoost-Drentse vaarwegen

De Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn al in provinciaal beheer sinds de jaren zestig van de twintigste eeuw. In tegenstelling tot jaren geleden is het onderhoudsniveau van deze vaarwegen thans op peil. Wel zijn in sommige kanalen ten opzichte van de vaarwegklasse diepgangbeperkingen afgekondigd ten opzichte van de Europese CEMT-normen (Commission Européenne des Ministres de Transport). Echter, deze afwijking zorgt niet voor beperkingen in het gebruik van de vaarweg. Er zijn wensen de Hoogeveensche Vaart te verdiepen naar een 600 tonskanaal. Ook

voor het Coevorden-Vechtkanaal, in 2000/2001 uitgebreid tot 400 tonskanaal, bestaan wensen tot uitbouw, in principe tot een 1.000 tonsvaarweg. Tot op heden ontbreken hiervoor de budgetten. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting is het normbedrag in 2009 € 1.785.791,--. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud van de Zuidoost-Drentse vaarwegen zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

	2009	2010	2011	2012
Programma beheer en onderhoud	1.785.791	1.793.507	1.873.043	1.909.884

Bedragen in €

Kunstwerken (civiel)

De provincie beheert een groot aantal kunstwerken: 370 duikers, 47 vaste bruggen, 16 fietsbruggen, 45 beweegbare bruggen, 13 duikerbruggen, 30 viaducten, 15 onderdoorgangen, 17 sluizen, 11 gemalen en 3 fietstunnels. Momenteel worden kunstwerken beoordeeld op hun kwaliteit als er onderhoud aan de desbetreffende weg of vaarweg plaatsvindt. De meeste kunstwerken zijn van beton en vergen daarom normaliter nauwelijks onderhoud. Echter, in 2009 wordt gestart met het inrichten van het onderhoudsprogramma KIOS, waarin ook de onderhoudsniveaus van alle provinciale kunstwerken worden vastgelegd. De kosten van onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget in de provinciale Begroting voor onderhoud en exploitatie van de kunstwerken wordt berekend op basis van een normbedrag, waarbij de apparaatskosten niet meegenomen worden. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Door het afschaffen van de reserve kapitaallasten kunstwerken wordt er thans geen reserve meer opgebouwd voor de vervanging van de kunstwerken op termijn. Bij recente onderzoeken van Rijkswaterstaat is gebleken dat de conditie van de kunstwerken in relatie tot de toename van steeds zwaardere belastingen van mindere kwaliteit is dan was verwacht. In 2009 gaan we een onderzoek uitvoeren hoe het met de conditie van de kunstwerken in de Drentse wegen en vaarwegen is gesteld in het licht van deze zwaardere belasting. En zo mogelijk wat dit financieel in de toekomst voor gevolgen heeft.

De kosten van exploitatie en onderhoud van de kunstwerken zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel wegen als vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van onderhoud en exploitatie van de kunstwerken zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

	2009	2010	2011	2012
Kunstwerken (exploitatie en onderhoud)	878.220	895.784	913.700	931.974

Bedragen in €

Groen

Drenthe beheert 66.200 are bermen, 31.974 bomen. De ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied is randvoorwaarde voor de ontwikkeling van de infrastructuur. Groenstructuur is gericht op het bereiken van een waardevolle, karakteristieke, veilige en duurzame groenstructuur langs provinciale wegen en vaarwegen/kanalen in de provincie Drenthe. Hieronder vallen ook fauna-voorzieningen. Sinds enige tijd hebben we een groenbeheersvisieplan voor de landschappelijke inpassing van de provinciale wegen en vaarwegen. Hiermee hopen we ook een voorbeeldfunctie naar gemeenten en andere overheden te kunnen uitoefenen. De kosten van onderhoud van groen zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het Programma beheer en onderhoud (zowel voor de wegen als de vaarwegen). Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van groenbeheer zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

	2009	2010	2011	2012
Groen	2.101.200	2.143.224	2.186.088	2.229.810

Bedragen in €

Verlichting (openbare verlichting)

De provincie beheert 2.650 lichtmasten. De exploitatie en het onderhoud van de openbare verlichting zijn grotendeels uitbesteed aan Essent. Gemiddeld eenmaal in de 2 jaar worden de lampen vervangen en eveneens ad hoc indien een defect zich voordoet. De lantaarns hebben weinig tot geen onderhoud. In het nieuwe Beleidsplan verlichting is voorgenomen de openbare verlichting tot een minimum te beperken. Hiermee wordt tegemoetgekomen aan de wens om energie te besparen en de lichtoverlast terug te dringen zonder dat de verkeersveiligheid in het gedrang komt.

De kosten van de exploitatie en het onderhoud van de verlichting zijn tot op heden in de Begroting verdisconteerd in het 'Programma beheer en onderhoud'. Het beschikbare budget voor onderhoud in de provinciale Begroting wordt berekend op basis van een normbedrag. Dit bedrag wordt jaarlijks met een (inflatie)percentage verhoogd.

Voor de kosten van beheer en de exploitatie van de openbare verlichting zijn in de Begroting 2009 en volgende jaren, exclusief de apparaatskosten, de volgende bedragen opgenomen.

	2009	2010	2011	2012
Openbare verlichting	224.400	228.888	233.465	238.134

Bedragen in €

Gebouwen

Naast de in steunpunten en dienstwoningen op het werkterrein van wegen en kanalen kent de provincie Drenthe nog een tweetal gebouwen waarvan zij het onderhoud heeft. Dit betreft:

- het provinciehuis
- het Drents Museum

Provinciehuis

Om op een zo planmatige wijze het onderhoud aan het provinciehuis uit te voeren en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te hebben is door een gespecialiseerd bureau in 2000 een onderhoudsplan opgesteld. Daarbij is gebruikgemaakt van standaard geaccepteerde prijs- en kwaliteitsnormen die gelden in de bouw. Het plan geeft inzicht in de staat van onderhoud, de te verwachten toekomstige onderhoudsbehoefte voor een termijn van 10 jaar en de daarvoor benodigde financiële middelen. Er is daarbij rekening gehouden met onder meer het feit dat het provinciehuis geen onderhoudsvriendelijk gebouw is, omdat er veel hout- en ijzerconstructies zijn toegepast. Verder is in het meerjarenonderhoudsplan rekening gehouden met het onderhoud aan het buitenterrein.

Omdat het huidige onderhoudsplan is opgesteld voor de periode 2000 – 2010 en het provinciehuis de komende tijd gerevitaliseerd gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de revitalisering geactualiseerd worden. Tijdens de revitalisering zal duidelijk worden wat na afronding voor dagelijks en planmatig onderhoud jaarlijks nodig is.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 528.425,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 351.930,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud provinciehuis. Voor het dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening (te weten € 176.495,-- in 2009).

	2009	2010	2011
Programma beheer en onderhoud	528.425	531.939	535.539

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud provinciehuis bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 1.845.908,--. In 2009 zal hieruit circa € 343.500,-- aan gepland onderhoud, € 230.000,-- aan achterstallig onderhoud en € 495.000,-- aan revitalisering en circa € 250.000,-- aan “nieuw” onderhoud.

Drents Museum

In 2001 heeft een daartoe gespecialiseerd bureau een rapport uitgebracht over het onderhoud van het Drents Museum. Op grond van de uitkomsten van het daarbij behorende 10-jarig onderhoudsplan, alsmede een uitgewerkte heldere taakafbakening van verantwoordelijkheden tussen huurder en verhuurder is het budget vastgesteld dat nodig is om de kwaliteit van het onderhoud van de gebouwen op een goed niveau te houden.

Omdat het huidige onderhoudsplan in 2001 is opgesteld en het Drents Museum in de komende periode uitgebreid gaat worden, zal het onderhoudsplan tijdens de verbouwing geactualiseerd worden. Dit ook weer voor een periode van 10 jaar. Na de afronding van de verbouwing en nieuwbouw zal dan duidelijk worden wat na afronding voor onderhoud jaarlijks nodig is. Daarom is de afgelopen periode gereserveerd omgegaan met uitvoering van planmatig onderhoud. Het uitgestelde onderhoud zal tijdens de verbouwing plaatsvinden.

Voor de uitvoering van het onderhoudsplan is in de Meerjarenbegroting 2008 en volgende jaren rekening gehouden met een structurele uitgaaf van € 194.202,-- (2009). Van dit bedrag wordt jaarlijks € 121.899,-- gestort in de Voorziening groot onderhoud Drents Museum. Voor het

dagelijks onderhoud is jaarlijks een exploitatiebudget in de Begroting opgenomen ter hoogte van het verschil tussen de structurele uitgaaf en de storting in de voorziening.

	2009	2010	2011
Programma beheer en onderhoud	194.202	195.629	197.124

Bedragen in €

Het saldo van de Voorziening groot onderhoud Drents Museum bedraagt per 1 januari 2009 naar verwachting € 553.733,-.

Hoofdingang Drents Museum

Paragraaf 2.4 Financiering

In deze paragraaf geven wij een toelichting op het financieringssaldo. Een aantal elementen van het financieringssaldo wordt nader toegelicht, te weten de investeringen in vaste activa en het vermogen.

Vervolgens wordt nader ingegaan op de treasury-activiteiten van de provincie.

Uitgangspunt voor de financieringsfunctie van de provincie Drenthe is dat deze uitsluitend de publieke taak dient.

In deze paragraaf komen aan de orde:

- algemene ontwikkelingen en rentevisie
- ontwikkelingen bij de provincie Drenthe
- risicoprofiel en rendement
- financiële risico's
- rendement
- leningenportefeuille
- meerjarige financieringspositie

Algemene ontwikkelingen en rentevisie

De internationale conjunctuur ontwikkelt zich in 2008 en 2009 minder uitbundig dan in voorgaande jaren.

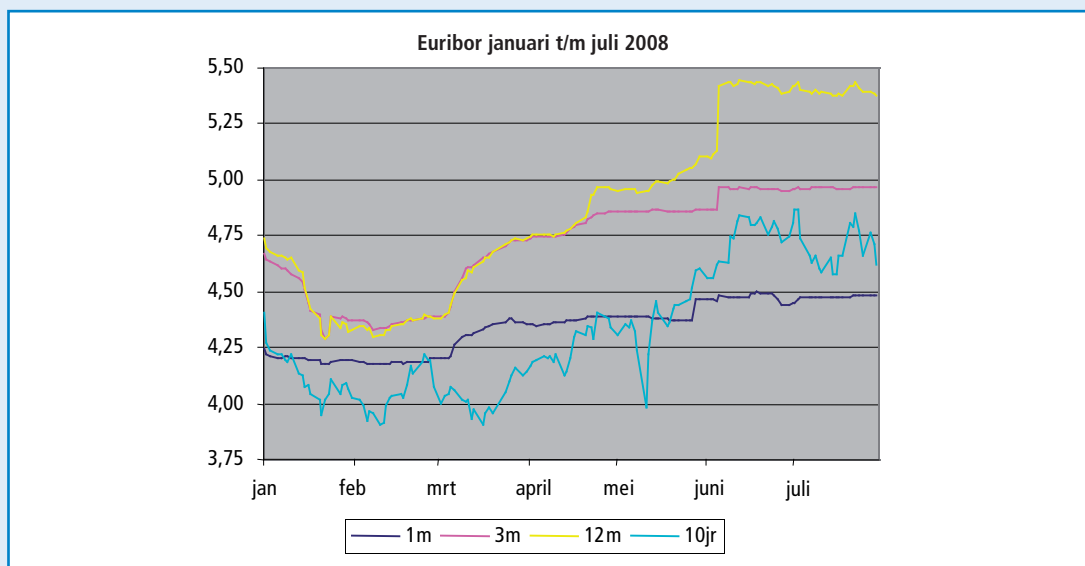
De oorzaak hiervoor moet worden gezocht in de crisis op de Amerikaanse woningmarkt en de als gevolg daarvan ontstane problemen op de kredietmarkten. Negatieve welvaartseffecten als gevolg van dalende huizenprijzen en een teruglopende banengroei zetten de consumptie in de Verenigde Staten onder druk. De buitenlandse vraag ondersteunt de bedrijvigheid, mede door een als gevolg van de dalende dollar verbeterde concurrentiepositie. Eerst in de tweede helft van 2009 zal de economische groei aantrekken.

De perspectieven voor de eurozone als geheel blijven relatief gunstig. De consumptie zal gestaag, maar gematigd groeien. De lonen stijgen wat sterker, bij een lagere groei van de werkgelegenheid. De investeringsgroei loopt mede door de problemen op de woningmarkten in sommige landen terug. De buitenlandse vraag blijft toenemen. Gemiddeld wordt voor de eurozone een economische groei van 1,5% in 2009 verwacht. Voor 2008 wordt uitgegaan van 1,6%. De inflatie zal mede door de aantrekkende lonen aan de hoge kant blijven. Voor 2009 verwachten wij een geldontwaarding van 2,6%, 0,9 procentpunt minder dan in 2008. De Nederlandse economie zal in 2009 naar verwachting groeien met 1,8%, 1,0 procentpunt minder dan in 2008. De inflatie loopt onder invloed van hogere loonstijgingen en indirecte belastingen op van 2,8% in 2008 naar 3,5% in 2009.

In de periode tot en met 2009 worden weinig veranderingen in het monetaire beleid van de ECB voorzien. De lange rentetarieven kunnen in de komende maanden mogelijk wat dalen, maar zullen in de loop van volgend jaar naar verwachting stijgen onder invloed van een herstel van de conjunctuur.

(Bron: Bank Nederlandse Gemeenten)

In de volgende grafiek is de renteontwikkeling van januari tot en met juli 2008 weergegeven. Na een lichte daling is de Euribor flink gestegen. Deze stijging is tezamen met de rentevisie aanleiding om als uitgangspunt voor de begroting 2009 een korte rente van 5% te hanteren, een verhoging van 1% ten opzichte van 2008. Aangezien er sprake is van een inverse rentestructuur (situatie waarin de korte rente hoger is dan de lange rente), houden wij voor de lange rente ook rekening met een rente van 5%. Ook de lange rente verhogen wij hiermee met 1% ten opzichte van 2008.

Ontwikkelingen bij de provincie Drenthe

Met betrekking tot het offertetraject aantrekken nieuwe vermogensbeheerder en de te volgen stappen in de procedure is het volgende te melden. Het offertetraject is afgerond en APG is aangewezen als nieuwe vermogensbeheerder van het Fonds nazorg. Naar aanleiding van het overschot aan liquide middelen in de bestaande portefeuille, heeft Essent een voorlopige negatieve heffing ontvangen van € 4,5 miljoen. De definitieve negatieve heffing zal vastgesteld worden nadat de jaarrekening 2007 akkoord bevonden is door het algemeen bestuur van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen. Over de treasury van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen wordt afzonderlijk gerapporteerd in de begroting van het fonds;

Uitzettingen: risicoprofiel en rendement

In verband met het risicoprofiel wordt een drietal analyses opgesteld, te weten de kasgeldlimiet, de renterisiconorm en het kredietrisico op uitgezette liquide middelen. De financiële risico's, te weten: koersrisico en valutarisico worden nader toegelicht.

Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt in de Wet fido is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten.

Vooraf bij korte financieringen is het renterisico aanzienlijk zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben een directe invloed op de rentelasten. De kasgeldlimiet, welke bedoeld is om de hoeveelheid kort aangetrokken leningen te begrenzen, zal naar verwachting ruim worden overschreden.

Omschrijving	Per 1 januari 2009
Omvang totale begroting per 1 januari (=grondslag)	284.201.646
1. Berekening toegestane kasgeldlimiet	
■ in procenten van de grondslag (ministerieel vastgelegd)	7,0
■ in bedrag	19.894.115
2. Vlottende kortlopende schulden	0
■ opgenomen gelden korter dan 1 jaar	0
■ schuld in rekening-courant	0
■ gestorte gelden door derden korter dan 1 jaar	0
■ overige geldleningen, geen vaste schulden	0
3. Vlottende middelen korter dan 1 jaar	142.611.229
■ contant geld in kas	2.583
■ tegoed in rekening-courant	47.218.399
■ overige uitstaande gelden korter dan 1 jaar	95.390.247
4. Toets kasgeldlimiet	
■ totaal vlottende schuld (=2-3)	142.611.229
■ toegestane kasgeldlimiet (=1)	19.894.115
Ruimte (+) of overschrijding (-) = (1+4)	162.505.344

Renterisiconorm

Het doel van de renterisiconorm is, net als bij de kasgeldlimiet, het inkaderen van grote fluctuaties in de rentelasten. Als grondslag wordt aangehouden dat de provincie niet meer dan 20% van haar vaste schuld, met een volgens ministeriële regeling vastgesteld minimum van € 2.500.000,--, in aanmerking mag laten komen voor herfinanciering. De provincie Drenthe maakt momenteel geen gebruik van herfinanciering of renteherziening, omdat dit geen voordeel oplevert. De norm zal naar verwachting niet worden overschreden. De in de specificaties van verstrekte hypotheekleningen aan ambtenaren en overige uitgegeven langlopende leningen opgenomen verstrekte leningen zijn niet vermeld onder punt 3b van de renterisiconorm, omdat van doorverstreking geen sprake is.

Omschrijving	Bedrag
1a renteherziening op vaste schuld o/g	0
1b renteherziening op vaste schuld u/g	0
2 netto renteherziening op vaste schuld 1a-1b	0
3a nieuw aangetrokken vaste schuld	0
3b nieuw verstrekte lange leningen	0
4 netto nieuw aangetrokken vaste schuld 3a-3b	0
5 betaalde aflossingen 2009	340.335
6 herfinanciering (laagste van 4 en 5)	0
7 renterisico op vaste schuld 2 + 6	0
8 stand van de vaste schuld per 1 januari 2009	1.329.338
9 normpercentage volgens ministeriële regeling met een vast minimumbedrag	20% 2.500.000
10 renterisiconorm	2.500.000
11 ruimte (+) of overschrijding (-) (10-7)	2.500.000

Kredietrisico

Het kredietrisico geeft de mate aan waarin de provincie een risico loopt over haar uitgezette gelden, vanwege het niet (kunnen) voldoen aan de betalingsverplichtingen door de tegenpartij.

De diverse tegenpartijen zijn onderverdeeld in risicogroepen naar financiële zekerheid en variëren van extreem kredietwaardig tot twijfelachtig. De provincie Drenthe zet haar liquiditeitsoverschot uit bij financiële instellingen met minimaal een A-rating (conform de Wet Fido en het financieringsstatuut) en beperkt daarmee haar risico.

Koersrisico

Koersrisico wordt gelopen bij uitzettingen in de vorm van vastrentende waarden zoals bij obligaties en onderhandse leningen, waarbij voor het einde van de looptijd tot verkoop wordt overgegaan.

Dit risico is aan de orde bij een tweetal rentefondsen waarin wij deelnemen.

Deze rentefondsen worden beheerd door een vermogensbeheerder. Doel van deze rentefondsen is om met een aantal investeerders tot een collectieve belegging van vermogen te komen.

Door een grote spreiding van de aangetrokken vastrentende waarden kan het koersrisico bij onttrekking tot een minimum worden beperkt.

Valutarisico

De provincie kent geen valutarisico, omdat het sluiten van transacties en het verlenen van garanties uitsluitend in euro's plaatsvinden.

Derivaten

Derivaten zijn producten die geen directe contante waarde vertegenwoordigen. Met derivaten kan risico worden verkocht of gekocht of een portefeuille tijdelijk van samenstelling worden veranderd tegen lage transactiekosten. De provincie kent geen derivaten en is niet voornemens hier in te stappen.

Rendement

Op onze uitzettingen ramen wij voor 2009 een rendement van 5%, uitgaande van kortdurende uitzettingen. Op grond van het financieringsstatuut, waarbij het streven naar voldoende liquiditeiten bij de financieringsfunctie vooropstaat, wordt relatief kort uitgezet. Het rendement bij uitzettingen voor de korte termijn is het rendement veelal lager dan bij uitzettingen voor de langere termijn. Echter, er is op dit moment sprake van een inverse rentestructuur dat inhoudt dat het rentepercentage voor de korte termijn hoger is dan voor de lange termijn. Het rendement zal dan ook niet lager zijn dan wanneer voor een langere termijn wordt uitgezet. Indien langere termijnuitzettingen op grond van de liquiditeitsprognose mogelijk zijn en tevens beter renderen zullen wij uitzettingen voor langere termijn nastreven.

Leningenportefeuille

Verstreckte langlopende geldleningen

Het verwachte verloop van de langlopende geldleningen in 2009 is als volgt.

Per 1 januari 2009	Saldo aflossingen	Per 31 december 2009
35.705.392	1.770.050	33.935.342

De verstreckte langlopende leningen bestaat voor ongeveer 78% uit hypotheekleningen verstrekt aan het personeel. De overige 22% zijn geldleningen die om bestuurlijke redenen verstrekt zijn aan RTV Drenthe en de PME-groep (Essent).

Opgenomen langlopende geldleningen

De verwachte mutaties gedurende 2009 in de leningenportefeuille zijn weergegeven in navolgende tabel:

Omschrijving	Bedrag	Gemiddelde rente	Invloed op gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2009	€ 1.329.338	4,06	
Nieuwe leningen	€ -	0,00	
Reguliere aflossingen	€ 340.335	5,10	0,36
Renteaanpassingen (oud percentage)	€ -	0,00	
Renteaanpassingen (nieuw percentage)	€ -	0,00	
Stand per 31 december 2009	€ 989.002	3,70	

Gewaarborgde geldleningen

De gewaarborgde geldleningen betreffen geldleningen verstrekt ten behoeve van instellingen in de gezondheidszorg. In deze sector worden geen nieuwe garanties afgegeven.

Het totaal van de gegarandeerde geldleningen bedraagt naar verwachting per 1 januari 2009 € 11,3 miljoen en zal in de toekomst verder afnemen.

Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.

De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

	2009	2010	2011	2012
Investerings				
A1. Materiële activa (maatschappelijk nut)	95.302.072	87.739.103	94.280.292	100.436.750
A2. Materiële activa (economisch nut)	24.296.694	41.465.257	44.516.953	41.508.039
B. Financiële activa				
1. deelnemingen (economisch nut)	854.603	854.603	854.603	854.603
2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut)	10.730.832	6.316.770	2.777.134	3.267.216
3. Verstrekte langlopende geldleningen	35.705.392	33.935.342	32.270.873	30.689.363
Totaal investeringen	166.889.593	170.311.075	174.699.855	176.755.971
Financieringsmiddelen				
A. reserves/voorzieningen				
1. Algemene reserves	91.816.967	98.653.982	96.787.111	92.907.557
2. Bestemmingsreserves	87.762.728	58.965.555	45.564.913	31.759.547
3. Voorzieningen	1.535.890	751.268	499.452	499.452
B. Opgenomen langlopende geldleningen	1.329.338	989.002	989.002	989.002
C. Incidentele financieringsmiddelen	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
Totaal financieringsmiddelen	192.444.923	169.359.807	153.840.478	136.155.558
Saldo financieringsmiddelen (overschot)	25.555.330	-951.268	-20.859.377	-40.600.413

Het EMU-saldo

In navolgend overzicht wordt het verwachte EMU-saldo voor de jaren 2008 tot en met 2010 weergegeven.

Vraag		2008	2009	2010
		Begroting	Begroting	Begroting
1	Wat is uw exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)?	-30.443.103	-21.960.157	-15.267.513
2	Wat zijn uw afschrijvingen ten laste van de exploitatie?	4.088.897	14.090.769	15.943.796
3	Wat zijn uw bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie?	473.829	473.829	473.829
4	Wat zijn uw uitgaven aan investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd?	38.258.391	55.541.658	48.616.993
5	Wat zijn de in mindering op de onder vraag 4 bedoelde investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen?	4.239.360	18.197.982	5.240.000
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
6a	Wat zijn uw verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs)?	-	-	-
6b	en wat is daarin de te verwachten boekwinst?	-	-	-
7	Hoeveel bedragen de uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d.?	-	-	-
8	Grondverkopen:			
8a	Wat zijn de verkoopopbrengsten van grond (tegen verkoopprijs)?	-	-	-
8b	en wat is daarin de te verwachten boekwinst?	-	-	-
9	Wat zijn uw betalingen ten laste van de voorzieningen?	914.322	1.258.451	725.645
10	Zijn er voorts betalingen die niet via de onder vraag 1 genoemde exploitatielopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaand vragen?	-	-	-
11	Bij de berekening van het EMU-saldo wordt gecorrigeerd voor verkoop van deelnemingen en aandelen.			
11a	Gaat u deelnemingen en aandelen verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
11b	Zo ja wat is bij verkoop de te verwachten boekwinst?	-	-	-
Berekend EMU-saldo		-60.813.730	-45.997.686	-42.952.526

Paragraaf 2.5 Bedrijfsvoering

Vijf ontwikkellijnen

De maatschappij om ons heen verandert continu. Onze organisatie speelt hierop in en ontwikkelt zich ook voortdurend. In het Collegeprogramma 2007-2011, Kiezen voor de kracht van Drenthe, hebben wij opgenomen dat het in gang gezette (cultuur)veranderingstraject binnen de provinciale organisatie voortvarend wordt voortgezet om onze veranderende rolopvatting waar te kunnen maken. Aansluitend daarop staat in de Voorjaarsnota 2008 als missie van de organisatie: “De provincie Drenthe is een solide partner en zal dat in de toekomst blijven. De organisatie is ‘in control’. De provincie is een aantrekkelijke werkgever waar mensen in een prettige en gezonde werkomgeving op een interactieve, doelgerichte en toekomstgerichte wijze samenwerken. De organisatie voorziet op een professionele wijze in de behoeften van bestuur, management en medewerkers aan advies en ondersteuning op het gebied van personeel, informatietechnologie, financiën en overige voorzieningen”. Dit alles vraagt om een organisatie met een bedrijfsvoering die daarop is toegesneden.

Bedrijfsvoering zien wij als de sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen de organisatie om de gestelde beleidsdoelstellingen te kunnen realiseren. Het betreft de sturing en beheersing van zowel de primaire processen als van de processen die hiervoor faciliterend zijn. De verbeteracties die op het gebied van de bedrijfsvoering in ontwikkeling zijn, zijn vastgelegd in een meerjarig Concernplan 2008-2011, Samen Sterker in de Slimme provincie.

Het concernplan geeft de wijze aan waarop de organisatie de bedrijfsvoering de komende jaren verder vormgeeft. Na de structuuraanpassingen uit 2007/2008 is het nu tijd voor de daarbij passende cultuurverandering. Dit krijgt een vertaalslag in het verder optimaliseren van de gewenste werkwijzen. Met aandacht voor sturing, samenhang, het creëren van een lagere overhead en het afschaffen van overbodige bureaucratie. Wij geven daarbij verder vorm aan de verworvenheden van het organisatieontwikkelingstraject Samen Sterker en bouwen deze verder uit in onze organisatie. Daarmee zijn wij een slimme organisatie met een uitdagend arbeidsklimaat. Een organisatie die de ambities van bestuurlijk Drenthe waarmaakt en maximaal presteert tegen minimale kosten.

Vanuit deze ambities zijn in het Concernplan doelen, inspanningen en acties geordend in een aantal ontwikkellijnen. Deze ontwikkellijnen vormen de kapstok van deze paragraaf. Daarbij ligt de nadruk op de bedrijfsvoeringszaken die in 2009 spelen.

De vijf ontwikkellijnen uit het Concernplan 2008-2011 zijn de volgende.

- I. Slimmere productie: uitvoeren Collegeprogramma, strategische projecten en programma's, procesverbetering
- II. Programma Drenthe dóet ertoe!: samenwerken met partners, centraal stellen burgers
- III. Programma Samen Sterker in Actie!: organisatieontwikkeling
- IV. Programma Provinciehuis van Morgen: werkomgeving
- V. Zaken op orde: bedrijfsvoering

I Slimmere productie

Met de ontwikkellijn Slimmere productie richten wij ons op het realiseren van de Programmabegroting, de uitvoering van het Collegeprogramma (onder andere door een “midterm review” in 2009), het oppakken van “oud voor nieuw”-beleid, ofwel het vrijmaken van middelen voor prioriteiten uit het Collegeprogramma, en alle activiteiten en projecten binnen de lijn, zoals het inpassen van nieuwe ontwikkelingen en wet- en regelgeving in onze werkprocessen. De ontwikkellijn is gesplitst in strategische projecten/programma's en in procesverbetering.

Bestuurlijke strategievorming

Het uitzetten van een bestuurlijke strategie tegen de achtergrond van een aangescherpte en aan de actuele ontwikkelingen tegemoet komende positionering van de provincie Drenthe als bestuursorgaan vormt de basis voor de productie van de provincie. Uitgangspunten hiervoor zijn onder meer het rapport “Amen is geen Amsterdam; een onderzoek naar positionering, rollen en taken van de provincie Drenthe” (provinciale staten van Drenthe, mei 2008), het rapport Ruimte, regie en rekenschap van de commissie-Lodders (Gemengde commissie decentralisatievoorstellen provincies, maart 2008) en het rapport Vertrouwen en verantwoorden van de Commissie-d'Hondt (Interbestuurlijke Taakgroep Gemeenten, juni 2008). In het verlengde van de uitgezette strategie werken wij de kaders uit voor een gedegen heroverwegingsproces van de inzet van provinciale middelen, onder de noemer “oud voor nieuw”. Waar de mogelijkheden voor herverdeling van middelen gevonden worden, wordt sterk bepaald door de strategische conferentie en het vervolg dat hieraan gegeven wordt.

Slimmere processen: introductie van de businesscase

Wij werken steeds meer programmatisch en projectmatig. Voor met name de grotere programma's en projecten is het van belang dat de start van een project meer aandacht krijgt dan tot dusverre het geval was. Programma- en projectinitiatieven beoordelen wij meer dan voorheen op hun meerwaarde voor de provincie en op zaken als de verhouding tussen kosten en baten en de aan een programma of project verbonden risico's. Deze werkwijze zorgt ervoor dat onderbouwde keuzes gemaakt kunnen worden in relatie tot een te starten programma of project.

Geïntegreerde informatievoorziening

De komende jaren zetten wij in op een versterkte koppeling tussen de diverse provinciale administraties en gegevensverzamelingen. Dit geeft niet alleen een solide basis voor de verantwoording, maar ook de monitoring kan meer doelgericht en beleidsrelevant zijn. Een en ander betekent ook, dat zowel vanuit de beleidsplanning, de organisatie van de uitvoering als de vastlegging van voortgang en effecten, wij meer uitgaan van een enkelvoudig provinciaal referentiekader.

Ontwikkellijn	Resultaten	Activiteiten 2009
I. Slimmere productie	<ul style="list-style-type: none"> ■ Een uitgewerkte provinciale strategie. ■ Weloverwogen afweging start programma's en projecten. ■ Eenduidige en concernbrede set van doelstellingen en indicatoren.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitwerking resultaten strategische conferentie. ■ “Midterm review” realisatie Collegeprogramma. ■ Opstellen keuzelijst “oud voor nieuw”. ■ Introductie van de businesscase als instrument, met expliciete aandacht voor kosten, baten en risico's bij de start van programma's en projecten. ■ Formuleren van gemeenschappelijk provinciaal referentiekader.

II **Programma Drenthe dóet ertoe!**

Het programma Drenthe dóet ertoe! heeft als doelen een betere kwaliteit van beleid(sprocessen), betere bestuurlijke samenwerking, interactievere informatieverstrekking en beleidsvorming, betere profilering en een betere e-dienstverlening. In 2009 richten we ons vooral op samenwerking met en dienstverlening aan onze doelgroepen, te weten burgers, bedrijven en organisaties.

Omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming

Voor 2009 en verder streven wij een omgevingsgerichte samenwerking en strategievorming na. Dit bereiken wij op diverse manieren. Onder meer door het uitvoeren van een proces van strategische planning. In dit proces evalueren we aan de hand van ontwikkelingen de uitvoering van ons Collegeprogramma. Ook beoordelen we of die ontwikkelingen invloed hebben op ons takenpakket en onze doelstellingen. Dit doen we bijvoorbeeld voor nieuwe wetgeving en het bestuursakkoord tussen rijk en provincies over decentralisatie van taken. Voor een strategische belangenbehartiging van Drenthe in interprovinciaal belang maken wij onze interne IPO-organisatie doelmatiger en efficiënter. In juni 2009 hebben wij hiervoor een voorstel gereed. Om ook in Europa goed mee te kunnen doen, hebben wij in 2008 onderzoek gedaan naar de stand van zaken met betrekking tot het Europees bewustzijn van de organisatie. De hieruit voortvloeiende aanbevelingen implementeren wij eind 2008 en begin 2009. Via een jaarlijks terugkerend opleidingsaanbod “Europa en Europees recht” voor betrokken medewerkers hopen wij het bewustzijn voor Europese aspecten voldoende te kunnen borgen. Met deze acties integreren wij in ons bestuurlijk en ambtelijk handelen de drie pijlers van onze “Europa-bewuste” aanpak: te weten wet- en regelgeving, beleidsbeïnvloeding en subsidieprogramma’s.

Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening

Met rijk, IPO, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen (UvW) hebben wij afspraken gemaakt over de totstandkoming van het programma e-overheid en de normen voor de BurgerServiceCode. Om deze na te komen, moeten wij de informatie- en communicatietechnologie (ICT)-infrastructuur op de juiste wijze inrichten. De noodzakelijke werkzaamheden hiervoor hebben wij geformuleerd in het Uitvoeringsprogramma e-dienstverlening. De uitvoering hiervan start in 2009 en krijgt de jaren daarna een vervolg. Eén van de eerste acties is een interne herstructurering van onze informatietechnologie (IT)-huishouding, zodat deze aansluit op landelijke voorzieningen zoals DigiD (identificatiemiddel voor de burger om digitale overheidsdiensten af te kunnen nemen). Ook bouwen wij in 2009 het Drentheportaal verder uit, onder meer door een “samenspraakfunctie” op te nemen. Hiermee willen wij de interactie met onze doelgroepen bevorderen, deze doelgroepen meer betrekken bij onze interactieve beleidsvorming en meer draagvlak creëren voor ons beleid. Het uitbouwen van het Drentheportaal achten wij ook nodig voor een betere e-dienstverlening en het digitaal beschikbaar stellen van actuele (beleids)informatie en producten. Om de ambtelijke organisatie beter toe te rusten voor interactieve beleidsvorming ontwikkelen wij hierop gerichte instrumenten en trainingen. Daarnaast bouwen wij een “kennisnetwerk interactieve beleidsvorming” op met in- en externe partners. In 2009 richten wij een persloket in dat 7 x 24 uur per week bereikbaar is. Daarvoor zetten wij een kennissysteem op. Tot slot zetten wij het advertentiebeleid in 2009 effectiever in voor de profilering van Drenthe.

Kwaliteitshandvest voor dienstverlening

Om de kwaliteit van onze dienstverlening te verbeteren en te waarborgen, stellen wij een kwaliteitshandvest op met normen voor onze dienstverlening waaraan onze doelgroepen ons mogen houden. In 2009 implementeren wij het kwaliteitshandvest en rapporteren wij hierover.

Ontwikkelijn	Resultaten	Activiteiten 2009
II. Programma Drenthe dóet ertoe!	<ul style="list-style-type: none"> ■ Meer omgevingsgerichte samenwerking en strategie-vorming. ■ Burgerparticipatie, profilering en dienstverlening. ■ Verbeterde en gewaarborgde kwaliteit dienstverlening. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren strategische planning. ■ Voorstel aanpak interne IPO-organisatie. ■ Implementeren aanbevelingen onderzoek Europees bewustzijn organisatie. ■ Aanbieden opleidingen "Europa en Europees recht" aan betrokken medewerkers. ■ Starten uitvoering e-dienstverlening. ■ Intern herstructureren IT-huishouding. ■ Uitbouwen Drentheportaal. ■ Ontwikkelen instrumentarium en trainingsprogramma interactieve beleidsvorming. ■ Opbouwen "kennisnetwerk interactieve beleidsvorming". ■ Inrichten persloket. ■ Opzetten kennissysteem. ■ Advertentiebeleid inzetten voor profilering Drenthe. ■ Implementeren kwaliteitshandvest dienstverlening.

III Programma Samen Sterker in Actie!

Het programma Samen Sterker in Actie! richt zich op een stimulerender werkklimaat in de organisatie. Het heeft als doelen een effectievere samenwerking in teams, meer inspirerend en teamgericht leiderschap, grotere externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers, methodischer werken in programma's en projecten en strategisch personeelsbeleid, met meer de juiste medewerker op de juiste plek, verbeterde arbeidsmarktcommunicatie en een vitale organisatie met vitale medewerkers. Vernieuwingen in de organisatie om ons aan de veranderende eisen van de maatschappij te kunnen laten voldoen, zitten in houding en gedrag van de leiders en de medewerkers, in professionaliteit en vertrouwen, competenties, contacten, omgangsvormen, samenwerkingsverbanden en werkwijzen. En bovenal in het lerend vermogen van de organisatie. Wij willen dat wij ons ontwikkelen tot een organisatie die de ambities van het bestuur steeds slimmer, integraler en professioneler waarmaakt. Het programma Samen Sterker in Actie! richt en faciliteert hiertoe tot het voorjaar van 2011 de ontwikkeling van de cultuuraspecten van onze organisatie.

Teamontwikkeling en leiderschap

Om de effectiviteit van de teams te verbeteren, gaan we in 2009 door met de inzet van aanjagers en de zogenoemde "vliegende team-brigade", bestaande uit medewerkers die specifiek zijn opgeleid voor de ondersteuning van teamontwikkeling. Dit leidt tot professionelere samenwerking in teams en met partners. Daarnaast nemen wij in 2009 het belonen van teamprestaties op in het beloningsbeleid, om ook op die manier te komen tot een effectievere samenwerking. In 2009 vinden niet alleen acties plaats gericht op vaste teams, maar ook acties gericht op flexibele teams en netwerken, zoals de concrete invulling van een virtuele beleidspool. Daarnaast streven wij naar inspirerend en teamgericht leiderschap. We formuleren hiervoor een management development(MD)-beleid. In 2009 zetten wij dit ontwikkeltraject voor managers, hoofden, programmamanagers en teamleiders in.

Medewerkers en arbeidsmarkt

Om de juiste medewerkers op de juiste plek te krijgen, lopen er samenhangende en toegesneden ontwikkelprogramma's voor doelgroepen als senior beleidsmedewerkers, projectmanagers, talenten en oudere medewerkers. Voor een goede positie op de arbeidsmarkt moet de organisatie uitdagend en afwisselend werk bieden. Daarbij zetten wij verder in op aansprekende arbeidsmarktcommunicatie en werving via het web vanaf de tweede helft van 2009. Ook in 2009 blijven wij zoeken naar het flexibiliseren van de arbeidsvoorwaarden. Ook passen wij het werving- en selectiebeleid verder aan om een goede instroom en doorstroom te bevorderen. In 2009 worden de pilot "Drentalent" (voor het aantrekken van startende medewerkers) en de "tweede loopbaantrein" (project voor het laten doorstromen van medewerkers) afgerond en geëvalueerd. In 2009 geven wij een verder vervolg aan het verzilveren van de uitkomsten van het organisatieontwikkelingstraject Samen Sterker. Wij investeren verder in medewerkers door het aanbieden van opleidingstrajecten. Ook implementeren wij in 2009 integraal gezondheidsmanagement (IGM), met als streven een meer vitale organisatie met meer vitale medewerkers.

Methodisch werken en kennismanagement

Een doel is de verdere professionalisering van de medewerkers en de organisatie. Dit wordt onder andere gehaald door programmamanagement in te voeren en te werken met de WerkWIJzer als standaard voor projectmatig en programmatisch werken. In 2009 voegen wij de businesscase toe aan de WerkWIJzer. Met de businesscase wordt met een bewuste afweging van diverse criteria onderzocht of een project of programma al dan niet bestaansrecht heeft. Hierdoor kunnen wij projecten en programma's professioneler kiezen en starten. In 2009 passen wij de WerkWIJzer verder aan door nóg nadrukkelijker het zogenoemde "bubi-denken" bij projecten en programma's mee te nemen. Hiermee bedoelen wij dat door het organiseren van interactie met en betrokkenheid van externe partners en partijen een toegevoegde waarde aan een project of programma wordt gegeven. In 2009 maken wij een inventarisatie van alle van belang zijnde externe projecten en programma's ten behoeve van het portfoliobeheer (beheer van systeem waarin beschreven staat welke medewerkers inzetbaar zijn voor projecten en programma's en wat hun kwaliteiten zijn). Deze projecten en programma's bieden wij digitaal aan. Ook maken wij in 2009 een begin met kennismanagement.

Ontwikkellijn	Resultaten	Activiteiten 2009
III. Programma Samen Sterker in Actie!	<ul style="list-style-type: none"> ■ Flexibele, professionele organisatie. ■ Stimulerender werkklimaat. ■ Effectievere samenwerking in teams. ■ Inspirerender en teamgericht leiderschap. ■ Meer externe gerichtheid en professionaliteit van de medewerkers.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ondersteunen teamontwikkeling. ■ Voeren van MD-beleid. ■ Invullen virtuele beleidspool. ■ Investeren in medewerkers, met onder andere ontwikkelprogramma's, opleidingen, uitdagend en afwisselend werk, zoeken naar flexibilisering in arbeidsvoorwaarden. ■ Uitvoeren meer aansprekende arbeidsmarktcommunicatie, aanpassen werving- en selectiebeleid, evalueren pilot "Drentalent" en "tweede loopbaantrein". ■ Implementeren integraal gezondheidsmanagement. ■ Uitbouwen methodisch werken, met onder andere de WerkWIJzer en een digitaal overzicht externe projecten en programma's. ■ Starten met kennismanagement.

IV Programma Provinciehuis van Morgen

Met het programma Provinciehuis van Morgen zetten wij ons in voor een meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis, waarbij efficiënter gebruik wordt gemaakt van de ruimte en een betere (interne) digitale informatievoorziening. De werkomgeving zal flexibel zijn, passend bij de nieuwe organisatiecultuur. De nieuwe fysieke en digitale werkomgeving draagt zo bij aan de gewenste nieuwe manier van werken. Het programma omvat drie projecten om deze doelen te bereiken: revitalisering, digitalisering en tijdelijk huisvesting.

Revitalisering

Het project Revitalisering houdt de verbouwing van het provinciehuis in. Binnen de contouren van het huidige gebouw ontwikkelen wij een nieuwe werkomgeving: een flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving. Dit betekent dat een goede balans wordt aangeboden tussen plekken om te concentreren en te communiceren. De nieuwe werkomgeving is prettig om in te werken en nodigt uit tot ontmoeten en samenwerken. Begin 2009 wordt het definitief ontwerp van de revitalisering door de architect uitgewerkt in bestek en tekeningen. Daarna vinden de selectie en het contracteren van de aannemers plaats. In juni 2009 start de daadwerkelijke verbouwing van het provinciehuis en deze duurt tot maart 2011. Het project voorziet in een zeer energiezuinig provinciehuis met een hoge mate van CO₂-beperking waarbij optimaal gebruik wordt gemaakt van innovatieve toepassingen op het gebied van klimaat en energie. Hiermee geven we vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid het goede voorbeeld. Naast een forse energiebesparing hebben de energiemaatregelen positieve effecten op licht, lucht en akoestiek binnen het gebouw en daardoor op de gezondheid en productiviteit van de medewerkers.

Digitalisering

Randvoorwaarde voor de flexibele, activiteitsgerelateerde werkomgeving is een goede digitale ondersteuning: informatie moet altijd en overal voor de organisatie beschikbaar zijn. Het project Digitalisering voorziet in het volledig digitaliseren van de informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers: van de inkomende post, de tussenliggende primaire en ondersteunende werkprocessen tot en met de archivering. Voordat de werkprocessen worden gedigitaliseerd, worden deze kritisch bekeken en “slanker en slimmer” gemaakt. In 2009 zetten wij de al gestarte digitalisering van de in totaal 23 geïdentificeerde werkprocessen voort. Dit resulteert aan het einde van het jaar in 9 gedigitaliseerde werkprocessen. De digitalisering van de overige processen volgt daarna.

Tijdelijke huisvesting

Vanaf mei 2009, net voordat de verbouwing begint, huisvesten wij tijdelijk 230 medewerkers in het gebouw Lauwers 1 te Assen, dat op slechts vijf fietsminuten van het provinciehuis ligt. Het gebouw is per 1 januari 2009 beschikbaar voor ons. Dan wordt het eerst opgefrist en geschikt gemaakt voor gebruik. Het gebouw voldoet aan alle normen wat betreft arbeidsomstandigheden. De 230 medewerkers verhuizen als enige groep voor de duur van de verbouwing naar het nieuwe pand. De overige medewerkers blijven in het provinciehuis. Zo zijn er zo weinig mogelijk verhuisbewegingen nodig.

Ontwikkellijn	Resultaten	Activiteiten 2009
IV. Programma Provinciehuis van morgen	<ul style="list-style-type: none"> ■ Meer toekomstgericht, duurzamer en milieuvriendelijker provinciehuis. ■ Efficiënter gebruik van de ruimte. ■ Betere (interne) digitale informatievoorziening. ■ Bijdrage aan gewenste nieuwe manier van werken. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitvoeren project Revitalisering. ■ Uitvoeren project Digitalisering. ■ Uitvoeren project Tijdelijke huisvesting.
Project Revitalisering	<ul style="list-style-type: none"> ■ Een nieuwe werkomgeving: flexibel, activiteitsgerelateerd. ■ Voorbeeldfunctie: energiezuinig, met CO2-beperking, met innovatieve toepassingen op gebied van klimaat en energie. ■ Positieve effecten op binnenklimaat en daardoor op gezondheid en productiviteit van de medewerkers. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uitwerken definitief ontwerp van de revitalisering door de architect in bestek en tekeningen. ■ Selecteren en contracteren van de aannemers. ■ Starten met verbouwen van het provinciehuis.
Project Digitalisering	<ul style="list-style-type: none"> ■ Informatie altijd en overal voor de organisatie beschikbaar: volledig digitale informatievoorziening van bestuur, management en medewerkers. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ 9 werkprocessen kritisch bekijken en "slanker en slimmer" maken. ■ 9 werkprocessen digitaliseren.
Project Tijdelijke huisvesting	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tijdelijke opvang medewerkers tijdens verbouwing om verbouwing mogelijk te maken. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Oprissen en geschikt maken gebouw Lauwers 1, Assen. ■ Tijdelijk huisvesten 230 medewerkers in gebouw Lauwers 1, Assen.

V Zaken op orde

Wij willen een organisatie zijn die in beweging is en flexibel is. Maar wij willen ook onze zaken goed voor elkaar hebben. Betrouwbaar, integer, transparant, ofwel "in control". Niet alleen financieel, maar ook als het gaat om het bereiken van doelen van het provinciaal beleid. De ontwikkellijn Zaken op orde richt zich hiertoe op een betere bedrijfsvoering. Het afgelopen jaar hebben wij al grote stappen gezet in het verminderen van de verantwoordingsdruk. Met het vernieuwde model Programmabegroting is helderheid gegeven in de gewenste productie en de sturing op prioriteiten en hoofdlijnen. De verdeling van taken en bevoegdheden in de nieuwe organisatie is op hoofdlijnen vastgelegd in het nieuwe Organisatiebesluit. Wij willen nu verder invulling geven aan onze wens de zaken verder "op orde te krijgen". Onze doelen met deze ontwikkellijn zijn daarbij: betere sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en betere en uniforme werkprocessen.

Organisatie

In de nieuwe organisatiestructuur hebben wij de ondersteuning ontvlecht naar de belangrijkste klantgroepen: bestuur (BC: Bestuur en Communicatie), directie (CS: Concernstaf) en management (MO: afdeling Management Ondersteuning). De algemene facilitaire ondersteuning is ondergebracht bij de afdeling Facilitaire Ondersteuning (FO). Zoveel mogelijk is de ondersteuning gecentraliseerd als gedeelde dienstverlening. De inrichting van de nieuwe ondersteunende eenheden is voorwaardenscheppend voor een goede en slankere bedrijfsvoering. In de nieuwe ondersteunende structuur geldt dat de afspraken met de klant centraal staan. Na een opbouwende fase starten wij in 2009 daadwerkelijk met één interne Servicedesk (vanuit FO en MO). Zowel beschikbaar als fysieke desk en als intern netwerk ("zelfbediening"). Ook hebben in de loop van 2009 alle afdelingen (en zo nodig ook de eenheden onderling) een serviceovereenkomst met de ondersteunende eenheden. Omdat we een te hoge overhead hebben, krijgen de ondersteunende eenheden de opdracht gezamenlijk hun formatie over een periode van drie jaar terug te brengen tot 35% van de totale formatie (nu 40%). Voor 2009 zetten wij in op een reductie tot 37%.

Instrumenten

Op basis van het in 2007 vastgestelde Besturings- en managementconcept Meer Samen, nóg sterker! (overkoepelende visie op de werkwijze in onze organisatie) en het in 2008 vastgestelde Organisatiebesluit zijn we gestart met een vermindering en vernieuwing van het instrumentarium in onze bedrijfsvoering.

De bestuurlijke cyclus is met de nieuwe opzet van de Programmabegroting al sterk verbeterd en we zullen blijven werken aan verdergaande verbeteringen. De koppeling tussen de bestuurlijke cyclus en de ambtelijke voorbereiding, uitvoering (productie) en verantwoording verbeteren we in 2009 sterk. We ontwerpen een nieuw model voor de managementcyclus, waarmee we de strategische sturing op producten en diensten en de dagelijkse sturing op prestaties en middelen gaan verbeteren. Verantwoorden blijft belangrijk, maar we leggen meer het accent op plannen, risicobeheersing en sturen.

De komende jaren worden gekenmerkt door meer in-, door- en uitstroom van medewerkers. Dit als gevolg van de leeftijdsopbouw, de veranderende arbeidsmarkt, en de veranderende eisen aan functies. In het human resource (HR)- beleid moeten wij hierdoor meer aandacht besteden aan het stimuleren van interne mobiliteit. Wij maken in 2009 voor het eerst gebruik van een gestandaardiseerd instrument voor strategische personele planning op afdelings-/eenheids- en concernniveau. Op deze wijze vergroten wij de sturing op kwantiteit en kwaliteit van het personeel.

Wij passen de informatievoorziening beter aan aan de sturingsvraag en het beheersen van risico's. Via een managementdashboard komen online publicaties. In plaats van uitgebreide managementrapportages worden er vanaf 2008 maandgesprekken tussen directie en management gehouden op basis van de afspraken die in afdelings-/eenheidswerkplannen en productramingen zijn vastgelegd. Deze wijze van werken evalueren we in 2009. De onderliggende systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering zijn aan vervanging toe. In de komende jaren onderzoeken we die vervanging en voeren deze door. In 2009 stellen we het vervangingsplan op.

Ontwikkellijn	Resultaten	Activiteiten 2009
V. Zaken op orde	<ul style="list-style-type: none"> ■ Een betrouwbare, integere, transparante, goed werkende interne organisatie die "in control" is. ■ Met een betere bedrijfsvoering: meer sturing, minder bureaucratie, een slanke staf en goed lopende en uniforme werkprocessen.	<ul style="list-style-type: none"> ■ Starten interne Servicedesk. ■ Afsluiten serviceovereenkomsten met ondersteunende eenheden. ■ Terugbrengen formatie ondersteunende eenheden tot 37% van totale formatie. ■ Implementeren koppeling bestuurlijke cyclus met ambtelijke voorbereiding, uitvoering, verantwoording. ■ Ontwerpen nieuw model managementcyclus. ■ Implementeren andere methode kostentoe rekening salariskosten. ■ Implementeren instrument voor strategische personele planning. ■ Via managementdashboard online publiceren. ■ Evalueren werkwijze maandgesprekken directie en management. ■ Opstellen vervangingsplan systemen voor personeel en (financiële) bedrijfsvoering.

Paragraaf 2.6 Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf schenkt aandacht aan de verbonden partijen van de provincie Drenthe, conform het BBV. In het BBV wordt onder “verbonden partijen” verstaan: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft. Voor wat betreft het financieel belang wordt verwezen naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Een bestuurlijk belang betekent dat de provincie op enigerlei wijze zeggenschap heeft, hetzij omdat de provincie een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze mee kan stemmen. Een financieel belang houdt in dat de provincie middelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement. Voorts heeft de provincie een financieel belang indien financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De verbonden partijen voeren beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren. Daarom blijft de provincie verantwoordelijkheid dragen voor het bereiken van de doelstellingen die door de verbonden partijen worden beoogd en die veelal onderdeel vormen van de elders in deze Begroting gepresenteerde programma's. Deze verantwoordelijkheid uit zich zowel op het beleidsmatige als het budgettaire vlak en is de ratio achter het voortaan opnemen van deze paragraaf in Begroting en Jaarverslag.

Om PS in staat te stellen hun kaderstellende en controlerende taken uit te voeren, wordt hierna aangegeven in welke verbonden partijen de provincie bestuurlijk én financieel participeert en van welke vorm van verbondenheid er sprake is (rechtspersoon, gemeenschappelijke regeling en dergelijke). Per verbonden partij is voorts vermeld onder welk programma de beleidsmatige doelstellingen vallen die door de deelname in deze partij worden nagestreefd. Indien ervoor is gekozen om samen te werken in een privaat- in plaats van een publiekrechtelijke vorm, liggen hieraan in de regel redenen van risicomijding ten grondslag. In geval van privaatrechtelijk samenwerkingsverband is het financiële risico dat de provincie loopt namelijk beperkt tot de geldelijke inbreng.

Het begrip “verbonden partijen” houdt in dat participaties in NV's, BV's, v.o.f.'s, commanditaire vennootschappen en gemeenschappelijke regelingen hieronder vallen. Ook stichtingen en verenigingen kunnen onder de verbonden partijen vallen, indien de provincie een zetel in het bestuur heeft en financiële risico's loopt. Een stichting of vereniging die jaarlijks subsidie krijgt, maar waaraan geen andere financiële verplichtingen zitten met een juridische afdwingbaarheid door derden, is geen verbonden partij. Een eventuele morele verplichting tot betaling in geval van problemen kan het wel verstandig maken de stichting of vereniging in de paragraaf Weerstandsvermogen op te nemen. Indien de provincie een aanzienlijk bestuurlijk, maar geen financieel belang heeft, kan dit belang in het desbetreffende programma genoemd worden. Naast de hiervoor genoemde participaties maken ook deelnemingen, waarbij de provincie aandelen heeft in een NV of BV, deel uit van de verbonden partijen.

In het BBV wordt over de verbonden partijen voorgeschreven dat in de Begroting in een aparte paragraaf ten minste aandacht moet worden geschonken aan:

- de visie op verbonden partijen in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de Begroting;
- de beleidsvoornemens omtrent de verbonden partijen.

Met andere woorden: Wat willen wij met deze partijen? Hoe past de uitvoering van de taken binnen onze provinciale programma's? Hoe dragen zij bij aan het uitvoeren van het door de provincie gewenste beleid?

Nota bestuursfuncties

In oktober 2001 is de Nota bestuursfuncties uit 1992 herijkt. In de nota wordt vooral ingegaan op de bestuurlijke functies die door GS of leden van PS (of in hun opdracht door provinciale ambtenaren of op hun verzoek of aanbeveling door derden) kunnen worden vervuld bij de verschillende rechtsvormen, zoals vennootschappen, gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Voor wat de vervulling van deze bestuursfuncties in navolgende organisaties betreft wordt verwezen naar deze nota.

Verbonden partijen

I Opsomming van de verbonden partijen in onze provincie ingedeeld naar rechtsvorm

Deelnemingen

- NV NOM, Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM)
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)
- Groningen Airport Eelde NV (GAE)
- Essent NV

Gemeenschappelijke regelingen

- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)
- Bestuursacademie Noord-Nederland (BANN)
- Openbaar Vervoerbureau Groningen-Drenthe (OV-bureau)
- De Noordelijke Rekenkamer

Stichtingen/privaatrechtelijke rechtspersonen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)
- Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie
- Stichting Drentse Bedrijvenlocaties (DBL)
- Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA)
- Stichting Drents Plateau
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB) en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

Bestuursrechtelijke rechtspersonen

- Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

II Verbonden partijen ingedeeld op basis van het collegeprogramma en rechtsvorm

a Programma 1. De provincie dóet ertoe

Privaatrechtelijke rechtspersoon

Vereniging IPO

De 12 provincies werken samen in het IPO. Die samenwerking beoogt de condities waaronder de provincies werken te optimaliseren. Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies. Het IPO is in 2003 omgezet van een gemeenschappelijke regeling naar een vereniging.

Het IPO heeft als doelen:

1. het behartigen van de belangen van provincies
2. het bieden van een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring
3. het stimuleren en entameren van vernieuwingsprocessen binnen de provincies

Iedere provincie heeft het recht voor 1 zetel in het bestuur een bindende voordracht te doen. De voordracht wordt gemaakt door het college van GS. Daarnaast zijn 2 Drentse statenleden lid van de algemene vergadering.

Naast het bestuur en de algemene vergadering zijn er 10 adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa. De adviescommissies en het Bestuurlijk Platform Europa bestaan in beginsel uit 12 leden. Ieder college van GS benoemt uit zijn midden 1 lid.

De provincie Drenthe bevordert de goede positionering van de provincie via deze interprovinciale samenwerking. Slagvaardigheid wordt bewerkstelligd door het actief volgen van ontwikkelingen en tijdig inspelen hierop.

Gemeenschappelijke regelingen

1. SNN

De provincies Groningen, Fryslân en Drenthe hebben hun bestuurlijke krachten sinds 1992 gebundeld in het SNN. In SNN-verband ontwikkelt het Noorden gezamenlijk beleid en onderhandelt met het kabinet over zaken die het hele Noorden aangaan. Kerntaak is het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Noord-Nederland.

Ingaande juli 2007 zijn aan het DB-SNN de 4 noordelijke grote gemeenten (NG4) als adviseur toegevoegd. Voor de provincie Drenthe betekent dat de deelname van de gemeenten Emmen en Assen. Aan de beide bestuurscommissies van het SNN (Economische Zaken (Bcie EZ) en Stedelijke Ontwikkeling en Mobiliteit (Bcie SOM)) nemen vanaf het genoemde tijdstip ook vertegenwoordigers van de NG4 deel.

De gezamenlijke visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Noord-Nederland is omschreven in de Strategische agenda voor Noord-Nederland 2007-2013. Deze visie met als motto “Noord-Nederland zet in op een dynamische kenniseconomie, sterke steden en een vitaal platteland” heeft ten grondslag gelegen aan een tweetal uitvoeringsprogramma’s, te weten Koers Noord: op weg naar de pieken (een programma van het Ministerie van Economische Zaken en het SNN gezamenlijk voor de periode 2007-2010) en het Operationeel Programma EFRO (een programma van het SNN voor de periode 2007-2013).

De hoofddoelstelling van het samenwerkingsverband is de samenwerking en het overleg tussen de deelnemende provinciale besturen te verbreden en te intensiveren. Verdere doelstellingen zijn coördinatie van beleid en het opstellen van gezamenlijke standpunten in de richting van rijksoverheid en Europese Unie en het gemeenschappelijk optreden daarbij.

De deelname van de NG4 betekent ook dat zij bijdragen aan de kosten van het SNN. Vergeleken met de bijdrage van de provincies is die van de NG4 beperkt. De risico's worden door de deelnemende provincies (in gelijke delen) gedragen.

2. *BANN*

De gemeenschappelijke regeling had, voordat deze is aangepast, tot doel de behartiging van het bestuursdienstonderwijs in Noord-Nederland. Het bestuursonderwijs is geprivatiseerd. De gemeenschappelijke regeling is in stand gebleven om de eventuele verplichtingen ten opzichte van voormalig personeel na te kunnen komen.

3. *De Noordelijke Rekenkamer*

De Provinciewet verplicht elke provincie tot het instellen van een Rekenkamer of het organiseren van een rekenkamerfunctie. Ook bestaat de mogelijkheid tot een gemeenschappelijke Rekenkamer, waar alle provincies, met uitzondering van Zeeland, voor gekozen hebben. Drenthe, Fryslân en Groningen hebben de Noordelijke Rekenkamer ingesteld. Naast de Provinciewet, waarin een aantal voorwaarden is geformuleerd, is er ook een Gemeenschappelijke regeling Noordelijke Rekenkamer, waarin nadere bepalingen zijn opgenomen. Niet alleen zijn deze meer toegespitst op de concrete feitelijke situatie, maar er is ook een aantal voorzieningen getroffen waardoor de Rekenkamer haar taken in een onafhankelijke positie kan uitoefenen.

Het doel van de Rekenkamer is om vanuit een onafhankelijke positie PS te ondersteunen in de kaderstellende en controlerende rol. Dit gebeurt door onderzoek te doen naar het gevoerde bestuur waarbij de vraag naar doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid centraal staat.

b. Programma 2. Samenleving met samenhang

Privaatrechtelijke rechtspersoon

Stichting Drents Plateau

De Stichting Drents Plateau (voorheen Erfgoedhuis van Drenthe) is in 2001 opgericht om (deels wettelijke) taken en doelstellingen op het terrein van het Drents cultureel erfgoed uit te voeren voor provincie en gemeenten. Deze taken en doelstellingen zijn gericht op behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden, landschaps-, dorps- en stadsschoon, monumenten, archeologie, musea, regionale geschiedenis, erfgoededucatie, cultuurtoerisme en (moderne) architectuur. De provincie Drenthe is naast de Vereniging van Drentse Gemeenten en de Stichting Het Drentse Welstandstoezicht medeoprichter van de stichting.

De organen van de stichting zijn de Raad van Bestuur (de directie), de RvT en de Raad van Advies. De directie (statutair bestaande uit een of meerdere personen) bestuurt de stichting. Drents Plateau heeft de B3-status, dat wil zeggen dat de stichting de rechtspositie van de provincie volgt.

De RvT heeft als taak het toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken. Alle leden van de RvT worden benoemd en ontslagen door GS.

Drents Plateau wordt door de provincie ingeschakeld voor het uitvoeren van erfgoedbeleid (steunfunctietaken) en om te adviseren over de cultuurhistorische, archeologische en

architectonische waarden in het ruimtelijke orderingsbeleid en het ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Dit gebeurde in de CARP en bij het POP, en zal in de toekomst gebeuren bij vooroverleg over ruimtelijke plannen (nWro), het benoemen van het provinciaal belang op het gebied van cultuurhistorie en archeologie en het ontwikkelen van nieuw provinciaal omgevingsbeleid. Drents Plateau voert de provinciale wettelijke taken uit op het gebied van archeologie (voorheen Malta-taken) zoals die sinds september 2007 vastliggen in de WAMZ.

In de ontwikkeling van het visiedeel van de cultuurhistorische waardenkaart, bouwsteen voor omgevingsbeleid, levert Drents Plateau een belangrijk aandeel. Een andere taak is de ontwikkeling van de provinciale monumentenlijst en het verzorgen van hieraan verbonden uitvoeringszaken.

Daarnaast vraagt de provincie op grond van de Monumentenwet Drents Plateau om adviezen. Correspondentie met het rijk gebeurt rechtstreeks door de provincie.

Drents Plateau is als organisatie nog volop in ontwikkeling.

De afspraken tussen provincie en Drents Plateau worden jaarlijks vastgelegd.

SLB en Stichting Bodembeheer Schoonebeek

De stichtingen hebben als doel het versterken van de milieuhygiënische kwaliteit in relatie met landinrichting met het doel grondruil mogelijk te maken. De stichting stemmen de uitvoering van de uitvoerende maatregelen af met de uitvoering van het landinrichtingsplannen.

De stichtingen wordt bestuurd door een directeur onder toezicht van een RvT. In de RvT hebben onder meer leden zitting die zijn benoemd door GS, het bestuur van het waterschap Velt en Vecht en burgemeester en wethouders van Emmen.

GS hebben mevrouw T. Klip-Martin benoemd in de RvT van de stichtingen.

c. Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid

Privaatrechtelijke rechtspersoon

GAE

Het doel van de vennootschap is de uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder met name de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het luchthaventerrein. Op dit moment zijn er geen private aandeelhouders. De statuten sluiten de mogelijkheid daartoe echter niet uit.

Bij GAE is minder sprake van een openbaar taak karakter. Het in stand houden van de luchthaven is van grote betekenis voor de infrastructuur. Uit het doel van de vennootschap, zoals in de statuten omschreven, komt dit aspect niet of nauwelijks naar voren.

De provincie heeft een aanmerkelijk financieel belang in GAE. De uitoefening van de rechten als aandeelhouder en verstrekker van financiële middelen kan voldoende mogelijkheden bieden voor beïnvloeding en toezicht. Het commissariaat wordt vervuld door een derde.

Tot 2002 droegen de regionale aandeelhouders bij in het exploitatietekort voor in totaal 60%.

Met ingang van 2003 tot en met 2012 verstrekken de regionale aandeelhouders jaarlijks een vaste kapitaalbijdrage van totaal € 1.021.005,--. Deze kapitaalstortingen worden jaarlijks toegevoegd aan de agioreserve van GAE.

Aandelenverdeling

Provincie Drenthe	30%
Provincie Groningen	30%
Gemeente Groningen	26%
Gemeente Assen	10%
Gemeente Tynaarlo	4%

Gemeenschappelijke regeling

OV-bureau

Het OV-bureau verricht de overheidstaken voor het ov die de drie bestuursorganen (provincies Groningen en Drenthe en gemeente Groningen) voorheen elk afzonderlijk verrichtten. Het OV-bureau is als volgt georganiseerd: het bestaat uit een algemeen bestuur (AB), een dagelijks bestuur (DB) en een uitvoerende organisatie. De deelnemende bestuursorganen wijzen vanuit hun midden de leden aan van het AB en DB OV-bureau Groningen-Drenthe. Het AB bestaat uit de portefeuillehouders verkeer en vervoer, ruimtelijke ordening en financiën. Het DB wordt gevormd door de portefeuillehouders verkeer en vervoer en de directeur van het OV-bureau.

Het OV-bureau heeft de volgende verantwoordelijkheden:

1. zorgen voor en bevorderen van openbaar vervoer per auto en per bus en andere vormen van vervoer ter uitvoering van artikel 20 van de Wet personenvervoer
2. zorgen voor een juiste naleving en uitvoering van de concessievoorschriften
3. zorgen voor de voorbereiding en totstandkoming van nieuwe concessies

Dit openbaar vervoer betreft alle streek- en stadsvervoer per bus, het collectief vraagafhankelijk vervoer (CVV) en de treintaxi. In principe behoort het regionale spoorvervoer onder de gemeenschappelijke regeling, met dien verstande dat de deelnemende bestuursorganen een definitief besluit hierover nemen nadat de financiële en personele consequenties in kaart zijn gebracht.

De algemene taken die het Openbaar Lichaam OV-bureau heeft uit te voeren zijn:

1. het beheer van het openbaar vervoer (concessieverlening en aanbesteding) en ontwikkeling van openbaar vervoer (planvorming en coördinatie van de ov-aspecten);
2. de bundeling van de ov-taken en -verantwoordelijkheden van de drie overheden;
3. de advisering van de provincies en gemeenten in het ov-beleid in relatie tot het algemene beleidsproces van ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

De werkzaamheden zoals die door het OV-bureau uitgeoefend worden, liggen op het terrein van de uitvoering van de Wet personenvervoer 2000 en behoren daarmee tot de competentie van de colleges van GS. PS van Drenthe en Groningen stellen in het kader van de totale provinciale en gemeentelijke begroting het budget voor het ov vast. Daarnaast hebben PS hun kaderstellende en controlerende bevoegdheid.

De verdeling van de kosten van het Openbaar Lichaam OV-bureau vindt plaats op basis van een verdeelsleutel die is gebaseerd op het totale stad- en streekvervoerbudget (omzet).

De verdeelsleutel van de inzet per overheid is analoog aan de hoogte van de exploitatiesubsidie: 44% voor de provincie Groningen, 35% voor de provincie Drenthe en 21% voor de gemeente Groningen.

Wanneer het takenpakket van het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt uitgebreid met andere vormen van openbaar vervoer dan die hiervoor genoemd, dient de verhouding te worden herberekend naar rato van het dan ingebrachte OV-budget. Dit zal in elk geval geschieden wanneer definitief wordt besloten het regionale spoorvervoer onder het OV-bureau te brengen. Uiteraard zal de verdeelsleutel ook worden gewijzigd indien er sprake is van een uitbreiding van de deelnemende bestuursorganen aan deze gemeenschappelijke regeling.

De dekking van de kosten voor het Openbaar Lichaam OV-bureau wordt bereikt door de inzet van maximaal de bestaande personele gelden en een deel van de exploitatiesubsidie.

d. Programma 4. Kennis wérkt

Privaatrechtelijke rechtspersonen

1. NOM

De vennootschap heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de verbetering van de sociaal-economische structuur en de werkgelegenheid in de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe. Dit wordt gestalte gegeven door acquisitie, financiering van bedrijven door middel van het verwerven van aandelen en het verstrekken van achtergestelde leningen. Dit gebeurt bij zowel nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. De provincie is aandeelhouder van de NOM.

2. Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie

Een van de doelen van de Stichting Leerstoel Regionale/Noordelijke Economie is het vergroten van de aandacht voor de economische problematiek van Noord-Nederland. Door het verrichten van voor Noord-Nederland belangrijke onderzoeken, de organisatie van symposia en de samenwerking met provinciale Afdelingen Economie geeft zij invulling hieraan.

Er is een nauwe aansluiting met de programmalijn uit het Collegeprogramma werk, onderwijs en kennisinfrastructuur. Centraal in deze lijn staat de Drentse ambitie om een werkgelegenheids- en werkloosheidsontwikkeling te realiseren die gunstig afsteekt ten opzichte van het nationale beeld. De activiteiten van de Stichting Regionale Leerstoel sluiten nauw aan.

3. DBL

De stichting heeft tot doel het stimuleren van de economische activiteiten, werkgelegenheid en bedrijvigheid in de provincie Drenthe. De stichting is opgericht ter uitvoering van een besluit van PS. De stichting is dus opgericht ter behartiging van een openbaar belang. Op grond van de statuten heeft de provincie het recht een bestuurslid te benoemen. Het bestuurslidmaatschap eindigt onder meer door verlies van de kwaliteit of de hoedanigheid waarop het werd benoemd. Het lid van het college is uit hoofde van zijn ambt voorzitter van de stichting. Aangezien hij als bestuurslid een openbaar belang behartigt, bestaat er een verantwoordingsplicht aan PS voor het door hem gevoerde bestuur binnen de stichting. Behalve het feit dat de provincie bijdraagt in de kosten van de stichting is er verder geen belangenverstrengeling.

4. Essent NV

In het "oude" nutsbedrijf Essent heeft de provincie Drenthe 2,3% van de aandelen. Sinds de vorming van Essent uit EDON en PNEM/MEGA heeft Drenthe geen commissaris meer in het bedrijf. Wel ontvangt de provincie dividend en heeft zij een stem in de aandeelhoudersvergadering. Sommige aandeelhouders streven naar verkoop van hun aandelen. na ontvlechting van het leverings- en transportbedrijf mag het eerste geprivatiseerd worden. De daaraan ten grondslag liggende wet, Wet onafhankelijk netbeheer (ook wel Splitsingswet genoemd) is eind 2007 in werking getreden. De rol van de aandeelhouders is in de afgelopen jaren beperkt als gevolg van sterk regulerende wetgeving.

5. WMD

Het betreft hier een vennootschap die tot doel heeft de zorg voor en de instandhouding van de (drink)watervoorziening in haar verzorgingsgebied. Alleen de provincie Drenthe en de gemeenten in deze provincie kunnen aandeelhouder zijn. Statutair hebben de gezamenlijke gemeenten en de provincie elk 50% van de aandelen. Het aantal aandelen is afhankelijk van het aantal aansluitingen in de gemeente en eens per drie jaar wordt het aantal uitstaande aandelen bijgesteld.

De WMD is een structuurvennootschap waarbij 1 commissaris wordt benoemd door GS, 3 door de gemeenten en de overige door de RvC. Er zijn dus 4 commissarissen van overheidswege. Schorsing en ontslag geschiedt volgens de wet door degene die met de benoeming is belast. De commissaris van overheidswege die door GS is benoemd, wordt dus ook door GS geschorst en ontslagen. De door GS benoemde commissaris is statutair tevens voorzitter van de Raad van Commissarissen.

De WMD is een vennootschap die vooral een publiek belang moet dienen. Evenals met andere nutsbedrijven het geval is geweest, ontwikkelt ook de WMD zich meer in de richting van een bedrijf dat, ook marktgerichte dochterondernemingen heeft.

e. Programma 5. Leefomgeving

Privaatrechtelijke rechtspersoon

LMA

Het doel van de Stichting LMA is om alle relevante meldingen te registreren van binnenlandse transporten van gevaarlijk afval, bedrijfsafval en scheepsafval. De Stichting LMA stelt deze gegevens beschikbaar aan de overheid ten behoeve van de handhaving, beleid en vergunningverlening. Deze taken worden ten behoeve van de provincies en het rijk (Ministerie van VROM) uitgevoerd. Een deel van deze taken geschiedt op grond van het bepaalde in de WM. Het doel en de taken van de stichting betreffen een stuk verlengd rijks- en provinciaal bestuur.

Bestuursrechtelijke rechtspersoon

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe

Het fonds heeft tot doel de werkzaamheden en taken te vervullen die de WM in artikel 15.47 voorschrijft of mogelijk maakt. Het fonds beheert de uit de opbrengsten van de nazorgheffing verkregen middelen, dat nodig is om de eeuwigdurende nazorg van de onder de wet vallende gesloten stortplaatsen te waarborgen.

Paragraaf 2.7 Grondbeleid

Op grond van artikel 9 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dient de begroting een uiteenzetting te bevatten over het grondbeleid. De provincie Drenthe voert nog geen substantieel (actief) grondbeleid. Van het verwerven, afstoten en het exploiteren van gronden is derhalve geen sprake, maar er zijn wel ontwikkelingen in die richting. Wij willen meer provinciale regie, in nauwe samenwerking met de decentrale overheden, omdat dit kwaliteitswinst oplevert voor de ruimtelijke processen, gebiedsgerichte ontwikkelingsprojecten en de realisatie van de (rijks)doelen in het landelijk gebied (ILG en pMJP). Een effectief instrument hiervoor kan ook zijn een actief grondbeleid van de overheden. De nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening en de grondexploitatie wet bieden hiervoor kansen.

Enkele jaren geleden is de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen natuur (EHS), milieu en het verbeteren van de agrarische structuur gestart met beperkt grondbeleid. Wij gaan de mogelijkheden van een actief provinciaal grondbeleid verder verkennen, maar concrete plannen zijn er nog niet. De verkenning richt zich onder meer op de juridische en organisatorische aspecten van samenwerkingsvormen met publieke en/of private partijen. Een actief provinciaal grondbeleid vereist een eigen kapitaal als garantstelling en om vreemd vermogen aan te trekken en kan dan variëren van garant staan voor tekorten (risicoafdekking) in processen waar andere partijen de gronden verwerven tot zelf gronden verwerven met de daaraan gebonden risico's. De bevindingen van de verkenning naar de optie actief provinciaal grondbeleid zijn in de tweede helft 2008 voorgelegd aan de staten.

Een voorbeeld waarbij grondbeleid mogelijk een rol gaat spelen is de Regionale Ontwerptopgave Leek-Roden als uitvloeisel van de actualisatie regiovisie Groningen-Assen. De gemeenten Noordenveld en Leek hebben de provincies Drenthe en Groningen en de Dienst Landelijk Gebied (DLG) in een eerder stadium gevraagd deel te nemen in een stuurgroep Leek-Roden. Deze stuurgroep heeft voorstellen gedaan met betrekking tot het opstellen van sluitende gebiedsexploitatie, onderzoek te doen naar een samenwerkingsmodel en uitvoeringsorganisatie en samenwerking met (semi)private partijen en actieve betrokkenheid van raden en staten.

Op kleinere schaal worden naar behoefte, in verband met de realisatie van de infrastructurele werken, soms stukjes grond aangekocht.

De grondaankopen ten behoeve van de EHS zijn vanaf 1 januari 2007 gefinancierd uit het ILG. Vanaf die datum is de aansturing van grondaankopen door de DLG en Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) verschoven van het rijk naar provincie. De provincie is hoofdpdrachtgever voor de grondverwerving door BBL en heeft de beschikking over de budgetten voor grondverwerving (EHS) via het ILG. Hiervoor hebben wij een handelingskader grondverwerving vastgesteld. Hierin is onder andere opgenomen het grondprijnsbeleid en de spelregels daarvan, afspraken over aan- en verkopen, inzet van instrumentarium. Het handelingskader is een uitwerking van het aansturingprotocol DLG/BBL. Dit regelt de aansturing van DLG/BBL. De provincie heeft vanaf nu meer vrijheid voor handelen met grond. We krijgen de lusten, maar ook de lasten. Daarnaast bestaat de mogelijkheid te schuiven met budgetten binnen de ILG-doelen, zodat de realisatie van de EHS goed voortgang blijft houden.

Voorts merken wij op dat de financiële verplichtingen die voortvloeien uit het eerder afgesloten convenant IPO-LNV voor de realisering van de EHS voortduren.

Tevens heeft de provincie grondaankopen gefinancierd voor de realisatie van LOFAR door Astron. LOFAR is een radiotelescoop die signalen opvangt in het lagefrequentiegebied. Hiervoor wordt een aantal velden aangelegd met antennes die de signalen moeten vangen. Astron laat hiervoor de DLG gronden aankopen bij Exloo rond het Achterste Diep. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor natuurtechnische inrichting van het Achterste Diep. Dit heeft geleid tot een inrichtingsplan, waarbij in samenhang met de LOFAR-doelstelling een uniek natuurgebied wordt gevormd en ruimte wordt geschapen voor regionale waterberging.

Vanaf 2008 zijn we via het Nationaal Groenfonds overeenkomsten met boeren aan het afsluiten voor bebossing van landbouwgronden. De boeren krijgen hiervoor een subsidie. Deze subsidie wordt toegezegd als inkomstendervingssubsidie aan boeren die nieuw bos aanplanten. Op deze manier willen we via de koppeling realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid landbouwgronden bebossen. De provincie zal deze overeenkomsten met boeren aan gaan tot en met 2011. Het beschikbare budget van € 350.000,- per jaar vanaf 2008 tot en met 2011 zal hiervoor worden ingezet. De provincie Drenthe subsidieert de aanleg en de inkomstenderving van boeren voor een periode van 15 jaar en heeft met de Stichting Nationaal Groenfonds een overeenkomst afgesloten inzake de rekening-courantfaciliteiten.

II Financiële begroting

II.1 Overzicht van lasten en baten, tevens Meerjarenraming 2008 – 2012

Programma 1: De provincie doét ertoe!	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	2.460.679	3.667.588	3.623.158	3.418.585	3.444.220	3.045.850
Totaal baten	4.350	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Saldo	2.456.329	3.655.588	3.611.158	3.406.585	3.432.220	3.033.850

Programma 2: Samenleving met samenhang	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	61.697.909	63.729.232	62.870.224	63.373.807	64.145.264	60.829.699
Totaal baten	35.563.789	34.547.460	31.719.536	31.708.662	31.714.305	31.720.065
Saldo	26.134.120	29.181.772	31.150.688	31.665.145	32.430.959	29.109.634

Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	80.643.508	86.210.992	85.063.585	83.101.513	81.172.283	69.936.004
Totaal baten	49.607.410	48.440.986	44.383.379	45.767.874	42.014.526	41.048.468
Saldo	31.036.098	37.770.006	40.680.206	37.333.639	39.157.757	28.887.536

Programma 4: Kennis wérkt	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	8.362.928	13.006.644	4.653.883	4.030.273	4.368.873	3.080.553
Totaal baten	31.428.665	9.676.670	6.731.970	6.732.570	6.733.180	6.733.800
Saldo	-23.065.737	3.329.974	-2.078.087	-2.702.297	-2.364.307	-3.653.247

Programma 5: Leefomgeving	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	39.104.067	71.526.742	73.657.447	93.181.699	93.681.801	82.856.196
Totaal baten	31.331.043	50.887.187	49.357.801	70.191.040	70.119.790	70.024.790
Saldo	7.773.024	20.639.555	24.299.646	22.990.659	23.562.011	12.831.406

Programma 6: Middelen	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal lasten	45.355.503	60.570.120	54.333.349	55.201.889	57.010.971	53.978.767
Totaal baten	120.706.592	124.703.912	130.036.803	132.628.107	135.544.691	138.685.922
Saldo	-75.351.089	-64.133.792	-75.703.454	-77.426.218	-78.533.720	-84.707.155

Saldi programma's	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Programma 1: De provincie doét ertoe!	2.456.329	3.655.588	3.611.158	3.406.585	3.432.220	3.033.850
Programma 2: Samenleving met samenhang	26.134.120	29.181.772	31.150.688	31.665.145	32.430.959	29.109.634
Programma 3: Ruimte en bereikbaarheid	31.036.098	37.770.006	40.680.206	37.333.639	39.157.757	28.887.536
Programma 4: Kennis wérkt	-23.065.737	3.329.974	-2.078.087	-2.702.297	-2.364.307	-3.653.247
Programma 5: Leefomgeving	7.773.024	20.639.555	24.299.646	22.990.659	23.562.011	12.831.406
Programma 6: Middelen	-75.351.089	-64.133.792	-75.703.454	-77.426.218	-78.533.720	-84.707.155
Saldo voor bestemming	-31.017.255	30.443.103	21.960.157	15.267.513	17.684.920	-14.497.976
Bijdragen aan reserves	60.979.713	53.633.204	17.231.636	8.074.392	7.667.196	17.382.170
Bijdragen van reserves	46.326.252	84.076.307	39.191.793	23.341.905	25.352.116	2.884.194
Saldo onttrekking reserves	14.653.461	-30.443.103	-21.960.157	-15.267.513	-17.684.920	14.497.976
Resultaat	-16.363.794	0	0	0	0	0

II.2 Verklaring aanmerkelijke verschillen

De bedragen opgenomen in het overzicht van baten en lasten, tevens meerjarenraming 2009–2012, geven in sommige gevallen aanmerkelijke verschillen te zien. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen, waarvan we hier de voornaamste noemen.

- Bepaalde begrotingsjaren bevatten incidentele uitgaven.
- Met name in de sfeer van de specifieke uitkeringen komt het voor, dat programma's aflopen; in de regel levert dat zowel aan de kant van de lasten als aan de kant van de baten verschillen tussen jaren op.
- Elk jaar worden de boekwaarden van de financieel nog niet afgesloten investeringen geactualiseerd. Samen met de in de Voorjaarsnota vastgestelde en ten opzichte van de vorige meerjarenraming gewijzigde uitgangspunten, in casu de te hanteren rentepercentages, leidt dit tot geactualiseerde kapitaallasten van deze investeringen.
- In de Meerjarenraming 2009–2012 zijn de besluiten verwerkt die zijn genomen naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2008. De gevolgen hiervan zijn onder meer opgenomen in het hierna volgende hoofdstuk II.4, Nieuw beleid en ombuigingen/verhoging inkomsten per programma.

Een toelichting op de verschillen tussen de dienstjaren 2008 en 2009 is gegeven in het programmaplan, bij de betreffende programma's. Waar de financiële totaaloverzichten voor de programma's substantiële verschillen tussen de jaren 2008 en 2009 laten zien, wordt hiervoor een toelichting gegeven. Wij verwijzen naar de toelichting per programma.

II.3 Incidentele lasten en baten

In de Meerjarenraming 2009-2012 zijn incidentele lasten en baten opgenomen. Onder incidentele lasten en baten worden in dit geval verstaan de in de jaren 2009, 2010 en 2011 geraamde lasten en baten. Hieronder zijn ook begrepen de eenmalige lasten die worden gedekt door bijdragen van derden (veelal rijk) en de lasten die worden gedekt door een bijdrage van reserves. Onder de eenmalige uitgaven zijn ook begrepen de uitgaven voor de prioriteiten. Aangenomen wordt dat voor de begroting 2012 de dan nieuw gekozen leden van gedeputeerde staten en provinciale staten hun (nieuwe) eigen prioriteiten zullen stellen.

Met inachtneming van het vorenstaande ziet het overzicht van de eenmalige lasten er als volgt uit.

Overzicht incidentele lasten Begroting 2009

Programma/product	Omschrijving	2009	2010	2011
Programma 1. De provincie doet er toe				
Bestuurlijke aangelegenheden	Betrokkenheid bij provinciaal beleid	359.000	320.000	288.000
	Profilering provincie Drenthe	175.000	175.000	175.000
	Project burger en provincie (digitale ontsluiting)	238.000	-	-
	Onderhoud hard en software	50.000	50.000	50.000
Openbare orde en veiligheid	Afschrijvingen onderkomen provinciehuis	8.005	8.005	-
	Rentelasten	720	360	-
Programma 2. Samenleving met samenhang				
Opgroeien / Mijn jeugd	Kansen voor jeugd en gezin	1.300.000	1.300.000	1.300.000
Werken en leren / Mijn ontwikkeling	Aanpak voortijdig schoolverlaten	372.000	232.500	139.500
Wonen en leefomgeving / Mijn dag	"7 tot 7"-diensten- en voorzieningenprogramma	465.000	465.000	465.000
Wonen en leefomgeving / Mijn dag	Welzijn en zorg: sociale samenhang en participatie	465.000	465.000	93.000
Participatie/ Mijn beweging	Drenthe profilering als sportprovincie	1.081.500	731.500	731.500
Kunst en cultuur in Drenthe	Vormgeving beeldkwaliteit in openbare ruimte	93.000	93.000	93.000
Kunst en cultuur in Drenthe	Behoud en ontwikkeling cultureel erfgoed	350.000	200.000	200.000
Kunst en cultuur in Drenthe	Vergroten cultuurparticipatie	799.800	883.500	883.500
Kunst en cultuur in Drenthe	Culturele uitmarkten	50.000	-	-
Kunst en cultuur in Drenthe	Verstreking culturele infrastructuur	685.000	573.000	573.000
Kunst en cultuur in Drenthe	Subsidiering festivals	90.751	-	-
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid				
Verkeer	Onderhoud en verbeteringswerken N34	7.000.000	1.212.000	6.000.000
Vervoer	Bijdragen gemeenten toegankelijkheid haltes	1.483.000	-	-
R.O. en volkshuisvesting	Kosten ruimtelijke ontwikkeling	300.000	50.000	-
R.O. en volkshuisvesting	Tegengaan verdere verommeling landschap	604.500	604.500	511.500
Stedelijke ontwikkeling	Exp. architectuur. Wonen op en aan het water	100.000	100.000	-
Stedelijke ontwikkeling	Bijdragen Besluit Locatiegebonden subsidies	252.840	373.751	-
Programma 4. Kennis werkt				
Economie	Profilering Drenthe in Nrd. Ontwikkelingsas	25.000	25.000	-
Economie	Kennisontw. en aansl. onderwijs en arbeidsmarkt	1.210.000	1.210.000	1.210.000
Toerisme en recreatie	Structuurversterking recreatie en (zorg)toerisme	120.000	120.000	120.000
Programma 5. Leefomgeving				
Waterhuishouding	Bestijding verdroging in gebieden hoogste kwaliteit	232.500	465.000	697.500

Programma/product	Omschrijving	2009	2010	2011
Milieubeleid	Impuls duurzame kwaliteit leefomgeving	430.000	430.000	430.000
Milieubeleid	Projecten Milieu en Energie	6.700.000	6.800.000	7.100.000
Bodem	Bevorderen schone en sociaal veilige leefomgeving	100.000	100.000	100.000
Bodem	Terugdringen uitstoot ammoniak bij EHS	69.000	69.000	69.000
Bodem	Milieudruk bestrijdingsmiddelen in grondwater	25.000	25.000	25.000
Vergunningverlening	Uitvoeringsprogramma luchtkwaliteit	75.000	75.000	-
Vergunningverlening	Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid	150.000	150.000	-
Handhaving	Project Pest aan Asbest	65.000	-	-
Handhaving	Handhaving en kwaliteit toezicht en handhaving	173.000	210.000	188.000
Natuur en landschap	Vitaal Platteland	500.000	575.000	575.000
Natuur en landschap	Bijdragen instandhouding Vitaal platteland	47.681	1.623	1.623
Natuur en landschap	Opstellen beheersplannen Natura 2000	213.750	166.250	95.000
Natuur en landschap	Uitwerking aanbev.symposium natuur en landschap	139.500	-	-
Plattelandsontwikkeling (pMJP)	Realisatie EHS en maatregelen klimaatbeleid	350.000	350.000	350.000
Plattelandsontwikkeling (pMJP)	Versnelde aankoop en inrichting EHS	2.112.500	112.500	112.500
Plattelandsontwikkeling (pMJP)	Herijking ontwikkelingsperspectief Veenkoloniën	200.000	200.000	200.000
Programma 6. Middelen				
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage inlopen vermogensoverschotten	5.000.000	5.000.000	5.000.000
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Organisatieontwikkeling	1.075.000	569.750	564.342
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Digitalisering	600.000	-	250.000
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Kosten PPM	150.000	-	-
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage aan Res.IVV; regiovisie Groningen Assen	2.437.240	-	-
		38.823.287	25.391.239	29.740.965

Het overzicht van de eenmalige baten ziet er als volgt uit.

Overzicht incidentele baten Begroting 2009

Programma/product	Omschrijving	2009	2010	2011
Programma 2. Samenleving met samenhang				
Kunst en cultuur in Drenthe	Bijdrage van Voorz. Nrd.archeologisch depot	10.862	-	-
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid				
Verkeer	Bijdrage van de Voorziening BDU	200.000	200.000	200.000
Vervoer	Bijdrage Rijk BDU	1.483.000		
Stedelijke ontwikkeling	Bijdrage rijk locatiegebonden subsidies	207.494	-	-
Stedelijke ontwikkeling	Bijdrage van Voorz. Locatiegebonden subsidies	45.346	373.751	-
Programma 5. Leefomgeving				
Bodem	Bijdrage van Voorz.Bodemsanering	419.779	-	-
Natuur en landschap	Bijdrage rijk voor Natura 2000	213.750	166.250	95.000
Programma 6. Middelen				
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van de Reserve voor alg. doeleinden	-	2.869.115	4.202.750
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van de Saldireserve	1.022.381	33.148	-
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van Reserve Stimul.fonds Dr. projecten	6.700.000	6.800.000	7.100.000
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van de Reserve N34	7.000.000	1.212.000	6.000.000
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van Reserve vaarweg Meppel-de Punt	483.955	511.227	-
Fin.en alg.dekkingsmiddelen	Bijdrage van Reserve grondwaterheffing	61.048	-	-
		17.847.615	12.165.491	17.597.750

II.4 Financiële positie en toelichting

4.1 Intensiveringen

In het onderstaand overzicht zijn de intensiveringen, zoals die voortvloeien uit de Voorjaarsnota 2008, per programma weergegeven.

Programma 1 De provincie doet er toe	2008	2009	2010	2011
Intensivering bestaande prioriteit				
1.3 Grotere betrokkenheid burgers en organisaties bij provinciaal beleid	-190	-134	-95	-23
1.4 Profilering provincie Drenthe		-75	-75	-75
1.5 Digitale ontsluiting informatie: project Burger en provincie		-38		
Totaal programma 1	-190	-246	-170	-98

Programma 2 Samenleving met samenhang	2008	2009	2010	2011
Intensivering bestaande prioriteit				
2.1 Kansen voor jeugd en gezin				
Ontwikkelen programma Triple P en investeren in veiligheid met Signs of Safety	-244	-600	-600	-600
2.2 Kansen voor onderwijs *				
Kwaliteitsslag onderwijs Drenthe *	-200	-500	-500	-500
2.6 Kansen voor sport				
Start La Vuelta a Espana in Drenthe 2009	-250	-350		
Extra inzet breedtesport in relatie tot topsportevenementen	-313	-313	-313	-313
2.7 Versterken culturele infrastructuur Drenthe				
Cultureel kwartier Assen *				-2.400
Cultuur als magneet		-356	-244	-244
2.9 Behoud en ontwikkelen cultureel erfgoed				
Noordelijk Archeologisch Depot Nuis		-150		
Totaal programma 2 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds	-557	-1.419	-1.157	-1.157
* gevraagd uit Stimuleringsfonds	-450	-850	-500	-2.900

Programma 3 Ruimte en bereikbaarheid	2008	2009	2010	2011
Intensivering bestaande prioriteit				
3.11 Investeringsnota Verkeer en Vervoer				
Verbeteringen openbaar vervoer (MEP OV)			pm	pm
3.12 Stimuleren goederenvervoer over water				
Schutsluis Meppelerdiep bij Zwartsluis *			pm	
Nieuwe prioriteit				
Regio specifiek pakket *	pm	pm	pm	pm
Totaal programma 3 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds	0	0	pm	pm
* gevraagd uit Stimuleringsfonds	pm	pm	pm	pm

Programma 4 Kennis werkt	2008	2009	2010	2011
Intensivering bestaande prioriteit				
4.1 Omvorming economie tot duurzame, dynamische en innovatieve kenniseconomie				
Op weg naar een kenniseconomie *	-3.000	-4.000	-4.500	-5.000
4.4 structuurversterking recreatie en toerisme *				
Toeristische knelpunten aanpakken *		-180	-180	-180
4.5 structuurversterking land- en tuinbouw *				
Actieplan Vrijkomende Agrarische Bedrijven		-1.700	-1.700	-1.700
Totaal programma 4 uit stimuleringsfonds				
* gevraagd uit Stimuleringsfonds	-3.000	-5.880	-6.380	-6.880

Programma 5. Leefomgeving	2008	2009	2010	2011
Intensivering bestaande prioriteit				
5.1 Opgaven voor wateroverlast en watertekort en combineren "groenblauwe diensten"				
Samenwerking in het Amerdiep *		-1.167	-1.167	-1.167
5.13 Uitwerking klimaat en energiebeleid				
Programma klimaat en energie *	-2.000	-6.700	-6.800	-7.100
5.16 Inpassen veranderende EU- en nationale wetgeving				
Implementatie WABO	-80	pm	pm	pm
5.17 Adequaat uitoefenen van toezicht naleving regelgeving en vergunningen				
Toezicht op naleving van regelgeving en vergunningen		-173	-210	-188
5.23 Vitaal platteland				
Kunstobjecten bij pMJP-projecten in het landelijk gebied			-75	-75
Totaal programma 5 exclusief gevraagde bijdrage stimuleringsfonds	-80	-173	-285	-263
* gevraagd uit Stimuleringsfonds	-2.000	-7.867	-7.967	-8.267

4.2 Investerings naar nut

Artikel 20 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bepaalt dat bij de raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en nieuwe beleid afzonderlijk aandacht moet worden besteed aan de investeringen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in vervangings- en uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut en met een maatschappelijk nut. Investerings hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.

De investeringen zien er de komende jaren op begrotingsbasis als volgt uit.

	2009	2010	2011	2012
1. Vervangingsinvesteringen met een economisch nut:				
■ Hard- en software automatisering	2.500.399	699.220	241.778	-
■ Huisvestingsbeleidsplan/revitalisering provinciehuis	5.606.173	11.212.346	1.868.725	-
	8.106.572	11.911.566	2.110.503	-
2. Uitbreidingsinvesteringen met een economisch nut				
■ Huisvestingsbeleidsplan/Drents Museum	6.764.100	7.960.560	1.757.014	-
	6.764.100	7.960.560	1.757.014	-
3. Uitbreidingsinvesteringen met een maatschappelijk nut:				
■ Investerings verkeer en vervoer	21.656.200	9.530.063	-	-
■ Investerings verkeer en vervoer prioriteit 3.11		13.158.000	13.158.000	13.469.423
■ Relatienotagebieden	816.804	816.804	816.804	816.804
	22.473.004	23.504.867	13.974.804	14.286.227
Totaal	37.343.676	43.376.993	17.842.321	14.286.227

Nummer	Omschrijving	Totale krediet	2008 en eerder	2009	2010	2011	2012
Programma 2. Samenleving met samenhang							
6830701	Depot Drents Museum overige	155.000	0	155.000	0	0	0
6830702	Depot Drents Museum installaties	1.963.000	500.000	1.463.000	0	0	0
6830703	Depot Drents Museum gebouw	2.782.000	728.090	2.053.910	0	0	0
6830704	Uitbreiding Drents Museum	12.000.000	2.109.000	1.953.000	6.472.000	1.466.000	0
6830705	Indexatie Uitbreiding Drents Museum	2.660.000	431.236	449.190	1.488.560	291.014	0
6830707	Indexatie Depot Drents Museum gebouw	920.000	230.000	690.000	0	0	0
Parels van Drenthe		20.480.000	3.998.326	6.764.100	7.960.560	1.757.014	0
Uitbreiding Drents Museum en nieuwbouw depot							
Totaal Programma 2. Samenleving met samenhang		20.480.000	3.998.326	6.764.100	7.960.560	1.757.014	0
Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid							
Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling							
6319956	Emmen-Ter Apel N391 INFRA	3.644.422	3.644.422	0	0	0	0
6300405	N853 ontsluiting Vierslagen FVV	7.950.000	8.308.326	-358.326	0	0	0
6300517	Bijdrage prov. Bereikbaarheid Assen FVV Stations-omgeving/Peelo	5.000.000	4.000.000	1.000.000	0	0	0
6300518	Bijdrage prov. Bereikbaarheid Emmen FVV Rondweg	1.000.000	0	1.000.000	0	0	0
6300519	Bijdrage prov. Bereikbaarheid Hoogeveen FVV Revitalisering De Wieken	500.000	500.000	0	0	0	0
6300607	UCSC6 Herinrichting stationsomgeving Coevorden	500.000	500.000	0	0	0	0
6300725	2e fase ontsluiting Delftlanden	450.000	225.000	225.000	0	0	0
6300804	N34 Afrekening WK voor werkzaamheden wegvak Zuidlaren-De Punt	330.000	330.000	0	0	0	0
6300806	Verdubbeling De Haar	800.000	800.000	0	0	0	0
		20.174.422	18.307.748	1.866.674	0	0	0
Thema Bereikbaarheid							
6309903	Bewegwijzeringsplan X-VVI	298.807	298.807	0	0	0	0
6300313	Knooppunten stedelijk centra 2003 FVV	738.921	545.815	193.106	0	0	0
6300515	N372 Transferium/aansl/A7 FVV	1.274.690	1.002.782	0	271.908	0	0
6300520	Bijdrage prov. Bereikbaarheid Meppel FVV Fietsroute Koedijklanden	500.000	500.000	0	0	0	0
6300602	N34 Fietstunnel Gieten	150.000	150.000	0	0	0	0
6300603	UCSA6 Verbeteringsmaatregelen OV	125.000	125.000	0	0	0	0
6300605	UCSA6 Opwaardering fietspad Lonerstraat	100.000	100.000	0	0	0	0
6300608	UCSW6 Fietsverbinding Hoogeveensche Vaart en Leeuwenveenseweg	125.000	125.000	0	0	0	0
6300705	N371 Aansluiting N371/N373 / Optimalisering aansluiting N371/N373 (Norgbrug)	4.500.000	1.261.667	2.138.333	1.100.000	0	0
6300706	fietspad langs Rolderstraat(Pelikaanstraat-Amelte)	500.000	0	500.000	0	0	0
6300711	A28/N386 Versnelling Q-liner Assen-Groningen+ verbetering halte A28/N386	100.000	0	100.000	0	0	0
6300713	Q-liner Zuidlaren-Groningen	200.000	200.000	0	0	0	0
6300714	N386 Toegankelijkheid NP Drentse Aa	250.000	250.000	0	0	0	0
6300716	OV-vriendelijke ontsluiting	250.000	250.000	0	0	0	0
6300718	Knooppunt Hoogeveen-oost (carpoolplaats + Haltevoorziening)	125.000	125.000	0	0	0	0

Nummer	Omschrijving	Totale krediet	2008 en eerder	2009	2010	2011	2012
6300723	Ontsluiting woonwijken Nw. Amsterdamsestraat	328.000	0	328.000	0	0	0
6300724	Verdubbeling Nw. Amsterdamsestraat + Ronde	300.000	0	300.000	0	0	0
6300732	Gieten Multimodaal knooppunt	1.000.000	600.000	400.000	0	0	0
6300733	N374 Busstation Borger	800.000	400.000	400.000	0	0	0
6300737	Upgrading station Beilen	175.000	10.000	165.000	0	0	0
6300740	Toegankelijkheid Dwingelderveld	250.000	250.000	0	0	0	0
6300809	Fietsstalling Coevorden	125.000	125.000	0	0	0	0
6300810	Maatregelen Nw. Amsterdamsestraat	3.800.000	3.800.000	0	0	0	0
6300811	Schutstraat Hoogeveen	810.000	810.000	0	0	0	0
6300812	Fietsbrug Hoogeveenschevaart	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0
6300814	Vormgeving Verbindingsweg	250.000	250.000	0	0	0	0
6300818	N372/N386Vervanging VRI	1.000.000	0	1.000.000	0	0	0
6300819	N372 Busbaan Peizermade-Peize	800.000	3.200.000	-2.400.000	0	0	0
		19.875.418	15.379.071	3.124.439	1.371.908	0	0
Thema Veiligheid							
6310150 (N386)	Aansluiting N34/N386 (Zuidlaren) div.maatreg. INFRA	738.769	738.769	0	0	0	0
6300402	N377 aansluiting N34 aanleg rotondes FVV	1.010.000	45.000	0	965.000	0	0
6300502	N371 aanpassingen herinrichting FVV	1.161.935	114.876	547.059	500.000	0	0
6300503	TRO6 N371 Maatr.Weg vh.landsch. FVV	300.000	300.000	0	0	0	0
6300606	TRO6 N863 Herinrichting wegvak dmv markering	200.000	150.000	50.000	0	0	0
6300612	TRO6 N374 Herinr. wegvak dmv markering en verbreding Elp-Westerbork	300.000	300.000	0	0	0	0
6300613	TRO6 N375 Aanleg rotonde westelijke aansluiting A28	400.000	170.682	229.318	0	0	0
6300614	TRO6 N862 Reconstructie kp. Ellenbeek	200.000	200.000	0	0	0	0
6300708	N372 Roden-Peizermade richtlijn EHK	700.000	59.009	640.991	0	0	0
6300709	N386 aansluiting Peize-Zuid	375.000	43.392	331.608	0	0	0
6300712	N386 wegvak Tynaarlo-Peize (hm 16.5-28.7) richtlijn EHK	1.900.000	1.900.000	0	0	0	0
6300729	N379 Bargercompasuum microronde	250.000	0	250.000	0	0	0
6300731	N863 Coevorden Schoonebeek-Nw. Schoonebeek(hm 1.6-9.5 en 11.6-17.5 Ri. EHK	200.000	0	200.000	0	0	0
6300736	N371 Wegvak Norgerberug-Wittelerbrug (hm 5.1-27.5) richtlijn EHK.	160.000	637	159.363	0	0	0
6300738	Aanpassen aansluiting VAM-weg	300.000	300.000	0	0	0	0
6300807	N374/N857 Reconstructie aansluiting	700.000	0	700.000	0	0	0
6300808	N374 Herinrichting wegvak hm. 3.2-15.5 volgens de Richtlijn EHK	207.000	0	207.000	0	0	0
6300813	N375/A32 Rotondes aansluiting	333.000	900.000	-567.000	0	0	0
6300816	N374 Reconstructie Hamweg/Wijsterseweg	200.000	180.000	20.000	0	0	0
6300821	N919 Traverse Veenhuizen: aansluiting Bankenbosch	400.000	0	400.000	0	0	0
6300822	N919 Herinrichting wegvakken hm. 3.0-6.9 en Norgershaven-Laan Weldadigheid	1.222.475	0	1.100.000	122.475	0	0
6300825	N374 Aanpassen wegvak hm. 33.0-48.7 aan de Richtlijn EHK	1.000.000	900.000	100.000	0	0	0
		12.258.179	6.302.365	4.368.339	1.587.475	0	0

Nummer	Omschrijving	Totale krediet	2008 en eerder	2009	2010	2011	2012
Thema Innovatie							
6300726	Dynamisch informatiesysteem Assen	1.125.000	10.296	1.114.704	0	0	0
6300727	Dynamisch informatiesysteem Gemeente Emmen	100.000	0	100.000	0	0	0
6300734	N374 Dynamisch informatiesysteem Borger	100.000	75.000	25.000	0	0	0
6300805	N34 Pilot LED-verlichting	100.000	100.000	0	0	0	0
6300815	Parkeerverwijssysteem	200.000	200.000	0	0	0	0
6300817	N371 DRIS Smilde	200.000	360.000	-160.000	0	0	0
6300820	N919 DRIS Veenhuizen	100.000	0	100.000	0	0	0
6300823	N386 DRIS Vries-Zuidlaren	225.000	0	225.000	0	0	0
6300824	N386 DRIS Tynaarlo	100.000	0	100.000	0	0	0
		2.250.000	745.296	1.504.704	0	0	0
Verkeer Pup 2008 en eerder							
		54.558.019	40.734.480	10.864.156	2.959.383	0	0
Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling							
6300903	Programma bereikbaarheid (Kolibri-projecten)	1.256.380	0	0	1.256.380	0	0
6300907	Bijdrage aan Station Bargeres	5.500.000	0	5.850.000	-350.000	0	0
		6.756.380	0	5.850.000	906.380	0	0
Thema Bereikbaarheid							
6300904	N34 aansluiting Eext op verkeersplein Gieten (6e poot)	250.000	0	250.000	0	0	0
6300906	N34: Bewegwijzering Plopsaland	50.000	0	50.000	0	0	0
6300909	N48: Bijdrage nieuwe ontsluitingsweg Zuidwolde	750.000	0	750.000	0	0	0
		1.050.000	0	1.050.000	0	0	0
Thema Veiligheid							
6300908	N375: Ronde oostenlijke afrit A28/N375	500.000	0	500.000	0	0	0
6300910	N386: Planuitwerking 'Mooi zo, veilig zo' De Groeve	100.000	0	100.000	0	0	0
6300911	N374: Herinr. Wegvak hm. 16.9-23.0 (Borger-Schoonlo) afslag Westdorp/ fietspad	1.111.482	0	1.111.482	0	0	0
6300912	N371: Herinr. Wegvak Norgerbrug-Hoogersmilde (incl. Bovensmilde en Smilde)	1.284.000	0	642.000	642.000	0	0
6300913	N374: Aanp. Wegvak Schoonlo-Westerbork	136.902	0	136.902	0	0	0
6300914	N353: Wegvak Darp-Wapserveen inrichten tot GOW B (markering)	78.240	0	78.240	0	0	0
6300915	N371: aanp. Wegvak Willelme-Havelte als GOW	149.960	0	149.960	0	0	0
6300916	N855: aanp. Wegvak A238 (Spier)-N371 (Dieverbrug)	68.460	0	68.460	0	0	0
6300917	N855: herinr. Bebouwde kom Wapse	350.000	0	350.000	0	0	0
6300918	Project: 'Gebruik je hoofd, niet je airbag'	90.000	0	90.000	0	0	0
		3.869.044	0	3.227.044	642.000	0	0
Thema Leefomgeving							
6300919	Bijdrage kunstprojecten langs provinciale wegen	50.000	0	50.000	0	0	0
Thema Innovatie							
6300920	Pilot navigatiesysteem vrachtauto's	100.000	0	100.000	0	0	0
6300921	A28: aanleg bewaakt parkeren voor vrachtauto's in Rogat	75.000	0	75.000	0	0	0
6300922	Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (onderdeel Kolibri)	250.000	0	250.000	0	0	0
		425.000	0	425.000	0	0	0

Nummer	Omschrijving	Totale krediet	2008 en eerder	2009	2010	2011	2012
Thema Beleid							
6300923	Monitoring verkeersintensiteiten (uitbr. GSM-uitlezen + optimalis.verw. Data)	190.000	0	190.000	0	0	0
Verkeer Pup 2009		12.340.424	0	10.792.044	1.548.380	0	0
Thema Ruimtelijk-economische ontwikkeling							
6301006	Reservering provinciale bijdrage aan Assen	4.000.000	0	0	4.000.000	0	0
Thema Bereikbaarheid							
6301004	N381: Carpoolplein en busstation aansl. N34	300.000	0	0	300.000	0	0
Thema Veiligheid							
6301005	N371: Herinr. Kloosterrotonde-Norgervaartrotonde	222.300	0	0	222.300	0	0
6301008	Mensgerichte benadering	200.000	0	0	200.000	0	0
		422.300	0	0	422.300	0	0
Thema Leefomgeving							
6301003	Kunstprojecten langs provinciale wegen	50.000	0	0	50.000	0	0
Thema Innovatie							
6301007	Aanleg 50 haltevoorzieningen langs prov. Wegen (Kolibri)	250.000	0	0	250.000	0	0
Verkeer Pup 2010		5.022.300	0	0	5.022.300	0	0
6311001	Investeringsnota voorjaarsnota 2007 plus prioriteit 3.11	39.785.423	0	0	13.158.000	13.158.000	13.469.423
Verkeer Investeringsnota prioriteit 3.11		39.785.423	0	0	13.158.000	13.158.000	13.469.423
Totaal Programma 3. Ruimte en bereikbaarheid		111.706.166	40.734.480	21.656.200	22.688.063	13.158.000	13.469.423
Programma 5. Leefomgeving							
6620780	Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2007	816.804	0	816.804	0	0	0
6620880	Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2008	816.804	0	0	816.804	0	0
6620980	Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2009	816.804	0	0	0	816.804	0
6621080	Bijdragen in aankoop van relatienotagebieden 2010	816.804	0	0	0	0	816.804
Plattelandontwikkeling Relatienota gebieden		3.267.216	0	816.804	816.804	816.804	816.804
Totaal Programma 5. Leefomgeving			3.267.216	0	816.804	816.804	816.804
Programma 6. Middelen							
5270605	Technisch (voorheen Verbetering IT huishouding 2006)	205.295	145.517	0	0	59.778	0
5270606	Digitaalbeheer (voorheen Digitalisering archief en werkprocessen)	185.000	167.780	0	17.220	0	0
5270610	Proces vergunning verlenen en handhaven (voorheen Omgevingsvergunning 2006)	300.000	200.000	100.000	0	0	0
5280608	Vervanging niet-basis ICT	29.500	29.500	0	0	0	0
Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2006		719.795	542.797	100.000	17.220	59.778	0
5270702	Vervangen werkplekken 2007	1.090.000	283.401	806.599	0	0	0
5270704	Basisvoorzieningen automatisering 2007	50.000	50.000	0	0	0	0
5270705	Migratie Office XP 2007	186.800	0	186.800	0	0	0
Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2007		1.326.800	333.401	993.399	0	0	0
5270801	Basisvoorzieningen statenleden 2008	65.000	65.000	0	0	0	0
5270802	Info- en comm. Basisvoorzieningen 2008	81.000	81.000	0	0	0	0
5270803	Processen digitaliseren mbt e-government (voorheen Probisdoc (e-government) 2008)	492.000	0	72.000	420.000	0	0
5270804	Hardware ERP 2008	277.000	0	277.000	0	0	0

Nummer	Omschrijving	Totale krediet	2008 en eerder	2009	2010	2011	2012
5270805	Processen digitaliseren mbt verstr. subsidies voorheen (Subsidievolgsysteem 2008)	96.000	0	48.000	48.000	0	0
5270806	Bekabeling netwerk 2008	250.000	0	75.000	150.000	25.000	0
5270807	Verbetering IT-huishouding/processen (voorjaarsnota 2007, prioriteit P6.02)	525.000	75.000	450.000	0	0	0
5270808	Herst. IT-huishouding oa. Digid (Prio 1.5 voorjaarsnota 2007)	175.000	25.000	150.000	0	0	0
Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2008		1.961.000	246.000	1.072.000	618.000	25.000	0
5270901	Info- en comm. Basisvoorzieningen 2009	335.000	0	335.000	0	0	0
Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2009		335.000	0	335.000	0	0	0
5271001	Vervanging lokaal netwerk 2010	157.000	0	0	0	157.000	0
5271002	Vervanging randapparatuur 2010	44.000	0	0	44.000	0	0
5271003	E-architectuur 2010	20.000	0	0	20.000	0	0
Bedrijfsvoering Automatisering informatieplan 2010		221.000	0	0	64.000	157.000	0
5280701	Revitalisering provinciehuis BWK	6.255.500	634.393	1.686.332	3.372.664	562.111	0
5280702	Revitalisering provinciehuis installaties	2.716.000	0	814.800	1.629.600	271.600	0
5280703	Huisvestingsbeleidsplan (bouwkundig en installaties)	1.479.637	0	443.891	887.782	147.964	0
5280704	Revitalisering provinciehuis bestuursruimte BWK	708.000	0	212.400	424.800	70.800	0
5280705	Revitalisering provinciehuis Warmte-koude opslag	250.000	0	75.000	150.000	25.000	0
5280706	Revitalisering provinciehuis isolatieglas	600.000	0	180.000	360.000	60.000	0
5280801	Huisvestingsbeleidsplan (ICT-voorzieningen)	412.500	0	123.750	247.500	41.250	0
5280802	Indexatie revitalisering provinciehuis	2.600.000	0	780.000	1.560.000	260.000	0
5280803	Provinciehuis K&E-maatregelen	4.300.000	0	1.290.000	2.580.000	430.000	0
Bedrijfsvoering Facilitaire zaken revitalisering Provinciehuis		19.321.637	634.393	5.606.173	11.212.346	1.868.725	0
Totaal Programma 6. Middelen		23.885.232	1.756.591	8.106.572	11.911.566	2.110.503	0
Totaal generaal		159.338.614	46.489.397	37.343.676	43.376.993	17.842.321	14.286.227

De kolommen betreffen het saldo van uitgaven en inkomsten. Wanneer in een bepaald jaar een negatief bedrag wordt weergegeven houdt dat in dat in dat jaar meer inkomsten worden verwacht dan uitgaven. Die veelal in eerdere jaren hebben plaatsgevonden. Ten opzichte van de begroting 2008 zijn de kolommen "Totaal krediet" en "2008 en eerder" toegevoegd voor extra inzicht.

4.3 Meerjarige financieringspositie

Om een beeld te krijgen van de ontwikkelingen van de meerjarige financieringspositie hebben wij een meerjarige investerings- en financieringsstaat opgesteld.

De meerjarige investerings- en financieringsstaat is in het navolgende per aanvang van het jaar opgesteld.

	2009	2010	2011	2012
Investerings				
A1. Materiële activa (maatschappelijk nut)	95.302.072	87.739.103	94.280.292	100.436.750
A2. Materiële activa (economisch nut)	24.296.694	41.465.257	44.516.953	41.508.039
B. Financiële activa				
1. deelnemingen (economisch nut)	854.603	854.603	854.603	854.603
2. Bijdrage aan activa in eigendom derden (maatschappelijk nut)	10.730.832	6.316.770	2.777.134	3.267.216
3. Verstrekte langlopende geldleningen	35.705.392	33.935.342	32.270.873	30.689.363
Totaal investeringen	166.889.593	170.311.075	174.699.855	176.755.971
Financieringsmiddelen				
A. reserves/voorzieningen				
1. Algemene reserves	91.816.967	98.653.982	96.787.111	92.907.557
2. Bestemmingsreserves	87.762.728	58.965.555	45.564.913	31.759.547
3. Voorzieningen	1.535.890	751.268	499.452	499.452
B. Opgenomen langlopende geldleningen	1.329.338	989.002	989.002	989.002
C. Incidentele financieringsmiddelen	10.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
Totaal financieringsmiddelen	192.444.923	169.359.807	153.840.478	136.155.558
Saldo financieringsmiddelen	25.555.330	-951.268	-20.859.377	-40.600.413

4.4 Stand en verloop van reserves en voorzieningen

In dit overzicht wordt per reserve een toelichting gegeven op de vermeerderingen en verminderingen. Hierbij is aangesloten bij de bedragen zoals die in de exploitatie zijn vermeld. Daarbij zijn, conform de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie Reserves en Voorzieningen, de brutovermeerderingen en -verminderingen in kaart gebracht. De brutovermeerdering is het normbedrag (in de exploitatie). Wanneer in de exploitatie niets wordt uitgegeven van het budget, wordt dit bedrag toegevoegd aan de reserve. De brutovermindering is het bedrag dat van het totaal in de reserve/voorziening beschikbaar bedrag in enig jaar wordt uitgegeven (de verwachte last in dat jaar). Bij de opstelling van de Begroting wordt door uw staten vastgesteld welk bedrag u jaarlijks beschikbaar stelt voor het behalen van de doelstellingen. In sommige gevallen bestaan de vermeerderingen uit inkomsten ten gevolge van een heffing zoals bij de ontgrondingenheffing en de grondwaterheffing. Uw staten stellen dan indirect het normbedrag vast door de hoogte van de heffing vast te stellen. De vermindering is dit jaar nog strikter dan eerdere jaren door de budgethouder aangegeven verwachting van de verminderingen. De saldi aanvang jaar 2008 zijn dezelfde als de eindsaldi in de Jaarrekening 2007. In navolgend overzicht worden de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen weergegeven, waarbij onderscheid is gemaakt in:

1. algemene reserves
2. bestemmingsreserves
3. voorzieningen middelen derden
4. voorzieningen

Algemene reserves

1.01 Saldireserve

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	22.586.521	16.293.288	1.055.581	33.200	52	52
Exploitatiebudget	900719	3.221.271	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	23.487.240	19.514.559	1.055.581	33.200	52	52
Verwachte last	7.193.952	18.458.978	1.022.381	33.148	-	-
Einde jaar	16.293.288	1.055.581	33.200	52	52	52

Deze reserve is ingesteld om de rekeningoverschotten en rekeningtekorten op te vangen. Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 zijn, ter realisatie van het Collegeprogramma 2003-2007, de in de rij "verwachte last" genoemde bedragen als dekkingsmiddelen aangewend.

1.02 Reserve voor algemene doeleinden

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	63.424.978	42.725.183	33.834.030	34.575.010	32.446.717	28.967.163
Vermeerdering wegens rente	1.268.500	854.504	740.980	740.822	723.196	723.196
Exploitatiebudget	48.705	-	-	-	-	9.709.974
Totaal beschikbaar	64.742.183	43.579.687	34.575.010	35.315.832	33.169.915	39.400.333
Verwachte last	22.017.000	9.745.657	-	2.869.115	4.202.750	-
Einde jaar	42.725.183	33.834.030	34.575.010	32.446.717	28.967.163	39.400.333

Ten behoeve van de waardevastheid wordt aan de Reserve voor algemene doeleinden rente toegevoegd.

1.03 Risicoreserve

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	-	-	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000
Exploitatiebudget	-	19.000.000	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	-	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000
Verwachte last	-	-	-	-	-	-
Einde jaar	-	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000	19.000.000

Om een transparant beeld te kunnen geven van de reële bijdrage uit de algemene reserves aan het weerstandsvermogen is een afzonderlijke Risicoreserve in gesteld ten bedrage van € 19.000.000,-. Vooralnog maakt de ontwikkeling van de totale weerstandscapaciteit het niet noodzakelijk aan de Risicoreserve rente toe te voegen.

1.04 Reserve flexibel beleid

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	493.731	118.653	-	-	-	-
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	493.731	118.653	-	-	-	-
Verwachte last	375.078	118.653	-	-	-	-
Einde jaar	118.653	-	-	-	-	-

De Reserve flexibel beleid is gebruikt ten behoeve van twee hoofdlijnen uit het Collegeprogramma 2003-2007. In de Voorjaarsnota 2005 is besloten de reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

1.05 Egalisatie reserve uitvoering Collegeprogramma

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	3.150.000	1.575.000	-	-	-	-
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	3.150.000	1.575.000	-	-	-	-
Verwachte last	1.575.000	1.575.000	-	-	-	-
Einde jaar	1.575.000	-	-	-	-	-

Bij de totstandkoming van het Collegeprogramma 2003-2007 is afgesproken dat ter realisatie van het Collegeprogramma bovengenoemde verminderingen in de jaren 2003 tot en met 2008 ter beschikking te stellen als algemeen dekkingsmiddel.

1.06 Reserve Stimuleringsfonds Drentse projecten

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	-	22.181.061	37.927.356	45.045.772	45.340.342	44.940.342
Exploitatiebudget	22.181.061	26.996.295	13.818.416	7.094.570	6.700.000	6.700.000
Totaal beschikbaar	22.181.061	49.177.356	51.745.772	52.140.342	52.040.342	51.640.342
Verwachte last	-	11.250.000	6.700.000	6.800.000	7.100.000	-
Einde jaar	22.181.061	37.927.356	45.045.772	45.340.342	44.940.342	51.640.342

De genoemde saldi van deze reserve zijn gebaseerd op de besluiten zoals die tot en met de vergadering van uw staten van 26 juni 2008 zijn vastgesteld.

Bestemmingsreserves

2.01 Reserve monitoring voormalige stortplaatsen

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	819.947	774.472	774.472	774.472	774.472	774.472
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	819.947	774.472	774.472	774.472	774.472	774.472
Verwachte last	45.475	-	-	-	-	-
Einde jaar	774.472	774.472	774.472	774.472	774.472	774.472

De middelen in deze reserve zijn via een heffing geïnd. Deze middelen zijn gelabeld. Dit is vastgelegd in de zogenoemde Leemtewet. Momenteel vindt er geen heffing meer plaats. Verwacht wordt dat nog in 2008 de kosten voor de herstelwerkzaamheden, het opheffen van eventuele risico's en het herstel van de afdeklaag bekend worden en kan de meerjarenraming hierop worden aangepast.

2.02 Reserve wegenbeheer

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	1.364.835	887.987	-	-	-	-
Exploitatiebudget	13.390.279	13.707.422	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	14.755.114	14.595.409	-	-	-	-
Verwachte last	13.867.127	14.595.409	-	-	-	-
Einde jaar	887.987	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

2.03 Reserve beheer vaarweg Meppel-De Punt

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	7.787.714	6.895.613	4.713.238	4.229.283	3.718.056	3.718.056
Exploitatiebudget	500.000	3.700.890	3.738.302	3.776.029	3.837.076	2.630.715
Totaal beschikbaar	8.287.714	10.596.503	8.451.540	8.005.312	7.555.132	6.348.771
Verwachte last	1.392.101	5.883.265	4.222.257	4.287.256	3.837.076	2.630.715
Einde jaar	6.895.613	4.713.238	4.229.283	3.718.056	3.718.056	3.718.056

Met behulp van de Brokx-Nat-systematiek wordt jaarlijks het Meerjaren(groot)onderhoudsplan bijgesteld, waarin de verwachte uitgaven vastgesteld worden voor het onderhoud aan de vaarweg. Deze verwachte uitgaven vormen de verminderingen die aan programmaonderdeel 33304 worden toegevoegd. In 2009 zal een herziene berekening verschijnen, wat mogelijk effect heeft op de hoogte van de vermeerdering van het budget in 2010 en verdere jaren. Het saldo van de reserve moet tot 2024 toereikend zijn om het totale onderhoud uit te kunnen voeren. Na deze periode stopt de bijdrage voor groot onderhoud van het rijk en zal de grondslag van de reserve heroverwogen moeten worden.

2.04 Reserve beheer Zuidoost-Drentse vaarwegen

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	3.974.961	1.805.367	-	-	-	-
Exploitatiebudget	3.462.993	3.520.341	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	7.437.954	5.325.708	-	-	-	-
Verwachte last	5.632.587	5.325.708	-	-	-	-
Einde jaar	1.805.367	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

2.05 Reserve ontgrondingenheffing

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	529.044	587.141	575.796	564.451	553.106	541.761
Exploitatiebudget	70.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Totaal beschikbaar	599.044	597.141	585.796	574.451	561.106	551.761
Verwachte last	11.903	21.345	21.345	21.345	21.345	21.345
Einde jaar	587.141	575.796	564.451	553.106	541.761	530.416

Op grond van artikel 21f van de Ontgrondingenwet hebben uw staten een heffing ingesteld op het ontgronden van bouwgrondstoffen. De te verwachten inkomsten zijn jaarlijks € 10.000,--. De jaarlijkse uitgaven worden geraamd op € 21.345,--.

2.06 Reserve Nationaal Milieubeleidsplan

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	608.822	412.881	-	-	-	-
Exploitatiebudget	365.000	377.000	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	973.822	789.881	-	-	-	-
Verwachte last	560.941	789.881	-	-	-	-
Einde jaar	412.881	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

2.07 Reserve uitvoering tweede fase Relatienota en natuurontwikkelingsbeleid

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	231.159	-	-	-	-	-
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	231.159	-	-	-	-	-
Verwachte last	231.159	-	-	-	-	-
Einde jaar	-	-	-	-	-	-

Conform de afspraken is in 2007 deze reserve uitgeput en opgeheven.

2.08 Reserve versterking economische structuur

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	2.715.867	2.457.119	2.307.119	2.307.119	2.307.119	2.307.119
Exploitatiebudget	2.101.612	6.885.712	389.912	394.212	394.212	394.212
Totaal beschikbaar	4.817.479	9.342.831	2.697.031	2.701.331	2.701.331	2.701.331
Verwachte last	2.360.360	7.035.712	389.912	394.212	394.212	394.212
Einde jaar	2.457.119	2.307.119	2.307.119	2.307.119	2.307.119	2.307.119

De vermeerdering van de reserve voor 2008 bestaat naast een structurele voeding van in 2008 € 385.712,- uit een bedrag van € 6.500.000,- ten behoeve van de uitvoering van het project Kennis werkt.

2.09 Reserve grondwaterheffing

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	381.048	573.394	473.394	412.345	412.345	412.345
Exploitatiebudget	715.500	720.000	720.000	720.000	720.000	720.000
Totaal beschikbaar	1.096.548	1.293.394	1.193.394	1.132.345	720.000	720.000
Verwachte last	523.154	820.000	781.049	720.000	720.000	720.000
Einde jaar	573.394	473.394	412.345	412.345	412.345	412.345

De vermeerdering van de reserve komt tot stand door inning van de grondwaterheffing. De vermindering is op de lange termijn gelijk aan de geïnde heffing. Wat de exacte jaarlijkse verminderingen zijn, is moeilijk in te schatten. Jaarlijks worden de verminderingen aan programmaonderdeel 34401 toegevoegd. Op basis van projectaanvragen worden er middelen uitgegeven. Vooraf is niet in te schatten wat de aanvangsdatum van deze projecten is. Verder kan een beroep op deze reserve worden gedaan als schade ontstaan is ten gevolge van het wijzigen van een vergunning of als de veroorzaker van de schade niet bekend is. De grondwaterbrief die uw staten jaarlijks ontvangen geeft naast een indicatie van het tarief voor het aankomende jaar ook een verantwoording van de projecten die het afgelopen jaar zijn uitgevoerd.

2.10 Reserve investeringen verkeer en vervoer

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	25.273.576	33.100.700	39.085.472	20.259.648	10.554.578	4.716.557
Vermeerdering wegens rente	1.516.415	1.986.042	-	-	-	-
Exploitatiebudget	8.420.880	8.420.880	8.420.880	5.983.640	5.983.640	5.983.640
Totaal beschikbaar	35.210.871	43.507.622	47.506.352	26.243.288	16.538.218	10.700.197
Verwachte last	2.110.171	4.422.150	27.246.704	15.688.710	11.821.661	7.431.561
Einde jaar	33.100.700	39.085.472	20.259.648	10.554.578	4.716.557	3.268.636

Bij deze reserve zijn de vermeerderingen van de door uw staten vastgestelde normbedragen waaraan tot en met 2009 een bedrag ad € 2,437 miljoen is toegevoegd. De verwachte verminderingen betreffen de kapitaallasten van de op basis van een geactualiseerde investeringsstaat (onderdeel Investeringsverkeer en vervoer), waarbij in enkele gevallen de afschrijving ineens plaatsvindt (zie verwachte last in 2009, 2010 en 2011). De stijging van het saldo per 1 januari 2009 van deze reserve ten opzichte van het laatste verstrekte overzicht is een gevolg van het niet doorgaan van projecten dan wel het verschuiven van de uitvoering van projecten naar een later tijdstip.

In de voorjaarsnota 2008 is aangekondigd dat de reserve Investerings Verkeer en Vervoer conform alle andere reserves geëvalueerd zou worden. Uitgaande van de geplande investeringen, zoals aan de Staten voorgelegd in de Investeringsnota Verkeer en Vervoer 2002-2010 en het PVVP 2007 en een ongewijzigde dotatie van middelen aan de reserve vanuit de begroting is het mogelijk zonder verandering van uitvoering van plannen een gedeelte van de reserve te gebruiken voor andere zaken. De Reserve Investerings Verkeer en Vervoer kan worden verlaagd met een bedrag van € 12 miljoen en bovendien hoeft vanwege de huidige omvang geen rente meer te worden toegevoegd. Deze twee aanpassingen zijn mogelijk, op basis van de huidige geplande investeringen, waarbij nog steeds aan de voorwaarde die het BBV stelt (dat de reserve niet negatief komt te staan).

Dit overschot in de reserve wordt voor een groot deel veroorzaakt, doordat in het recente verleden extra meerjarige dotaties zijn gedaan uit het "overschot" van de regiovisie-gelden (totaal € 10,6 miljoen). Daarnaast zijn de afgelopen jaren investeringsprojecten later uitgevoerd dan eerder gepland of nog in uitvoering. Met name de voorbereiding, uitvoering en de declaratie van de maatregelen in kader Stedelijke Bereikbaarheid in de convenanten met gemeenten zijn hiervan een voorbeeld. Bij eerdere berekeningen was dit nog niet voorzien. Hierdoor waren de afgelopen jaren de jaarlijkse kapitaallasten lager en werd het saldo van de reserve hoger. Omdat over het saldo van de reserve een rente van 6% werd toegevoegd, groeide de reserve meer dan noodzakelijk om aan toekomstige kapitaallasten te voldoen.

Al het "dode" geld is nu op dit moment uit de reserve onttrokken. Echter toekomstige verträgen kunnen leiden tot extra kapitaallasten en dus tot extra lasten, hiervoor hebben we geen "reserve" ruimte meer. Het huidige normbedrag (€ 5.983.640,-) dat aan de reserve wordt toegevoegd en jaarlijks wordt verrekend met de werkelijk kapitaallasten kan overigens op termijn, bijvoorbeeld vanaf 2017 ook aangepast worden, wanneer het saldo in de reserve weer gaat oplopen door afname van de jaarlijkse kapitaallasten.

2.11 Risicoreserve BTW-compensatiefonds

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	2.458.166	2.458.166	-	-	-	-
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	2.458.166	2.458.166	-	-	-	-
Verwachte last	-	2.458.166	-	-	-	-
Einde jaar	2.458.166	-	-	-	-	-

In de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze reserve in 2008 op te heffen.

2.12 Reserve stimulering vitaal platteland

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	222.758	837.234	-	-	-	-
Exploitatiebudget	3.659.890	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	3.882.648	837.234	-	-	-	-
Verwachte last	3.045.414	837.234	-	-	-	-
Einde jaar	837.234	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo daarvan toe te voegen aan de reserve provinciaal aandeel ILG.

2.13 Reserve sociale en culturele ontwikkeling

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	267.075	474.842	-	-	-	-
Exploitatiebudget	1.239.000	1.505.000	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	1.506.075	1.979.842	-	-	-	-
Verwachte last	1.031.233	1.979.842	-	-	-	-
Einde jaar	474.842	-	-	-	-	-

De reserve is gekoppeld aan de budgetten van de Contourennota Mensen in het middelpunt voor de periode 2005-2008.

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

2.14 Reserve stedelijke ontwikkeling

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	481.030	315.180	-	-	-	-
Exploitatiebudget	2.244.000	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	2.725.030	315.180	-	-	-	-
Verwachte last	2.409.850	315.180	-	-	-	-
Einde jaar	315.180	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2008 is besloten deze reserve in 2008 op te heffen en het saldo van deze reserve toe te voegen aan het Stimuleringsfonds Drentse projecten.

2.15 Reserve stads- en dorpsvernieuwing

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	371.077	561.890	561.890	561.890	561.890	561.890
Exploitatiebudget	190.813	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	561.890	561.890	561.890	561.890	561.890	561.890
Verwachte last	-	-	-	-	-	-
Einde jaar	561.890	561.890	561.890	561.890	561.890	561.890

Het saldo van deze reserve is ontstaan door afrekening van subsidies die zijn verleend in het kader van de (provinciale) Verordening stads- en dorpsvernieuwing. Aan het totaal aan terugontvangen bedragen is nog geen nieuwe bestemming gegeven.

2.16 Reserve vaarverbinding Erica-Ter Apel

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	-	10.474.928	8.474.928	5.824.928	3.624.928	1.424.928
Exploitatiebudget	10.474.928	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	10.474.928	10.474.928	8.474.928	5.824.928	3.624.928	1.424.928
Verwachte last	-	2.000.000	2.650.000	2.200.000	2.200.000	1.429.928
Einde jaar	10.474.928	8.474.928	5.824.928	3.624.928	1.424.928	-

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve Erica-Ter Apel ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 10,0 miljoen. Van dit bedrag is € 5,0 miljoen bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe in de investering en een bedrag van eveneens € 5,0 miljoen voor de dekking van eventuele risico's van het herstel van de vaarverbinding Erica-Ter Apel.

2.17 Reserve verdubbeling N33

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	-	11.500.000	11.500.000	11.735.00	11.974.000	12.218.000
Vermeerdering wegens rente	-	-	235.000	239.000	244.000	249.000
Exploitatiebudget	11.500.000	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	11.500.000	11.500.000	11.735.000	11.974.000	12.218.000	12.467.000
Verwachte last	-	-	-	-	-	-
Einde jaar	11.500.000	11.500.000	11.735.000	11.974.000	12.218.000	12.467.000

Bij besluit van 31 januari 2007 is door uw staten de Bestemmingsreserve verdubbeling N33 ingesteld en is daarin een storting gedaan van € 11,5 miljoen. Dit bedrag is bedoeld als aandeel van de provincie Drenthe de regionale bijdrage voor de verdubbeling van de N33.

2.18 Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	36.454.893	26.510.317	14.212.000	7.212.000	6.000.000	-
Exploitatiebudget	-	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	36.454.893	26.510.317	14.212.000	7.212.000	6.000.000	-
Verwachte last	9.944.576	12.298.317	7.000.000	1.212.000	6.000.000	-
Einde jaar	26.510.317	14.212.000	7.212.000	6.000.000	--	--

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het Rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaam-

heden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

2.19 Reserve provinciaal aandeel ILG

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	-	4.730.247	5.084.419	5.084.419	5.084.419	5.084.419
Exploitatiebudget	24.392.673	854.172	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	24.392.673	5.584.419	5.084.419	5.084.419	5.084.419	5.084.419
Verwachte last	19.662.426	500.000	-	-	-	-
Einde jaar	4.730.247	5.084.419	5.084.419	5.084.419	5.084.419	5.084.419

Per 1 januari 2007 is het beheer en onderhoud van de weg N34 overgedragen van het rijk aan de provincie. In de hiervoor ontvangen afkoopsom is een bedrag van € 36.454.893,-- begrepen voor het wegwerken van achterstallig onderhoud en het treffen van verbeteringswerkzaamheden. Bij statenbesluit van 20 december 2006 is hiervoor een Reserve achterstallig onderhoud en verbeteringswerken N34 ingesteld en is in deze reserve een genoemd bedrag gestort. In de komende jaren zal het bedrag aan de geplande werkzaamheden worden besteed.

Voorzieningen middelen derden

3.01 Voorziening spaarhypotheken

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	1.699.889	1.832.835	1.920.025	2.016.518	2.122.806	2.239.484
Vermeerdering wegens rente	96.020	87.190	96.493	106.288	116.678	128.400
Exploitatiebudget	101.016	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	1.896.925	1.920.025	2.016.518	2.122.806	2.239.484	2.367.884
Verwachte last	64.090	-	-	-	-	-
Einde jaar	1.832.835	1.920.025	2.016.518	2.122.806	2.239.484	2.367.884

De voorziening is in het leven geroepen om de gespaarde middelen van medewerkers met een spaarhypotheek te beheren. Per 1 januari 2007 is de hypotheekregeling opgeheven. Hierdoor zal het saldo van deze voorziening in de toekomst dalen.

Voorzieningen

4.01 Voorziening groot onderhoud provinciehuis

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	1.242.130	1.544.548	1.102.156	345.635	201.920	201.920
Exploitatiebudget	351.930	351.930	351.930	351.930	351.930	351.930
Totaal beschikbaar	1.594.060	1.896.478	1.454.086	697.565	527.147	527.147
Verwachte last	49.512	794.322	1.108.451	495.645	351.930	351.930
Einde jaar	1.544.548	1.102.156	345.635	201.920	201.920	201.920

De vermeerderingen aan deze reserve zijn vastgesteld op basis van een meerjarig onderhoudsplan voor de periode 2001-2010. Destijds heeft een extern bureau alle verwachte onderhoudskosten in kaart gebracht. Momenteel worden er verschillende onderhoudswerkzaamheden met het oog op het huisvestingsplan uitgesteld. De komende jaren zullen deze middelen worden ingezet als onderdeel van de revitalisering van het provinciehuis.

4.02 Voorziening kapitaallasten kunstwerken

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	4.437.600	5.547.000	-	-	-	-
Exploitatiebudget	1.109.400	-	-	-	-	-
Totaal beschikbaar	5.547.000	5.547.000	-	-	-	-
Verwachte last	-	5.547.000	-	-	-	-
Einde jaar	5.547.000	-	-	-	-	-

Bij de vaststelling van de Voorjaarsnota 2007 PLUS is besloten deze voorziening op te heffen en de daarmee vrijkomende middelen aan te wenden als dekkingsmiddel voor de uitvoeringskosten van in de Voorjaarsnota 2007 PLUS genoemde projecten.

4.03 Voorziening groot onderhoud Museum

Verloop	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Aanvang jaar	302.217	431.834	433.733	405.632	297.531	297.531
Exploitatiebudget	121.899	121.899	121.899	121.899	121.899	121.899
Totaal beschikbaar	424.116	553.733	555.632	527.531	419.430	419.430
Verwachte last	-7.718	120.000	150.000	230.000	221.899	221.899
Einde jaar	431.834	433.733	405.632	297.531	297.531	297.531

Evenals het provinciehuis wordt bij het Drents Museum sinds 2002 gewerkt met een meerjaren onderhoudsplan voor de gebouwen van het Drents Museum. De planning beslaat een periode van 10 jaar. Voor de aankomende jaren is het niet ondenkbaar dat de planning zal worden gewijzigd waardoor de voorziening zal stijgen of dalen. Momenteel is een wijziging nog niet te voorzien, waardoor er is gekozen de hoogte van de voorziening op het huidige niveau te handhaven.

II.5 Toelichting op belangrijke ontwikkelingen

Uitkering Provinciefonds

Uitkering Provinciefonds

In de Begroting 2009 is rekening gehouden met de informatie over de Algemene uitkering van het Provinciefonds zoals deze is berekend in de zogenoemde Junicirculaire 2008. De verdeling van de Algemene uitkering is alleen gegeven voor 2008.

Op basis van de diverse uitgangspunten in de Junicirculaire ziet de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Provinciefonds er voor Drenthe voor de komende jaren als volgt uit:

Meerjarenperspectief algemene uitkering provinciefonds junicirculaire 2008

Verdeling Algemene Uitkering	2008	2009	2010	2011
Op te nemen in prov.begroting	70.218.615	73.504.513	75.591.980	77.309.050
Volgens Begroting 2008	69.991.190	72.255.077	74.560.575	76.828.279
Bijstelling berekening algemene uitkering	227.425	1.249.436	1.031.405	480.771

Voor het jaar 2012 wordt uitgegaan van een algemene uitkering van € 79.475.829,--.

Opcenten op de MRB

In de 1e Bestuursrapportage 2008 is ingegaan op de ontwikkelingen in 2008 en volgende jaren met betrekking tot de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarbij is uitgegaan van de omvang en samenstelling van het wagenpark per 31 december 2007 en van een volumegroei van 2,5% als gevolg van groei van wagenpark en verschuiving naar zwaardere gewichtsklassen. Deze uitgangspunten zijn bij de Begroting 2009 ongewijzigd.

Het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting worden jaarlijks geïndexeerd. Voor Drenthe vindt deze indexering plaats op basis van het vierjarig gemiddelde van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie.

Deze cijfers luiden als volgt.

	2005	2006	2007	2008	Gemiddeld
Stijgingspercentage	1,7	1,1	1,6	2,0	1,6

Dit stijgingspercentage wordt toegepast op het meerjarenperspectief en leidt tot de volgende ontwikkeling van het opcententarieven per 1 april:

2009	2010	2011	2012
81,0	82,3	83,6	84,9

Wij stellen u voor het tarief voor de opcenten op de motorrijtuigenbelasting voor het tijdvak 1 april 2009 tot en met 31 maart 2010 vast te stellen op 81,0.

Op grond van de huidige gegevens, het voorstelde tarief en de genoemde aannames is een raming gemaakt van de verwachte ontwikkeling van de opbrengst opcenten op de motorrijtuigenbelasting.

In de onderstaande tabellen is de raming voor 2009 en komende jaren uitgaande van de hiervoor genoemde uitgangspunten weergegeven.

Bedragen x € 1.000,--	2009	2010	2011	2012
	44.399	46.013	47.685	49.406

Uitgangspunten voor de begroting

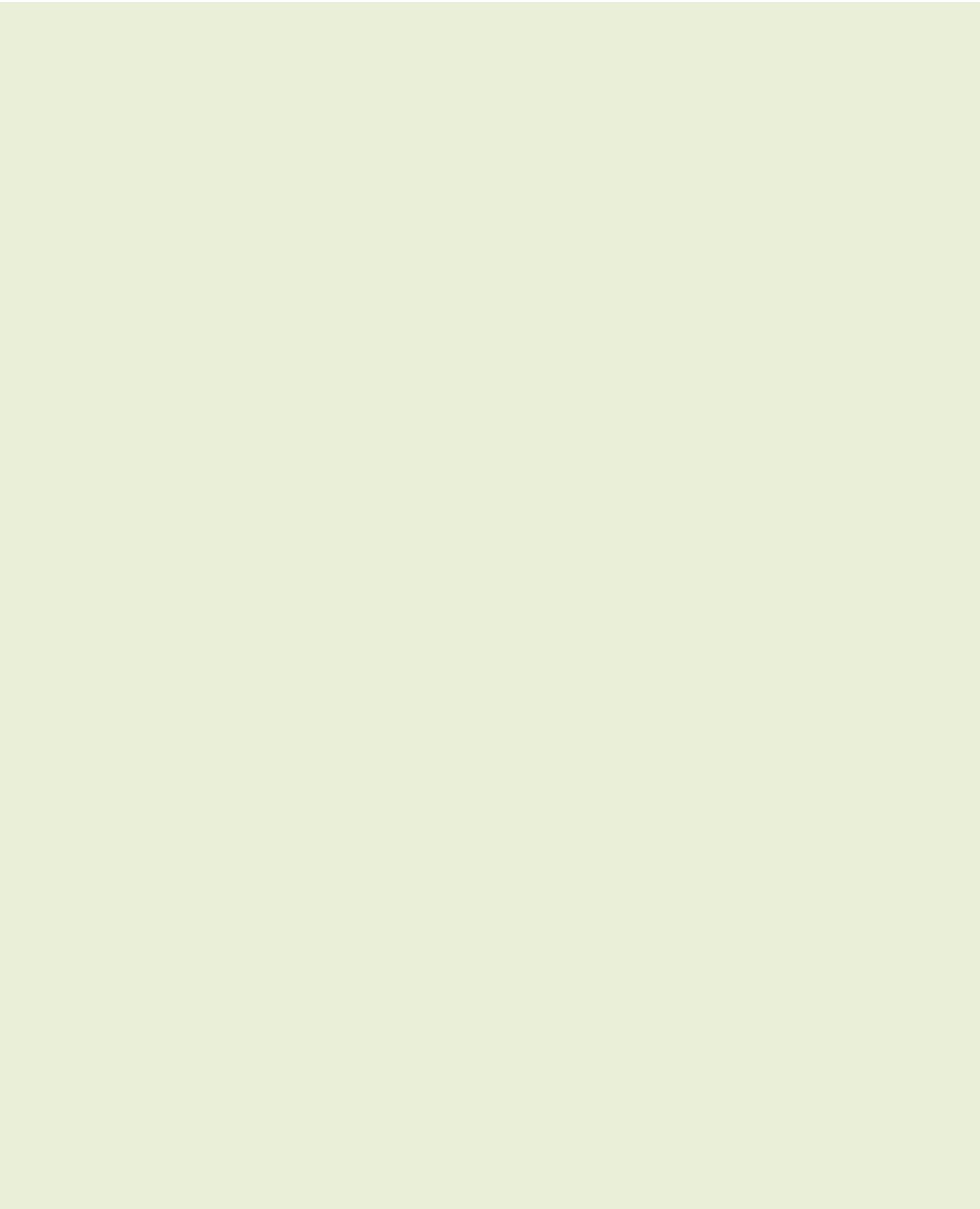
Vertrekpunt voor de opstelling van de Begroting 2009 is de Begroting 2008 na zeven wijzigingen.

Bij de opstelling van de begroting worden de volgende algemene uitgangspunten c.q. aannames gehanteerd:

	2009	2010	2011	2012
Ontwikkeling prijzen				
Prijsmutatie materiele consumptie	2%	2%	2%	2%
Index budgetten subsidies per boekjaar	2,54%	2,8%	2,8%	2,8%
Motorrijtuigenbelasting				
Opcenten tarief	81,0	82,3	83,6	84,9
Provinciefonds:				
Reëel accres	2,5%	1%	0%	1%
Renten				
Toegerekende rente	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%
Lange rente financiering	5%	5%	5%	5%
Korte rente financiering	5%	5%	5%	5%

Overige ontwikkelingen

Voor de verdere toelichting op belangrijke ontwikkelingen geldt dat deze aan de orde is in de bij deze begroting behorende Nota van aanbieding, voor zover de ontwikkelingen niet reeds aan de orde zijn geweest bij de desbetreffende programma's in het programmaplan van deze begroting.

Bijlagen

1 Controleprotocol

Controleprotocol voor de accountantscontrole van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe

1 Inleiding

PS hebben aan PriceWaterhouseCoopers Accountants opdracht verstrekt de accountantscontrole, als bedoeld in artikel 217 van de Provinciewet, voor de provincie Drenthe uit te voeren. Ter voorbereiding en ondersteuning van de uitvoering van deze accountantscontrole moeten PS echter nog een aantal zaken nader regelen, hetgeen op hoofdlijnen in dit Controleprotocol plaatsvindt.

Object van controle is de Jaarrekening 2008 en daarmee tevens het financieel beheer over het jaar 2008, zoals uitgeoefend door of namens GS van Drenthe.

1.1 Doelstelling

Dit Controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij verder te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties voor de controle van de Jaarrekening 2008 van de provincie Drenthe.

1.2 Wettelijk kader

De Provinciewet, artikel 217, schrijft voor dat PS een of meer accountants aanwijzen als bedoeld in artikel 393, eerste lid, Boek 2, van het Burgerlijk Wetboek voor de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening en het daarbij verstrekken van een accountantsverklaring en het uitbrengen van een verslag van bevindingen.

In het kader van deze opdrachtverstrekking aan de accountant kunnen PS nadere aanwijzingen geven voor te hanteren goedkeurings- en rapporteringtoleranties. Tevens zal in de opdrachtverstrekking duidelijk aangegeven moeten worden welke wet- en regelgeving in het kader van het financieel beheer onderwerp van rechtmatigheidscontrole zal zijn.

PS hebben op 17 maart 2004 de Verordening ex artikel 217 van de Provinciewet voor de controle op het financieel beheer en op de inrichting van de financiële organisatie van de provincie Drenthe vastgesteld.

Dit Controleprotocol, alsmede het door de accountant te hanteren Normenkader van wet- en regelgeving, zullen in hun vergadering van 12 november 2008 ter goedkeuring/vaststelling aan PS worden voorgelegd. Met dit Controleprotocol (waarin onder andere opgenomen de goedkeurings- en rapporteringtolerantie) stellen PS nadere aanwijzingen vast die specifiek van toepassing zijn voor het controlejaar 2008.

2 Algemene uitgangspunten voor de controle (getrouwheid én rechtmatigheid)

Zoals in artikel 217 van de Provinciewet is voorgescreven, zal de controle van de in artikel 201 van de Provinciewet bedoelde Jaarrekening uitgevoerd door de door PS benoemde accountant, gericht zijn op het afgeven van een oordeel over:

- de getrouwe weergave van de in de Jaarrekening gepresenteerde baten en lasten en de activa en passiva;
- het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten en balansmutaties in overeenstemming met de Begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder de provinciale verordeningen;
- de inrichting van het financieel beheer en de financiële organisatie gericht op de vraag of deze een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken;
- het in overeenstemming zijn van de door het college van GS opgestelde Jaarrekening met de bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur te stellen regels bedoeld in artikel 186 van de Provinciewet (BBV);
- de verenigbaarheid van het Jaarverslag met de Jaarrekening.

Bij de controle zullen de nadere regels die bij of krachtens Algemene maatregel van bestuur worden gesteld op grond van artikel 217, zesde lid, van de Provinciewet (Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten (BAPG)), alsmede de richtlijnen voor de accountantscontrole (NIVRA) bepalend zijn voor de uit te voeren werkzaamheden.

Onder rechtmatigheid wordt begrepen de definitie volgens het BAPG dat de in de rekening verantwoorde lasten, baten en balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen, dat wil zeggen “in overeenstemming zijn met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen, waaronder provinciale verordeningen”.

3 Te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties

De accountant accepteert bij de controle bepaalde toleranties en richt de controle daarop in. De accountant controleert niet ieder document of iedere financiële handeling, maar richt de controle zodanig in dat voldoende zekerheid wordt verkregen over het getrouwe beeld van de Jaarrekening en de rechtmatigheid van de verantwoorde baten en lasten en balansmutaties en financiële beheershandelingen met een belang groter dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie*. De accountant richt de controle in op het ontdekken van belangrijke fouten en baseert zich daarbij op risicoanalyse, vastgestelde toleranties en statische deelwaarnemingen en extrapolaties.

In het BAPG zijn minimeisen voor de in de controle te hanteren goedkeuringstoleranties voorgescreven. PS mogen de goedkeuringstoleranties scherper vaststellen dan deze minimeisen. Dit moet dan wel worden toegelicht in de accountantsverklaring.

De minimeisen zijn de volgende.

Goedkeuringstolerantie	Strekking accountantsverklaring:			
	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10%	≥ 10%	-

* Door de toepassing van een risicoanalyse kan het zo zijn dat niet alle transacties die groter zijn dan de vastgestelde goedkeuringstolerantie individueel worden gecontroleerd. Ook kunnen andere gegevensgerichte werkzaamheden dan deelwaarnemingen worden toegepast. Met name door toepassing van cijferanalyse (verbandcontroles) kan het aantal deelwaarnemingen worden beperkt.

Naast deze kwantitatieve benadering zal de accountant ook een kwalitatieve beoordeling hanteren (professional judgement). De weging van fouten en onzekerheden vindt ook plaats op basis van professional judgement.

De definitie van de goedkeuringstolerantie is als volgt. Het bedrag dat de som van fouten in de Jaarrekening of onzekerheden in de controle aangeeft, die in een Jaarrekening maximaal mogen voorkomen, zonder dat de bruikbaarheid van de Jaarrekening voor de oordeelsvorming door de gebruikers kan worden beïnvloed.

De goedkeuringstolerantie is bepalend voor de oordeelsvorming, de strekking van de af te geven accountantsverklaring.

Naast de goedkeuringstoleranties wordt onderkend de rapporteringstolerantie. Deze kan als volgt worden gedefinieerd. Een bedrag dat gelijk is aan of lager is dan de bedragen voortvloeiend uit de goedkeuringstolerantie. Bij overschrijding van dit bedrag vindt rapportering plaats in het verslag van bevindingen. Een lagere rapporteringstolerantie leidt in beginsel niet tot aanvullende controlewerkzaamheden, maar wel tot een uitgebreidere rapportage van bevindingen. De rapporteringstolerantie kan worden vastgesteld op een percentage, bijvoorbeeld 10%, van de goedkeuringstolerantie of op een maatschappelijk relevant geacht absoluut bedrag zoals € 150.000,--.

De rapporteringstolerantie wordt door PS vastgesteld, met inachtneming van vorengenoemde minimumeisen. De accountant richt de controle in, rekening houdend met de rapporteringstolerantie om te kunnen waarborgen dat alle gesignaleerde onrechtmatigheden die dit bedrag overschrijden ook daadwerkelijk in het verslag van bevindingen worden opgenomen.

In het hierna opgenomen schema zijn de goedkeuringstolerantie en de rapporteringstolerantie(s) opgenomen zoals door PS vastgesteld voor het controlejaar 2008.

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	>1%<3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	>3%<10%	≥ 10%	-

Fouten spreken voor zich. Onzekerheden zijn minder hard kwantificeerbaar. Voor zover het totaal van de individuele fouten kleiner dan of gelijk is aan ca. € 2,4 miljoen en de onzekerheden kleiner of gelijk zijn aan ca. € 7,1 miljoen, wordt de Jaarrekening goedgekeurd. Als het totaal van de fouten tussen ca. € 2,4 miljoen en maximaal ca. € 7,1 miljoen blijven, komt een verklaring met beperking bij de Jaarrekening. Als het totaal van de fouten groter of gelijk is dan ca. € 7,1 miljoen, komt een afkeurende verklaring bij de Jaarrekening.

Hetzelfde geldt voor de onzekerheden:

- totaal van de geconstateerde onzekerheden tussen ca. € 7,1 miljoen en maximaal € 24 miljoen: verklaring met beperking;
- onzekerheden groter dan of gelijk aan ca. € 24 miljoen: verklaring van oordeelonthouding.

Een verklaring met beperking is een goedkeurende verklaring, waarvan een deel van de baten en lasten wordt uitgezonderd op grond van geconstateerde fouten of onzekerheden.

De gehanteerde tolerantiegrenzen zijn gebaseerd op de Jaarrekening 2007. Op basis van de Jaarrekening 2008 zal de definitieve goedkeuringstolerantie (voor 2008) worden bepaald.

Voor de rapporteringtolerantie stellen PS als maatstaf dat de accountant op het niveau van programma's/producten in de Begroting elke fout of onzekerheid $\geq$ € 240.000,-- rapporteert.

4 Reikwijdte accountantscontrole rechtmatigheidstoetsing

De accountantscontrole op rechtmatigheid voor het kalenderjaar 2008 is limitatief gericht op het volgende.

- De naleving van wettelijke kaders, zoals opgenomen in het Normenkader in het kader van de rechtmatigheidcontrole bij de provincie. Dit uitsluitend voor zover deze directe financiële beheershandelingen betreffen of kan betreffen.
- Indien en voor zover bij de accountantscontrole materiële financiële onrechtmatige handelingen worden geconstateerd, worden deze in de rapportage en oordeelsweging uitsluitend betrokken indien en voor zover het door de staten of hogere overheden vastgestelde regels betreft.

Met andere woorden: interne regels van college naar ambtelijke organisatie c.q. besluiten van GS vallen daar buiten. Wel worden in de accountantscontrole betrokken GS-besluiten voor zover zij een nadere uitwerking zijn van hogere wet- en regelgeving en betrekking hebben op financiële rechtmatigheid (kaderstellende besluiten).

Een afwijking van deze lagere regelgeving kan passend zijn binnen de uitvoering van «hogere» besluiten. Het is (over het algemeen) aan GS om een oordeel te vellen over de geconstateerde afwijkingen van lagere interne regels.

5 Rapportering accountant

Tijdens en na afronding van de controlewerkzaamheden rapporteert de accountant hierna in het kort weergegeven als volgt.

Interim-controles

In de tweede helft van het jaar wordt door de accountant een zogenaamde interim-controle uitgevoerd. Over de uitkomsten van die tussentijdse controle wordt een verslag uitgebracht. Bestuurlijk relevante zaken worden - op grond van de overeengekomen rapportagewensen - ook aan PS gerapporteerd.

Verslag van bevindingen

Overeenkomstig de Provinciewet wordt omtrent de controle een Verslag van bevindingen uitgebracht aan PS en in afschrift aan GS.

In het Verslag van bevindingen wordt gerapporteerd over de opzet en uitvoering van het financiële beheer en of de beheersorganisatie een getrouw en rechtmatig financieel beheer en een rechtmatige verantwoording daarover waarborgen.

Uitgangspunten voor de rapportagevorm

Gesignaleerde onrechtmatigheden worden toegelicht gespecificeerd naar de aard van het criterium (begrotingscriterium, voorwaardencriterium, etc.).

Fouten of onzekerheden die de rapporteringtolerantie als bedoeld in hoofdstuk 3 van dit Controleprotocol overschrijden, worden weergegeven in een apart overzicht bij het Verslag van bevindingen. De accountant rapporteert ook over eventuele bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en de continuïteit van de door de provincie Drenthe gehanteerde geautomatiseerde informatieverzorging.

Accountantsverklaring

In de accountantsverklaring wordt op een gestandaardiseerde wijze, zoals wettelijk voorgeschreven, de uitkomst van de accountantscontrole weergegeven, zowel ten aanzien van de getrouwheid als de rechtmatigheid. Deze accountantsverklaring is bestemd voor PS, zodat deze de door het college van GS opgestelde Jaarrekening kan vaststellen.

2 Normenkader

Kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

1. ALGEMEEN BESTUUR

1.1. Het organisme

- I.0. I.1.4. Regeling vergoedingen Statenfracties (17/05/05)
- I.1. I.1.12 Verordening rechtspositie gedeputeerden, staten- en commissieleden (23-11-2007) (tw kracht tot 15-03-2007, art.13 werkt terug tot 01-01-2006)

1.2. Organisatie

- I.2.0. Organisatiebesluit provincie Drenthe 2008 (22/02/2008)
- I.2.4. Regeling budgethouders provincie Drenthe 2004 (ingetrokken 19-02-2008)
- I.2.5. Verordening betreffende de organisatie van de financiële administratie (ingetrokken 19-02-2008)
- I.2.6. Financiële verordening Drenthe
- I.2.6.1. Controleverordening provincie Drenthe
- I.2.6.3. Financieringsstatuut provincie Drenthe 2004 (03-11-2005)
- I.2.8. Belegging van gelden
- I.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten van Drenthe 2007, met uitzondering van de artikelen 2, 2a, 2b en 3 (ingetrokken 19-02-2008) (nog geldig voor externe mandaten)
- I.2.10.3. Mandaatbesluit LNV Dienst Landelijk Gebied provincie Drenthe 2007 (13-04-2007) (ingetrokken 19-02-2008)
Op grond van I.2.10 zijn bepaalde bevoegdheden in het kader van de ILG gemandateerd aan DR/DLG. In dit kader is in het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied in het najaar van 2007 besloten om één landelijk "Normen- en toetsingskader accountantsonderzoeken DR en DLG/ BBL 2007 " toe te passen. Hierdoor is het van toepassing zijnde normenkader 2007 van de provincie Drenthe aangepast. Het van toepassing zijnde Normenkader accountantsonderzoeken DR en DLG 2007 is als bijlage opgenomen (bijlagen 1a en 1b)
- I.4.10. Verordening dwangsom bij niet-tijdig beslissen provincie Drenthe (01-07-2006)
  - Besturingsconcept provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
  - Verordening ambtelijke organisatie ten behoeve van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)
  - Instructie voor de hoofden van de provinciale product- en stafgroepen (ingetrokken 19-02-2008)
  - Statuut voor de concerncontroller van de provincie Drenthe (ingetrokken 19-02-2008)

- Verordening betreffende de instructie voor de comptabele (ingetrokken 19-02-2008)
- Besluit mandaat, volmacht en machtiging van de Commissaris van de Koningin 2007 (ingetrokken 19-02-2008)

2. BELASTINGEN, RETRIBUTIES EN HEFFINGEN

Alg.	2.1.	Legesverordening provincie Drenthe 1998 (21/10/05, gewijzigd 11-12-2007)
4.0.	2.2.	Verordening op de heffing en de invordering van grondwaterbelasting 1994 (01-01-2006)
6.0.	2.3.	Heffingverordening ontgrondingen Drenthe 2000 (11-12-2002)
5.1.	2.4.	Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Drenthe (17-10-2001)
Alg.	2.5.	Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting Drenthe (01-04-2006)

3. SUBSIDIEREGELINGEN

3.1. Algemeen

Alg.	3.1.1.	Algemene subsidieverordening Drenthe 2004 (22-09-2004, gewijzigd 14-07-2007)

3.2. Water, (water)wegen, verkeer en vervoer

3.0.	3.2.1.	Regeling gelden stimulering regionaal en lokaal verkeersveiligheidsbeleid Drenthe
3.0.	3.2.3.	Subsidierегeling PPS-2 beleggen in verkeersveiligheid (17-10-2001)

3.3. Natuur en milieu

6.1.	3.3.0.	Subsidierегeling inrichting landelijk gebied (gew. 01-10-2007)
6.1.	3.3.1.	Subsidierегeling natuur en milieueducatie Drenthe (17-10-2001)
5.2.	3.3.8.	Beleidslijn inzake bijdragen uitvoeringskosten sanering industrielawaai provincie Drenthe (2-07-1998)
6.1.	3.3.10.	Subsidierегeling Leren voor Duurzame ontwikkeling
6.1.	3.3.13.	Subsidierегeling energieprojecten (01-01-2006)

3.4. Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening

9.1.	3.4.1.	Verdelingsverordening provinciaal Stads- en dorpsvernieuwingsfonds 1994 (17-10-2001) (alleen nog van toepassing voor afrekening)
	3.4.4.	Subsidieverordening stedelijke ontwikkeling Drenthe

3.5. Economie, recreatie/toerisme en landbouw

7.0.	3.5.2.	Subsidierегeling Economisch structuurfonds (21-11-1997)
7.1.	3.5.8.	Subsidierегeling ontwikkeling recreatie en toerisme (17-10-2001)

3.6. Cultuur en welzijn

	3.6.2a.	Subsidierегeling Actieplan cultuurbereik Drenthe 2006)
	3.6.3a.	Subsidierегeling stimulering professionalisering Drentse musea 2006-2008
	3.6.4a.	Subsidierегeling bevordering beeldende kunst en vormgeving Drenthe 2006-2008
	3.6.5.	Subsidieverordening jeugdzorg Drenthe

4. WATER, (WATER)WEGEN, VERKEER EN VERVOER

- 3.0. 4.22. Verordening Provinciale Commissie Verkeer- en Vervoerberaad Drenthe (06-06-2001)
Besluit tot delegatie muskusrattenbestrijding
Meerpartijenovereenkomst muskusrattenbestrijding 12 juni 2002
- 4.25. Vaststelling delegatie operationele grondwatertaken (01-01-2007)

5. NATUUR EN MILIEU

- 5.2. 5.3. Reglement Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Drenthe (02-02-1999)
- 5.3.1. Beleggingsstatuut Fonds nazorg gesloten stortplaatsen (01-12-2006)
- 5.2. 5.4.(a) Beleidsregel voor nazorgplannen ex artikel 8.49 Wet milieubeheer (22-06-2004),
inclusief rekenmodule

8. CULTUUR EN WELZIEN

- 8.0. 8.8. Provinciale monumentenverordening 2007 (24-03-2007)

9. OMGEVING

- 6.0. 9.1. Provinciale omgevingsverordening (feb. 05) (hoofdstuk 13)

Bijlage 1a bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

Normenkader Externe regelgeving

Het gaat om de volgende regelgeving:

- Algemene wet bestuursrecht
- Europese aanbestedingsrichtlijnen
- EG-verordening- staatssteun (art. 87 en 88 EG-verdrag)
- Relevante Vo van de EU, inclusief alle richtsnoeren (inclusief kaderrichtlijn water)
- Wet op het BTW-compensatiefonds (BCF)/Wet omzetbelasting
- Algemene wet inzake Rijksbelastingen
- EU kaderverordening Plattelandsontwikkeling Leader + Verordening Europese Structuurfondsen (inclusief POP, EPD)
- WILG
- Reconstructiewet
- Landinrichtingswet
- Nationaal bestuursakkoord water
- Invorderingswet
- Besluit rivierdijkversterking
- Subsidieregeling (PSAN, PSN)

Bijlage 1b bij het kader interne regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01-08-2008

Normenkader Interne regelgeving voor DLG/DR

Het gaat om de volgende LNV regelgeving:

- 1.2.10. Besluit mandaat, volmacht en machtiging gedeputeerde staten 2004
- 3.3.2. Subsidieregeling natuurbeheer Drenthe (25-07-2007 werkt terug tot 01-01-2007)
- 3.3.3. Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (werkt terug tot 01-01-2007)

Kader externe regelgeving met financiële beheershandelingen 2008 d.d. 01/08/2008

0.0. Financiering en algemene dekkingsmiddelen

- Wet Fido
- Financiële verhoudingswet (provinciefonds)
- Provinciewet
- Invorderingswet
- Besluit Begroting en Verantwoording
- Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 7 juli 2006, houdende regels met betrekking tot de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen in de jaarrekening van provincies en gemeenten (Regeling verantwoordingsinformatie specifieke uitkeringen)
- Informatie voor derden (IV3)
- Wet op het BTW-compensatiefonds
- Wet omzetbelasting
- Algemene Wet inzake rijksbelastingen

1.1. Bestuurlijke aangelegenheden

- Burgerlijk Wetboek
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Staatssteunregeling art. 87 en 88 EG-verdrag
- Algemene wet bestuursrecht

3.1. Beheer en onderhoud

- Aanbestedingsreglement Werken 2004 (ARW) (vanaf 07-06-2005 tot 21-03-2006)
- Aanbestedingsreglement Werken 2005 (vanaf 21-03-2006)
- Europese aanbestedingsrichtlijnen voor werken, diensten en leveringen
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)
- Wegenwet
- Waterstaatswet

3.2. Verkeer

- BDU
- Besluit BDU verkeer en vervoer
- Uitvoeringsregeling en beleidsregel BDU verkeer en vervoer
- Onderstaande regelingen zijn alleen nog van belang voor afrekening van lopende projecten
- GDU
- Besluit Duurzaam Veilig
- Interim-besluit Duurzaam veilig
- Besluit gelden regionaal verkeersveiligheidsbeleid
- Regeling overdracht personele middelen convenant VERDI en ophoging GDU 2004

Vervoer

- Wet personenvervoer
- Besluit infrastructuurfonds

- 4.0. Waterhuishouding**
  - Grondwaterwet
  - Wet op de waterhuishouding (planstructuur)
  - Waterstaatswet
  - Wet voorziening voor inzet en bekostiging muskusrattenvangers
  - Waterschapswet

- 5.0. Milieu algemeen**
  - Wet milieubeheer
  - Subsidieregeling BANS klimaatconvenant
  - Wet sanering industrielawaai
  - Subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid

- 5.1. Bodem**
  - Wet bodembescherming
  - Wet stedelijke vernieuwing
  - Regeling financiële bepalingen bodemsanering

- 5.2. Vergunningverlening en handhaving milieubeheer**
  - Ontgrondingenwet

- 6.1. Natuur**
  - Kaderwet LNV subsidies
  - Subsidieregeling natuurbeheer
  - Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
  - Flora- en Faunawet
  - Boswet: schadevergoeding
  - Natuurbeschermingswet

- 6.2. Plattelandsbeleid**
  - Landinrichtingswet
  - Wet inrichting Landelijk gebied

- 7.0. Economie**
  - EG-verdrag 70/2001
  - EG-verdrag, artikelen 87, 88; minimissteun
  - Kaderwet EZ-subsidies
  - Wet toezicht Europese subsidies
  - D2/EZ-Kompas en LEADER

Navolgende regelgeving is van belang voor zover de provincie Drenthe cofinanciering verstrekt aan projecten die tevens financiering uit hoofde van deze regelingen ontvangen, omdat dan de ASV niet van toepassing is.

- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het KOMPAS-programma, voor EFRO en EZ/KOMPAS
- Standaardvoorwaarden voor projecten uitgevoerd in het kader van het LEADER+-programma voor Noord-Nederland 2000-2006, bestemd voor EOGFL

Normenkader omvat tevens:

- Plattelandsontwikkelingsprogramma Nederland
- Regeling projectsubsidies Belvédère 2005 (per 1 september 2006 afgesloten)
- Europees programma Innovatieve Acties CCI 2005 NL 16 o PP 002

7.1. Toerisme en recreatie

- EG verdrag 70/2001

7.2. Landbouw

- EG verdrag, artikelen 87, 88 ;minimisssteun

8.0. Welzijn

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Subsidieregeling welzijnsbeleid

8.1. Onderwijs en sport

- Stimulering breedtesport

8.2. Cultuur

- Welzijnswet
- Bekostigingsbesluit welzijnsbeleid
- Stimuleringsregeling breedtesport
- Wet op specifiek cultuurbeleid
- Bekostigingsbesluit cultuuruitingen
- Regeling subsidie en uitkeringen cultuuruitingen
- Regeling specifieke uitkeringen cultuureducatie
- Regeling specifieke uitkeringen stedelijk en provinciale programma's cultuurbereik
- Monumentenwet
- Mediawet
- Koepelconvenant herstructurering openbaar bibliotheekwerk
- Aanvulling op het koepelconvenant bibliotheekvernieuwing
- Beleidskader Actieplan cultuurbereik 2005-2008
- Regeling uitkeringen cultuurbereik 2005-2008
- Beleidskader geldstroom beeldende kunst en vormgeving 2005-2008

8.4. Jeugdzorg

- Wet op de jeugdzorg
- Tijdelijk besluit uitkeringen jeugdzorg (gaat per 01-01-2008 vervallen)
- Uitvoeringsbesluit Wet op de jeugdzorg
- Besluit van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004 nr. DJB/JZ-2540278 houdende regels met betrekking tot de uitkeringen jeugdzorg en aan de provincies en eisen ten aanzien van het provinciaal subsidiebeleid (regeling bekostiging jeugdzorg)
- Besluit van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de minister van Justitie van 22 augustus 2006, nr. DJB/JZ 270.2202, houdende vaststelling van de herziene bijlagen 2 en 3, behorende bij de Regeling bekostiging jeugdzorg
- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540276, houdende regels met betrekking tot het

verlenen van subsidies op het terrein van jeugdzorg met betrekking tot de steunfunctie, experimenten en het stimuleren van nieuw beleid (Rijkssubsidieregeling jeugdzorg)

- Regeling van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 december 2004, nr. DJB/JZ-2540275, houdende vaststelling van normbedragen ten behoeve van de vaststelling van de uitkering Bureau Jeugdzorg (Regeling normbedragen jeugdzorg)

9.0. Ruimtelijke ordening

- Wet op de ruimtelijke ordening

9.1. Volkshuisvesting/stedelijke vernieuwing

- Wet op de ruimtelijke ordening
- Nieuwe Wet ruimtelijke ordening (per 1 juli 2008 in werking)
- Invoeringswet Wet ruimtelijke ordening en uitvoeringsbesluiten (per 1 juli 2008 in werking)
- Wet stedelijke vernieuwing (gewijzigd 24 april 2008, Staatsblad 2008 nr. 167 in verband met Sisa)
- Invoeringswet stedelijke vernieuwing

Inkopen

- Europese aanbestedingsrichtlijnen levering
- Europese aanbestedingsrichtlijnen werken
- Europese aanbestedingsrichtlijnen diensten
- Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (01-12-2005)

Personeel

- Ambtenarenwet
- Fiscale wetgeving
- Sociale verzekeringswetten
- Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- Rechtspositiebesluit Commissarissen van de Koningin
- Rechtspositiebesluit gedeputeerden
- Rechtspositiebesluit staten- en commissieleden

3 Afkortingenwijzer

AB	algemeen bestuur
ASV	Algemene subsidieverordening Drenthe
BAPG	Besluit accountantscontrole provincies en gemeenten
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBV	Besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten
Boei	(Stichting) Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie van Industrieel Erfgoed
CARP	Commissie Advisering Ruimtelijke Plannen
CBM	Centraal Bureau Motorrijtuigenbelasting
CvdK	Commissaris van de Koningin
CVV	collectief vraagafhankelijk vervoer
DB	dagelijks bestuur
DBF	(Stichting) Dorp en Bedrijf Fryslân
DBL	(Stichting) Drentse Bedrijvenlocaties
DER	Duurzaamheidseffectrapportage
DJT	Drents Jeugd Theatergezelschap
DLG	Dienst Landelijk Gebied
EFRO	Europees Fonds voor regionale ontwikkeling
EHS	ecologische hoofdstructuur
ETS	Europese territoriale samenwerking
EV	externe veiligheid
FBE	Faunabeheereenheid
FFW	Flora- en Faunawet
GAE	Groningen Airport Eelde
GGOR	gewenst grond- en oppervlaktewaterregiem
GS	gedeputeerde staten
HCKW	herinneringscentrum Kamp Westerbork
HOV	hoogwaardig openbaarvervoerlijn
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IGGD	Integraal gebiedsplan Drenthe
ISV	Investeringsbudget stedelijke vernieuwing
KiK	Kunstenaarsinitiatief in Kolderveen
ILG	Investeringsbudget landelijk gebied
IPO	Interprovinciaal Overleg
LMA	(Stichting) Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
LNV	(Ministerie van) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LODM	Landinrichting op Drentse Maat
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie (Noord)
LVO	Landelijke voorziening omgevingsloket
MER	Milieueffectrapport
MFD	Multifunctionele dienstencentra
MIRT	Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport
MKBA	maatschappelijke kosten-batenanalyse
MKB	midden- en kleinbedrijf
MRB	motorrijtuigenbelasting
NOA	noordelijke ontwikkelingsas
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij

OCWZ	Onderzoeksbureau Cultuur en Welzijn
OKI	onderwijs en kennisinfrastructuur
ov	openbaar vervoer
pMJP LG	provinciaal Meerjarenprogramma landelijk gebied
POP	Provinciaal omgevingsplan
POV	Provinciale omgevingsverordening
PUP	Provinciaal uitvoeringsprogramma
PVVP	Provinciaal verkeers- en vervoersplan
PS	provinciale staten
RSP	regiospecifiek pakket
RvT	Raad van Toezicht
SAN	Subsidieregeling agrarisch natuurbeheer
SLB	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
SN	Subsidieregeling natuurbeheer
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SOL	Subsidieverordening onderhoud landschapselementen Drenthe
UvW	Unie van Waterschappen
VAB	Verplaatsingsregeling agrarische bedrijven
VDB	Verplaatsingsregeling Drentse bedrijven
VDG	Vereniging van Drentse Gemeenten
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VROM	(Ministerie van) Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAMZ	Wet op de archeologische monumentenzorg
WBB	Wet bodembescherming
WHVBZ	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
WiDD	(nota) Welkom in Digitaal Drenthe
WILG	Wet investeringsbudget landelijk gebied
WMD	Waterleidingmaatschappij Drenthe
WOK	(project) Werk, onderwijs en kennisinfrastructuur
Wro	(nieuwe) Wet ruimtelijke ordening
WZW	Wonen, zorg en welzijn

